Vuosilusto 12

Suomalainen metsäsuhde

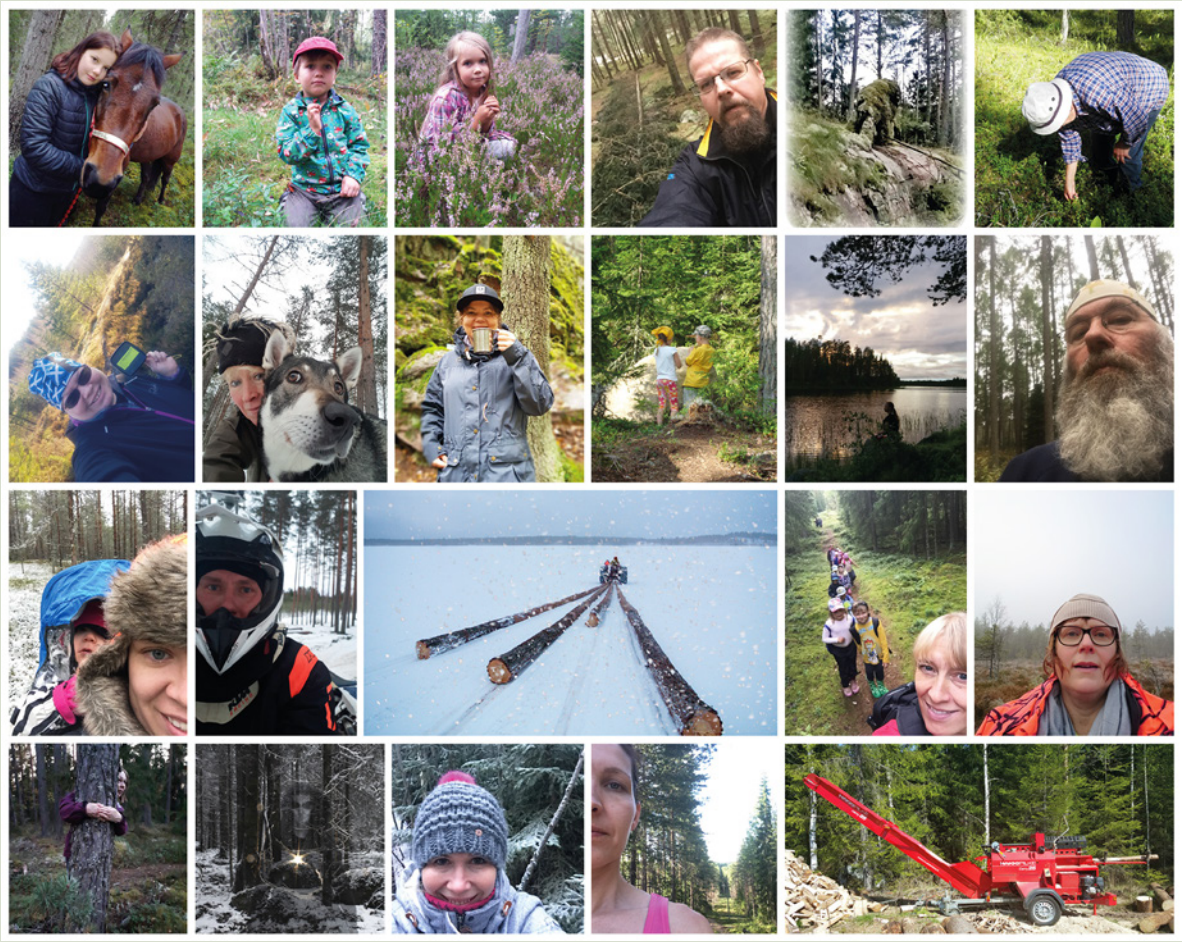

Vuosilusto 12

Suomalainen metsäsuhde

Metsähistorian Seura ry

LUSTO Suomen Metsämuseo

Päätoimittajat: Leena Paaskoski & Heikki Roiko-Jokela
Toimittaja: Marko Rikala
Toimituskunta: Reetta Karhunkorva, Antti Koskimäki, Leena Paaskoski, Heikki Roiko-Jokela, Anneli Viherä-Aarnio & Marko Rikala

Kansikuva: Suomalaisten metsäsuhteita. Metsie-keruun kokoelma / Lusto.

Takakansi: Metsämiesten Säätiön rahoittamasta Luston *Metsäsuhteita*-hankkeesta ks. www.metsasuhteita.fi.

Taitto: Essi Saloranta / Kronolia, Oulu

Kustantajat: Lusto – Suomen Metsämuseo ja Metsähistorian Seura, Punkaharju

Julkaisua ovat rahoittaneet Metsämiesten Säätiö ja Tieteellisten seurain valtuuskunta.

ISBN 978-952-69018-0-0 (nid.)
ISBN 978-952-69018-1-7 (PDF)

ISSN 1796-4318 (painettu)
ISSN 2343-3531 (verkkojulkaisu)

Kirjapaino Hermes Oy
Tampere 2018

Sisällys

Esipuhe 4

Leena Paaskoski, Heikki Roiko-Jokela & Marko Rikala
Suomalaisia metsäsuhteita 5

Sari Pynnönen, Jaakko Nippala, Katja Lähtinen, Anne Toppinen, Timo Roschier & Sami Berghäll
”Nukkua ja oleskella frendien kaa” – Partioharrastuksen vaikutus lasten ja nuorten metsäsuhteeseen 10

Sari Tuuva-Hongisto
Luontoa lähellä – Syrjäkylien nuoret ja metsäsuhde 24

Michael Halila
”Metsä taistelumaastona. Arvostellaanko sitä meillä oikein?” Suomen armeijan metsäsuhde ja metsätaistelun kehittäminen 1918–1939 38

Tuulikki Halla
Ammatillisen metsäsuhteen elementtejä – Metsähallituksen työntekijöiden työssä arvokkaaksi kokemat asiat 51

Virpi Kaukio
Metsä nenällä....64

Mervi Löfgren
A. E. Järvinen ja Pomokaira – Mies monessa roolissa 76

Jukka Mikkonen
Suomalaisten esteettiset metsäsuhteet....90

Tuulikki Halla, Reetta Karhunkorva, Sirpa Kärkkäinen, Jaana Laine & Anna Rautio
Suomalaisten metsäsuhteiden tila 112

Kirjoittajat....122

Esipuhe

Vuosilusto eli vuosirengas on puuhun vuosittain kasvava uusi kerros. Vuosilustoja laskemalla voi selvittää puun iän, ja lisäksi niistä voi selvittää kunakin vuonna vallinneita kasvuolosuhteita. Tämä Suomen Metsämuseo Luston ja Metsähistorian Seuran joka toinen vuosi yhdessä toteuttama aikakausjulkaisu on järjestyksessään 12. Vuosilusto. Siitä voi laskea, että Vuosilustoista kasvanut puu on jo 24-vuotias ja tehdä sen havainnon, että kasvuolosuhteet monenlaisille metsäsuhteille ovat juuri nyt otolliset.

Suomalainen metsäsuhde on ilmiö, jonka ominaispiirteisiin kuuluvat moniarvoisuus, monimuotoisuus ja muutos. Vuosilusto 12 kertoo, miten erilaiset suomalaiset suhtautuvat metsiin tänä päivänä ja minkälaisia metsäsuhteita meillä on ollut menneisyydessä. Vuosilusto osallistuu siis keskusteluun, jota etenkin Lusto on ollut viime vuosina herättämässä sekä metsätoimijoiden parissa että yhteiskunnassa laajemminkin.

Kiitämme Vuosilusto 12:n toteuttamisesta kaikkia aiheesta inspiroituneita kirjoittajia, toimittaja MTI Marko Rikalaa, päätoimittajia FT, dosentti Leena Paaskoskea ja FT, dosentti Heikki Roiko-Jokelaa sekä Luston ja Metsähistorian Seuran edustajista koostunutta toimituskuntaa. Toimituskuntaan ovat kuuluneet MMT Anneli Viherä-Aarnio, FM Reetta Karhunkorva ja MH Antti Koskimäki. Vuosiluston toteuttamista ovat tukeneet Tieteellisten seurain valtuuskunta ja osana Luston laajempaa *Metsäsuhteita*-hanketta Metsämiesten Säätiö.

Pekka Äänismaa
Johtaja, Lusto – Suomen Metsämuseo

Antti Koskimäki
Puheenjohtaja, Metsähistorian Seura

Leena Paaskoski, Heikki Roiko-Jokela & Marko Rikala

Suomalaisia metsäsuhteita

Suomalainen metsäsuhde sai marraskuussa 2017 kansallisen statuksen yhtenä keskeisenä elävän, aineettoman kulttuuriperinnön ilmauksena. Mitä ymmärrämme metsiin liittyvällä kulttuurilla? Mikä tekee siitä kulttuuriperintöä? Ja mikä tekee perinnöstä – esimerkiksi suomalaisesta metsäsuhteesta – elävää?

Suomen Metsämuseo Lustossa metsäkulttuuri on määritelty yksilöiden ja yhteisöjen metsään liittyviksi ja sosiaalisissa yhteyksissä jakamiksi toimintatavoiksi, käytännöiksi, käsityksiksi, merkityksiksi ja arvoiksi.[1] Metsäkulttuuriperintö puolestaan muodostuu kulttuuriperintöprosessissa, jossa jokin osa meitä ympäröivästä kulttuurista ja sen ilmauksista yhdessä valitaan merkitykselliseksi, vaalittavaksi ja uusille sukupolville siirrettäväksi omaisuudeksi. Aineeton kulttuuriperintö on Unescon määrittelemänä jotakin, joka edelleen koetaan tärkeäksi ja joka elää tai jota harjoitetaan olemassa olevissa yhteisöissä.[2] Kulttuuriperinnön status on muuttuva: ilmiöistä voi tulla perintöä, mutta ne voivat sen merkityksen myös menettää.

Ilmiönä suomalainen metsäsuhde täyttää nämä kriteerit hyvin. Sillä on pitkä historia, koska tässä maassa olemme aina asuneet ja eläneet suhteessa metsään. Se on tarjonnut turvaa ja ravintoa, elinkeinoja ja toimeentuloa, raaka-aineita ja mielenrauhaa. Sen varaan rakennetaan edelleen, sillä metsä mahdollistaa yhä uusia tuotteita, toimintoja ja tapoja elää rinnakkain tulevaisuudessa. Tutkimuksen mukaan metsä yhdistää suomalaisia enemmän kuin juuri mikään muu: 83 % meistä pitää metsiä henkilökohtaisesti melko tai erittäin tärkeinä. Siksi haluamme myös lastemme voivan niistä nauttia. Yhteisöllisyyden kriteeritkin täyttyvät, sillä metsäkokemukset halutaan usein jakaa yhdessä.[3]

Metsäsuhde on kuitenkin kaikkien aikojen eläväisintä perintöä, sillä metsiin liittyy varsin monenlaisia arvoja. Silloin, kun emme puhu vain abstraktista ilmiöstä, meidän onkin käytettävä monikkoa: suomalaisilla on aina ollut monenlaisia ja elämän varrella muuttuvia metsäsuhteita. Toisinaan yksilöiden metsäsuhteet ovat ristiriidassa keskenään, toisinaan omakin metsäsuhde voi olla kaksijakoinen. On myös pohdittava, mitä suomalaisuus tässä yhteydessä tarkoittaa. Kyse on suomalaisesta metsäkulttuurista ja ehkä suhteesta suomalaisiin metsiin, mutta suhteen toisena osapuolena voi tämän päivän Suomessa olla etniseltä tai kulttuuriselta taustaltaan monenlainen kokija.

Myös Kansallinen metsästrategia nostaa suomalaisen metsäsuhteen esiin. Metsästrategiassa todetaan, että metsien käytön ”[h]yväksyttävyyteen vaikuttaa toisaalta hyvä ja aktiivinen metsäsuhde ja toisaalta se, että kestävyyden eri osa-alueet on otettu metsien hoidossa ja käytössä tasapainoisesti huomioon”.[4] Metsäsuhteista yhä laajemmin puhuttaessa käsitteen määrittelyn tärkeys on noussut esiin. Mitä metsäsuhteella täsmällisesti ottaen tarkoitetaan? Miten se eroaa luontosuhteesta?

Julkaisussa *Metsäkulttuurinen näkökulma Kansalliseen metsästrategiaan* Leena Paaskoski ja Reetta Karhunkorva määrittelevät metsäsuhteen yksilön tai yhteisön suhteeksi metsään:

> *Metsäsuhde on yksilön tai yhteisön suora tai välillinen elävä suhde metsään. Se on*

yksilön ja metsän vuorovaikutteinen kokonaisuus. Metsäsuhde on osa yksilön henkilökohtaista laajempaa ympäristösuhdetta ja identiteettiä. Se muotoutuu osana ihmisen elämänvaiheita ja voi ilmetä eri tavoin eri rooleissa tai ympäristöissä. Metsä erityislaatuisena luonnon- ja kulttuuriympäristönä erottaa metsäsuhteen luontosuhteesta.[5]

Metsäsuhdeajattelun mukaan lähes kaikilla meistä on jokin metsäsuhde. Siitä puhuminen ja sen määrittely voivat auttaa kommunikoimaan ja sovittamaan erilaisia metsiin liittyviä tavoitteita paremmin yhteen sekä rakentamaan omaa identiteettiä ja hyvinvointia.[6] Käsite on huomattu niin metsätoimijoiden työkentällä kuin monitieteisellä tutkimuskentälläkin: metsäsuhteista puhutaan nyt kaikkialla ja uusiin metsäsuhteiden tutkimusnäkökulmiin törmää lakkaamatta.

Vain elävällä toimijalla voi olla suhde metsään. Kun tarkastelemme menneisyyden ihmisten ja yhteisöjen suhteita metsiin, puhumme lähtökohtaisesti metsähistoriasta. Metsähistorialla tarkoitetaan Luston määritelmän mukaisesti ”yhteisön metsään liittyvän menneisyyden vaiheita, niiden kuvausta tai tutkimusta”.[7]

Kehittyvä metsäsuhde

Vuosilusto 12 tarkastelee metsäsuhteita niin metsähistoriassa kuin nykyhetkessäkin. Aluksi hahmotellaan tämän päivän metsäsuhteen ilmenemistä ja kehittymistä lapsuus- ja nuoruusiässä muun muassa partiotoiminnan sekä luonnonläheiseen maaseutuasumiseen kytkeytyvien metsällisten aktiviteettien kautta. Aikuisiällä yksi näkökulma metsäsuhteisiin on ammatillinen, työn kautta rakentuva suhde metsään. Sellaista tässä julkaisussa edustavat osaltaan puolustusvoimien upseeriston näkemys metsästä toimintaympäristönä talvisotaa edeltäneinä vuosikymmeninä sekä 2000-luvulla luonnonvara-alalla toimivien Metsähallituksen työntekijöiden tulkinnat omasta metsäsuhteestaan. Metsä tarjoaa myös estetiikkaa, rauhoittumista ja virkistystä mielelle. Metsiin liitetään erilaisia arvoja ja

Metsäkulttuuri, metsähistoria ja metsäsuhde.

tavoitteita, jotka ovat vaihdelleet eri aikoina. Utilistinen metsätalousnäkökulma ja toisaalta metsiin liitettävät kauneus- ja virkistysarvot limittyvät toisiinsa aistivälitteistä metsäkokemusta, metsäammattilaisuuden ja erä- ja luontohenkisyyden potentiaalista ristiriitaa sekä metsäestetiikan hahmottamista käsittelevissä artikkeleissa.

Sari Pynnönen, Jaakko Nippala, Katja Lähtinen, Anne Toppinen, Timo Roschier ja Sami Berghäll selvittävät kyselytutkimuksen avulla partioharrastuksen vaikutuksia lasten ja nuorten metsäsuhteeseen. Artikkelissa *”Nukkua ja oleskella frendien kaa” – Partioharrastuksen vaikutus lasten ja nuorten metsäsuhteeseen* osoitetaan partiotoiminnan tarjoavan luontevan tavan metsässä olemiselle ja metsäsuhteen rakentamiselle; etenkin kaupunkien partiolaisnuorille harrastus on merkittävä metsäsuhteen muovaaja. Leimallisena eri-ikäisten partiolaisten metsäsuhteelle näyttäytyvät tutkimuksessa metsän virkistysarvot ja rauhoittuminen sekä metsäluonnon arvostaminen itsessään. Toisaalta osa partiolaisista kokee metsäsuhteensa neutraaliksi tai passiiviseksi, vaikka harrastus on vahvasti kytköksissä luontoon. Partiolaiset saavat metsäkokemuksia lähinnä retkeilemällä, mutta tutkijoiden mukaan kiinnostusta pelejä sekä sosiaalista mediaa kohtaan metsäkokemusten lähteenä on myös havaittavissa. Pelillistäminen tai virtuaalimaailman laajempi hyödyntäminen voisi olla metsäsuhteen kehittymistä tukeva elementti. Sosiaalisen median ja digitaalisen kokemusmaailman hyödyntäminen voivat vahvistaa luonnossa liikkumattomien aikuisten luontosuhdetta.

Syrjäkylien nuoret elävät ”metsän keskellä”. Heille ympärillä oleva metsä ja luonto ovat osa jokapäiväistä elämää. Millainen on syrjäkylissä asuvan nuoren suhde ympäristöönsä, kuinka nuoret kuvaavat suhdettaan metsäluontoon? Näihin kysymyksiin vastaa Sari Tuuva-Hongisto artikkelissa *Luontoa lähellä – Syrjäkylien nuoret ja metsäsuhde*. Vastaus rakentuu yksilöiden kokemusten pohjalle. Nuoret kertovat haastatteluissa elämästä syrjäisissä kylissä Itä-Suomessa. He kaipaavat ja tarvitsevat metsää ja luontoa ympärilleen. Tuuva-Hongiston mukaan metsä on nuorille olemisen, rauhoittumisen ja rentoutumisen paikka. Avaruus ja tila synnyttävät olemisen vapautta, viihtyisyyttä ja helppoutta. Vastoin tutkijan odotuksiakin nuoret eivät juuri painota syrjäseutuelämän ankeita puolia, vaikka koulutus- ja työmahdollisuuksien puute luo painetta kotiseudulta muuttamiseen.

Ihminen on hakenut metsistä henkistä hyvinvointia ja elantoa, mutta myös fyysistä turvaa. Metsä on tarjonnut piilo- tai pakopaikan. Suomen metsäinen maasto, sen vaatimukset ja mahdollisuudet pakottivat Suomen armeijan kehittämään sotataitoaan. Metsät nousivat itsenäisyyden ajan ensi vuosikymmenillä taktiikan keskiöön. Michael Halila pohtii artikkelissa *”Metsä taistelumaastona. Arvostellaanko sitä meillä oikein?” – Suomen armeijan metsäsuhde ja metsätaistelun kehittäminen 1918–1939*, millaisia ominaisuuksia metsiin kiinnitettiin. Metsäsuhteella Halila ymmärtää tavan, jolla upseerit käsittivät metsän taistelumaastona. Puolustusvoimilla oli kulttuurinen metsäsuhde, joka muuttui ja kehittyi. Vastakkainasettelu Saksan ja Venäjän armeijassa palvelleiden upseerien välillä kärjistyi. Kiista päättyi jääkäriupseerien voittoon. Metsäsuhteen muuttuessa koko taktiikka muuttui hyökkäysvoittoisesta puolustusta korostaneempaan suuntaan, ja samalla metsä nähtiin edullisena maastona vuoroin hyökkäyksen, vuoroin puolustuksen kannalta.

Tuulikki Halla pohtii, voiko Metsähallituksessa työskentelevien ammatillista metsäsuhdetta tarkastella organisaatiossa tehdyn arvoluotauskyselyn kautta. Katsauksessaan *Ammatillisen metsäsuhteen elementtejä – Metsähallituksen työntekijöiden työssä arvokkaaksi kokemat asiat* Halla päätyy tulokseen, että kyselyyn vastanneet kokivat arvokkaimmiksi piirteiksi yhteistyön, luonnon kestävän käytön ja työn yhteiskunnallisen merkityksen. Metsäsuhde on moniarvoinen ja ammatin ohella samalla osa ihmisten elämäntapaa. Konsernin eri vastuualueiden, kuten metsätalouden tai luontopalvelujen, henkilöstön osin eriävät metsäsuhdekäsitykset tuottavat mo-

nenlaisia metsänkäyttöön liittyviä diskursseja Metsähallituksen sisälle. Halla näkee kyselyn pohjalta nousevan jatkotutkimuksen kannalta mielenkiintoisia teemoja liittyen ammatilliseen metsäsuhteeseen vaikuttaviin tekijöihin.

Miten ihminen kokee metsän henkilökohtaisesti? Aistit ovat tässä keskeisessä asemassa. Näköaisti tulee varmasti monella ensimmäisenä mieleen, mutta myös hajut ja tuoksut luovat oman kokemusmaailmansa. Artikkelissa *Metsä nenällä* Virpi Kaukio avaa ihmisen metsäkokemusta tästä mielenkiintoisesta, vähälle huomiolle jääneestä näkökulmasta. Kaukion mukaan hajut ja tuoksut ovat osa metsän kokonaisvaltaista esteettistä kokemista. Tuoksu on metsän aineetonta pääomaa ja yksi metsän tuottaman hyvinvoinnin edellytys. Metsän tuoksumaisema muodostuu metsäekosysteemin eri osatekijöiden tuoksuista ja vaihtelee sääolosuhteiden, vuodenaikojen ja aistijan mielentilan mukaan. Kaukio muistuttaa hajujen olevan myös voimallisia mielikuvien ja muistojen laukaisijoita kokijassaan – hajuaisti luokin omanlaistaan metsäsuhdetta.

Yksilön metsäsuhde on keskiössä Mervi Löfgrenin artikkelissa *A. E. Järvinen ja Pomokaira – Mies monessa roolissa*. Metsänhoitaja, eräkirjailija ja kuvataiteilija Järvinen toisaalta nautti erämaista ja ihaili luontoa, toisaalta johtavana metsänhoitajana suunnitteli Pomokairalle laajoja avohakkuita. Löfgren tulkitsee A. E. Järvisen erätarinoita ja luontokuvauksia kokemusperäisinä tai toisilta kuultuina tarinoina. Hän katsoo Järvisen elämää kulttuurihistorioitsijana ja huomioi tulkintojen moniäänisyyden. A. E. Järviselle Lapin erämaat olivat mielenrauhan lähde, vaikka hän samalla oli osallisena jälleenrakennusajan tehostetussa Peräpohjolan metsävarojen hyödyntämisessä.

Metsien tarjoamat esteettiset elämykset ovat tarkastelun kohteena Jukka Mikkosen artikkelissa *Suomalaisten esteettiset metsäsuhteet*. Mitä on esteettinen luonnonarvostus ja mitä ovat metsien esteettiset ominaisuudet? Kysymyksiin vastataan suomalaisten esteettisiä metsäkäsityksiä valottavan kirjallisuuden kautta – miten metsää kirjoituksissa lähestytään? Lähteistä nousee esiin kaksi metsäkuvaa: kansallisromantiikan ja metsätalouden metsä. Mikkosen mukaan romantiikka korosti osallistuvaa kokemusta, kuvittelua ja tunnetta, kokijan sulautumista kohteeseen. Hoidetussa metsässä puolestaan arvostetaan kookkaita puita ja metsän piirteiden vaihtelua, avaruutta ja helppokulkuisuutta. Viehättävän metsäkuvan vastakohtana on talousmetsän äärimuotona puupelto. Moniaistisuus ja mietiskely kuuluvat yleisesti metsäkokemuksiin. Metsäkäsitysten moniarvoisuus mahdollistaa metsäsuhteiden moninaisuuden; Mikkosen sanoin ”romantikko ja raivaaja voivat elää saman nahan alla”.

Luokiteltu metsäsuhde

Metsäsuhteita on tutkimuskirjallisuudessa luokiteltu monin tavoin. Juhani Pietarisen mukaan (1987) ihmisellä voi olla neljä erilaista perusasennetta metsään: utilismi, humanismi, mystismi sekä primitivismi tai biosentrismi. Utilistisella asenteella ihminen hyödyntää metsää raaka-ainelähteenään lisätäkseen omaa hyvinvointiaan. Humanistisessa asenteessa metsä palvelee kasvatuksellisten ihanteiden toteuttamista. Kun ihminen etsii henkistä yhteyttä luontoon, hänellä on mystinen asenne metsään. Primitivistisen tai biosentrisen asenteen omaavilla ihmisillä on näkemys siitä, että muut eliölajit ovat samanarvoisia ihmisen kanssa.[8] Leena Vilkka (1993) jaottelee metsäsuhteet puolestaan tekniikka-, luonto- tai ihmiskeskeisiksi.[9] Luontoopastuksen käsikirjassa *Luonnossa kotonaan* (1997) Petteri Karvinen ja Riitta Nykänen esittelevät kuusi erilaista suhdetta metsään. Arkaaisessa metsäsuhteessa ihminen on osa muuta luontoa. Hyödyntävässä metsäsuhteessa arvostetaan aineellista hyötyä tuottavia elementtejä, kuten puuta ja riistaa. Esteettisromanttisessa metsäsuhteessa haetaan merkityksellisiä aistikokemuksia luonnosta ja ihaillaan luonnon kauneutta, ja naturalistinen metsäsuhde korostaa ihmisen selviytymis-

tä ankarissa luonnonolosuhteissa ja ilmenee esimerkiksi vaativina vaelluksina ja erätaitokilpailuina. Tiedollisessa ja tieteellisessä metsäsuhteessa luontoa tutkitaan, kerätään ja lajitellaan, siitä otetaan näytteitä ja sitä nimetään. On myös välinpitämätön, pelokas tai vihamielinen metsäsuhde. Siinä metsään ei hakeuduta lainkaan.[10]

Myös *Suomalaisten metsäsuhteiden tila -selvitys* nostaa esiin metsäsuhteiden luokittelun, nyt tunnetyyppien näkökulmasta. Tunnetyypillä tarkoitetaan yksilön metsäsuhteeseen sisältyvää tiettyä piirrettä; kenenkään metsäsuhde ei kuitenkaan koostu pelkästään yhdestä tunnetyypistä, mutta tunnetyyppien luokittelu auttaa ymmärtämään metsäsuhteiden monimuotoisuutta. Selvityksessä kuvattuja tunnetyyppejä ovat energinen seikkailija, määrätietoinen sijoittaja, harkitseva hyödyntäjä, seesteinen ylläpitäjä, yhteisöllinen huolehtija ja huoleton haahuilija.[11]

Erilaisten luokittelujen avulla voidaan kuvata ja auttaa ymmärtämään erilaisia metsäsuhteita ja niiden piirteitä, mutta niiden vaarana on synnyttää ajatus, että ihminen suhteessa metsään edustaa vain tiettyä muuttumatonta asennetta tai näkökulmaa. Todellisuudessa meidän jokaisen metsäsuhde on ainutkertainen, monimuotoinen ja myös elämän varrella muuttuva ja kehittyvä. Erilaisten metsäsuhteiden ja niiden rakentumisen ymmärtäminen on edellytys paremmalle yhteiselle keskustelulle metsistä ja mahdollisuuksille sovittaa paremmin yhteen erilaisia metsiin liittyviä tavoitteita.

Viitteet

1 Paaskoski 2014, 22.
2 http://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/index (26.4.2018).
3 *Suomalaisten metsäsuhteiden tila -selvitys* 2018.
4 *Kansallinen metsästrategia 2025* 2015, 35.
5 Matila et al. 2018, 14.
6 Matila et al. 2018, 14.
7 Matila et al. 2018, 14.
8 Pietarinen 1987.
9 Vilkka 1993, 89–118.
10 Karvinen & Nykänen 1997, 17–19.
11 *Suomalaisten metsäsuhteiden tila -selvitys* 2018.

Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Kansallinen metsästrategia 2025. Valtioneuvoston periaatepäätös 12.2.2015. 2015. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 6/2015. Maa- ja metsätalousministeriö: Helsinki.

Karvinen, Petteri & Nykänen, Riitta 1997. ”Lähtökohtia.” *Luonnossa kotonaan. Luontoopastuksen käsikirja, 13–20*. Toim. Petteri Karvinen & Marja-Liisa Mustonen. Rakennusalan Kustantajat RAK: Helsinki.

Matila, Airi & Paaskoski, Leena & Karhunkorva, Reetta & Arnkil, Nora & Matveinen, Katja 2018. *Metsäkulttuurinen näkökulma Kansalliseen metsästrategiaan*. Tapion raportteja 25. Tapio: Helsinki.

Paaskoski, Leena 2014. ”Experienced, recollected, and reconstructed. The establishment of Nordic forest museums in the 1940s–60s.” *Nordisk museologi 1/2014, 21–37*.

Pietarinen, Juhani 1987. ”Ihminen ja metsä: neljä perusasennetta.” *Silva Fennica vol. 21, 1987, 323–331*. Suomen Metsätieteellinen Seura: Helsinki.

Suomalaisten metsäsuhteiden tila -selvitys. Kestävästi metsäsuhteessa -hanke. 2018. Kantar TNS: Espoo. http://metsasuhteita.fi/wp-content/uploads/Suomalaisten_metssuhteiden_tila_14.3.2018.pdf (26.4.2018).

Vilkka, Leena 1993. *Ympäristöetiikka. Vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista*. Yliopistopaino: Helsinki.

Digitaaliset lähteet

Aineeton kulttuuriperintö. http://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/index (26.4.2018).

Sari Pynnönen, Jaakko Nippala, Katja Lähtinen, Anne Toppinen, Timo Roschier & Sami Berghäll

”Nukkua ja oleskella frendien kaa”

Partioharrastuksen vaikutus lasten ja nuorten metsäsuhteeseen

Suomalaisten suhde metsään muuttuu yhteiskunnan muuttuessa. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella metsien merkitystä ja metsäsuhteen sisältöä sekä partion vaikutusta niihin 12–22-vuotiaiden partiolaisten keskuudessa. Tutkimusaineisto koostuu Hämeenlinnan Evolla järjestetyllä suurleiri Roihulla vuonna 2016 kerätystä 414 havainnon aineistosta, joka sisältää avokysymyksiin sekä strukturoituihin taustakysymyksiin saatuja vastauksia. Avovastaukset on analysoitu laadullisesti ryhmittelemällä niitä taustakysymysten mukaan erilaisiin luokkiin.

Johdanto

Metsien käytön yhteiskunnalliselle hyväksyttävyydelle eri kansalaisryhmien näkemysten ja luonnonvarojen käyttöön kohdistuvien odotusten huomiointi on kriittisen tärkeää. Erilaisten odotusten huomioon ottamisen merkitys ja haasteet korostuvat erityisesti nykytilanteessa, jossa globaalit kestävän kehityksen edistämistavoitteet heijastuvat esimerkiksi pohjoismaisten metsien käyttöä koskeviin kansallisiin tavoitteisiin ja päätöksiin.[1]

Luontosuhteeseen liittyvät tunneperäiset arvostukset muuttuvat ajassa, joten tulevien sukupolvien luontosuhteelle tärkeitä osa-alueita ei pystytä täysin ennustamaan. Nykyisten päätöksentekijöiden tulisikin turvata ekosysteemien toiminta mahdollisimman laaja-alaisesti, jotta ne vastaisivat myös tulevien sukupolvien luontoarvostuksiin liittyviä tarpeita.[2] Suomalaisten metsäsuhteen muutokseen vaikuttaa merkittävästi kaupungistuminen, jonka myötä vapaa-ajan viettoon liittyvät valinnat ja harrastukset korostuvat metsäsuhteen muodostumisessa.[3] Suomessa partion harrastajia on noin 65 000. Partioliikkeessä keskeinen osa uusien asioiden omaksumista liittyy metsissä toimimiseen ja ylipäätään luonnonympäristöihin liittyvän käytännön osaamisen ja teoreettisen ymmärryksen syventämiseen.[4]

Kaupungistumisen kaltaiset yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat myös siihen, millaisia arvoja ja näkemyksiä luontoon ja metsiin liitetään.[5] Lapsuuden myönteiset luontokokemukset vaikuttavat aikuisuudessa ekologiseen vastuullisuuteen.[6] Luontosuhteen muodostuminen ei ole ihmiselle synnynnäistä, vaan se edellyttää oppimista, joka on sidonnaista kulttuuriin, aikaan ja paikkaan.[7] Ihmisen luontosuhteen muodostuminen edellyttää siten sekä tietoisuutta ekosysteemien toiminnoista että niiden tunneperäistä arvostamista.

Partioliike ja nuoret

Partion kasvatustoiminnan tarkoituksena on tukea lasten ja nuorten kasvua ottaen huomioon heidän yksilölliset tarpeensa. Partioliikkeen toimintaa kuvaa merkittävästi sosiaalis-

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Roihu 2016 oli Suomen Partiolaisten järjestämä suurleiri Hämeenlinnan Evolla heinäkuussa 2016. Osallistujia leirillä oli kaiken kaikkiaan 17 000 henkeä. Kuva: Markus Kuoppala / Suomen Partiolaiset.

taminen (*socialization*), jossa asioiden omaksumisen ja oppimisen nähdään jatkuvan läpi elämän.[8] Partiokasvatukseen kuuluvat niin partion kohderyhmän (7–22-vuotiaat lapset, nuoret ja nuoret aikuiset) kanssa tehtävät asiat kuin niiden toteutustavat ja toteuttamisen perustelutkin. Partiossa toiminta on jaettu eri ikäkausiin lasten ja nuorten kehitysvaiheiden mukaisesti.[9] Partion kasvatustavoitteet perustuvat neljään eri osa-alueeseen, joista ”suhde luontoon” on metsäsuhteen kehittymisen kannalta merkityksellisin.[10] Partiossa toteutetaan partio-ohjelmaa, jonka toimintamenetelmiin kuuluvat muun muassa nousujohteisuus, tekemällä oppiminen sekä toiminta luonnossa. Toiminnan kautta partiolaisen toivotaan oppivan kunnioittamaan ja tuntemaan luontoa sekä kokemaan yhteyttä luontoon ja viihtyvän siellä.[11]

Taustaa metsäsuhteen eri ulottuvuuksiin ja nuorten metsäsuhteen tutkimiseen

Metsäsuhteen yläkäsitteitä ovat ympäristösuhde ja luontosuhde, joista ensimmäinen tarkoittaa kaikkea ihmisen yksilönä tai osana yhteisöä ympäristölleen tai ympäristössä tekemiä asioita (ml. ympäristöä koskevat havainnot, tunteet, elämykset, ajatukset, arvostukset, asenteet, teot ja toiminnat sekä näiden seuraukset).[12] Luontosuhde taas on käsitteenä aikaan ja paikkaan sidottu korostaen luonnon kontekstin määrittelyä.[13] Perinteisesti suomalainen kansallisidentiteetti on pohjautunut vahvasti suo- ja metsäluontoon, minkä takia suomalainen luontosuhde yhä usein ymmärretään metsäsuhteeksi.[14] Näkemys suomalaisuudesta on kuitenkin moninaistumassa,

minkä myötä myös kansallinen metsäsuhteemme monipuolistunee.

Metsäympäristöissä asuvat ihmiset luovat kulttuurin, jonka sosiaaliset, taloudelliset ja uskonnolliset instituutiot liitetään symboleilla osaksi metsäistä maisemakuvaa.[15] Suomalaista metsäsuhdetta voidaan pitää monikulttuurisena ilmiönä, jossa jokaisella on suhde ympäristöönsä. Metsäsuhteeseen kuuluvat yksilön metsälle eri merkitysten kautta antama arvo sekä esimerkiksi omasta elämäntarinasta, sukutaustasta, työstä, vapaa-ajasta tai elinympäristöstä kumpuavat asenteet.[16] Metsän läheisyys ja runsaus tullevat kaupungistumisesta huolimatta takaamaan suomalaisten läheisen metsäsuhteen, vaikka samaan aikaan metsäsuhde ja metsäkokemusten määrä eriytynevätkin väestöryhmien välillä.[17] Metsäsuhde rakentuu eri tavoin eri elämänvaiheissa vaihdellen eri elämäntilanteissa. Siihen vaikuttavat elinympäristö ja yhteiskunnalliset instituutiot kuten perhe, koulu ja työelämä.[18]

Luonnontieteellisestä näkökulmasta ihmisten luonto- ja metsäsuhde realisoituvat ekosysteemien monimuotoisuuden (*biodiversiteetti*) ihmiselle tarjoamina aineellisina ja aineettomina, suorina ja epäsuorina hyötyinä eli ekosysteemipalveluina.[19] Koska käsitteellisesti ekosysteemipalveluiden olemassaolon edellytys on niiden yhteiskunnallinen hyödyntäminen, on myös ekosysteemipalvelututkimus lähtökohtaisesti ihmiskeskeistä.[20] Ekosysteemipalvelut luokitellaan tuotantopalveluihin (esim. puu, ravinto ja lääkekasvit), säätelypalveluihin (esim. ilmasto, veden kierto), kulttuuripalveluihin (esim. koulutus, henkisyys, virkistys) sekä ylläpitäviin ja säilyttäviin palveluihin (esim. ravinteiden kierto, hiilen sidonta).

Ekosysteemipalveluiden luokittelua voidaan hyödyntää luonnon käyttöön liittyvien arvostusten ja odotusten määrittelyssä sekä eri käyttömuotojen välisten ristiriitojen tunnistamisessa.[21] Esimerkiksi Ranacherin ym. (2017) mukaan ekosysteemipalveluihin liittyvä ymmärrys ja sen myötä informaatiotarpeet vaihtelevat eri ihmisryhmillä.[22] Metsäsuhteeseen vaikuttavat muun muassa metsää koskeva tietämys ja tapa, jolla metsästä puhutaan mediassa. Tekeminen ja kokeminen sekä metsässä oleminen ovat keskeinen osa metsäsuhteen rakentumista etenkin lapsilla ja nuorilla.[23]

Luontosuhteella ja luonnossa toimimisella on todettu olevan huomattavaa merkitystä lasten terveydelle ja kehitykselle.[24] Kaupungistumisen myötä yhä useammat harrastukset järjestetään sisätiloissa, joten ulkona tapahtuvalle harrastustoiminnalle on suuri tarve. Lapsen luontosuhdetta voi tukea tarjoamalla hänelle mahdollisuus leikkiä ja olla luontoympäristössä; lapsena metsäsuhteen rakentumiseen vaikuttavat muun muassa perheeltä saatu malli, kokemukset ja harrastukset.[25]

Metsät ovat suomalaisille nuorille aikuisille tärkeitä; esimerkiksi Mäkijärven ym. (2010) mukaan ainoastaan kolme prosenttia keskimäärin 18-vuotiaista vastaajista piti metsiä täysin yhdentekevinä.[26] Saman selvityksen mukaan nuoret saavat tietoa metsäasioista pääasiassa koulun ja median kautta, joskin pienelle osalle vastanneista myös partio oli ollut metsätietolähde. Partioharrastus oli vaikuttanut erityisesti naisten sekä 19–25-vuotiaiden metsässä liikkumiseen. Kokonaisuudessaan metsässä liikkuminen oli selvityksen mukaan nuorille ensisijaisesti rentoutumista, vaikka myös metsien monimuotoisuus ja suojelu olivat nuorille tärkeitä.

Lapsuuden luontokokemukset luovat pohjaa ympäristöystävälliselle elämäntavalle.[27] Lasten ja nuorten metsäsuhteen voidaan nähdä vaikuttavan myöhemmin näkemyksiin metsien kestävää käyttöä ja käytön hyväksyttävyyttä ajatellen.[28] Partiolaisten kautta voidaan saada epäsuoraa informaatiota laajemmin myös suomalaisten nuorten metsien käyttöön liittyvistä odotuksista. Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää nykypäivän partiolaisten suhtautumista metsiin ja metsien käyttöön seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

1) Miten partiolaiset kuvaavat metsäsuhdettaan?
2) Miten metsästä saadaan kokemuksia?

3) Millaisia yhteyksiä partiotoiminnalla ja metsäsuhteen muodostumisella on partiolaisten keskuudessa?

Tutkimusotteemme on deskriptiivis-analyyttinen[29], mikä tässä työssä toteutetaan kuvaamalla ja analysoimalla metsäsuhde-ilmiötä laadullisella teemoittelulla. Lähestymistapa mahdollistaa sekä ekosysteemipalveluiden yhteiskunnallista merkitystä kuvaavan aineiston laajuuden ja monipuolisuuden havainnollistamisen että havaintojen laajemman merkityksen tarkastelut suhteessa aiempaan tutkimuskirjallisuuteen.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimusaineisto kerättiin Suomen Partiolaisten järjestämällä *Roihu Finnjamboree* -suurleirillä heinäkuussa 2016.[30] Aineisto koostuu kaikkiaan 414 haastattelusta, joiden toteutuksesta vastasivat kaksi Helsingin yliopiston tutkijaa sekä leirillä tutustumassa olleet metsätieteiden laitoksen opiskelijat. Lomake sisälsi metsäsuhteen vapaamuotoisen kuvaamisen mahdollistavia avokysymyksiä, taustatietoja (esim. ikä, partiokokemus, kotipaikka) kartoittavia kysymyksiä sekä strukturoituja Likert-asteikollisia kysymyksiä, joilla mitattiin sekä metsäkokemusten tarjoajien (esim. partio, perheenjäsenet, koulu) ja lähteiden (esim. retkeily, televisio ja pelit) tärkeyttä vastaajille sekä heidän näkemystään liittyen erilaisiin ekosysteemipalveluihin.

Tämän tutkimuksen tulokset perustuvat metsäsuhdetta koskeviin avokysymyksiin saatujen vapaamuotoisten laadullisten vastausten ja taustatietoja kartoittaneiden luokka-asteikollisten kysymysten analyyseihin. Analyysimenetelmänä käytettiin laadullista teemoittelua, joka tarkoittaa ilmiön kuvaamiselle olennaisten seikkojen tunnistamista ja yhtenäisten teemojen raportointia aineistosta siten, että myös muut kuin itsestäänselvyytenä materiaalista esiin nousevat näkökulmat tulevat havainnoiduiksi ja huomioon otetuiksi.[31]

Analyysien ensimmäisessä vaiheessa aineistosta laskettiin Likert-asteikollisiin kysymyksiin saatujen vastausten frekvenssit. Tämän kokonaistarkastelun perusteella arvioitiin, kuinka loogisesti vastaajat olivat yksilötasolla lomakkeen täyttäneet ja kuinka hyvin he olivat kysymykset ymmärtäneet, eli tulosten validiteettia. Lisäksi kokonaistarkastelun perusteella arvioitiin tulosten luotettavuutta tutkimalla Likert-asteikollisten vastausten frekvenssien muuttujakohtaista vaihtelua eri vastaajien välillä aineistotasolla. Aineiston todettiin muodostavan sekä vastaajatasolla että vastaajien välillä koherentin kokonaisuuden, minkä pohjalta oli perusteltua siirtyä tulosten laadulliseen analyysiin.

Analyysien toisessa vaiheessa avovastaukset luokiteltiin aineisto- ja teorialähtöisesti. Aineistolähtöisen luokittelun perusteena olivat vastauksista tunnistetut erilaiset metsäsuhteet, kun taas vastausten teorialuokitusten lähtökohtana käytettiin ekosysteemipalveluita identifioimalla niistä tuotantopalveluihin (esim. marjojen poiminta), säätelypalveluihin (esim. ilman- ja vedenlaatu), kulttuuripalveluihin (esim. virkistys) sekä ylläpitäviin ja säilyttäviin palveluihin (esim. hiilen sidonta) liittyviä teemoja. Lisäksi vastaukset ryhmiteltiin vastaajien asuinpaikan ja partio-ohjelman

Sukupuoli	**%**	**Ikä, vuotta**	**%**	**Asuinpaikka**	**%**	**Partiokokemus, vuotta**	**%**
Tyttö	58,5	12–15	42,5	Iso kaupunki	58,5	yli 10	13,2
Poika	41,5	15–17	40,6	Maaseutukaupunki	23,8	6–10	72,9
		18–22	16,9	Maaseutumainen kunta	17,7	1–5	13,7
						alle 1	0,2
n = 414	**100,0**	**n = 414**	**100,0**	**n = 412**	**100,0**	**n = 414**	**100,0**

Taulukko 1. Vastaajien taustatiedot. Lippukuntien ryhmäjakojen seurauksena ikäkausisiirtymät voivat olla osin päällekkäisiäkin (esim. 15-vuotias voi kuulua joko ns. ”tarpojiin” tai ”samoajiin”).

ikäkausien (seikkailijat, tarpojat, samoajat) mukaan ja luokkien yleisyys laskettiin.

Vastaajat olivat suomalaisissa lippukunnissa (partion paikallisjärjestö) toimivia 12–22-vuotiaita leiriläisiä. Vastaajista 59 % oli tyttöjä ja 42 % poikia, mikä vastaa suomalaisten partiolaisten sukupuolijakaumaa. Enemmistö vastaajista asui isoissa kaupungeissa (noin 60 %) ja oli harrastanut partiota 6–10 vuotta (noin 70 %). Vastaajien taustatiedot on kuvattu taulukossa 1.

Tulokset

Miten partiolaiset kuvaavat metsäsuhdettaan?

Tulosten mukaan partiolaiset kuvaavat metsäsuhdettaan erilaisen toiminnan ja harrastamisen kautta tai metsää erityisenä ympäristönä, joka auttaa rentoutumaan ja rauhoittumaan. Aineistossa osa vastaajista kuvasi metsäsuhdettaan erityisesti partioharrastuksensa kautta. Tulos on samankaltainen suomalaista metsäsuhdetta yleisellä tasolla kuvaavan selvityksen tuloksen kanssa, minkä mukaan metsiin liittyvä harrastaminen on olennainen osa kulttuurista identiteettiämme.[32] Alla on muutamia lainauksia partiolaisten metsäsuhdetta kuvaavista avovastauksista; vastaajan partioharrastuksen aloitusvuosi on sulkeissa oleva vuosiluku:

Metsässä voi retkeillä. (poika 14 v., 2008)

Metsä on oiva paikka ulkoiluun ja kävelyyn. (tyttö 16 v., 2010)

Metsästän ja marjastan. (mies 18 v., 2010)

Metsäsuhteeni on erityisen tiivis, koska vietän metsässä paljon aikaa ja harrastan partiota, suunnistusta, maastopyöräilyä, maastojuoksua ja melontaa. Metsä on rakas rentoutumispaikka. (nainen 18 v., 2007)

Metsä on minulle rauhoittumisen ja levon paikka. Nautin metsästä ja siellä olemisesta. (poika 13 v., 2013)

Metsä on mulle paikka, jossa on kiva rentoutua ja viettää aikaa. (tyttö 15 v., 2012)

Partiossa vietän eniten aikaa metsässä. (poika 13 v., 2014)

Metsä on partiosta tuttu. (tyttö 16 v., 2008)

Luonnon olemassaoloarvo nousee myös tuloksista esille konkretisoiden yhtä metsien yhteiskunnallisen merkityksen tärkeää osa-aluetta, vaikka sen yksiselitteinen mittaaminen ei olekaan mahdollista.[33] Partiolaisten keskuudessa metsä itsessään koetaan tärkeäksi tai osaksi luontoa, jota tulee suojella ja kunnioittaa sen itsensä takia, kuten alla olevista esimerkeistä käy ilmi:

Metsä on osa elämää ja minulle hyvin tärkeä. (poika 14 v., 2009)

Metsät ovat tärkeitä ja niistä on pidettävä huolta. (tyttö 16 v., 2007)

Arvostan metsiä ja kunnioitan luontoa muutenkin. (tyttö 17 v., 2011)

Haluan suojella metsiä. (tyttö 17 v., 2005)

Suhteeni metsään on hyvä ja luonto on minulle tärkeä. (tyttö 17 v., 2009)

Metsät ovat minulle toinen koti. (mies 21 v., 2003)

Suomalaisille metsä on laaja-alaisesti toiminnallinen ympäristö asumisen, harrastusten sekä esimerkiksi alkutuotantoon liittyvien ammattien kautta.[34] Kuten muillekin suomalaisille, osalle partiolaisista metsä on osa jokapäiväistä elinympäristöä tai mahdollinen tulevaisuuden ammatti tai elinkeino. Myös metsistä saatavat hyödykkeet kuvaavat joidenkin nuorten metsäsuhdetta:

Asun metsässä ja olen tuleva metsänomistaja. (tyttö 15 v., 2014)

Metsä on koko ajan osa elämää, koska asun maaseudulla. (tyttö 16 v., 2006)

Puista saadaan lautoja ja metsistä marjoja. (poika 16 v., 2012)

Rakastan metsiä ja olen ajatellut niistä ammattiani. (nainen 19 v., 2005)

Kivaa tekemistä ja taloudellisia hyötyjä. (mies 19 v., 2005)

Osalle vastaajista metsään ei liittynyt erityisiä arvoja ja he kuvasivat metsäsuhdettaan neutraaliksi tai passiiviseksi. Toisin kuin positiivista metsäsuhdetta kuvaavissa vastauksissa, neutraalille tai passiiviselle metsäsuhteelle ominaista oli selkeän syy- tai paikkayhteyden puuttuminen: kiinnittymisen tiettyihin luonnonympäristöihin sekä niihin liittyvien henkilökohtaisten merkitysten jakamisen muiden kanssa on todettu olevan tärkeä osa lasten ja nuorten luontosuhteen vahvistamista.[35] Alla on neutraalia tai negatiivista metsäsuhdetta kuvaavia lainauksia:

Metsäsuhteeni on hyvä, mutta voisi olla läheisempikin. (nainen 18 v., 2008)

Ihan ok. (tyttö 17 v., 2009)

Metsä ei ole minulle tärkeä. (tyttö 14 v., 2010)

Ei ole oikeastaan metsäsuhdetta. (tyttö 16 v., 2006)

Aika passiivinen. (mies 18 v., 2006)

Miten metsästä saadaan kokemuksia?

Kuten alla olevista lainauksista käy ilmi, metsäkokemuksia saadaan edelleen pääasiallisesti toimimalla metsässä ja viettämällä siellä aikaa erilaisissa aktiviteeteissa tai vain oleskelemalla. Metsäkokemusten lähteenä mainittiin ulkona pelattava mobiilipeli *Pokémon GO* sekä toisaalta tarinat, jotka tarkoittanevat esimerkiksi iltanuotiolla kerrottuja tarinoita. Tämän tyyppinen tarinoiden kerronta on partiossa hyvin yleistä ja merkittävä osa suomalaisia metsäkulttuuriperinteitä, joissa tiedollisten ja toiminnallisten näkökulmien lisäksi estetiikka ja taide ovat olennaisessa roolissa.[36] Taulukossa 2 on esitetty luokiteltuna erilaisia tapoja saada metsässä kokemuksia.

Tykkään kuljeskella metsässä ja nauttia tunnelmasta. (tyttö 15 v., 2008)

Marjojen poimiminen ja partio. (tyttö 12 v., 2013)

Metsä on minulle paikka, jossa rauhoittua, kasata ajatuksia, saada kokemuksia ja rentoutua. (mies 22 v., 2004)

Partio ja Pokemon Go. (poika 14 v., 2008)

Luokka	**Esimerkki**
Retkeily, leiriytyminen	Retkeilen usein metsässä
Harrastusympäristö, urheilu	Metsät ovat vapaa-aikani ja harrastuksieni kannalta vitaaleja elämälleni
Koiran ulkoilutus, liikkuminen, ulkoilu	Kuljen koiran kanssa paljon metsässä
Ajanviete, oleskelu	Metsässä voi hiljentyä ja miettiä omia asioita
Partio	En hirveästi vietä aikaa metsässä lukuun ottamatta partiota
Keruutuotteet ja metsästys	Metsästän ja marjastan
Mobiilipeli	Partio ja Pokemon Go

Taulukko 2. Aineistolähtöisten metsäsuhdeluokittelujen perusteella tunnistetut teemat saada metsäkokemuksia.

Mikä on partiotoiminnan rooli metsäsuhteen muodostumisessa?

Partio nousi yksittäisenä metsäkokemuksia tarjoavana harrastuksena esiin erityisesti isoissa kaupungeissa asuvilla vastaajilla. Vastausten perusteella partio usein luo suhdetta metsään, toimii kimmokkeena viettää aikaa metsässä ja vahvistaa metsäsuhdetta. Tämä korostui erityisesti tyttöjen vastauksissa; poikien vastauksissa partiota ei mainittu yksittäisenä metsäsuhdetta muokanneena tekijänä.

Partiossa vietän eniten aikaa metsässä. (poika 14 v., 2014)

En hirveästi vietä aikaa metsässä lukuun ottamatta partiota. (tyttö 14 v., 2012)

Metsä ja partiotoiminta kulkevat käsi kädessä. (mies 18 v., 2011)

Käyn metsässä partioleireillä. (tyttö 13 v., 2013)

Partion myötä kasvanut, mutta ei ihmeellinen. (tyttö 16 v., 2003)

Vietän aikaa metsässä lähinnä partiossa – –. (tyttö 16 v., 2007)

Metsä on tärkeä, mutta en juuri käy partion ulkopuolella. (poika 16 v., 2010)

Metsien merkitys eri-ikäisille ja erilaisilla paikkakunnilla asuville partiolaisille

Ikäkausittain tarkasteltuna nuorimpien vastaajien vastauksissa metsät eivät esiinny jokapäiväisenä ajanvieteympäristönä (taulukko 3). Heidän vastauksissaan metsäsuhdetta kuvaa useammin partio kuin vanhemmilla ikäryhmillä, joilla metsän itseisarvot kuvaavat metsäsuhdetta partiota useammin. Metsien hyödyntäminen raaka-aineiden tai esimerkiksi ruuan lähteenä samoin kuin metsä jokapäiväisenä elinympäristönä mainittiin harvemmin kuin metsien rauhoittavaan ja rentouttavaan vaikutukseen tai niiden virkistyskäyttöön liittyvät seikat (teemat ”rauhoittuminen” ja ”virkistyskäyttö”). Myös metsät ”itsessään tärkeinä” mainittiin usein (teema ”metsän tärkeys”).

Ekosysteemipalveluihin suhteutettuna partiolaisten metsäsuhteen muodostavat teemat liittyvät yksiselitteisimmin paikkaan sidottuihin ja jokseenkin konkreettisiin kulttuuripalveluihin (esim. rauhoittuminen ja virkistys luonnonympäristössä) ja tuotantopalveluihin (esim. marjojen poiminta). Sen sijaan abstraktimmat säätelypalvelut (esim. ilman ja vesien laatu) sekä ylläpitävät ja säilyttävät palvelut (esim. hiilen sidonta) nousivat

Tarpoja (12–15 vuotta)	Samoaja (15–17 vuotta)	Vaeltaja (18–22 vuotta)
Rauhoittuminen	Rauhoittuminen	Rauhoittuminen
Virkistyskäyttö	Virkistyskäyttö	Virkistyskäyttö
Partio	Metsän tärkeys	Metsän tärkeys
Luonnon arvostaminen	Partio	Luonnon arvostaminen
Metsän tärkeys	Luonnon arvostaminen	Partio
Hyödyntäminen	Hyödyntäminen	Jokapäiväinen elinympäristö
---	Jokapäiväinen elinympäristö	Hyödyntäminen

Taulukko 3. Teorialähtöisten, ekosysteemipalvelujaotteluun perustuvien metsäsuhdeluokkien yleisyys partion ikäkausittain. Hakasulkein merkityt luokat esiintyivät yhtä monta kertaa. Kokonaan puuttuva luokka on merkitty viivoilla.

Iso kaupunki	Maaseutukaupunki	Maaseutumainen kunta
Rauhoittuminen	Virkistyskäyttö	Virkistyskäyttö
Virkistyskäyttö	Rauhoittuminen	Rauhoittuminen
Partio	Luonnon arvostaminen	Metsän tärkeys
Metsän tärkeys	Metsän tärkeys }	Hyödyntäminen
Luonnon arvostaminen	Partio }	Jokapäiväinen elinympäristö
Hyödyntäminen	Hyödyntäminen	Luonnon arvostaminen
---	Jokapäiväinen elinympäristö	Partio

Taulukko 4. Metsäsuhdetta kuvaavien luokkien yleisyys partiolaisen asuinpaikan urbaaniuden mukaan. Hakasulkein merkityt luokat esiintyivät yhtä monta kertaa.

aineistosta vähemmän esille, joskin vastauksissa laaja-alaisesti esiin nousseet luonnonsuojeluun liittyvät teemat nivoutuvat myös näihin ekosysteemipalveluluokkiin.

Vastaajien asuinpaikan urbaaniuden mukaan jaoteltuina eri luokkien yleisyydessä on myös eroja (taulukko 4). Isoissa kaupungeissa asuvilla vastaajilla metsien rauhoittava vaikutus kuvasi yleisimmin metsäsuhdetta (teema ”rauhoittuminen”), maaseutukaupungeissa ja maaseutumaisissa kunnissa metsien virkistyskäyttö (teema ”virkistyskäyttö”) oli rauhoittumista tärkeämpää. Isojen kaupunkien vastaajat eivät kuvailleet metsäsuhdettaan jokapäiväisen elinympäristön kautta, vaan muita yleisemmin kuvasivat metsäsuhdettaan partioon liittyväksi. He mainitsivat vastauksissaan harvimmin metsän hyödyntämiseen tai omistamiseen liittyviä seikkoja, kun taas maaseutumaisissa kunnissa asuville metsien hyödyntäminen kuvasi metsäsuhdetta yleisemmin kuin luonnon arvostaminen tai partio.

Tulosten tarkastelu

Partiolaisten metsäsuhdetta määrittivät erityisesti metsässä olemisen rauhoittava ja rentouttava vaikutus sekä metsäluonnon suojeleminen ja ylläpitäminen. Kokemusympäristönä toimimisen ja sen kautta saatavien käyttöhyötyjen (esim. paikka virkistäytymiselle) rinnalla partiolaiset korostivat metsän ja yleisemmin luonnon kunnioittamisen merkitystä niiden itsensä takia, mikä liittyy luonnon säilymisen itseisarvoon riippumatta ekosysteemipalveluiden nykyisistä tai tulevista käyttömahdollisuuksista.[37]

Metsää ympäristönä käytettiin monipuolisesti ja erilaisten kokemusten saamiseen tavoilla, jotka eivät juurikaan kuluta luontoa. Vaikka *Luonnon virkistyskäytön valtakunnallisen inventoinnin* (LVVI) mukaan suomalaiset harrastavat metsäluonnossa yleisesti myös motorisoitua liikkumista (esim. moottorikelkkailua 10 % väestöstä, mönkijäajeluita noin 7 % väestöstä)[38], ei niitä mainittu vastauksissa. Sen sijaan metsäympäristöön liittyvinä harrastuksina esiintyivät retkeily, hiihtäminen ja suunnistus. Monille metsä on yhä myös osa jokapäiväistä elinympäristöä kodin sijaitessa luonnon keskellä, sekä mahdollisuus tulevaisuudessa toimia metsiin liittyvässä ammatissa tai saada elantoaan metsänomistajana.

Partio yksittäisenä metsäsuhdetta kuvaavana tekijänä ja sitä vahvistavana harrastuksena esiintyi erityisesti isoissa kaupungeissa asuvilla vastaajilla. Heille partion harrastaminen oli usein esimerkiksi ollut kimmoke viettää aikaa metsässä, vaikka toisaalta tuloksista kävi ilmi myös se, ettei kaikilla partiolaisillakaan ole selvää tai läheistä metsäsuhdetta.

Metsäkokemuksia oli edelleen saatu pääasiallisesti toimimalla metsässä ja viettämällä siellä aikaa erilaisissa aktiviteeteissa tai vain olemalla. Metsään liittyvä tekeminen on siten keskeinen osa metsäsuhteen rakentamista, kuten myös Karlsson ym. ovat todenneet.[39] Metsään liittyvä tekeminen sekä metsäkokemusten lähteet moninaistunevat kuitenkin

tulevaisuudessa esimerkiksi erilaisten virtuaalisten sovellusten muodossa, koska erityisesti lapset ja nuoret ovat monien uusien digitaalisten sovellusten kärkikäyttäjiä (*lead users*).[40] IT-sovellusten käytöstä vastauksissa esimerkkinä mainittiin muun muassa metsässä pelattava mobiilipeli *Pokémon GO*, joka oli erittäin suosittu nuorison keskuudessa aineistonkeruuaikana.

Koulua ei partiolaisten vastauksissa mainittu lainkaan metsäkokemusten lähteenä. Kouluun liittyvien vastausten puuttuminen kokonaan kertoo, että partiolaiset kokevat saavansa enemmän metsiin liittyviä kokemuksia muualta.

Ikäryhmittäin tarkasteltuna nuorimpien partiolaisten vastauksissa metsät eivät esiinny jokapäiväisenä elinympäristönä. Heidän vastauksissaan metsäsuhdetta kuvaa useammin partio kuin vanhemmissa ikäryhmissä, joilla metsän itseisarvot kuvaavat metsäsuhdetta partiota useammin. Nuoremmat vastaajat todennäköisesti mieltävät metsäsuhteensa vanhempia suoraviivaisemmin metsässä tapahtuvaan toimintaan liittyväksi kuin sen herättämiin tunteisiin tai metsien rooliin osana yhteiskunnan toimintoja esimerkiksi raaka-aineen lähteenä. Myös isoissa kaupungeissa asuvilla partio liittyi muita asuinpaikkoja useammin metsäsuhteeseen. Tästä päätellen partion rooli nuoremmilla ja erityisesti kaupunkilaisnuorilla on merkittävä metsäkokemusten mahdollistajana ja tätä kautta metsäsuhteen kehittäjänä.

Isojen kaupunkien vastaajilla metsien rauhoittava merkitys nousi virkistyskäyttöä yleisemmäksi metsäsuhdetta kuvaavaksi tekijäksi, eivätkä he odotetusti kuvailleet metsäsuhdettaan jokapäiväisen elinympäristön kautta. Heidän vastauksissaan metsän hyödyntäminen tai omistaminen sai vähiten mainintoja, kun maaseutumaisissa kunnissa asuvilla vastaajilla metsien hyödyntäminen kuvasi metsäsuhdetta luonnon arvostamista ja partiota yleisemmin.

Metsän ja luonnon itseisarvo sekä niiden suojelemisen tärkeys nousivat tuloksissa selkeiksi metsäsuhdetta ja metsien merkitystä kuvaaviksi tekijöiksi. Tätä selittävät osaltaan partion arvot ja ihanteet, joissa luonnon suojeleminen ja kunnioittaminen ovat tärkeitä.[41] Myös partio-ohjelmassa on paljon luonnonsuojeluun liittyviä teemoja. Viime vuosina metsien erilaiset käyttömuodot ovat myös nousseet vahvasti esiin metsäalan kanssa toteutetun yhteistyön ja partio-ohjelman kehittämisen myötä. Leirillä, jolla aineisto kerättiin, oli metsien ja puun käyttöön liittyvä ohjelmakokonaisuus, jossa partiolaiset suunnittelivat puusta uusia tuotteita. Leiriä varten toteutettiin *MobiMetsä*-niminen metsien käytöstä ja vastuullisesta metsäteollisuudesta kertova mobiilipeli, joka toimi myös osana edellä mainittua ohjelmakokonaisuutta.[42]

Metsäkokemusten lähteissä ja metsäsuhteen muodostumisessa vaikuttaa tämänkin tutkimuksen perusteella olevan jonkinlaisia tyttöjen ja poikien välisiä eroja, jotka korostuivat partioon liittyvissä vastauksissa. Tytöistä moni partion vastauksessaan maininneista kertoi sen vahvistaneen heidän metsäsuhdettaan tai olevan syy viettää aikaa metsässä, mutta samaa ei ollut havaittavissa pojilla. Tämä on kiinnostavaa muun muassa metsäalan ja metsänomistamisen edelleen voimakkaan sukupuolittuneisuuden näkökulmasta. Naisille ja miehille on edelleen varattu hyvin erilaiset roolit esimerkiksi metsänomistajina,[43] vaikka naisten osuus metsänomistajista Suomessa on eri laskentatavoin arvioituna noin 40 %.[44] On mahdollista, että erityisesti kaupungeissa asuville tytöille partio on helppo ja sosiaalisesti hyväksytty tapa harrastaa metsässä, toisin kuin edelleen miehisiksi mielletyt eräretkeily tai metsästys. Tätä ilmiötä olisi syytä tulevaisuudessa tutkia tarkemmin, jotta esimerkiksi metsänomistajiin ja metsäsuhteeseen liittyviä ohjauskeinoja osattaisiin kohdistaa oikein.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli laadullisen tutkimuksen keinoin kuvata monipuolisesti suomalaisten partiolaisten tapoja kokea metsä ja auttaa suuntaamaan seuraavia tutkimuksia empiirisesti ja tieteellisesti relevantteihin aiheisiin. Tutkimuksen aineisto kerättiin partioleirillä, mikä saattaa osaltaan vaikuttaa juuri partioharrastuksen yleisyy-

teen avoimissa vastauksissa. Toisaalta kaikista metsäsuhdetta kuvaavista vastauksista partion mainitsevat ovat pienessä osassa.

Johtopäätökset

Tulokset tarjoavat uutta tietoa nykypäivän partiolaisten metsäsuhteesta ja metsään liittyvistä arvostuksista. Vaikka partiolaiset saavat tai mieltävät saavansa metsäkokemuksia lähinnä retkeilemällä, on kiinnostusta pelejä sekä sosiaalista mediaa kohtaan metsäkokemusten lähteenä havaittavissa. Tämän valossa pelillistäminen (esim. *Pokémon GO* tai *MobiMetsä*) tai virtuaalimaailman hyödyntäminen laajemminkin voisi olla yksi metsäsuhteen kehittymistä tukeva elementti.

Metsäsuhteen kokonaisvaltaista vahvistamista tavoittelevassa työssä sosiaalisen median ja digitaalisen kokemusmaailman tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen voi olla keino vahvistaa myös luonnossa liikkumattomien aikuisten luontosuhdetta. Näin esimerkiksi metsissä vähemmän liikkuvia opettajia voisi kannustaa viemään lapsia ja nuoria luontoon ilman liian korkeaa kynnystä sisällöllisten yksityiskohtien suunnittelusta. Digitalisaation tuomista mahdollisuuksista huolimatta on kuitenkin tärkeää muistaa yhä tarjota lapsille ja nuorille mahdollisuuksia olla konkreettisesti luonnossa. Monipuolisen, eri lähteisiin perustuvan tieto- ja kokemuspohjan on todettu vahvistavan muun muassa kykyä omaksua erilaisiin asioihin liittyvää tietoa.[45] Koska sosiaalistumisen kautta tapahtuva, elämän läpi jatkuva oppiminen on olennainen osa partioliikettä, ovat monipuoliset metsäkokemusten lähteet konkreettisista luontokokemuksista aina virtuaalielämyksiin myös mahdollisuus tukea luontoon liittyvän ymmärryksen syventämistä läpi elämän.

Tulosten mukaan peruskoulu tai lukio ei tarjonnut vastaajille metsäkokemuksia, vaikka aiempien tutkimusten mukaan koulusta saadaan suurin osa metsiin ja niiden käyttöön liittyvistä tiedoista. Kyse voi olla siitä, että koulu tarjoaa yleisen metsiin liittyvän tietopohjan, minkä syventäminen ja käytännön soveltamiseen liittyvä osaamisen kehittyminen tapahtuu vapaa-ajalla esimerkiksi partion kaltaisten luontoharrastusten yhteydessä. Tämän valossa metsäsuhde näyttäisi kehittyvän siis virallisen koulujärjestelmän sekä harrastusten yhteisvaikutuksena, molempien ollessa tärkeässä roolissa. Tämän tarkempaan selvittämiseen tarvitaan vielä jatkotutkimusta.

Kokonaisuudessaan tutkimuksen tulokset osoittavat, että partiotoiminta tarjoaa monille nuorille luontevan tavan olla metsässä ja rakentaa metsäsuhdettaan. Etenkin naisilla ja kaupungissa asuvilla partio vaikuttaa olevan tärkeässä roolissa metsäkokemusten tarjoajana ja edelleen metsäsuhteen muodostumisen mahdollistajana. Harrastusten merkityksen selvittäminen metsäsuhteen kehittäjänä sekä metsäkokemusten erot eri sukupuolilla tosin vaativat tätä tutkimusta laaja-alaisempaa aineistonkeruuta ja tulosten analysointia.

Kiitokset

Kiitämme kaikkia metsäsuhdetutkimukseen vastanneita partiolaisia sekä kirjoitukseen ja ideointiin osallistuneita. Kiitos haastattelujen toteutukseen osallistumisesta Helsingin yliopiston metsätieteiden laitoksen vuosikurssin 2016 ensimmäisen vuoden opiskelijoille sekä heidän vastuuopettajanaan toimineelle yliopistonlehtori (MMT) Mika Rekolalle. Tutkimuksen tekemistä ovat tukeneet myös Suomen Kulttuurirahaston Etelä-Savon rahasto sekä Metsämiesten Säätiö.

Viitteet

1 *Kansallinen metsästrategia 2025* 2015; http://www.ykliitto.fi/yk70v/yk/kehitys/post-2015 (8.8.2017); Lähtinen et al. 2017, 174.
2 Kennedy & Koch 2004, 501.
3 Vaara & Saastamoinen 2006, 364–366.
4 Jarman 2005, 429–430.
5 Lähtinen & Myllyviita 2015, 306.
6 Chawla 2007, 145.

7 Kennedy & Koch 2004, 499–500.
8 Westberg Broström 2013, 20.
9 http://partio-ohjelma.fi/partiokasvatus/partion-ikakaudet/ (14.8.2017).
10 http://partio-ohjelma.fi/partiokasvatus/kasvatustavoitteet/ (15.8.2017).
11 https://partio-ohjelma.fi/partiokasvatus/partiomenetelma/ (15.8.2017).
12 Karhunkorva et al. 2017, 11; Rossi 2010, 81.
13 Willamo et al. 2004, 39–42.
14 Laurén 2006, 13–24.
15 Anttonen 1994, 24.
16 Karhunkorva et al. 2017, 11–12.
17 Ahponen 1987, 403.
18 Rautiainen (toim.) 2012.
19 Hassan et al. (eds.) 2005, 25–36; Ranacher et al. 2017, 181–182.
20 Hartig et al. 2011, 1–7.
21 Döhren & Haase 2015, 495.
22 Ranacher et al. 2017, 185–186.
23 Rautiainen (toim.) 2012.
24 Ks. esim. Hartig et al. 2011; Hertzen et al. 2011; Wells & Evans 2003; Kellert 2009.
25 Bögeholz 2006.
26 Mäkijärvi et al. 2010, 25.
27 Chawla 1998, 18.
28 Rautiainen (toim.) 2012; Wells & Lekies 2006, 12–13.
29 Vaismoradi et al. 2013.
30 http://roihu2016.fi/ (14.8.2017).
31 Ks. Braun & Clarke 2006.
32 Karhunkorva et al. 2016, 18.
33 Plottu & Plottu 2007, 53–54.
34 Lähtinen 2010, 144–145.
35 Juvonen 2015; Tuovinen 1992, 95.
36 Mikkonen 2014, 102.
37 Krutilla 1967, 778.
38 Sievänen & Neuvonen (toim.) 2011.
39 Rautiainen (toim.) 2012.
40 Hansen & Hansen 2015, 44–45.
41 https://www.partio.fi/tutustu-partioon/arvot (14.8.2017).
42 https://www.partio.fi/uutiset/suomen-partiolaisten-ja-upmn-mobimetsa-mobiilipeli-on-uusi-tapa-nahda-metsa (14.8.2017).
43 Vainio & Paloniemi 2013, 253–255.
44 Karppinen & Hänninen 2017, 2.
45 Esim. Stiff 1986; Bohner & Dickel 2011.

Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Ahponen, Pirkkoliisa 1987. ”Metsä elämäntavassa.” *Silva Fennica vol. 21, 1987, 397–404*. Suomen Metsätieteellinen Seura: Helsinki.

Anttonen, Veikko 1994. ”Erä- ja metsäluonnon pyhyys.” *Metsä ja metsänviljaa, 24–35*. Toim. Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki. Kalevalaseuran vuosikirja 73. SKS: Helsinki.

Bohner, Gerd & Dickel, Nina 2011. ”Attitudes and attitude change.” *Annual Review of Psychology vol. 62, 2011, 391–417*.

Braun, Virginia & Clarke, Victoria 2006. ”Using thematic analysis in psychology.” *Qualitative Research in Psychology vol. 3, 2006, 77–101*.

Bögeholz, Susanne 2006. ”Nature experience and its importance for environmental knowledge, values and action: recent German empirical contributions.” *Environmental Education Research vol. 12, 2006, 65–84*.

Chawla, Louise 1998. ”Significant Life Experiences Revisited. A Review of Research on Sources of Environmental Sensitivity.” *The Journal of Environmental Education vol. 29, 1998:3, 11–21*.

Chawla, Louise 2007. ”Childhood experiences associated with care for the natural world: A theoretical framework for empirical results.” *Children, Youth and Environments vol. 17, 2007, 144–170*.

Döhren, Peer von & Haase, Dagmar 2015. ”Ecosystem disservices research. A review of the state of the art with a focus on cities.” *Ecological Indicators vol. 52, 2015, 490–497*.

Hansen, Flemming & Hansen, Morten Hallum 2005. ”Children as innovators and opinion leaders.” *Young Consumers vol. 6, 2005, 44–59*.

Hartig, Terry & Berg, Agnes E. van der & Hagerhall, Caroline M. & Tomalak, Marek & Bauer, Nicole & Hansmann, Ralf & Ojala, Ann & Syngollitou, Efi & Carrus, Giuseppe & Herzele, Ann van & Bell, Simon & Camilleri Podesta, Marie Therese & Waaseth, Grete 2011. ”Health benefits of nature experience: Psychological, social and cultural processes.” *Forests, trees and human health, 127–168*. Eds. Kjell Nilsson & Marcus Sangster & Christos Gallis & Terry Hartig & Sjerp de

Vries & Klaus Seeland & Jasper Schipperijn. Springer: New York, NY.

Hassan, Rashid & Scholes, Robert & Ash, Neville (eds.) 2005. *Ecosystems and human well-being: current state and trends. Findings of the Condition and Trends Working Group*. The Millennium Ecosystem Assessment Series 1. Island Press: Washington, DC.

Hertzen, Leena von & Hanski, Ilkka & Haahtela, Tari 2011. ”Natural immunity: Biodiversity loss and inflammatory diseases are two global megatrends that might be related.” *EMBO Reports vol. 12, 2011, 1089–1093*. EMBO: Heidelberg.

Jarman, Ruth 2005. ”Science learning through Scouting: an understudied context for informal science education.” *International Journal of Science Education vol. 27, 2005, 427–450*.

Juvonen, Salla 2015. *Metsään mieli. Esteettisen metsäkokemuksen sovellus nuoren metsäsuhteen tukemiseksi*. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta: Rovaniemi.

Kansallinen metsästrategia 2025. Valtioneuvoston periaatepäätös 12.2.2015. 2015. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 6/2015. Maa- ja metsätalousministeriö: Helsinki.

Karhunkorva, Reetta & Kärkkäinen, Sirpa & Paaskoski, Leena 2017. *Metsäsuhteiden kenttä*. Luston julkaisuja 1. Lusto – Suomen Metsämuseo: Punkaharju.

Karhunkorva, Reetta & Paaskoski, Leena & Matila, Airi & Arnkil, Nora 2016. *Merkityksellinen metsäkulttuuri*. Tapion raportteja 10. Tapio Oy: Helsinki.

Karppinen, Heimo & Hänninen, Harri 2017. ”Metsien omistaminen ja käyttö – onko sukupuolella väliä?” *Metsätieteen aikakauskirja 2017–7708, 1–4*. Suomen Metsätieteellinen Seura: Helsinki. https://metsatieteenaikakauskirja.fi/pdf/article7708.pdf (9.3.2018).

Kellert, Stephen R. 2009. ”Biodiversity, quality of life, and evolutionary psychology.” *Biodiversity change and human health. From ecosystem services to spread of disease, 99–128*. Eds. Osvaldo A. Sala & Laura E. Meyerson & Camille Parmesan. Island Press: Washington, DC.

Kennedy, James J. & Koch, Niels Elers 2004. ”Viewing and managing natural resources as human-ecosystem relationships.” *Forest Policy and Economics vol. 6, 2004, 497–504*.

Krutilla, John V. 1967. ”Conservation reconsidered.” *The American Economic Review vol. 57, 1967, 777–786*.

Laurén, Kirsi 2006. *Suo – sisulla ja sydämellä. Suomalaisten suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosuhteen ilmentäjinä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1093. SKS: Helsinki.

Lähtinen, Katja 2010. ”Metsien eri käyttömuodoista saatavien hyötyjen taloudellinen arvo ja niihin liittyvä yritystoiminta Suomessa.” *Metsätieteen aikakauskirja 2/2010, 143–164*. Metsäntutkimuslaitos: Vantaa.

Lähtinen, Katja & Myllyviita, Tanja 2015. ”Cultural sustainability in reference to the Global Reporting Initiative (GRI) guidelines. Case forest bioenergy production in North Karelia, Finland.” *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development vol. 5, 2015, 290–318*.

Lähtinen, Katja & Toppinen, Anne & Suojanen, Hannele & Stern, Tobias & Ranacher, Lea & Burnard, Michael & Kitek Kuzman, Manja 2017. ”Forest sector sustainability communication in Europe: A systematic literature review on the contents and gaps.” *Current Forestry Reports vol. 3, 2017, 173–187*.

Mikkonen, Jukka 2014. ”Vähäsen metsäkokemuksen estetiikasta.” *Niin & näin 3/2014, 94–106*. Eurooppalaisen filosofian seura: Tampere.

Mäkijärvi, Liisa & Rämö, Anna-Kaisa & Horne, Paula 2010. *Nykynuoret vaikuttajina ja metsänomistajina vuonna 2030*. PTT raportteja 222. Pellervon taloustutkimus: Helsinki.

Plottu, Eric & Plottu, Béatrice 2007. ”The concept of Total Economic Value of environment. A reconsideration within a hierarchical rationality.” *Ecological Economics vol. 61, 2007, 52–61*.

Ranacher, Lea & Lähtinen, Katja & Järvinen, Erno & Toppinen, Anne 2017. ”Perceptions of the general public on forest sector responsibility. A survey related to ecosystem services and forest sector business impacts

in four European countries." *Forest Policy and Economics vol. 78, 2017, 180–189*.

Rautiainen, Anne (toim.) 2012. *Metsät parantavat elämänlaatua. Kansallinen metsäohjelma, työryhmän loppuraportti*. https://www.suomenlatu.fi/media/vaikuta/vaikutatiedostot/lausunnot/metsat-parantavat-elamanlaatua_final.pdf (8.8.2017).

Rossi, Leena 2010. "Yksilöllä on väliä ympäristön kannalta. Miten voisi tutkia yksilön elinikäistä ympäristösuhdetta." *Elore vol. 17, 2010, 79–103*. Suomen Kansantalouden Tutkijain Seura: Joensuu.

Sievänen, Tuija & Neuvonen, Marjo (toim.) 2011. *Luonnon virkistyskäyttö 2010*. Metlan työraportteja 212. Metsäntutkimuslaitos: Vantaa. http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp212.pdf (8.8.2017).

Stiff, James B. 1986. "Cognitive processing of persuasive message cues. A meta-analytic review of the effects of supporting information on attitudes." *Communication Monographs vol. 53, 1986, 75–89*.

Tuovinen, Pentti 1992. *Ympäristökuva ja symboliikka. Ympäristökuvan ja siihen liittyvien merkitysten analysointimetodiikasta*. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A 20. Teknillinen korkeakoulu: Espoo.

Vaara, Matti & Saastamoinen, Olli 2006. "Metsät ja puut arjen ajankäytössä – kuvakulmia suomalaiseen elämäntapaan." *Metsät ja hyvä elämä. Monitieteinen tutkimusraportti, 345–403*. Toim. Seppo Vehkamäki. Metsäkustannus: Helsinki.

Vainio, Annukka & Paloniemi, Riikka 2013. "Adapting to the gender order: Voluntary conservation by forest owners in Finland." *Land Use Policy vol. 35, 2013, 247–256*.

Vaismoradi, Mojtaba & Turunen, Hannele & Bondas, Terese 2013. "Content analysis and thematic analysis: Implications for conducting a qualitative descriptive study." *Nursing and Health Sciences vol. 15, 2013, 398–405*.

Wells, Nancy M. & Evans, Gary W. 2003. "Nearby nature. A buffer of life stress among rural children." *Environment and Behavior vol. 35, 2003, 311–330*.

Wells, Nancy M. & Lekies, Kristi S. 2006. "Nature and the life course: Pathways from childhood nature experiences to adult environmentalism." *Children, Youth and Environments vol. 16, 2006, 1–25*.

Westberg Broström, Anna 2013. "Wild Scouts: Swedish Scouting preparing responsible citizens for the twenty-first century." *Child & Youth Services vol. 34, 2013, 9–22*.

Willamo, Risto & Suomela, Liisa & Tani, Sirpa 2004. "Ympäristö: luontoa ja kulttuuria?" *Ympäristökasvatuksen käsikirja, 32–57*. Toim. Hannele Cantell. PS-kustannus: Jyväskylä.

Digitaaliset lähteet

Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. http://www.ykliitto.fi/yk70v/yk/kehitys/post-2015 (8.8.2017).

Roihu Finnjamboree 2016. http://roihu2016.fi/ (14.8.2017).

Suomen Partiolaiset. Kasvatustavoitteet. http://partio-ohjelma.fi/partiokasvatus/kasvatustavoitteet/ (15.8.2017).

Suomen Partiolaiset. Partiomenetelmä. https://partio-ohjelma.fi/partiokasvatus/partiomenetelma/ (15.8.2017).

Suomen Partiolaiset. Partion arvot ja ihanteet. https://www.partio.fi/tutustu-partioon/arvot (14.8.2017).

Suomen Partiolaiset. Partion ikäkaudet. http://partio-ohjelma.fi/partiokasvatus/partion-ikakaudet/ (14.8.2017).

Suomen Partiolaisten ja UPM:n MobiMetsä-mobiilipeli on uusi tapa nähdä metsä. https://www.partio.fi/uutiset/suomen-partiolaisten-ja-upmn-mobimetsa-mobiilipeli-on-uusi-tapa-nahda-metsa (14.8.2017).

Abstract

”To Sleep Outside and Hang Out with Friends”

The Influence of Scouting on the Forest Relation of the Children and Youth

Economically, ecologically and socially sustainable, versatile and active use of forests is a focal objective in the National Forest Strategy in Finland. Consideration of different stakeholder views and needs related to utilization of forest resources is thus important when aiming to enhance the acceptability of different forest uses now and in the future. The preferences of future generations related to their nature relationship cannot be fully forecasted. However, it is important to support children in creating their own relationships to forests in a way that suits their lifestyles and habits. Currently, urbanization is one of the major drivers affecting the relationship to forests among Finnish people. Because of this, choices made in spare time and hobbies strongly effect the development of forest relationship. As an example of a popular youth activity, the purpose of Scouting is to support the growth and development of children with consideration of their individual characteristics with a special focus on nature education. This is centered on providing nature experiences which act as practical avenues for growing to respect and to know nature and feeling to be a part of it.

The purpose of this study was to evaluate the importance of forests and the contents of forest relationship among Scouts between the ages of 12 and 22 living in Finland. The material of the study comprises of 414 interviews made during a large Scout camp Roihu in the summer 2016. The open-ended questions about how they perceive their relationship to forest were analyzed qualitatively, in a partly theory- and partly data-driven manner.

According to the results forests are very important environment for many kinds of hobbies and leisure time activities. Forests are found also as a place to relax and feel oneself safe. Forests are appreciated because of their intrinsic values and protecting them is seen important. Scouting was found to enhance the time spent in forests and hence also helping to create a personal forest relationship.

Sari Tuuva-Hongisto

Luontoa lähellä
Syrjäkylien nuoret ja metsäsuhde

Syrjäkylissä nuoret elävät ”metän keskellä” ja ympärillä avautuva metsä ja luonto ovat nuorille tärkeä elämänlaadun elementti. Nuorille metsä ja luonto ovat tärkeä resurssi ja tausta, jossa he kokevat olevansa vapaita. Suurin osa syrjäkylissä asuvien nuorten tekemisistä liittyy ympärillä avautuvaan luontoon ja metsään, johon heille syntyy erityinen affektiivinen ja kokonaisvaltainen suhde. Myös nuorten lähtemisen ja juurtumisen teemat kiertyvät läheiseen ja kiinnipitävään luontosuhteeseen.

Johdanto

> *H (haastattelija): Mites liikut sie paljon siinä sitten tota metsässä tai luonnossa tai onks siulla koiria tai?*
>
> *N (nuori): On, on meillä koiria ja sitten kyllä mie paljonkin metästän.*
>
> *H: Ihan vaan kävelet vai teetsie siellä erityistä?*
>
> *N: Kävelen ja mietin ja tykkään kiipeillä paljon puissa niin joskus vaan kiipeen vaan puuhun ja istun siellä ja ajattelen. (tyttö, 17 v.)*

Millainen on suomalaisissa syrjäkylissä asuvien nuorten suhde luontoon ja metsään? Miten nuoret kuvaavat olemistaan luonnossa ja metsässä? Artikkeli pohjautuu syrjäkylien nuoria käsittelevään tutkimukseen, jossa nuoret kertoivat etnografisissa haastatteluissaan elämästään syrjäisissä kylissä itäisessä Suomessa.[1] Haastatteluissa nuoret puhuvat kodistaan ja lähiympäristöstään, ja erityisesti siitä, mikä heille omassa ympäristössään on tärkeää ja merkityksellistä. Nuorten haastatteluista välittyy lämmin ja läheinen suhde kodin ympäriltä avautuvaan luontoon ja metsään sekä erilaisiin tekemisiin ja harrastamisiin, joita ympäristö tarjoaa. Nuorille lähiympäristö ja luonto ovat koettua ja elettyä. Suurin osa nuorten tekemisistä liittyy metsien tarjoamaan tilaan ja mahdollisuuksiin. Tarkastelen artikkelissani tätä koettua, ruumiillista ja tunnettua, affektiivista suhdetta luontoon ja metsään.[2]

Lähtökohtana luontosuhteelle ja metsäsuhteelle pidän ajatusta, että ihmiselle luonto on kulttuurinen kategoria.[3] Näen luontosuhteen elämänhistoriaan perustuvaksi ja yhteiskunnallisesti tilannesidonnaiseksi tavaksi, jolla ihminen elää luontoaan.[4] Luontosuhteen tilanteisuus ja käytännöllisyys tarkoittavat sitä, että ihmisen tai ihmisyhteisöjen luontokäsitykset muotoutuvat jokapäiväisessä toiminnassa erilaisten sosiaalisten käytäntöjen kautta. Luontokäsitykset ovat kulttuurisesti määrittyneitä. Ne pitävät sisällään tietynlaisen kollektiivisesti jaetun normatiivisen käsityksen siitä, miten luonnon kanssa on toimittava.[5] Käytän luontosuhdetta ja metsäsuhdetta rinnakkaisina ja aineistosta kumpuavina: puhuessaan luonnosta nuoret tavallisesti tarkoittavat ympärillä olevaa metsää.

Tavoitteeni on artikkelissa katsoa metsäsuhteen kulttuurisuuden ja toiminnallisuuden lisäksi sen ruumiillista ja affektiivista merkitystä. Maaseutumaiseen elämänmuotoon kuuluu toiminnallinen suhde luontoon

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

ja toiminnallisuus luo perustan metsäsuhteelle.[6] Toiminnallisuudella on myös vahva kytkös ruumiillisuuteen ja affektiivisuuteen.[7] Nuoret kuvaavat haastatteluissaan arkeaan ja elämäänsä syrjäkylissä, ja kertovat samalla tekemisistään ja suhteestaan ympäröivään luontoon tavalla, joka kiinnitti huomioni. Nuoret eivät kertoneet pelkästään toiminnallisesta suhteesta tai kotipaikkaan kiinnittymisestä. Nuoret kertoivat vapaudesta, olemisesta, mukavuudesta; jostakin hyvin arkisesta, olemisen tavasta ja tuntemisesta, tutusta ja totutusta.[8]

Syrjäkylänuoria tutkimassa: aineisto ja metodologia

Artikkeli pohjautuu Mikkelin ammattikorkeakoulun ja Itä-Suomen yliopiston yhteiseen hankkeeseen, jossa tarkasteltiin syrjäkylissä asuvia nuoria ja kuntien hyvinvointipalveluja.[9] Tutkimuksessa haastateltiin 14–17-vuotiaita tyttöjä ja poikia Etelä- ja Pohjois-Karjalassa, Kainuussa ja Etelä-Savossa. Tavoitteena oli luoda empiirinen katsaus nuorten kokemuksiin ja tapoihin hahmottaa arkeaan.[10]

Artikkelin aineistona käytän tutkimushankkeessa tehtyjä haastatteluja. Hankkeessa tehtiin 32:n syrjäkylässä asuvan nuoren haastattelut syksyllä 2015. Tyttöjä haastatelluista oli 18 ja poikia 14. Nuorista 15 oli yläkoululaisia, lukiolaisia samoin 15 ja ammattikoululaisia kaksi. Etnografisella otteella tehtyjen haastattelujen lähtökohtana on nuorten oma ääni ja nuorten oma kokemus, jota tutkimuksen haastatteluissa, analysoinnissa ja raportoinnissa on pyritty kunnioittamaan.

Tutkimushankkeessa koottu aineisto nojaa etnografiseen tutkimusotteeseen ja monipaikkaiseen etnografiaan, jonka tavoitteena on ymmärtää ihmisten toimintaa ja sen sisältämiä merkityksiä.[11] Tutkimus linkittyy arkea tutkivaan etnografiaan, jonka tutkimusotetta leimaa monipaikkaisuus sekä aineistojen

”No siis linja-autolle pittää mennä niinku semmonen, en mä tiiä ootahan, alle puol kilometriä. Mut se on kummiskin silleen, siin on lähellä niinku rakennuksia ja näin ja sit kun se susi oli sillon lähellä niin mulla oli semmonen jättimäinen iso keppi minkä kanssa mä kulin.” (tyttö, 15 v.) Kuva: Sami Parkkinen.

moninaisuus ja kollaasinomaisuus, sen sijaan että ilmiötä tarkasteltaisiin vain yhden tapaustutkimuksen ja yhden paikantuneen tutkimusaineiston avulla.[12] Etnografisesti suuntautuneessa haastattelututkimuksessa ydin on haastateltavien puheessa ja haastateltavien tekemissä tulkinnoissa. Aineiston analyysi nojautuu aineistolähtöisen etnografian konventioihin. Yksilöiden kokemusperäiselle tiedolle rakentuvan aineiston analyysissä haastateltujen antamat määritelmät pohjautuvat jaetuille arvoille ja kulttuurissa rakentuvalle maailmankatsomukselle. Lähtökohtana on etnografisen tutkimuksen mukaisesti yhteiskunnallisen ja kulttuurisen suhde arkielämän kulussa.[13]

Arjen tulkintoihin nojaavien haastattelujen teemat käsittelivät harrastuksia ja vapaa-aikaa, koulutusmahdollisuuksia ja kavereita, internetin käyttöä ja palvelutarpeita. Haastatteluissa nuorten kanssa keskusteltiin siitä, millaista arkinen elämä syrjäkylissä on. Haastattelut kestivät noin puolesta tunnista tuntiin. Haastattelutilanteet olivat vaihtelevia ja haastatteluja hankkeessa teki kolme eri-ikäistä tutkijaa. Tutkimuspaikkakunnat olivat osittain tutkijoille entuudestaan tuttuja ja lähellä myös tutkijoiden omaa elämänpiiriä. Osa haastatteluista noudatti lumipallotekniikkaa ja haastateltavat etsittiin tutkijoiden aiempien kontaktien kautta. Haastatteluja toteutettiin myös tutkimuspaikkakuntien kouluilla, jonne opettajien kanssa yhteistyössä oli sovittu haastatteluja. Haastatteluja on siis tehty kouluilla, kahviloissa, kirjastoissa, tutkittavien ja tutkijoiden kotona. Aineiston kokoamisen yhteydessä käytiin usein keskusteluja myös joko nuorten vanhempien tai opettajien kanssa. Usein sekä vanhempien että opettajien sitoutuminen ja aiheen tärkeäksi näkeminen olivat keskeisenä perusteluna haastatteluihin osallistumiselle. Usein myös nuoret pitivät osallistumista tärkeänä ja muutamat jopa painottivat tätä haastatteluissa: he halusivat saada syrjäkyläelämän näkyväksi. Toisaalta nuorille tuotiin selkeästi esiin haastattelujen luottamuksellisuus ja anonyymiys eli se, etteivät haastattelut ole opettajille tai vanhemmille tunnistettavissa.

Haastateltavia nuoria etsittiin syrjäisiltä kyliltä, paikoista, jotka sijaitsivat ”ei-missään”, kaukana asutuskeskuksista ja palveluista, harvaan asutulta maaseudulta. Nuoret pyrittiin löytämään ”samalta kylältä”, tosin nuoria harvaan asutuissa kylissä on niin harvakseltaan, että tavoitteesta jouduttiin luopumaan osittain. Osa nuorista on siis jonkin tietyn pikkukylän nuoria, jotkut asuvat laajemmalla alueella esimerkiksi saman kunnan sisällä, mutta syrjässä kuntakeskuksesta. Kylät ovat syrjäisiä kyliä tai syrjäisiä ”kaupunginosia” kuntaliitosten myötä.

Haastatteluissa nuoret saivat vapaasti kertoa elämästään. Haastattelurunko noudatti avoimen teemarungon ideaa, ja tarkoituksena on ymmärtää nuorten omasta kokemus- ja elämänpiiristä lähteviä tulkintoja. Kiinnostavaa on, että haastatteluissa tulee vahvasti esiin syrjäkyliin liittyvien ennakko-oletusten haastaminen. Tämä toisaalta on osoitus siitä, että tutkimus onnistui tavoittamaan nuorten oman äänen, joka ei sopinutkaan täysin tutkimuksen ja tutkijoiden luomaan asetelmaan. Olin itse esimerkiksi olettanut, että nuoret olisivat valmiimpia lähtemään, ja että nuoret enemmän valittaisivat oman asuinympäristönsä niukkuutta ja tyhjyyttä sekä haluaan päästä pois ”suureen maailmaan” oman ikäluokkani sekä aikaisempien tutkimusten tulosten mukaisesti. Nuorille syrjäkylävoivottelua vastaan puhuminen ja oman elämänpiirin lämmin kuvaus on läpileikkaavaa koko aineistossa ja vastoin omia oletuksiani. Haastatteluja leimaa positiivisuus ja asioiden parhain päin kertominen. Haastatteluissa nuoret tuottivat selkeästi vastapuhetta sille, että heidän kotiseuduistaan keskusteltaisiin vain asioiden puuttumisen kehyksessä, jota tutkimuksen asetelma hyvinvointipalveluiden näkökulmasta väistämättä tuotti.[14]

Tätä artikkelia varten olen analysoinut nuorten kertomia tulkintoja lähiympäristöstään. Aineiston alkuperäisessä analysoinnissa kiinnitin huomiota nuorten tapaan puhua luonnosta ja metsästä heidän kertoessaan

arjestaan ja elämästään. Nuorten vapaa-aika, harrastukset ja mieleiset tekemiset liittyivät usein ympärillä olevaan luontoon, joka tarjosi niille taustan, resurssin, kehyksen ja vapauden. Tässä artikkelissa tarkastelen sitä, miten nuoret lähiympäristöään, luontoa ja metsää kuvaavat.

Mitä on syrjäisyys ja keitä ovat syrjäkylänuoret?

Syrjäkylänuorilla tarkoitan tässä artikkelissa nuoria, jotka asuvat taajamien ulkopuolella kylissä, jotka eivät sijaitse minkään keskuksen välittömässä läheisyydessä. Nuorten elämää leimaavat pitkät välimatkat ja palvelujen puuttuminen. Syrjäkylät näyttäytyvätkin ulkopuolisen silmissä ankeina paikkoina elää nuoruutta. Palvelut ja koulutusmahdollisuudet puuttuvat, väestö on vähentynyt ja vanhentunut. Kilometreinä mitattuna haastateltujen nuorten kotipaikkojen syrjäisyys tarkoittaa noin 20–50 kilometrin matkaa lähimpään kuntakeskukseen, kirkonkylään tai taajamaan. Useimmat nuoret asuvat noin 30 kilometrin päässä lähimmistä palveluista, muun muassa lähimmästä yläkoulusta. Suurin osa nuorista asuu kylissä, joissa ei ole mitään palveluja. Myös naapurit ja kaverit ovat kaukana.

Syrjäseudut ja -kylät ovat maantieteellisesti kaukana asutuskeskuksista. Syrjäseutujen yhteydessä puhutaan periferioista, reuna-alueista, kehitysalueista, muuttotappioalueista, tyhjenevistä alueista ja raja-alueista. Syrjäseutu kantaa tietynlaista (kielteistä) kulttuurista, sosiaalista ja historiallista leimaa.[15] Syrjäseutuihin liitetään mielikuvia jälkeenjääneistä takapajuloista, ja syrjäisyys liitetään helposti myös syrjäytyneisyyteen. Dystopianarratiivit tyhjenevistä syrjäkylistä ovat leimaavia ja pyrkivät luomaan jyrkkää dikotomiaa, jossa syrjäinen on urbaanin vastakohta ja ”urbaanin normin” vastainen.[16]

Syrjäkylissä asuvat nuoret ovat katveessa monin tavoin. Esimerkiksi tilastot eivät kerro syrjäkylissä asuvista nuorista paljoakaan. Syrjäkylät ovat tavallisimman harvaan asutulla maaseudulla, jossa asuu vain noin kolme prosenttia Suomen nuorista.[17] Maakunnissa ja esimerkiksi itäisen ja pohjoisen Suomen kunnissa tilanne tosin näyttää toisenlaiselta, sillä monissa maakunnissa syrjäkylänuori ei ole samanlainen harvinaisuus kuin koko Suomea tarkasteltaessa. Erilaiset luokittelut kaupunki- ja maaseutualueisiin jättävät syrjäkylät huomioimatta. Kuntaliitosten myötä myös yhä useampien kaupunkien reunoille jää syrjäisiä kyliä, jotka määritelmällisesti ovat osa kaupunkeja. Usein myös nämä kaukaisten kaupunginosien nuoret jäävät heikkojen julkisen liikenteen yhteyksien sekä palvelujen ja koulutusmahdollisuuksien katveeseen. Asutuksen ja palveluiden kiihtyvä keskittäminen on tehnyt syrjäkylistä yhä syrjäisempiä.[18]

Syrjäisyys on tilallinen ja myös tilanteinen vertauskuva, syrjässä ollaan sivussa, reunalla, marginaalissa. Syrjäisyys on aina suhteessa keskukseen, johon nähden se edustaa syrjätilaa, toiseutta. Marginaalit eivät ole olemuksellisesti syrjäisiä, vaan syrjässä nimenomaan suhteessa keskuksiin. Tilallinen metafora avaa marginaalien ja keskusten suhteiden muutkin ulottuvuudet: symboliset, sosiaaliset ja kulttuuriset suhteet. Keskusten ja marginaalien suhteet ovat väistämättä myös valtasuhteita.[19] Syrjäisyys ei silti tarkoita sitä, että olisi syrjäytynyt tai kaikilla elämänalueilla marginaalisessa asemassa. Erilaiset tilanteet rakentavat syrjäisyyden ja marginaalin eri tavoin. Kodista ja perheestään puhuessaan nuoret eivät puhuneet syrjäisyydestä vaan siitä, että elämän tärkeät asiat olivat lähellä, koti muodosti elämän keskuksen, jonka reunoille muut elämänalueet sijoittuivat.

> *”Mie oon monesti miettiny, että on hyvä assuu täällä syrjässä”* – koti syrjässä

> *N: On tää aika tärkee on, tää on nii hyvä paikka miulle.*
>
> *H: Mikä täst tekee hyvän paikan?*
>
> *N: Jaa no just se et tääl on niin paljon tilaa, niinku lenkkeillä esim ja täällä on niin paljon mettää ja järvi lähellä ja on vaan niin iso asuinalue meillä. (poika, 14 v.)*

”Mie tykkään siitä tosi paljon niinku paikkana, että tosi kaunis paikka ja silleen kiva assuu eikä, just ett niinku ei minuu haittaa yhtään ett siellä on niinku hiljaista ett se on niinku välillä just vaan hyvä, että ei oo koko ajan sitä metelii siellä ja silleen.” (poika, 14 v.) Kuva: Jari Ruotsalainen.

Haastatteluissaan nuoret kertovat siitä, mitä kaikkea tärkeää ympärillä on. Silloin kun nuoret puhuvat kodistaan ja omasta koetusta ympäristöstään, siitä kerrotaan lämmöllä ja koti on tärkeä elämän keskus. Hyvä asuinpaikka muodostuu nuorille luonnosta, rauhasta ja tilasta. Omakotitalo, suuri piha, luontoa ympärillä, usein vielä järvi tai lampi muodostavat monen syrjäkylän nuoren elinympäristön. Nuoret kuvaavat haastatteluissa asuinpaikkaansa suoranaisena maaseutuidyllinä ja korostavat asumisensa hyviä puolia. Usein maaseutumielikuvat ovat romanttisia ja nostalgisia: idyllisiä punaisia mökkejä ja perunamaita, taloja järven rannalla ja rauhallista elämänmenoa.[20] Tähän idylliseen kuvaan liittyvät myös haastattelujen nuorten hyvin positiiviset kuvaukset kotiseudustaan.

H: Onks sillä luonnolla sitten joku erityinen merkitys siinä ympärillä?

N: No varmaan joo, ku assuu silleen melkeinpä keskellä mehtää ja siinä lähellä on lampi, jossa voi sitten käyä halutessaan uimassa tai luistelemassa tai mitä haluukaan tehä, niin on se aika tärkeetä miulle sitten, et on jottain niinku… koskematonta luontoa jossain siinä lähellä (tyttö, 17 v.)

Maaseutuasumiseen liitetään vahvasti ajatus tilasta, rauhasta ja luonnonläheisestä ympäristöstä.[21] Maaseudun nostalgisoiva näkemys rakentaa kuvaa kulttuurisesti pysyvästä ja muuttumattomasta elämäntavasta ja asettaa globaalin ja modernin paikalliselle vastakkaiseksi. Paikallisuus näyttäytyy traditionaalisena, pysyvänä ja tiiviin yhteisöllisenä, jolla on vain vähän kontakteja ulkopuoliseen maailmaan. Syrjäkylät esitetään perinteiden reservaatteina, jatkuvuuksina ja historiana, jotka ovat irrallaan modernin maailman paineista.[22]

Haastatteluissa kuvattu elämä piirtyy koti- ja perhekeskeisenä suhteena kotiseu-

tuun. Koti ei ole syrjässä, vaan se on oman elämän keskus, jossa ovat läsnä tärkeät asiat ja arjen perusta. Maaseutumainen ympäristö, luonto ja rauha tarjoavat nuorille mielekkään ympäristön, jossa ulkoilmaelämän keskeisyys ja ulkona viihtyminen ovat kotipaikan tärkeitä elämänlaadun elementtejä.[23] Myös luonnonrauha toistuu nuorten arvostuksissa. Nuorille lähiympäristö on avaraa ja väljää, omaehtoista toimintaa ruokkivaa maisemaa, jossa on tilaa liikkua ja tehdä asioita. Nuorten kokemuksissa syrjäkylällä on hyvä asua ja kotiseudusta ja kotipaikasta kerrotaan lämmöllä.[24]

Syrjäkylänuoret metsässä – arkisen tekemisen tausta

Nuorten kuvauksissa lähimetsä on tärkeä elämänlaadun elementti. Nuoret viettävät metsässä aikaa ”ihan muuten vaan”, siellä harrastetaan, metsästetään tai kuljeskellaan. Nuoret liikkuvat luonnossa lenkkeillen tai koirien kanssa, kiipeilevät puissa, pelaavat airsoftia, valokuvaavat, kalastavat, metsästävät ja hiihtävät. Ympärillä olevat metsät mahdollistavat nuorille mielekästä tekemistä.

> *No varmaan kun siellä on niin rauhallista, et siitä ei autojakaan mene kovin usein ohi. Ja no, siel on niin, siellä ku on vielä noita, kaikkee hyviä paikkoja, et kun esimerkiksi kun kavereita tulee niin sitten siellä on paljon semmosia paikkoja missä voi viettää aikaa. No, voi olla jossain ulkona tai sitten jossain, kyllähän kavereitten kanssa voi olla jossain vaikka harrastamassa kun siellä on niin paljon tota aluetta ja erittäin paljon metsää vielä siinä meijän tontilla. (poika, 14 v.)*

Nuorille metsä on arkinen, se on elämysten ja vapaa-ajan ympäristö.[25] Metsissä on heille omia tärkeitä paikkoja, kuten metsäpolkuja, lampia tai järviä. Tutkimuksissa onkin usein havaittu, että lapsuuden ja nuoruuden aikaiset paikkakokemukset ja elämykset ovat huomattavasti merkityksellisempiä kuin myöhemmissä elämänvaiheissa karttuneet kokemukset. Koetuissa ja eletyissä sijainneissa ympäristö on tuttu ja oma, omiin paikkoihin kuulutaan ja niissä koetaan turvallisuutta ja onnellisuutta.[26]

> *H: Ja sitten tapaatte jossain ja pelaatte? Teetteks te useinkin, onks se niinku usein iltasin vai viikonloppusin?*
>
> *N: No yleensä myö viikonloppusin myös käyää ja yritetään saaha ainakin kerran viikossa käytyä siellä.*
>
> *H: Onks se joku, onks se joku rata?*
>
> *N: No me ollaan metsässä, kun siellä on paljon tilaa ja, no yleensä semmosessa mikä ei oo mikkään ihan pelto. (poika, 14 v.)*

Monet tutkimuksen nuorista asuvat isoissa taloissa, joita ympäröivät väljät piha-alueet ja ”tee se itse -toimintaympäristö”. Lähiympäristö ja luonto toimivat sopivana resurssina ja mahdollistavat juuri niitä tekemisiä, jotka ovat muodostuneet heille tutuiksi tekemisen ja olemisen tavoiksi. Nuoret eivät välttämättä kuvanneet varsinaisia luontoharrastuksia kertoessaan harrastuksistaan tai vapaa-ajastaan. Sen sijaan metsästä löytyy tilaa monille ”eiluontolähtöisille” harrastuksille, esimerkiksi motocrossille tai kuulapelien pelaamiselle.[27] Metsä ja luonto ovat nimenomaan resursseja ja tausta nuorten tekemisille, jota ei välttämättä sen enempää edes ajatella.[28]

> *H: No mites jos sää mietit miten sä yleensä vietät isän kanssa aikaa? Mitä, teettekö työ jotain yhessä vai?*
>
> *N: No nytkin mullakin, tai ollaan esimerkiks ku just iskä tykkää hirveesti liikkuu metässä niin oon ollu sen mukana metällä ja sit niinku joskus käyään kerää marjoja ja tälleen ja sitten aika paljon niinku ihan kotona pihassa niin jos on jotakin rakennusta tai jottain niin sitten aina niitten parissa ollaan ja tietysti konneet aika paljon ett jos tulee jotakin, niin sitten oon ollu aina mukana.*
>
> *H: Jottain konneiden remonttii vai tota?*

N: Niin, just esim että ku mulle ostettiin nytten niinku mopo ja sitten sitä ennen mulla oli crossi niin sitten aina sitä rempattiin yhessä. (poika, 15 v.)

Metsästystä harrastivat sekä tytöt että pojat ja metsästäminen on erityisesti nuorten ja isien yhteistä tekemistä. Myös kalastuskavereina nuorilla useimmiten on isovanhempi tai joku muu sukulainen. Kiinnostavaa on, että näitä metsäisiä harrastuksia ei tehty juurikaan kavereiden vaan sukulaisten kanssa. Isillä tuntuu olevan merkittävä rooli nuorten luonto- ja metsäsuhteen kasvattajina ja toiminnalliseen tekemiseen johdattajina. Metsiin, erityisesti metsästämään tai metsätöihin mennään isän, isovanhempien tai muiden sukulaismiesten kanssa.[29] Metsässä saatetaan myös tehdä töitä ja esimerkiksi autella vanhempia tai isovanhempia metsänhoidossa. Australialaistutkijat ovat korostaneet syrjäseutujen maskuliinista kulttuuria, jossa luonto ja maskuliinisuus, fyysisyys ja toiminnallisuus liittyvät yhteen.[30] Myös suomalaisessa agraarikuvastossa metsä on miesten aluetta, jossa metsän reunasta alkaa ”miesten toiminnan piiri”.[31]

Kyllä mie oon miettiny että kun nuoruuteni asunu tämmösessä rauhallisessa paikassa niin joko Lappiin tai Kuhmoon muutan että en minä, mulla ei pää kestä itellä assuu tuolla Etelässä… sen minä oon huomannu ett niinku kesäreissuillahi viikko oltiin Helsingissä niin kun tulin Kuhmoon niin lähin pariksi päiväksi mehtään sitten retkelle istumaan tuonne eräkämpille ja kiertelemään maastoo kun oli pakko päästä rauhottumaan… se on tietysti… jotkut tykkevvää jotkut ei ett se on ihan henkilökohtaista miten haluaa sen nähä. (poika, 16 v.)

Monet nuoret kertoivat metsässä rauhoittumisesta. Luontosuhteeseen kuuluu sisäänpäin kääntyneisyys ja yksityisyys. Perinteentutkija Seppo Knuuttila nimittää tätä metsässä samoilua monen suomalaismiehen jakamaksi initiaatiokokemukseksi, itsen tuottamisen ja kohtaamisen prosessiksi.[32] *Metsään mieleni* -artikkelikokoelmassa kirjailija Heikki Turusen artikkeli kuvaa myös tätä lapsen ja nuoren miehen metsää: ”Oli siis jotenkin itsestään selvää että metsä oli *sekä* salaperäinen, viihdyttävä, kaunis *että* ihmistä hyödyttävä, elämän tuki ja turva sekä henkisessä että aineellisessa merkityksessä. – – Maailmankuvani alkoi siis ikään kuin avartua vähitellen tuon maailmankohdan, nimenomaan metsän kautta. Kasvoin tähän maailmaan metsän sisältä käsin.”[33] Mielenmaisema ja mielen metsä ovatkin usein juuri lapsuuden metsiä omine paikkoineen.[34]

Monelle syrjäkylässä asuvalle metsä tarkoittaa vapautta tehdä asioita.[35] Luonnon tarjoama tila avaa monia tekemisen mahdollisuuksia, joissa luonto tarjoaa tekemiselle taustan. Haastatelluille nuorille ympärillä oleva luonto ja tila merkitsevät rakentamatonta

”Tykkään kävellä metässä että kun mie valokuvvaan aina silloin tällöin niin tykkään kävellä siellä metikössä.” (tyttö, 16 v.) Kuva: Jari Ruotsalainen.

(”koskematonta”) seutua, useimmiten välittömästi kodin pihapiiristä aukeavaa luontoa. Nuoret ovat ikään kuin kotonaan luonnossa, kuuluvat luontoon ja kaipaavat luontoa. Syrjäkylänuorten luontosuhde on koetun tunnepitoinen ja affektiivinen.[36]

Lähtemisen pakko ja affektiivisuus

H: Tykkäät sie siitä kylästä, Koivulasta?

N: Tykkään.

H: Tuntuuks se kodilta?

N: Joo.

H: Mites sitte ku sie tota kirjotat ylioppilaaks, niin mitäs sitten tapahtuu suhteessa Koivulaan?

N: Se on lähettävä varmaan (naurahtaa), todennäkösesti. (tyttö, 17 v.)

Monet haastatellut kuvaavat olevansa ”pienten paikkojen” ihmisiä ja haluaan olla lähellä omia sosiaalisia verkostojaan, perheitään ja sukujaan.[37] Aineisto kertoo halusta pysytellä totutuissa kuvioissa. Nuorten muuttohaaveet sijoittuvat lähelle, suuriin kaupunkeihin ei ole välitöntä hinkua tai halua. Haastatellut olivat myös hyvin nuoria (14–17-vuotiaita yläkoululaisia ja lukiolaisia), asuivat edelleen kotona ja vasta suunnittelivat jatko-opintoja tai elämää lapsuudenperheen ulkopuolella.

Läheinen luontosuhde, kiintyminen kotipaikkaan ja hyvän elämän kuvaukset tulevat erityisen näkyviksi suhteessa nuorten tulevaisuudennäkymiin. Syrjäkylien ja maaseudun nuorten elämää leimaa muuttamisen ja liikkuvuuden välttämättömyys. David Farrugia nimittää tätä lähtemisen pakoksi (*mobility imperative*).[38] Nuorille lähteminen ja muuttaminen ovat välttämättömiä ja tulevaisuuden miettiminen on aina myös muuttamisen ja lähtemisen miettimistä. Vaikka osa tutkimukseen osallistuneista nuorista näkikin tulevaisuutensa kotiseudulla, on paikkakunnalta välimatkojen takia kuitenkin lähdettävä opintojen perässä, vaikka myöhemmin suunnitelmissa saattaakin olla paluu takaisin, esimerkiksi kotitilalle.[39]

Farrugia on jaotellut lähtemisen välttämättömyyden struktuurisiin, symbolisiin sekä affektiivisiin tekijöihin.[40] Struktuurisilla, rakenteellisilla tekijöillä Farrugia tarkoittaa materiaalista epätasa-arvoa: koulutus ja työmahdollisuudet ovat kaupungeissa, joten syrjäkylien nuoret ovat rakenteellisesti huonommassa asemassa suhteessa työ- ja koulutusmahdollisuuksiin. Näiden mahdollisuuksien puuttuminen on haitta nuorten elämässä ja työ- ja koulutusmahdollisuudet ovat yleisin syy nuorten muuttoon pois kotiseudultaan. Se ei kuitenkaan ole yksiselitteinen tai ainut syy syrjäkylien nuorten liikkuvuuteen.

Symboliset tekijät, mielikuvat ja diskurssit ohjaavat myös liikkuvuutta ja luovat pakkoja ja välttämättömyyksiä. Farrugian mukaan keskeisin symbolinen pakko syntyy maaseudun (*rural*) ja kaupungin (*urban*) jaottelusta:[41] kaupunki on modernin elämän tapahtumapaikka. Maaseutu sen sijaan rakentuu diskursiivisesti rustiikkisuuden ja konservatiivisuuden kautta, maaseutu tarjoaa eräänlaisen suojan modernilta ja monimutkaiselta. Ruraali, maaseutumainen assosioituu luontoon, urbaani kulttuuriin. Nuorisokulttuurit sekä nuorison kuluttamiseen ja vapaa-aikaan liittyvä kulttuuri on läpeensä urbaania. Nuorison kulttuuriset symbolit ja ”cooliuden” ja mukana pysymisen hierarkiat ovat kaupunkimaisia. Tässä jaottelussa maaseudun tai syrjäkylien nuoret ovat kulttuurisesti ulkona. Kulttuuriset ja symboliset hierarkiat ja erottelut tekevät kaupungista paikan, jonne nuoruus ja nuorten toiveet ja kuviteltu tulevaisuus sijoittuvat. Sen sijaan syrjäkylänuorten kuvaama ”metsäelämä” on tietynlaista ei-mitään kulttuurisesti määrittyneen nuoruuden kannalta.

Kulttuurisesti nuoruus liittyy kiinteästi vapaa-aikaan ja kuluttamiseen. Syrjäkylistä kuluttamisen ja vapaa-ajanvieton mahdollisuudet puuttuvat. Tästä syystä syrjäkylien nuoret kuvaavat asuinpaikkojaan usein tylsiksi paikoiksi, joissa ei tapahdu mitään. Syrjäkylien nuorten asuinympäristön tarjoama tekeminen määrittyy ei-tekemiseksi, sillä

nuorison kulttuurisesti kiinteä yhteys kaupunkiin tekee maaseutumaisesta elämäntavasta ja luontoon ja perheeseen kiinnittyvästä tekemisestä nuoruuden kannalta ”ei-mitään”. Kulttuurisesti nuoruus syrjäkylässä on ei-mitään ja se assosioituu nuoruuden poissaoloon ja mahdollisuuksien puutteeseen. Jos nuori haluaa osallistua nuoruuteen, olla osa nuorisoa ja nuorisokulttuuria, tarkoittaa se jossain määrin kaupunkimaisen nuoruuden normin omaksumista.[42]

Farrugia kirjoittaa myös liikkuvuutta rajoittavista affektiivisista tekijöistä, joita hän nimittää ei-representoiduiksi (*non-representational*).[43] Nämä liittyvät paikkaan kiinnittymiseen käytäntöjen ja tunteiden sekä erityisesti ruumiillisuuden kautta. Affektiivisuus nostaa esiin paikkaan sijoittumisen ja sitoutumisen kompleksisuuden ja maaseutumaiseen paikkaan kiinnittymisen ruumiillisen ja kehollis-tilallisen kokoonpanon (*rural body-space assemblage*). Kyse ei ole vain kotiin ja kotiseutuun kiinnittymisen tunteesta vaan kokonaisvaltaisesta kuulumisesta.

> *Mie tykkään siitä paikasta missä mie asun, mie saan olla vappaa siellä ja ajatella miten mie halluun ja mie oon aina ollu silleen aika vahva persoona ja sitten silleen niinku että… mie saan siellä luonnossa olla semmonen ku mie halluun ja silleen että, se on jotenkin silleen vappauttavvaa… tavallaan niinku assuu semmosessa paikassa missä ei oo hirveesti kettään… niinku toisaalta ei oo tottunu siihen että asuis niinku sillä tavalla ihmisten ilmoilla. (tyttö, 15 v.)*

Syrjäkylänuorten kotipaikan kokemukseen liittyy tunne maisemaan kuulumisesta ja ruumiillisesta sijoittumisesta, olemisen helppoudesta ja mukavuudesta (*comfort and belonging*). Ruumiillinen mielihyvä ja maisemaan kuulumisen tunne ovat yhteydessä ruumiillisiin käytäntöihin, kuten maatilan töihin tai vapaa-aikaan liittyviin tekemisiin ja olemiseen, kuten lenkkeilyyn tai puissa kiipeilyyn. Nuoret kertoivat olevansa vapaita omassa ympäristössään. Tilan tunne synnyttää olemisen vapautta, viihtyisyyttä ja helppoutta. Tilassa olemisen vapaus tulee Farrugian mukaan esiin erityisesti suhteessa urbaaniin tilaan, jossa nuoret eivät koe samaa vapautta, vaan tila on järjestyneempi ja vaatii olemiselta toisenlaista järjestystä.[44] Näitä tiloja nuoret kuvaavat usein niin, etteivät ole niissä ”paikallaan” tai kotonaan. Nuoret saattavat tuntea olonsa epämukaviksi ja olevansa ”poispaikoiltaan” kaupunkimaisessa ympäristössä.

> *H: Tuntuukos sitten että ois kiva assuu just vaikka täällä Suometsässä [kotipaikka Kainuussa] tai? Ett sie ihan viihtysit silleen jos töitä löytyy niin?*
>
> *N: Niin joo kyllä viihtyisin.*
>
> *H: Ett ei oo hirveetä poltetta jonnekin Helsinkiin?*
>
> *N: Ei oo ei. (poika, 15 v.)*

Nuorten lähtemisen ja juurtumisen teemat kiertyvät erityisen luontosuhteen ympärille. Nuoret ovat kasvaneet luonnonläheiseen elämäntapaan ja toisaalta se on myös toistaiseksi heille tutuin ja monesti myös ainoa mahdollinen. Syrjäkylissä asuvien nuorten elämä on kiinteän perhekeskeistä, jossa voi olla hyvin vähän mahdollisuuksia vaihtoehtoisiin elämänpiireihin, kotiin ja kyyteihin ja hankaliin arkisiin elämänraameihin liittyen.[45] Nuoret elävät edelleen lapsuudenkodeissaan, joten he myös kehystävät ajatuksensa tämän ”yhden kotipaikan” kautta.[46]

Lopuksi – metsä arjen olosijana

Metsä ja luonto ovat se, mitä nuoret kertovat kaipaavansa ja tarvitsevansa ympärilleen. Syrjäkylänuoret kuvaavat läheistä metsäsuhdetta kertomalla olevansa vapaita omassa ympäristössään. Väljä ympärillä avautuva luonto ja tilan tunne synnyttävät olemisen vapautta, viihtyisyyttä ja helppoutta. Nuoret viettävät vapaa-aikaansa pääosin luonnossa ja lähimetsissä, missä tekeminen on itse järjestettyä ja omatoimista. Syrjäinen asuinpaikka velvoit-

taa omatoimisuuteen ja luovaan omien tilojen etsimiseen. Metsät ovat myös olemisen, rauhoittumisen ja rentoutumisen paikkoja. Metsä ja ympäröivä luonto näyttäytyvät vapaa-ajan harrastamisen paikkana, ei niinkään luontoharrastuksena.

Australialaistutkijat Hugh Campbell sekä Jo Little ja Ruth Panelli ovat korostaneet, että juuri luonto erottaa kaupungin ja maaseudun sekä fyysisesti että mentaalisesti.[47] Syrjäseudun elämä on kaupunkimaisesta näkökulmasta vaihtoehtoinen elämäntapa, jota luonnehtii tervehenkisyys, suoruus, rehellisyys ja traditionaalisuus. Haastatteluissaan nuoret tuottavatkin tietynlaista vastapuhetta kaupunkimaiseen elämäntapaan nähden. Syrjäseudun luontoa lähellä oleva elämäntapa on ”uhattuna” muuttamisen paineessa, joka myös osaltaan luo tarvetta puolustaa ja ”puhua oikein”, toimia maaseudun ja syrjäseudun puolestapuhujana.[48] Nuorten kuvaukset ovat positiivisia ja korostavat tyytyväisyyttä syrjäseudun elämäntapaan.

Nuorten tapa olla metsässä on usein toiminnallinen, metsässä tehdään asioita luonnon alustoja hyödyntäen. Pihapiirin kotityöt sekä vanhempien auttelu painottavat toiminnallista metsäsuhdetta, jossa erityisesti isät kasvattavat nuoret metsään ja metsäsuhteeseen. Nuorille luonto on tausta fyysiselle aktiivisuudelle ja toiminnalliselle tekemiselle sekä vapaa-ajan että kotitöiden osalta.[49] Nuoruuden metsäkokemukset kasvattavat tunteen metsästä tuttuna ja luonnollisena paikkana, jossa jo metsä sinällään sekä leikkien että harrastusten ympäristönä muodostuu hyvin läheiseksi ja tärkeäksi.

Nuoria pitää kotikonnuillaan vahva side kotiseutuun ja erityisesti luontoon liittyvät affektiiviset ja ei-representoidut tekijät. Nuorten lähtemisen ja juurtumisen teemat kiertyvätkin tämän erityisen kokemuksellisen ja elämyksellisen luonto- ja metsäsuhteen ympärille.[50] Kyse ei ole vain kotiin ja kotiseutuun kiinnittymisen tunteesta vaan kokonaisvaltaisesta kuulumisesta. Nuorten paikallisuuden kokemukseen liittyy tunne maisemaan

”Perhe ja luonto, siinähän ne. Kyllä se luonto ehkä, siellä on mukava olla.” (poika, 17 v.) Kuva: Jari Ruotsalainen.

kuulumisesta ja ruumiillisesta sijoittumisesta, olemisen helppoudesta ja mukavuudesta. Ruumiillinen mielihyvä ja maisemaan kuulumisen tunne ovat yhteydessä nuorten toistuviin käytäntöihin, kuten maatilan töihin tai vapaa-aikaan liittyviin tekemisiin ja olemisiin – lenkkeilyyn tai puissa kiipeilyyn.[51] Arjen käytännöt ovat ruumiillisia ja toiminnallisia ja ne synnyttävät affektiivista kokemuksellisuutta. Ympäristö ei ole passiivinen tapahtumapaikka tai toiminnan paikka, vaan ympäristö, mieli ja kokemukset ovat kiinteästi yhteydessä. Ympäristö, mieli ja kokemukset limittyvät kokonaisuudeksi, jossa olemista ja ympäristöä ei voi erottaa.[52]

Nuorille metsä on tietynlainen arjen olosija, läheinen, tuttu ja totuttu. Nuoret kuvaavat tunnepitoista, lämmintä ja syvää kuulumista ja kiintymystä, mukavuutta ja mielihyvää, jota oma lähiympäristö, koti, luonto ja metsä heille tuottaa. Tutkimuksen haastatteluissa nuoret kuvaavat sitä, miten he elävät omia ympäristöjään.[53] Nuoret kertovat juuri siitä omasta koetusta metsästään, kodistaan, pihastaan ja luonnostaan, jota he elävät omassa arjessaan ja omassa lapsuudenperheen kotipaikassaan. Luonnon ja metsän osalta kuvaukset ovatkin kiinnostavan paljaita (*bare life*).[54] Metsä on usein taustana nuorten olemiselle ja tekemiselle, mutta samaan aikaan se on myös paljon muuta, mikä ei välttämättä taivu käsitteisiin tai tietoiseen kuvaamiseen. Nigel Thrift kirjoittaa ruumiillisten käytäntöjen ja tilan vaikuttavan tunteisiin sekä luovan kokonaisvaltaisia elämyksiä.[55] Syrjäkylänuoret elävät ”metän keskellä”, ja monille juuri se tuntuukin olevan tärkeintä.

Viitteet

1 Tuuva-Hongisto et al. 2016.
2 Ks. Thrift 2008; Farrugia et al. 2016.
3 Richardson 2001; Laurén 2006, 13.
4 Suopajärvi & Valkonen (toim.) 2003, 20.
5 Suopajärvi & Valkonen (toim.) 2003.
6 Högbacka 2003, 296; Tervo 2008, 202.
7 Thrift 2008, 175–182.
8 Harrison 2000; Thrift 2008.
9 Tuuva-Hongisto et al. 2016.
10 Ks. myös Pöysä & Tuuva-Hongisto 2017.
11 Marcus 1995; Falzon (ed.) 2009.
12 Ehn & Löfgren 2010, 4; O’Dell & Willim 2014.
13 Alasuutari 2011; Hämeenaho 2014, 26.
14 Armila 2016; Tuuva-Hongisto et al. 2016, 20.
15 Hartikainen 2016.
16 Ks. esim. Tuuva-Hongisto 2018; Stenbacka 2011.
17 Ristikari et al. 2016.
18 Pöysä & Tuuva-Hongisto 2017.
19 Jokinen et al. (toim.) 2004.
20 Ks. esim. Hangasmaa 2007.
21 Ks. esim. Hämeenaho 2014, 34; Nieminen-Sundell 2011, 17.
22 Hannerz 1996, 19; Uusitalo 2012.
23 Ks. esim. Farrugia et al. 2016.
24 Tuuva-Hongisto et al. 2016, 23–33.
25 Ks. myös Tervo 2008, 219.
26 Kaivola & Rikkinen 2003, 25; Haarni et al. (toim.) 1997.
27 Ks. Armila 2016.
28 Ks. Thrift 2008, 67.
29 Ks. myös Suopajärvi 2009, 113.
30 Little & Panelli 2007.
31 Apo 1997, 24; vrt. Suopajärvi 2009, 20.
32 Knuuttila 2003.
33 Turunen 2003, 74–75.
34 Apo 1997, 37.
35 Ks. esim. Uusitalo 2012.
36 Ks. Thrift 2008.
37 Penttinen & Ronkainen (toim.) 2013.
38 Farrugia 2016.
39 Tuuva-Hongisto et al. 2016; Penttinen & Ronkainen (toim.) 2013, 31–33.
40 Farrugia 2016; Farrugia & Wood 2017.
41 Farrugia 2016.
42 Farrugia 2016.
43 Farrugia 2016.
44 Farrugia 2016; ks. myös Farrugia & Wood 2017.
45 Ks. esim. Kiilakoski 2016; Tuuva-Hongisto et al. 2016.
46 Ks. Tuuva-Hongisto 2018; Lähteenmäki & Ruotsala 2007.
47 Campbell et al. (eds.) 2006; Little & Panelli 2007.
48 Pikka 2004; Silvasti 2004.

49 Ks. myös esim. Tervo 2008.
50 Ks. Thrift 2008; ks. myös esim. Kiilakoski 2016.
51 Farrugia 2016; Thrift 2008, 71.
52 Thrift & Dewsbury 2000.
53 Suopajärvi & Valkonen (toim.) 2003, 17.
54 Ks. Thrift 2008.
55 Thrift 2008, 71.

Lähteet ja kirjallisuus

Alasuutari, Pertti 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0.* Vastapaino: Tampere.

Apo, Satu 1997. ”Mielen metsä.” *Minun Suomeni, 12–49*. Toim. Matti Torkkomäki. WSOY: Porvoo.

Armila, Päivi 2016. ”Hylkysyrjäläisnuorten arjen rytmit ja piirit.” *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla, 60–73*. Toim. Päivi Armila & Terhi Halonen & Mari Käyhkö. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 178. Nuoristotutkimusverkosto: Helsinki.

Campbell, Hugh & Bell, Michael Mayerfeld & Finney, Margaret (eds.) 2006. *Country boys. Masculinity and rural life*. Rural Studies Series. Penn State University Press: University Park, PA.

Ehn, Billy & Löfgren, Orvar 2010. *The secret world of doing nothing.* University of California Press: Berkeley, CA.

Falzon, Mark-Anthony (ed.) 2009. *Multi-sited ethnography. Theory, praxis and locality in contemporary research.* Routledge: London.

Farrugia, David 2016. ”The mobility imperative for rural youth: the structural, symbolic and non-representational dimensions rural youth mobilities.” *Journal of Youth Studies vol. 19, 2016, 836–851*.

Farrugia, David & Smyth, John & Harrison, Tim 2016. ”Affective topologies of rural youth embodiment.” *Sociologia Ruralis: Journal of the European Society for Rural Sociology vol. 56, 2016, 116–132*.

Farrugia, David & Wood, Bronwyn E. 2017. ”Youth and spatiality: Towards interdisciplinarity in youth studies.” *Young: Nordic Journal of Youth Research vol. 25, 2017, 209–218*.

Haarni, Tuukka & Karvinen, Marko & Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.) 1997. *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen.* Vastapaino: Tampere.

Hangasmaa, Leena 2007. ”Maaseudun romantisointi ja nostalgian retoriikka.” *Hei muistatkos…? Pirjo Korkiakankaalle omistettu 60-vuotisjuhlakirja 10.7.2007, 59–86*. Toim. Maarit Knuuttila & Tiina-Riitta Lappi & Helena Ruotsala & Elina Salminen. Ethnos-toimite 14. Ethnos ry: Helsinki.

Hannerz, Ulf 1996. *Transnational connections. Culture, people, places.* Comedia. Routledge: London.

Harrison, Paul 2000. ”Making sense: embodiment and the sensibilities of the everyday.” *Environment and Planning D: Society and Space vol. 18, 2000, 497–517*.

Hartikainen, Esko 2016. ”Kiinni olemisen syrjässä.” *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla, 13–19.* Toim. Päivi Armila & Terhi Halonen & Mari Käyhkö. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 178. Nuorisotutkimusverkosto: Helsinki.

Hämeenaho, Pilvi 2014. *Hyvinvoinnin verkostot maaseudulla asuvien äitien arjessa. Etnologinen tutkimus palvelujen käytöstä ja hyvän arjen rakentumisesta.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, tutkimus 129. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki.

Högbacka, Riitta 2003. *Naisten muuttuvat elämänmuodot maaseudulla.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 947. SKS: Helsinki.

Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) 2004. *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Gaudeamus: Helsinki.

Kaivola, Taina & Rikkinen, Hannele 2003. *Nuoret ympäristöissään. Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuvat.* Tietolipas 199. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 36. SKS: Helsinki.

Kiilakoski, Tomi 2016. *I am fire but my environment is the lighter. A study on locality, mobility, and youth engagement in the Barents Region.* Finnish Youth Research

Society, publications 179. Finnish Youth Research Society: Helsinki.

Knuuttila, Seppo 2003. ”Eksyminen.” *Metsään mieleni, 137–149*. Toim. Yrjö Sepänmaa & Liisa Heikkilä-Palo & Virpi Kaukio. Maahenki: Helsinki.

Laurén, Kirsi 2006. *Suo – sisulla ja sydämellä. Suomalaisten suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosuhteen ilmentäjinä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1093. SKS: Helsinki.

Little, Jo & Panelli, Ruth 2007. ”’Outback’ romance? A reading of nature and heterosexuality in rural Australia.” *Sociologia Ruralis: Journal of the European Society for Rural Sociology vol. 47, 2007, 173–188*.

Lähteenmäki, Maria & Ruotsala, Helena 2007. ”Matkalla pohjoiseen – lappilaisuuden ja karjalaisuuden konstruktioita.” *Nykytulkintojen Karjala, 229–250*. Toim. Outi Fingerroos & Jaana Loipponen. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 91. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.

Marcus, George E. 1995. ”Ethnography in/of the world system: the emergence of multi-sited ethnography.” *Annual Review of Anthropology vol. 24, 1995, 95–117*.

Nieminen-Sundell, Riitta 2011. *Maisema on, työ puuttuu*. Sitra: Helsinki.

O’Dell, Tom & Willim, Robert 2014. ”Applied cultural analysis: and the compositional practices of rendering ethnography.” *Handbook of anthropology in business, 787–800*. Eds. Rita Denny & Patricia Sunderland. Left Coast Press: Walnut Creek, CA.

Penttinen, Pekka & Ronkainen, Jussi (toim.) 2013. *Itä-Suomen nuorisopuntari. Katsaus nuorten hyvinvointiin Itä-Suomen maakunnissa 2010–2012.* Mikkelin ammattikorkeakoulu, tutkimuksia ja raportteja A 81. Mikkelin ammattikorkeakoulu: Mikkeli.

Pikka, Jouni 2004. ”Maausko ja markkinavoimat. Pohjoiskarjalainen aines Maan sydämeltä -kirjoituskilpailussa.” *Kirjoituksia maan sydämeltä. Tutkimusnäkökulmia maanviljelijöiden kilpakeruuaineistoon, 221–245.* Toim. Juha Nirkko & Kari Mikko Vesala. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 931. SKS: Helsinki.

Pöysä, Ville & Tuuva-Hongisto, Sari 2017. ”’Onks käyntii ja onks kyytii?’ Nuorille merkitykselliset palvelut syrjäseudulla.” *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina, 221–236.* Toim. Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 198. Nuorisotutkimusverkosto: Helsinki.

Richardson, Michael 2001. *The experience of culture.* Sage Publications: London.

Ristikari, Tiina & Törmäkangas, Liisa & Lappi, Aino & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Merikukka, Marko & Hautakoski, Ari & Pekkarinen, Elina & Gissler, Mika 2016. *Suomi nuorten kasvuympäristönä. 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 9/2016. Nuorisotutkimusseura ry: Helsinki.

Silvasti, Tiina 2004. ”Sukutila – kahle vai paalujuuri?” *Kirjoituksia maan sydämeltä. Tutkimusnäkökulmia maanviljelijöiden kilpakeruuaineistoon, 79–107.* Toim. Juha Nirkko & Kari Mikko Vesala. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 931. SKS: Helsinki.

Stenbacka, Susanne 2011. ”Othering the rural: About the construction of rural masculinities and the unspoken urban hegemonic ideal in Swedish media.” *Journal of Rural Studies vol. 27, 2011, 235–244*.

Suopajärvi, Leena & Valkonen, Jarno (toim.) 2003. *Pohjoinen luontosuhde. Elämäntapa ja luonnon politisoituminen.* Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B, tutkimusraportteja ja selvityksiä 43. Lapin yliopisto: Rovaniemi.

Suopajärvi, Tiina 2009. *Sukupuoli meni metsään. Luonnon ja sukupuolen polkuja metsäammattilaisuudessa.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1255. SKS: Helsinki.

Tervo, Katja 2008. *Metsän hiljaiset. Metsätyön rakennemurrosten kolme sukupolvea*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1177. SKS: Helsinki.

Thrift, Nigel 2008. *Non-representational theory. Space, politics, affect.* Routledge: London.

Thrift, Nigel & Dewsbury, John-David 2000. ”Dead geographies – and how to make them live.” *Environment and Planning D: Society and Space vol. 18, 2000, 411–432*.

Turunen, Heikki 2003. ”Kun olin havupuiden veli.” *Metsään mieleni, 71–77*. Toim. Yrjö Sepänmaa & Liisa Heikkilä-Palo & Virpi Kaukio. Maahenki: Helsinki.

Tuuva-Hongisto, Sari 2018. *Syrjäkylänuoret lähtemisen paineessa*. Käsikirjoitus, tulossa.

Tuuva-Hongisto, Sari & Pöysä, Ville & Armila, Päivi 2016. *Syrjäkylien nuoret – unohdetut kuntalaiset?* Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut 99. KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiö: Helsinki.

Uusitalo, Eeva 2012. ”Beyond the village and across borders. Experiences of mobility in rural northern Finland.” *Ethnologia Scandinavica vol. 42, 2012, 101–120*. Folklivsarkivet: Lund.

Abstract

Close to the Nature – Rural Youth and Forest Relation

This article is based on an ethnographic study of rural youth in eastern part of Finland. In the study young people in remote areas, aged 13 to 17 were describing their lives in remote villages. They were describing their homes and living environments, especially what was important and central to them. These rural youngsters had special relation to nature and forests: nature was a background for their leisure activities as well as hobbies and relaxing. Almost all their favourite practices were connected to nature and the surrounding forests.

Australian researcher David Farrugia (2016) has analysed rural youth and their mobilities. He explains the affective relation to homeplaces and nature. The connection is related to special rural body-space assemblage. It is not just the connection to home but immersive experiences to the environment. Non-representational connection is about comfort and belonging and bodily practices. They feel that they are ”free” in their own environment, in their familiar nature and forests. This close relation and affective encounter is intertwined also with rural youth mobilities and futures.

Michael Halila

”Metsä taistelumaastona. Arvostellaanko sitä meillä oikein?”

Suomen armeijan metsäsuhde ja metsätaistelun kehittäminen 1918–1939

Kun Suomen vastaperustettu armeija ryhtyi muotoilemaan omaa sotataitoaan, maamme metsät nostettiin taktiikan keskiöön. Koska Suomen metsiä pidettiin ainutlaatuisina, oli kehitettävä myös ainutlaatuinen suomalainen taktiikka niissä taistelemiseksi. Millaisia ominaisuuksia metsään kiinnitettiin? Millaisen metsäsuhteen armeija rakensi, ja miten se kriisiytyi 1930-luvulle tultaessa?

Kun saksalainen laivasto-osasto saapui Ahvenanmaalle maaliskuussa 1918, punakaartin ylipäällikkö Eero Haapalainen vähätteli maihinnousun uhkaa: hän katsoi, etteivät saksalaiset kykenisi etenemään Suomen maastossa.[1] Saksassa koulutetut jääkärit olivat eri mieltä: heidän laatimassaan *Suomalaisessa sotilaskäsikirjassa* käsiteltiin metsätaistelua lyhyesti, ja vaikka menestyksekkään metsätaistelun katsottiin vaativan koulutusta, ei metsä muodosta käsikirjassa poikkeuksellisen läpitunkematonta estettä.[2] Jääkärien saksalaiset aseveljet nousivatkin maihin Hangossa 3.4. ja olivat viikkoa myöhemmin Helsingin maalinnoituksen äärellä.[3]

Haapalaisella ja jääkäreillä oli eri käsitys Suomen maaston sotilaallisista ominaisuuksista. Kun puolustusvoimat aloittivat sisällissodan jälkeen suomalaisen sotataidon kehittämisen, käsitykset maastosta ja erityisesti metsästä nousivat keskeisiksi; metsä nostettiin taktiikkaa määrittäväksi ”normaalimaastoksi”[4]. Käytännössä armeija ei yleensä voi harjoitella täydessä sota-ajan kokoonpanossaan mahdollisen tulevan sodan taistelukentillä. Sodan ajan joukkoja on harjoitettava sellaisessa maastossa, jonka ajatellaan vastaavan sitä, missä ne joutuisivat toimimaan. Puolustusvoimien maastokäsitys on siksi aina jossain määrin teoreettinen malli, joka vastaa todellisuutta vaihtelevasti.

Amerikkalaistutkija James Scott on tutkinut tapaa, jolla valtiot tekevät maailmasta tarkoituksiinsa lukukelpoisen luomalla tällaisia teoreettisia malleja. Scottin mukaan mallit tekevät kuvaamastaan kohteesta aina yksinkertaisemman ja kaavamaisemman kuin mitä se todellisuudessa on, ja kun valtio ryhtyy toimimaan tällaisen yksinkertaistetun mallin pohjalta, ristiriita mallin ja todellisuuden välillä saattaa aiheuttaa ongelmia.[5] Länsi-Euroopan asevoimien taistelutapoja tutkinut Elizabeth Kier on korostanut sitä, että asevoimilla on oma kulttuurinsa tai useita alakulttuureja. Kulttuuri vaikuttaa voimakkaasti siihen, miten asevoimat näkevät ympäristönsä ja sitä kautta siihen, millaista taistelutapaa ne kehittävät.[6] Armeijan käsitys toimintamaastostaan on tällainen kulttuurisesti muodostuva malli.

Esittelen tässä artikkelissa Suomen armeijan metsäsuhteen kehittymistä sisällissodan ja talvisodan välillä. Metsäsuhteella ymmärrän tavan, jolla upseerit käsittävät metsän taistelumaastona ja miten he muodostavat

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

käsityksiään siitä. Aineistona ovat *Sotilasaikakauslehdessä* sekä *Sana ja miekka* -lehdessä julkaistut upseerien kirjoitukset ja 1930-luvun metsätaistelukokeilujen osalta Kansallisarkistossa säilytettävät puolustusvoimien asiakirjat. Luen aineistoa diskurssianalyyttisesti: olen kiinnostunut siitä, millaista todellisuutta ja millaista metsäsuhdetta asiakirjat ja artikkelit rakentavat.[7] Aiempi tutkimus on käsitellyt metsätaistelua suhteellisen niukasti. Metsä ja ”kansalliset olosuhteet” on nähty itsestään selvinä osina sotataidon kehitystä.[8] Esitän, että sen sijaan armeijalla oli kulttuurinen metsäsuhde, joka muuttui, kehittyi ja samalla loi käsitystä ”kansallisista olosuhteista”.

Artikkeli jakautuu kahteen pääosaan. Vuonna 1924 puolustusvoimien sisäinen vastakkainasettelu Saksan ja Venäjän armeijassa palvelleiden upseerien välillä kärjistyi ja päättyi Saksassa palvelleiden jääkäriupseerien voittoon.[9] Jääkäriupseerit kehittivät omaperäisen metsäsuhteen, joka leimasi maavoimien taistelutapaa 1930-luvulle, jolloin tämä metsäsuhde kriisiytyi. Esittelen ensin jääkärien metsäsuhdetta, jonka tarkastelu perustuu pääasiassa aikakauslehtiaineistoon, ja jossa seuraan pro gradussani tekemääni analyysia. Tästä siirryn erittelemään metsäsuhteen kriisiä ja sen kanssa samaan aikaan alkanutta kokeilutoimintaa, joka paljasti, millainen käytännön metsäsuhde armeijalla oli.

Jääkärien metsäsuhde

Ohjesääntötyö eteni maavoimissa 1920-luvulla hitaasti ja keskeiset ohjesäännöt valmistuivat vasta 1930-luvun alussa.[10] Käytännössä varusmieskoulutuksessa hyödynnettiin pitkälle 1920-luvulle jääkärien maailmansodan aikana laatimaa *Suomalaista sotilaskäsikirjaa*, ja improvisoitiin. Jarkko Kempin sanoin: ”Sotilasdoktriinin yhdenmukaisuudesta ei ollut tietoakaan.”[11] Vaikka virallinen doktriinin kehitys oli hidasta, käytiin maanpuolustuslehdistössä 1920-luvulla eloisaa keskustelua sodankäynnistä. Pääosassa olivat Upseeriliiton äänenkannattaja, *Suomen sotilasaikakauslehti* (vuodesta 1935 *Sotilasaikakauslehti*) ja 1924 perustettu ”aikakauslehti puolustustaidon lujittamiseksi” *Sana ja miekka*.[12] Hyvinkin nuoret upseerit saattoivat kirjoittaa lehtiin laajoista aihepiireistä: ei ole mitenkään tavatonta, että luutnantit ja kapteenit ilmaisevat vahvoja näkemyksiä maanpuolustuksen järjestelyistä. Myös vanhemmat upseerit kirjoittivat ahkerasti lehtiin, ja niistä tulikin merkittäviä foorumeja suomalaiselle sotataidolle.

Moni jääkäriupseeri kirjoitti lehtiin metsistä ja metsätaistelusta. Näiden kirjoitusten perusteella rekonstruoidulla jääkärien metsäsuhteella oli kolme keskeistä sotataidon kannalta merkittävää ominaisuutta. Siinä Suomen maasto näyttäytyi vastakkaisena Keski-Euroopan kanssa: metsä esti nykyaikaisen ”koneistetun” sodankäynnin harjoittamisen Suomessa; metsä antoi etulyöntiaseman hyökkääjälle.

Suomen sotilasmaantieteellisiin erikoisominaisuuksiin vetoaminen oli osa suomalaista sotataitokeskustelua jo varhain. Vuonna 1924 useiden jääkäriupseerien (mm. Lauri Malmberg, Paavo Talvela) toimittaman *Sana ja miekka* -lehden yhdeksästoista numero alkoi kirjoituksella *Metsät ja maanpuolustus*, jossa esitettiin myöhemmin moneen kertaan toistunut luonnehdinta Suomen erityisyydestä:

> *Kaikin tavoin hyökkäävän vihollisen toimintaan tukahuttavasti ja ehkäisevästi vaikuttavat tehokkaasti laajat, vaikeakulkuiset* metsät. *Tuskinpa löytynee toista maata Euroopassa – ehkä vuoristovaltakuntia ja meren ympäröimää Englantia lukuunottamatta – jossa luonto niin voimakkaasti antaisi apuaan maanpuolustajalle. Mutta täyteen tehoonsa tämä luonnon tarjoama apu voi kohota vain sillä edellytyksellä, että maanpuolustaja tahtoo ja osaa käyttää tätä luonnollista liittolaistaan hyväkseen ja jo rauhan aikana valmistautuu tehokkaaseen yhteistoimintaan luonnon kanssa. Kun Suomen luonto sekä ilmastonsa että maastonsa puolesta poikkeaa täydellisesti niistä maista, joita meillä on totuttu pitämään sotilaallisina opetusmestareinamme – useinkin*

> *aivan sokeasti jäljitellen niiden oppeja ja opetuksia –, ja joiden sotalaitoksilla on hyvin vähän tai ei lainkaan kokemusta sellaisesta luonnosta, kuin on Suomen luonto, on välttämätöntä, että me vapaudumme esikuviemme jäljittelemisestä ja ryhdymme itsenäisesti ja määrätietoisesti selvittelemään niitä ehtoja ja vaatimuksia, mitkä ainoa uskollinen ja järkkymätön liittolaisemme, Suomen luonto, meille tarjoo.*[13]

Sotilaallista metsäkeskustelua leimaavat ominaispiirteet ovat tekstissä vahvasti läsnä: Suomen maasto on täysin erilaista kuin minkään muun Euroopan maan, ja siinä taistelemiseksi on kehitettävä täysin omaperäinen taistelutapa. Paradoksaalista kyllä, artikkelissa esitellään seuraavaksi metsätaistelun ominaisuuksia referoimalla saksalaisessa *Wissen und Wehr* -sotilasaikakauslehdessä julkaistua artikkelia metsien vaikutuksesta sodankäyntiin – vaikka Suomen maaston piti poiketa Saksan olosuhteista niin ”täydellisesti”, ettei ulkomaalaisista opeista ollut hyötyä.

Vastakkainasettelun Keski-Euroopan ja Suomen välillä vei pisimmälle jääkärieversti Edvard Hanell *Suomen sotilasaikakauslehdessä* 1929. Kirjoituksessaan *Maasto meillä ja Keski-Euroopassa* Hanell esittelee normaalimaaston käsitteen, jolla hän tarkoittaa sitä maastoa, johon kunkin armeijan taktiikan ajatellaan lähtökohtaisesti soveltuvan.

> *Jos tahdotaan verrata toisiinsa normaalimaastoa esimerkiksi Ranskassa ja Suomessa, voidaan tarkastaa ensiksimainitusta maasta otettua pienimittakaavaista ilmavalokuvaa jostain suurehkosta maa-alueesta. Se on yleensä vaalea: viljelyksiä, niittyjä. Siellä täällä muutama musta pilkku: metsikköjä. Tarkastakaamme tämän valokuvan negatiivia: siinä näemme Suomen maaston, jos yleensä voidaan löytää näin suurta maakappaletta, joka ei olisi järvien tai vesistöjen rikkoma. Tämä negatiivi on kokonaan musta: metsää.*[14]

Hanellin käsitettä käyttäen voidaan todeta, että jääkäriupseereille metsä oli suomalainen ”normaalimaasto” ja ominaisuuksiltaan täysin erilainen kuin Keski-Euroopan maasto. On huomionarvoista, että Suomen sotilasmaantieteestä oli esitetty toisenlaisiakin arvioita. Venäjän armeijassa palvellut kenraaliluutnantti Karl Adaridi julkaisi vuonna 1923 teoksen *Suomi sotanäyttämönä*. Adaridi jakoi Suomen kuuteen ”sotatoiminnalliseen alueeseen”, joista vain yksi (Sisä-Suomen järviylänkö) muistuttaa Hanellin kuvailemaa normaalimaastoa. Adaridin mielestä vain 50–60 % Suomen maastosta oli metsien peittämää, ja hän katsoi erinomaisen tieverkoston tekevän joukkojen liikkumisen verrattain helpoksi.[15] Jääkäriupseerien kirjoituksissa taas metsä on ehdottomasti hallitseva maastotyyppi.

Toinen metsäsuhteen pääpiirre oli se, että metsän ominaisuudet estivät nykyaikaisen sodankäynnin. *Sana ja miekka* esitti, että ”metsä vaikeuttaa tai ehkäisee kokonaan uudenaikaisten taisteluvälineiden, hyökkäysvaunujen, raskaan tykistön, motorisoidun tykistön j. n. e. käyttöä”.[16] Vuonna 1933 *Suomen sotilasaikakauslehteen* kirjoittanut luutnantti F. W. Borgmann totesi, että ”koneistetun sodankäynnin – – sovelluttamismahdollisuutta suomalaiseen maastoon useilla tahoilla jyrkästi epäillään”.[17] Metsän nähtiin rajoittavan voimakkaasti tähystystä ja tulenjohtoa, mikä vähensi tykistön tehoa. Metsää pidettiin myös hyökkäysvaunuille kulkukelvottomana.[18]

Vaikka nykyaikaisten hyökkäysmenetelmien ei katsottu metsissä toimivan, pidettiin metsiä silti erityisen edullisena juuri hyökkäyksen kannalta. *Sana ja miekka* oli vielä 1924 pitänyt metsiä ”luonnollisina linnoituksinamme”, mutta *Jalkaväen ohjesääntö II* vuodelta 1932 totesi: ”Näköä rajoittavana metsä tarjoaa edullisia yllätysmahdollisuuksia sekä joukkojen liikkeiden avulla että hyökkäyksen suorituksessa.”[19] Jääkärikapteeni Erkki Hannulan mukaan Suomen maasto oli ”monivaiheiselle ja moniaseiselle tulitaistelulle mahdollisimman vähän otollinen, mutta aivan kuin luotu nopeita iskuja varten”.[20]

Näistä metsämaaston erityisominaisuuksista katsottiin ehdottomasti seuraavan, että Suomen armeijan oli kehitettävä aivan

Lempaalan metsää. Tällaisessa maastossa Suomen armeija ajatteli taistelevansa 1930-luvulla. Kuva: SA-kuva.

omintakeinen taistelutapa, joka soveltui juuri Suomen metsämaaston olosuhteisiin.[21] Aikalaiskirjoituksista on hyvin hankala löytää eriäviä mielipiteitä. Kier on huomauttanut, että yhden poliittis-sotilaallisen alakulttuurin hallitessa asevoimia sen näkemykset vaikuttavat itsestään selviltä totuuksilta.[22] Näin näyttää tapahtuneen jääkärikapinan jälkeen. Kokonaisuutena siis jääkäriupseerien metsäsuhde näyttää olleen heidän kirjoituksissaan ratkaisevassa asemassa omaperäisen kansallisen sotataidon kehittämisessä.

”Metsässä kävi aina hullusti” – metsäsuhteen kriisi

Jääkärijohtoisen armeijan metsäsuhde oli saanut osakseen myös kritiikkiä. Jo vuonna 1926 luutnantti Richard Lorentz kritisoi sotaharjoitusten taipumusta liikkua vain teitä pitkin eikä maastossa:

> *Voidaksemme menestyä kaikissa näissä metsäisen maaston meille asettamissa taktillisissa tehtävissä, on perusedellytyksenä,*

> *että alijohtajat poikkeuksetta omaavat oikean eränkävijävaiston. Ne tuhkatiheään sattuneet eksymiset, jotka vielä tähänkin mennessä ovat manöövereitämme skandaliseeranneet, eivät voi olla muuta kuin harjoituksen puutteesta johtuneita.*Jos olisimme monen monet koulutusohjelmaan kuuluvat marssiharjoituksemme suorittaneet kartan ja kompassin avulla vaihtelevassa maastossa, *emmekä vain saappaankoroillamme maanteitä koputelleet,* olisimme hyvän joukon lähempänä päämääräämme.[23]

Kriittisiä äänenpainoja alkoi kuulua 1930-luvulla enemmän. Majuri G. Snellman esitteli 1931 *Suomen sotilasaikakauslehdessä* laajalti metsämaaston vaikutusta kenttätykistön tehoon. Ongelmallista oli Snellmanin mukaan se, että Suomen kenttätykistön ohjesäännössä olevat ammusmäärät perustuivat ranskalaisten kokemuksiin ensimmäisestä maailmansodasta, eikä tykistön tehoa suomalaisessa maastossa ollut varsinaisesti selvitetty. Snellman analysoi niitä Ruotsissa tehtyjen ampumakokeiden perusteella, mutta hän peräänkuulutti suomalaisia kokeiluja asiasta, erityisesti talviolosuhteissa, joita ei ollut selvitetty lainkaan.[24] Tykistöammunnat järjestettiin tuolloin Perkjärvellä avomaastossa, jolloin tulenjohtoa metsämaastossa ei päästy harjoittelemaan, eikä kokemuksia tykistön tehosta metsässä kertynyt.[25]

Vuonna 1934 yleisesikunnan koulutustoimiston päällikkö, everstiluutnantti Viktor Sundman, nosti metsän aseman suomalaisessa sotataidossa pöydälle kirjoituksella *Metsä taistelumaastona. Arvostellaanko sitä meillä oikein? Suomen sotilasaikakauslehden* lokakuun numerossa. Hän esitteli ensin metsän käyttöä taisteluharjoituksissa: hyökkäykset suoritettiin Sundmanin mukaan kaavamaisesti aina metsän kautta, oli se tavoitteisiin nähden järkevää tai ei, ja puolustus järjestettiin aina avomaastoon.[26] Mielenkiintoista kyllä, Hanell oli ollut 1929 samaa mieltä: ”Meillä taisteluharjoituksissa ehkä liiaksikin, melkein kaavamaisesti, pyritään etenemään pitkin metsiä, koska aukeamat taas tuntuvat meitä kammottavan.”[27]

Sundman otti seuraavaksi kohteekseen ajatuksen Suomen maaston ainutlaatuisuudesta. Hän esitteli lyhyesti ranskalaisten ja saksalaisten ohjesääntöjen kannat metsätaisteluun, joissa korostui metsän tuottama etu puolustajalle ja metsähyökkäyksen vaikeus. Myös sotahistoria tarjosi Sundmanille esimerkkejä siitä, että metsähyökkäys on hankala suorittaa.[28] Hän vetosi myös omaan kokemukseensa sisällissodasta, ja muistuttaa 2. Jääkärirykmentin hyökkäyksestä metsämaastossa Tampereen edustalla 28.3.1918: rykmentti kärsi Sundmanin mukaan 40 % tappiot ja yli 70 % johtajatappiot.[29] Tämän jälkeen hän käyttää useita sivuja teoriaharjoituksiin metsätaistelusta ja esittää seuraavan johtopäätöksen:

> *Meillä yleisesti havaittavissa oleva metsähyökkäysinto ja vastaava metsäpuolustuspelko perustuvat metsän väärään arvostelemiseen taistelumaastona, jonka seikan paikkansapitäväisyyden näyttää selvästi metsähyökkäyssuoritusten suunnittelemattomuus. Meillä tapahtuvissa maastonarvosteluissa olisi metsän tarjoamat edut huomattavassa määrässä siirrettävä puolustuksen hyväksi.*[30]

Sundmanin artikkeliin vastasi kapteeni Yrjö Järvinen, joka piti Sundmanin kirjoitusta sekä ”terveellisenä varoituksena” että ”tendenssimäisenä”, ja toteaa: ”Onhan myönnettävä, että tähänastinen metsän ihailumme hyökkäysmaastona on jäänyt perusteluja vaille, kenenkään oikeastaan tietämättä mistä se on syntynyt.”[31] Järvinen piti myös metsähyökkäyksiä vaikeina, mutta varoitti erehtymästä liikaa päinvastaiseen suuntaan ja liioittelemaan avomaastossa taistelun helppoutta. Järvinen korostaa koulutuksen merkitystä metsätaistelussa ja päättää kirjoituksensa: ”Metsähyökkäyksiin olisi pyrittävä saamaan enemmän suunnitelmallisuutta ja järjestystä, sillä nekään eivät onnistu vain juosten ja ampuen.”[32]

Majuri Kai Savonius oli ajanut samaa asiaa vastikään perustetussa *Tiede ja ase* -lehdessä, kirjoituksellaan *Armeijamme omaperäiseksi*. Savonius kävi läpi metsämaaston ominaisuuksia ja taistelua siinä ja totesi silloisen jalkaväen aseistuksen soveltuvan siihen huonosti. Hän esitti vaihtoehtoisen skeeman armeijan aseistukselle ja taktiikalle. ”Näin aseistettuna ja koulutettuna toimisi armeijamme omaperäisellä pohjalla.”[33]

> *Oman armeijamme tulisi perustua omiin olosuhteisiimme. [– –] Edellä esitetystä on myös seurauksena, että meikäläisen taktiikan tulisi olla metsätaktiikkaa ja vielä enemmän – sen tulee olla vaikeiden olosuhteiden taktiikkaa.*[34]

Eräänlaisen yhteenvedon uudesta ajattelusta esitti kapteeni Wolf Halsti 1937 *Sotilasaikakauslehdessä*. Didaktisesti esiintyvä Halsti vertasi Suomen armeijaa alkuvuosinaan nuoreen, jolle itsenäinen ajattelu on joko vierasta tai yltyy vallankumoukselliseen liioitteluun. Halsti näkee suomalaisen taktiikan ja organisaation olleen ”selviä keskieurooppalaisten jäljennöksiä”, esittää jyrkän vastakkainasettelun ”keskieurooppalaisen tasangon” ja suomalaisen metsän välillä ja peräänkuuluttaa jälkimmäiseen perustuvaa kansallista taktiikkaa.[35] Halsti korostaa käytännön kokemuksen puutetta:

> *Montakohan kertaa on pantu esim. todella sotavahvuinen ja määrävahvuuksien mukaan aseistettu jalkaväkirykmentti taistelemaan tiettömässä tai huonoteisessä metsässä? Kuinka moni arvostelija on perusteellisesti syventynyt tulen vaikutukseen ja hyökkäyksellisen tulen tarpeeseen peitteisessä maastossa? Nämä tekijät ovat ratkaisevia, ellei niitä täysin oteta huomioon on koko arvostelu vain itsepetosta.*[36]

Palavaa metsää jatkosodan hyökkäysvaiheessa 1941. Tykistön toimintamahdollisuuksia metsässä väheksyttiin 1930-luvulle asti. Kuva: SA-kuva.

Halsti kirjoitti aiheesta vielä elokuussa 1939, arvioiden kapteeni T. V. Viljasen teosta Argonnen metsätaisteluista. Hän peräänkuulutti erityisen metsätaisteluohjesäännön kirjoittamista, mutta epäili sellaisen vaativan vielä lisää tutkimusta ja kokeiluja.[37] Halsti ei tällöin voinut tietää, ettei näihin ollut enää aikaa. Halsti kertoi omista kokemuksistaan upseerina:

> *Kun tämän kirjoituksen laatija aikoinaan astui Kadettikoulusta elävään elämään ja joutui johtamaan joukkoja suomalaisessa maastossa, kävi hänelle ennen pitkää selväksi, että jokin seikka oli vinossa. Suositellut menettelytavat ja muodot eivät tuottaneet kunnollisia tuloksia ja eräät ohjesääntöjen määräykset olivat suorastaan mahdottomia toteuttaa. Tiedustelu ei tuottanut tuloksia, varmistus ”vuoti” aina, hyökkäyksessä joukot eksyivät, menivät sekaisin ja luisuivat käsistä, puolustuksen lujuus ei ollut vakuuttava ym. ym. Pian selvisi, että niin kauan kuin pysyttiin avoimessa maastossa, meni kaikki hyvin, mutta metsässä kävi aina hullusti.*[38]

Armeijan metsäsuhteen voidaan 1930-luvulla katsoa ajautuneen kriisiin. Maavoimien organisaation ja taktiikan sopimattomuutta suomalaisiin metsiin ruodittiin avoimesti sotilasalan lehdissä. Kaikki kolme aiemman maastodiskurssin ominaisuutta haastettiin: Suomen ja Keski-Euroopan vastakkainasettelu kyseenalaistettiin, modernin sodankäynnin mahdollisuus metsässä – etenkin tykistön tehokas käyttö – näyttikin mahdolliselta, ja metsän edullisuus hyökkäykselle kiistettiin. Oli syntynyt paradoksi: upseerien mielestä hyökkäys oli tärkein taistelulaji ja mahdollinen vain metsissä, mutta joukkoja ei ollut koulutettu hyökkäämään metsämaastossa. Metsähyökkäyksiä kuvailtiin suunnittelemattomiksi, pelkäksi juoksemiseksi ja ampumiseksi. ”Metsässä kävi aina hullusti.” Vaikuttaa siltä, että kansallisen sotataidon kehittäminen oli epäonnistunut: keskeiseen asemaan nostettua metsäsuhdetta ei ollut saatu rakennettua, vaan kansallisesti omaperäistä taktiikkaa peräänkuulutettiin aivan samanlaisin sanavalinnoinkin kuin kymmenen vuotta aiemmin. Miten oli todellisuudessa?

Metsätaistelukokeilut 1930-luvulla

Varsinaiset käytännön metsätaistelukokeilut alkoivat puolustusvoimissa vasta 1930-luvulla. Yleisesikunta asetti toukokuussa 1934 toimikunnan selvittämään, millainen jalkaväkirykmentin organisaation tulisi olla, jotta se pystyisi menestyksekkääseen hyökkäystoimintaan metsässä. Jalkaväen tarkastaja, kenraalimajuri Aarne Heikinheimon johtamaan toimikuntaan kuului mm. metsätaisteluista *Sotilasaikakauslehteen* kirjoittanut kapteeni T. V. Viljanen.[39] Kesäkuun 8. päivänä toimikunta esitti järjestettäväksi ”taktillisia ja ampumakokeiluja”, joilla tutkia jalkaväen aseiden tulivaikutusta metsämaastossa.[40]

Valmistavissa taktisissa kokeiluissa selvitettiin, millaisella leveydellä jalkaväkikomppania hyökkäisi metsässä, ja vastaavasti kuinka suuri puolustava joukko ryhmittyisi samalle leveydelle.[41] Nämä kokeilut olivat välttämättömiä, koska silloinen kenttäohjesääntö ei määrännyt hyökkäyskaistojen tai puolustuslohkojen leveyttä, vaan jätti ne riippuvaisiksi tilanteesta ja maastosta.[42] Kokeilujen perusteella päädyttiin arvioimaan, että hyökkäävää jalkaväkikomppaniaa vastassa olisi lähtökohtaisesti joko yksi kivääriloukkue tai puolijoukkue. Koeammunnat toteutettaisiin kolmessa sarjassa: ensin raivaamattomassa metsässä, sitten sellaisessa, jossa aluskasvillisuus on raivattu, ja lopulta puolustavan osapuolen muutamassa päivässä harventamassa metsässä.[43]

Varsinaiset ampumakokeet suoritettiin 13.–22.9.1934 Uomaalla.[44] Hyökkäävä kiväärikomppania eteni hyökkäysryhmityksessä kohti puolustajaa, joka avasi tulen paukkupatruunoilla hyökkääjän ollessa noin 100 metrin päässä. Tällöin hyökkääjät heittäytyivät maahan ja jokaisen sotilaan kohdalle asetettiin maalitaulu. Myöhempiä koesarjoja varten

asetettiin vastavuoroisesti puolustajien paikalle maalitaulut. Näihin maaleihin ammuttiin minuutin pikatulisarjat kivääreillä, pikakivääreillä, konepistooleilla, konekivääreillä ja kranaatinheittimillä. Kokeilujen aikana ammuttiin yhteensä 57 eri kokeiluammuntaa.[45]

Näistä koeammunnoista seurasi merkittäviä taktisia johtopäätöksiä. Erityisesti kranaatinheittimien teho osoittautui yllättävän suureksi: ”Herkkäsytyttimillä varustetuilla sirpalekranaateilla on metsässäkin tavattoman suuri vaikutus.” Eräissä koesarjoissa yksi kranaatinheitinjoukkue oli aiheuttanut hyökkäävälle komppanialle 50 % tappiot. Heitintulen tehon katsottiin pakottavan kivääri komppanian hyökkäysryhmityksen syventämistä niin paljon, että komppanian johtaminen vaikeutuisi selvästi, eikä suunnan ja taistelujärjestyksen säilyttämistä tällaisessa ryhmityksessä pidetty mahdollisena ilman perusteellista erikoiskoulutusta.[46]

Ilman kranaatinheittimiäkin kokeiden katsottiin osoittavan, että hyökkääjä kärsisi metsämaastossa niin suuria tappioita, ettei se todellisuudessa kykenisi suorittamaan hyökkäystä edes alkeellisesti valmistautunutta puolustajaa vastaan. Tehokas hyökkäys vaatisi metsässäkin puolustajan tulen lamauttamista, johon sopivimpana aseena nähtiin kranaatinheitin. Vastavuoroisesti puolustuksen voima metsässä korostui kokeiluissa vahvasti.[47]

Toimikunta esitti Uomaan kokeiluista seuraavat johtopäätökset:

1. Nykyinen jv.rykmenttimme organisatio ja aseistus eivät ole senlaatuiset, että hyökkäyksen suoritus metsämaastossakaan niiden perusteella yleisesti aina olisi mahdollista.

2. Nykyinen yleisesti vallalla oleva puolustuksen järjestely ja suoritusajatus ei liene paras mahdollinen vaan on useissa tapauksissa muunnettava edullisemmaksi.

3. Sekä hyökkäys- että puolustusmahdollisuuksien hankkimisen että niiden voiman lisäämisen edellytyksenä on aikaansaatava joukko huomattavia muutoksia ja parannuksia jv:mme aseistuksessa ja organisatiossa.[48]

Raportti kokeiluista jätettiin elokuussa 1935, ja sen loppusanoissa peräänkuulutettiin lisää kokeiluja ja selvitystyötä jalkaväkirykmentin kokoonpanon määrittelemiseksi.[49]

Ensimmäisiä kokeiluja olikin suoritettu jo 1934; everstiluutnantti Sundman valitteli käskiessään 3. Divisioonan metsätaistelukokeiluja heinäkuussa 1936, ettei ensin mainituissa ollut onnistuttu valitsemaan oikeanlaista maastoa, mistä huolimatta kokonainen jalkaväkipataljoona oli onnistunut hajaantumaan ja eksymään. Selvästi Richard Lorentzin 1926 mainitsemat manööverejämme skandaliseeranneet eksymiset eivät olleet vuosikymmentä myöhemmin vielä jääneet Suomen armeijan historiaan.[50]

Kolmas divisioona oli kesällä 1936 järjestänyt marssikokeiluja metsässä, ja Jääkäripataljoona 3 oli selvittänyt metsässä liikkumista talvella. Esimerkkinä käytännön näkökohdista 3. Divisioona korosti raportissaan, että rauhan ajan koulutukseen olisi saatava käyttöön tarpeeksi kompasseja, jotta kaikki aliupseerit voitaisiin opettaa suunnistamaan.[51] Karjalan Kaartin Rykmentti taas oli lokakuussa 1936 todennut, että eteneminen metsässä syöksyen reput selässä hengästyttää miehet ja ryhtynyt selvittämään vaihtoehtoja reppujen kuljettamiseksi.[52] Kokeilut jatkuivat kesällä 1937 armeijakunnan esikunnan alaisissa joukko-osastoissa, eli 1.–3. Divisioonissa.[53]

Tampereen Rykmentin kokemukset kesällä 1937 tarjoavat mielenkiintoisen esimerkin siitä, millaisia vaikeuksia metsätaistelukokeilujen järjestämisessä kohdattiin.

TR on tämänlaatuisten kokeilujen suorittamiseen nähden epäedullisessa asemassa sen vuoksi, että Lahden ympäristöstä ei ole saatavissa käyttäkelpoisia karttoja, lukuunottamatta lehteä Lahti 1:20.000. Kun tämän lehden alue on tiheästi asuttua ja aukeiden pirstoma, niin ei se kelpaa kokeilumaastoksi metsätaistelukokeiluja suoritettaessa pataljoonankaan puitteissa. Varsinaiset kokeilut

Tuhoutunutta metsää Rukajärvellä kesällä 1943. Kuva: SA-kuva.

> *on siis ollut pakko suorittaa alueella, josta ei ole muuta karttaa kuin taloudellinen kartta 1:100.000. Näin ollen ei TR:ssä ole voitu myöskään suorittaa kokeiluharjoituksia edeltäviä karttaharjoituksia eikä sotapelejä. Kun kokeilut on suoritettu kovin puutteellisia karttoja käyttäen, ei lähestymisvaiheen aikana voitu määrätä runsaasti välitavoitteita, eikä kokeiluosasto voinut riittävän usein määritellä paikkaansakaan, josta johtui epävarmuutta toiminnassa ja suurta ajanhukkaa.*[54]

Jos sopivaa metsämaastoa kokeiluja varten oli näin hankala löytää, lienee selvää, ettei Tampereen Rykmentin varusmiehiä ollut sanottavasti koulutettu taistelemaan metsässä. Marraskuussa 1937 2. Divisioona käskikin alaisensa joukko-osastot jatkamaan metsätaistelukokeiluja, koska niissä ei ollut saatu ”riittäviä positiivisia tuloksia” yksityiskohtaisten ohjeiden puutteessa.[55] Saman vuoden syksyllä annettiin kapteeni T. V. Viljaselle tehtäväksi metsätaisteluohjesäännön kirjoittaminen. Sitä ei ehditty julkaista ennen talvisodan alkamista.[56]

Uomaan koeammunnat ja niitä seuranneet metsätaistelukokeilut osoittavat selkeästi, että Suomen armeijan metsäsuhde todella oli huonossa jamassa. James Scottin käsittein voidaan sanoa, että puolustusvoimien kehittämä yksinkertaistettu metsäkäsitys oli kohdannut todellisuuden ja osoittautunut vajavaiseksi. Kun kokonainen pataljoona eksyy metsään ja esimerkiksi selkäreppujen vaikutus jalkaväen etenemisvauhtiin on uutta tietoa, voidaan sanoa metsätaistelun käytännön olleen armeijalle 1930-luvulla vierasta. Koeammuntojen perusteella metsä ei suosinutkaan hyökkääjää; päinvastoin, huonosti valmistellut metsähyökkäykset maastoon sopimattomalla organisaatiolla päättyisivät todennäköisesti epäonnistumiseen. Kokeilujen perusteella upseerien julkisuudessa esittämä kritiikki oli perusteltua. Käytännön selvitystyö ongelman

korjaamiseksi oli aloitettu, mutta katkesi talvisodan puhkeamiseen.

Jääkärien metsäsuhteen epäonnistuminen

Jääkäriupseerit korostivat vahvasti metsäsuhteen merkitystä Suomen nuorelle armeijalle. Olisi luotava omaperäinen kansallinen taktiikka, joka perustui Suomen metsien sotilasmaantieteelliseen erityislaatuisuuteen. Käytännössä näin ei tehty: 1930-luvulla nousi kriittistä keskustelua, jossa kyseenalaistettiin puolustusvoimien metsäsuhde, ja käytännön metsätaistelukokeilut osoittivat selvästi, ettei armeija ollut valmistautunut metsätaisteluihin, vaan oli arvioinut metsän sotilasmaantieteelliset ominaisuudet väärin.

Jos metsä näyttäytyi jääkäriupseereille ”normaalimaastona” tai ainakin keskeisenä kansallisen sotataidon paikkana, mikseivät he kehittäneet peräänkuuluttamaansa metsätaistelua? Suomalaista identiteettiä oli jo Ruotsin vallan aikana rakennettu yhteydessä metsään ja ”metsäläisyyteen”; voi olla, että jääkärit nationalisteina ajattelivat suomalaisten osaavan luonnostaan liikkua metsissä.[57] Esimerkiksi Hanell esittää artikkelissaan jyrkän vastakkainasettelun ranskalaisten ja suomalaisten välillä: Hanellin mukaan ranskalaiset sotilaat suorastaan pelkäävät metsiä, kun taas ”meidän metsissä liikkunut ja korpiseuduissa elänyt sotamies voi tuskin käsittääkään, että pelkkä metsä voi miestä kauhistuttaa”.[58] Voidaan hyvällä syyllä kysyä, pitääkö Hanellin väite ranskalaisista paikkansa, mutta yhtä lailla on kyseenalaista, kuinka moni 1920- tai 30-luvuilla armeijassa palvellut varusmies oli todella elänyt ”korpiseuduilla”. Ainakaan heidän mahdolliset yksilölliset metsässäliikkumistaitonsa eivät armeijassa muuttuneet ongelmitta kyvyksi taistella metsässä.

On myös muistettava, että armeija oli 1920-luvulla huonossa jamassa. Majoitusolot olivat huonot ja kurinpito-ongelmia oli laajalti. Varusmiehiä kuoli tauteihin ja tapaturmiin; niin upseereista kuin aliupseereistakin oli pulaa.[59] Kuten aiemmin todettiin, yhtenäisten ohjesääntöjen laatimisessa kesti 1930-luvulle saakka. Tällaisissa olosuhteissa innovatiivisen kansallisen taktiikan kehittäminen ja kouluttaminen olisi parhaimmillaankin haastavaa.

Jääkäriupseerien metsäsuhde eli lähinnä sotilasaikakauslehtien sivuilla; käytännössä sitä ei ilmeisesti koeteltu. Elizabeth Kierin teorian mukaan yhden poliittis-sotilaallisen kulttuurin hallitessa asevoimia, sen näkemykset näyttäytyvät itsestään selvinä, mutta jos kulttuureja on useita kilpailemassa keskenään, itsestäänselvyydet kyseenalaistuvat.[60] Näin näyttää käyneen 1930-luvulla: jääkäriupseerien hegemonia murtui ja julkisuudessa alettiin esittää kiperiä kysymyksiä armeijan organisaatiosta ja taktiikasta. Näkyvimmistä kriitikoista monet, kuten Wolf Halsti, olivat kadettikoulun käyneitä upseereja, eli heidän voidaan ajatella edustaneen eri alakulttuuria kuin jääkärit.

Keskustelun ja kokeilujen kautta armeijan metsäsuhde kriisiytyi ja sitä ryhdyttiin rakentamaan uudelleen käytännön kehitystyön kautta. Jääkärit eivät olleet väärässä metsän keskeisyydestä suomalaiselle sodankäynnille: kun metsäsuhde muuttui, koko armeijan taktiikka muuttui. Armeijan taistelutapa muuttui hyökkäysvoittoisesta puolustusta korostaneempaan suuntaan 1930-luvun aikana.[61] Yksi tähän vaikuttaneista tekijöistä oli armeijan muuttuva metsäsuhde.

Viitteet

1 Lappalainen 1981a, 221; Lappalainen 1981b, 101.
2 *Suomalainen sotilaskäsikirja* 1918, 481–488. Sotilaskäsikirjan ensimmäiset osat oli laadittu Saksassa, ja kahdeksas laajennusosa julkaistiin 1918 Suomessa (Kemppi 2006, 149).
3 Lappalainen 1981b, 174–177.
4 Olen aiemmin tutkinut maastokäsitysten vaikutusta panssaritaktiikan kehitykseen pro gradussani (Halila 2015, 83–85).
5 Scott 1998, 1–3, 11–22.
6 Kier 1995, 66.

7 Suoninen 2002, 18–20, 24, 32–34.
8 Esim. Tynkkynen 1996, 25–26, 42.
9 Kemppi 2006, 180–193.
10 Tynkkynen 1996, 48–52.
11 Kemppi 2006, 149–157.
12 Kilkki 1991, 200–201, 209.
13 *Sana ja miekka* 19/1924, 413. Kursivointi alkuperäisessä; artikkelien sivunumerot viittaavat Maanpuolustuskorkeakoulun kirjaston kokoelmissa oleviin nidottuihin vuosikertoihin.
14 Hanell 1929, 337–338.
15 Adaridi 1923, 23, 40–41, 50–51, 90–91.
16 *Sana ja miekka* 19/1924, 414.
17 Borgmann 1933, 529.
18 Maastokäsityksistä ja panssarisodankäynnistä ks. Halila 2015.
19 *Sana ja miekka* 19/1924, 416; *Jalkaväen ohjesääntö II* 1932, 22.
20 Hannula 1931, 74; Viljanen 1932, 750.
21 Hannula 1931, 64; Hanell 1929, 354; Olkkonen 1922, 335.
22 Kier 1995, 78.
23 Lorentz 1926, 36. Kursivointi alkuperäisessä.
24 Snellman 1931, 290, 307; ks. myös Julenius 1936.
25 Tynkkynen 1996, 41.
26 Sundman 1934, 573–575.
27 Hanell 1929, 344.
28 Sundman 1934, 575–577.
29 Sundman 1934, 581, 584.
30 Sundman 1934, 588.
31 Järvinen 1935, 73.
32 Järvinen 1935, 78–80.
33 Savonius 1934, 56–58, 62, 70–71.
34 Savonius 1934, 71.
35 Halsti 1937, 263–269, 274.
36 Halsti 1937, 273.
37 Halsti 1939, 541.
38 Halsti 1939, 542.
39 KA, YE, T 1935, 9; Tynkkynen 1996, 44–45.
40 KA, YE, JT 1934, 1.
41 KA, YE, JT 1934, 2–4.
42 *Kenttäohjesääntö II* 1930, 39, 128–129.
43 KA, YE, JT 1934, 5–6.
44 KA, YE, T 1935, 9; KA, YE, JT 1934, 14.
45 KA, YE, JT 1934, 13, 16–20.
46 KA, YE, JT 1934, 23–24.
47 KA, YE, JT 1934, 24–30.
48 KA, YE, JT 1934, 30–31.
49 KA, YE, JT 1934, 35–36.
50 KA, AKE II 1936, 1–2; Lorentz 1926, 36.
51 KA, AKE II 1937d.
52 KA, AKE II 1937a, liite 1.
53 KA, AKE II 1937b.
54 KA, AKE II 1937c.
55 KA, AKE II 1937a.
56 Tynkkynen 1996, 45.
57 Peltonen 2000, 273–277.
58 Hanell 1929, 342.
59 Kemppi 2006, 82–85, 92–93.
60 Kier 1995, 77–78.
61 Tynkkynen 1996, 73.

Lähteet ja kirjallisuus

Painamattomat lähteet

Kansallisarkisto (KA), Helsinki

Armeijakunta (AKE), esikunnan koulutus- ja valvontatoimisto (toimisto II) 1936. F:13 Salainen kirjeenvaihto (1936–1936). N:o 381/II/219 sal. Koskee: 3.D:n metsäsotaharjoitusta.

Armeijakunta (AKE), esikunnan koulutus- ja valvontatoimisto (toimisto II) 1937a. F:18 Salainen kirjeenvaihto (1937–1937). R-665/22, kirjejärjestin 219. 2. Divisioonan esikunta. N:o 392/II/219 sal. Koskee: Metsätaistelukokeiluja.

Armeijakunta (AKE), esikunnan koulutus- ja valvontatoimisto (toimisto II) 1937b. F:18 Salainen kirjeenvaihto (1937–1937). R-665/22, kirjejärjestin 219. N:o 469/II/219 sal. Koskee: kokeiluja metsämaastossa.

Armeijakunta (AKE), esikunnan koulutus- ja valvontatoimisto (toimisto II) 1937c. F:18 Salainen kirjeenvaihto (1937–1937). R-665/22, kirjejärjestin 219. Tampereen Rykmentti. N:o 136/I/247 sal. Koskee: Metsätaistelukokeiluja.

Armeijakunta (AKE), esikunnan koulutus- ja valvontatoimisto (toimisto II) 1937d. F:18 Salainen kirjeenvaihto (1937–1937). R-665/22, kirjejärjestin 219. 3. Divisioonan esikunta. N:o 253/II/219 sal. Koskee: Kokeiluja metsämaastossa.

Yleisesikunta (YE), jalkaväentarkastaja (JT) 1934. 21 Salainen ja henkilökohtainen kirjeenvaihto (1934–1934). T-17814/10. Selostus Uomaalla vuonna 1934 suoritetuista

jalkaväkiaseiden tulitehon selvittelyä tarkoittavista kokeista.

Yleisesikunta (YE), tykistön tarkastaja (T) 1935. 24 Salainen kirjeenvaihto (1935–1935). Sark-1397/16. Jalkaväen tarkastaja n:o 32/5 sal. Jalkaväen tarkastajan vuosikertomus v:lta 1934.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Adaridi, Karl 1923. *Suomi sotanäyttämönä. Sotilasmaantieteellinen yleiskatsaus.* Otava: Helsinki.

Borgmann, F. W. 1933. ”Asema- vaiko liikuntasota? II: Mekanoinnin vaikutus taktiikkaan ottaen erikoisesti huomioon Suomen olosuhteet.” *Suomen sotilasaikakauslehti vol. 13, 1933, 353–360*.

Halila, Michael 2015. *”Onko hyökkäysvaunuilla mitään tulevaisuutta meillä?” Suomalainen panssariajattelu ja puolustusvoimien maastokäsitys 1919–1939*. Poliittinen historia, pro gradu -työ. Helsingin yliopisto: Helsinki.

Halsti, Wolf 1937. ”Keski-eurooppalaisesta ja suomalaisesta taktiikasta ja organisaatiosta.” *Sotilasaikakauslehti vol. 17, 1937, 263–274, 323–334*.

Halsti, Wolf 1939. ”Metsätaistelussa käytettävistä menetelmistä ja muodoista.” *Sotilasaikakauslehti vol. 19, 1939, 541–568*.

Hanell, Edvard 1929. ”Maasto meillä ja Keski-Euroopassa; vertailuja taktillisessa suhteessa.” *Suomen sotilasaikakauslehti vol. 9, 1929, 337–351*.

Hannula, Erkki 1931. ”Maastomme laatu ja jalkaväkemme asestus.” *Suomen sotilasaikakauslehti vol. 11, 1931, 63–76*.

Jalkaväen ohjesääntö II, 1. Taistelun yleiset perusteet. 1932. Otava: Helsinki.

Julenius, K. K. 1936. ”Tykistön toimintamahdollisuuksista metsämaastossa.” *Sotilasaikakauslehti vol. 16, 1936, 657–664*.

Järvinen, Yrjö 1935. ”Näkökohtia metsästä ja avomaastosta taistelumaastona.” *Suomen sotilasaikakauslehti vol. 15, 1935, 73–80*.

Kemppi, Jarkko 2006. *Suomalaisen sotataidon kehittyminen vuosina 1918–1924*. Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian laitoksen julkaisusarja 2, n:o 9. Maanpuolustuskorkeakoulu: Helsinki.

Kenttäohjesääntö (K. O.) II. 1930. Otava: Helsinki.

Kier, Elizabeth 1995. ”Culture and military doctrine: France between the wars.” *International Security vol. 19, 1995, 65–93.*

Kilkki, Petri 1991. ”Suomen maanpuolustuslehdistö.” *Suomen lehdistön historia 9. Aikakauslehdistön historia: erikoisaikakauslehdet, 183–216*. Kustannuskiila: Kuopio.

Lappalainen, Jussi T. 1981a. *Punakaartin sota 1*. Valtion painatuskeskus: Helsinki.

Lappalainen, Jussi T. 1981b. *Punakaartin sota 2*. Valtion painatuskeskus: Helsinki.

Lorentz, Richard 1926. ”Olosuhteistamme ja taktiikastamme.” *Sana ja miekka 2/1926*.

Olkkonen, Matti 1922. ”Vähän uuden kouluutussuunnan perusteista.” *Suomen sotilasaikakauslehti vol. 2, 1922, 332–335*.

Peltonen, Matti 2000. ”Between landscape and language. The Finnish national self-image in transition.” *Scandinavian Journal of History vol. 25, 2000, 265–280*.

Sana ja Miekka 19/1924.

Savonius, Kai 1934. ”Armeijamme omaperäiseksi.” *Tiede ja ase vol. 2, 1934, 48–71*.

Scott, James C. 1998. *Seeing like a state. How certain schemes to improve the human condition have failed.* Yale Agrarian Studies. The Yale ISPS Series. Yale University Press: New Haven, CT.

Snellman, G. 1931. ”Maastomme vaikutus tykistötulen tehoon.” *Suomen sotilasaikakauslehti vol. 11, 1931, 290–307*.

Sundman, Viktor 1934. ”Metsä taistelumaastona. Arvostellaanko sitä meillä oikein?” *Suomen sotilasaikakauslehti vol. 14, 1934, 573–588*.

Suomalainen sotilaskäsikirja. VIII Kenttäpalvelus ja taktiikka. 1918.

Suoninen, Eero 2002. ”Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen.” *Diskurssianalyysi liikkeessä, 17–36*. Toim. Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen. 2. painos. Vastapaino: Tampere.

Tynkkynen, Vesa 1996. *Hyökkäyksestä puolustukseen. Taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa.* Maanpuolustuskorkeakoulu, taktiikan laitos, julkaisusarja 1, 1/1996. Maanpuolustuskorkeakoulu: Helsinki.

Viljanen, Tauno 1932. ”Tulevaisuuden sodankäynti – millainen se on?” *Suomen sotilasaikakauslehti vol. 12, 1932, 680–692, 736–751*.

Abstract

The Finnish Army and the Development of Forest Fighting, 1918–1939

After the Finnish Civil War of 1918, the newly founded Finnish Army faced the task of developing its own military doctrine. In 1924, the German-trained Jäger officers ousted their rivals in the officer corps and took control of the army. In their writings in Finnish military periodicals, the Jäger officers stressed the unique military characteristics of the Finnish forests, and advocated creating a uniquely Finnish doctrine centered on the forest. The Jägers saw the Finnish forest as having three crucial characteristics: it was the polar opposite of "Central European" terrain, it prevented modern machine warfare, and it strongly favored the offense.

In the 1930s, officers trained in the Finnish officer academy acquired more influence in the army and started questioning the Jäger doctrines. They challenged the Jäger officers' concept of the Finnish forests and pointed out that the practical work of creating a doctrine for forest combat and training troops for it had not been done. On the contrary, these writers claimed that the organization and doctrine of the Finnish army was unsuited to forest combat, and that the military characteristics of the forests had been misrepresented.

Simultaneously with these writings, the army carried out several practical trials in forest combat. A series of infantry weapons trials carried out at Uomaa in the summer of 1937 strongly demonstrated that the Jägers' conception of the forest was false: the forest was not found to favor the offense nearly as strongly as they had believed. Various trials in combat and tactical movement through forests were carried out by Finnish Army units over the latter part of the 1930s. These trials reinforced the view that the army was unprepared for forest combat. Efforts were made to synthesize the experiences of the trials and produce a field regulation for forest combat but these were cut short by the Soviet invasion of 1939.

Tuulikki Halla

Ammatillisen metsäsuhteen elementtejä

Metsähallituksen työntekijöiden työssä arvokkaaksi kokemat asiat

Metsähallituksessa toteutettiin 2016–2017 koko henkilöstölle suunnattu arvoluotauskysely, jonka tuloksia syvennettiin työpajoissa. Tulosten perusteella Metsähallituksessa työskentelevät kokevat työnsä arvokkaiksi piirteiksi esimerkiksi huolenpidon luonnosta, luonnonvaroista ja ihmisistä sekä tuloksellisuuden rahamääräisesti, mutta myös muina vaikutuksina mitattuna. Omalla työllä koetaan olevan iso merkitys koko yhteiskunnalle ja sen jäsenille, jopa ylisukupolvisesti. Aineisto on mielestäni nostanut esiin mielenkiintoisia teemoja, joiden pohjalta voisi olla hedelmällistä tutkia erityisesti ammatillista metsäsuhdetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä.

Metsähallitus ja metsäsuhde

Vuoriteollisuuden huoli metsien – ja siten vuoriteollisuuden raaka-ainelähteen ja toimintaedellytysten – häviämisestä käynnisti tapahtumasarjan, jonka seurauksena vuonna 1851 perustettiin väliaikainen metsänhoitohallitus. Se vakinaistettiin kahdeksan vuotta myöhemmin, vuonna 1859.[1] Nykymuotoinen Metsähallitus on valtion liikelaitos. Sen hallinnassa on kolmasosa Suomea, yli 12 miljoonaa hehtaaria valtion omistamia maa- ja vesialueita.[2]

Tämä kansallisomaisuus on merkittävä niin maakuntien taloudellisen elinvoimaisuuden, luonnon monimuotoisuuden ja kulttuuriperinnön vaalimisessa kuin kansalaisten virkistyskäytön tukemisessa ja mahdollistamisessa sekä saamelaisalueella saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytysten turvaamisessa.[3] Ei siis ole yhdentekevää, miten alueita hoidetaan ja käytetään.

Metsähallituksessa työskentelee noin 1 300 ammattilaista.[4] Valtaosalla koulutustausta on luonnon- tai metsätieteellinen tai luonnonvara-alaan liittyvä: biologi, metsänhoitaja, metsätalousinsinööri, metsuri. Mutta on myös arkeologeja, historioitsijoita, yhteiskuntatieteilijöitä, oikeustieteilijöitä, talouden ja henkilöstöhallinnon ammattilaisia.

Olen itse työskennellyt Metsähallituksessa lähes 20 vuotta eri tehtävissä ja yksiköissä. Vuonna 2016 olin Metsähallituksen edustajana mukana Suomen Metsäyhdistyksen ja Suomen Metsämuseo Luston *Metsäsuhteiden kenttä* -kartoituksessa, ja koin metsäsuhdekäsitteen hyvin antoisaksi tavaksi jäsentää sekä omia, kollegoideni että myös esimerkiksi sidosryhmien metsään liittämiä käsityksiä, mielikuvia ja arvoja.[5] Reflektoidessani omaa metsäsuhdettani ja keskusteltuani kollegoiden kanssa heidän metsäsuhteistaan havaitsin niissä hyvin erilaisia elementtejä ja myös huomasin, miten ne elävät ja muuttuvat vuosien kuluessa. Minua alkoi kiinnostaa, millainen ammatillinen metsäsuhde metsähallituslaisilla on.[6] Miten he omassa työssään suhtautuvat luontoon ja luonnonvaroihin ja niiden vaalimiseen?

Käytössäni oleva aineisto, henkilöstön arvoluotauskysely, oli hyvin yleisluontoinen, eikä sitä ollut kerätty tutkimustarkoituksiin.

Se koottiin Metsähallituksen sisäiseen käyttöön ja sen tavoitteena oli viestiä uudesta strategiasta ja kerätä henkilöstön näkemyksiä uusien arvojen muodostamista varten. Kyseessä oli kuitenkin merkittävän suomalaisen luonnonvara-alan toimijan nykyhetken luotaus koko henkilöstön ajatuksista liittyen organisaation toiminnan ja oman työn arvoihin. Aineisto sisälsi sekä perinteisten metsäalan työntekijöiden ja toimihenkilöiden, kuten metsureiden, puunmyynnin ja metsäsuunnittelun ammattilaisten, että myös muiden metsien käytön ammattilaisten, kuten luonnonsuojelun, erätalouden ja viestinnän parissa työskentelevien, näkemyksiä. Siksi oli houkuttelevaa tarkastella aineistoa erityisesti siitä näkökulmasta, millaisia arvoja metsähallituslaiset liittivät omaan työhönsä ja pohtia, millaisiin metsäsuhteisiin ne voisivat sisältyä.[7] Tarkasteluani voikin pitää esiselvityksenä, jonka avulla voi pohtia mahdollisen tarkemman tutkimuksen tarvetta.

Aineisto ja menetelmä

Metsähallituksen toimintaympäristössä tapahtui vuonna 2016 paljon muutoksia. Uusi laki Metsähallituksesta astui voimaan. Omistajaohjauksesta vastaavat ministeriöt valmistelivat ehdotuksen uusista omistajapoliittisista linjauksista. Muutosten seurauksena toiminnan tavoitteet ja strategia uusittiin.[8]

Uutta strategiaa viestittiin henkilöstölle Strategia osaksi arkea -prosessilla. Sen lisäksi prosessin aineistosta oli tavoite synnyttää Metsähallitukselle uudet arvot. Prosessiin sisältyi arvoluotauskysely ja sen tuloksiin pohjautuva työpajatyöskentely, joita molempia olin tuottamassa yhteistyössä viestintätoimisto Pohjoisranta Burson-Marsteller Oy:n kanssa.

Joulukuussa 2016 Metsähallitus lähetti arvoluotauskyselyn koko henkilöstölle. Otantaa ei tehty, vaan jokaisella oli yhtäläinen mahdollisuus vastata kyselyyn. Neljällä avoimella kysymyksellä kartoitettiin henkilöstön näkemystä oman työn ja laajemmin koko Metsähallituksen toiminnan merkityksestä. Vastaajilta kysyttiin, mitkä asiat he kokivat arvokkaaksi omassa työssään ja Metsähallituksen toiminnassa, millaiset periaatteet heidän mielestään ohjasivat työyhteisön toimintaa ja ajattelua sekä miten Metsähallituksen tulisi toimia, jotta se täyttäisi yhteiskunnan tarpeet tulevaisuudessa.[9]

Monivalintakysymyksillä kartoitettiin henkilöstön käsitystä Metsähallituksesta: Metsähallituksen luotettavuutta, palvelukykyä, julkisuuskuvaa jne. kuvattiin väittämillä ja vastaajan tuli arvioida jokaista väittämää.[10] Sama kysymys sisältyi myös samanaikaisesti Metsähallituksen ulkoisille sidosryhmille tehtyyn mainetutkimukseen.[11]

Kyselyn tuloksista keskusteltiin kuudessa työpajassa Joensuussa, Hämeenlinnassa, Oulussa, Kuusamossa ja Rovaniemellä helmimaaliskuussa 2017. Johtajiston työpajassa Vantaalla työstettiin sekä kyselyn että henkilöstön työpajojen tuloksia.

Kyselyn oman työn merkitystä koskevan avoimen kysymyksen vastaukset oli viestintätoimistossa ryhmitelty työpajatyöskentelyä varten kymmeneen arvoteemaan: arvostus, huolenpito, jatkuvuus, kehittyminen, kumppanuus, tasapainoinen luontosuhde, tiimihenki, tuloksellisuus, yhteiskunnallinen merkitys sekä vapaus ja vastuu. Työskentelyä varten osallistujat oli jaettu etukäteen niin, että jokaisessa ryhmässä oli edustajia eri tulosyksiköistä. Ryhmät valitsivat arvoteemoista omasta mielestään mielenkiintoisimman ja pohtivat, mitä arvo heidän mielestään tarkoittaa, mitkä asiat edistävät tai estävät arvon toteutumista. Työpajojen yhteydessä kahdeksaa osallistujaa haastateltiin lyhyesti heidän omasta metsäsuhteestaan.

Kyselyn tulokset

Kyselyyn vastasi 545 metsähallituslaista (vastausprosentti 36). Vastaukset luokiteltiin vastaajien tulosyksikön mukaan seuraavasti: Eräpalvelut, Luontopalvelut, Metsätalous Oy, Kiinteistökehitys (entinen

Laatumaa), muut tytäryhtiöt, konserniyksiköt ja Palvelukeskus.[12]

Lähes puolet vastaajista, 46 prosenttia eli 250 henkilöä, työskenteli Metsätalous Oy:ssä. Toiseksi suurin vastaajaryhmä oli Luontopalvelut, jossa työskenteli 34 prosenttia vastaajista eli 185 henkilöä. Loput 110 vastaajaa jakaantuivat seuraavasti: Eräpalvelut 22 (4 %), Kiinteistökehitys 36 (7 %), muut tytäryhtiöt 10 (2 %), konserniyksiköt ja ylin johto 26 (5 %) sekä Palvelukeskus 16 henkilöä (3 %).[13] Vastaajajakauma noudatteli varsin hyvin koko henkilöstön tulosyksiköittäistä jakaumaa.

Vastaajista kaksi kolmasosaa oli miehiä ja kolmasosa naisia. Verrattuna Metsähallituksen sukupuolijakaumaan miehet vastasivat hieman ahkerammin. Vastaajista yli puolet oli toimihenkilöitä (n=297, 56 %), 28 prosenttia työntekijöitä (n=148) ja 16 prosenttia johtavassa tai esimiesasemassa (n=84). Puolet vastaajista (n=271, 51 %) oli työskennellyt Metsähallituksessa yli 20 vuotta.[14]

Kaikkien vastaajien mielestä arvokkainta omassa työssä oli yhteistyö ja yhteisöllisyys (48 prosenttia vastauksista), toiseksi arvokkainta työn tärkeä yhteiskunnallinen merkitys (44 %) ja kolmanneksi kestävä kehitys ja luonto (43 %). Neljäntenä, 13 prosenttiyksikön erolla kolmanteen, oli itsenäisyys ja työn joustavuus (30 %).[15]

Yksiköittäin tarkasteltuna vastauksiin tulee eroja. Metsätalous Oy:n vastaajista puolet (50 %) oli sitä mieltä, että yhteistyö ja yhteisöllisyys ovat työssä arvokkainta. Lähes puolet (44 %) listasi työn joustavuuden ja itsenäisyyden toiseksi arvokkaimmaksi asiaksi. Kolmanneksi ja neljänneksi arvokkainta työssä oli luonto ja kestävä kehitys (29 %) ja työn yhteiskunnallinen merkitys (22 %).

Vastaajaryhmistä toiseksi suurin, Luontopalvelut, piti työnsä arvokkaimpana asiana sen yhteiskunnallista merkitystä (73 % vastaajista) ja toiseksi arvokkaimpana kestävää kehitystä ja luontoa (71 %). Kolmanneksi arvokkain asia oli yhteistyö ja yhteisöllisyys (41 %).[16]

Muissa yksiköissä yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä pitivät tärkeimpänä Laatumaan (66 %) ja Palvelukeskuksen (80 %) vastaajat. Työn yhteiskunnallinen merkitys oli arvokkainta Eräpalvelujen (63 %) ja konserniyksiköiden (65 %) vastaajien mielestä. Kestävä kehitys ja luonto olivat Eräpalvelujen vastaajien mielestä kolmanneksi arvokkainta (42 %), konserniyksiköiden mielestä neljänneksi arvokkainta (31 %), Palvelukeskuksen mielestä toiseksi vähiten (13 %) ja Kiinteistökehityksen ja pienten tytäryhtiöiden vastaajien mielestä vähiten arvokkainta (13 % ja 10 %).[17]

Metsähallituksen toiminnassa vastaajat kokivat tärkeäksi työnantajan arvostetun aseman, luontoarvojen vaalimisen sekä osaavan ja hyvinvoivan henkilöstön. Eri tulosyksiköiden vastaukset erosivat hieman toisistaan. Metsätalous Oy:n henkilöstölle oli merkittävää vakaa työnantaja, jolla on hyvä toimintakulttuuri ja arvostettu asema. Luontopalveluissa työskentelevillä korostui luonnon monimuotoisuuden vaaliminen ja suojelu. Kiinteistökehityksessä työskentelevät vastaa-

Yksikkö	**n**	**%**
Metsätalous Oy	250	46
Luontopalvelut	185	34
Eräpalvelut	22	4
Kiinteistökehitys	36	7
Muut tytäryhtiöt (Fin Forelia Oy, Siemen Forelia Oy, MH-Kivi Oy)	10	2
Konserniyksiköt (ml. ylin johto)	26	5
Palvelukeskus	16	3

Taulukko 1. Metsähallituksen arvoluotauskyselyn vastaajien määrä tulosyksiköittäin.

	Kaikki	Metsätalous Oy	Luontopalvelut	Erä-palvelut	Kiinteistökehitys	Muut tytäryhtiöt	Konserniyksiköt (ml. ylin johto)	Palvelukeskus
Vastaajien määrä, n	*504*	*218*	*184*	*19*	*32*	*10*	*26*	*15*
Yhteistyö ja yhteisöllisyys, %	48	50	41	47	66	40	38	80
Yhteiskunnallisesti tärkeä työ, %	44	22	73	63	28	20	65	7
Kestävä kehitys ja luonto, %	43	29	71	42	13	10	31	13

Taulukko 2. Metsähallituksen työntekijöiden omassa työssä arvokkaaksi koetut asiat tulosyksiköittäin jaoteltuna. (Lähde: Arvoluotauskysely 2016–2017).

jat pitivät tärkeinä luontoarvoja, luottamusta ja työnantajan kokemaa arvostusta. Konserniyksikön vastauksissa erottui kaksi teemaa: hyvinvoiva ja osaava henkilöstö sekä kestävä luonnonvarojen käyttö.[18]

Metsähallituksen mainetta oma henkilöstö arvioi hieman kriittisemmin kuin ulkoiset sidosryhmät. Henkilöstö antoi sidosryhmiä korkeamman arvion Metsähallituksen ammattitaidosta, osaamisesta ja tehtävien hoidosta. Sen sijaan esimerkiksi kestävän kehityksen periaatteiden mukainen toiminta tai valtionmaiden vakaan tuoton turvaaminen sai henkilöstöltä sidosryhmiä heikomman arvion.[19]

Työpajojen tulokset

Työpajoihin osallistui noin 200 metsähallituslaista, joista henkilöstön työpajoihin noin 150 ja johtajiston työpajaan noin 50 henkilöä. Osallistujat edustivat tasapuolisesti kaikkia yksiköitä. Valinnat osallistujista tehtiin yksiköissä. Työpajoissa ryhmät valitsivat mielestään kiinnostavimman arvoteeman ja pohtivat sen merkityksiä. Tiivistän seuraavassa ryhmien ajatukset ja nostan esimerkkejä kyselyn ja työpajojen vastauksista.

Arvostus on toisten kunnioittamista, luottamusta sekä oman ja muiden ammattitaidon arvostamista. Arvostusta edistetään vähentämällä raportointia ja antamalla enemmän päätösvaltaa omaan työhön.[20]

Huolenpito kohdistuu ihmisiin ja luontoon. Omassa työssä ja Metsähallituksena huolehditaan siitä, että luonnonvaroja käytetään kestävästi. Esimerkiksi metsävarannosta huolehtiminen tarkoittaa sitä, että raaka-ainetuotanto on kestävää – vaikka metsiä hoidetaan ja puuta korjataan, turvataan myös metsien luontoarvot:[21]

> *Olen jakamassa yhteistä hyvää laajalle kansalaispiirille, yhteistä kansallisomaisuutta, sitä käyttäen, hoitaen ja varjellen. (vastaaja kyselyssä)*[22]

Huolenpito on myös huolenpitoa omista työntekijöistä, kumppaneista, asiakkaista ja paikallisesta väestöstä. Kun työ hoidetaan hyvin, se lisää maakunnan – usein työntekijän oman kotikunnan – elinvoimaisuutta. Huolenpito on mahdollisuuksien tarjoamista: valtion maat ja vedet voivat tarjota työtä, mutta myös virkistys- ja erämahdollisuuksia. Huolenpito kytkeytyy siis tiiviisti luonnon ja ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen.[23]

Teen arvokasta työtä kansallisomaisuutemme puolesta. Kansalaisten hyvinvoinnin lisääminen. (vastaaja kyselyssä)[24]

Jatkuvuus on sekä toiminnan jatkuvaa kehittämistä että oman työn jatkuvuutta.[25] Metsähallitus ei toimi kvartaalialalla, vaan toimilla on kauaskantoiset vaikutukset. Luonnossa metsän kasvu taimikosta uudistuskypsäksi vie sukupolven; myöskään uhanalaisen lajiston elinolosuhteiden parantamisessa muutokset eivät tapahdu hetkessä, vaan vuosikymmenien pitkäjänteisen työn tuloksena, kuten Joensuun työpajassa kiteytettiin: ”Meidän työllä rakennetaan perintö tuleville sukupolville.”[26] Kaikenlainen lyhytnäköinen ”pikavoittojen tavoittelu pitkän ajan tuottavuuden kustannuksella”[27] heikentää toimintaa ja uhkaa olemassaoloa.

Kumppanuus on asiakkaan, sidosryhmän ja valtio-omistajan tarpeiden tunnistamista ja niihin vastaamista. Tarpeet tulee selvittää ja toiminta suunnitella niiden pohjalta järkevästi. Tässä kuitenkin korostetaan Metsähallituksen roolia kestävän luonnonkäytön portinvartijana: metsähallituslainen on asiantuntija, jonka tulee sovittaa kumppaneiden toiveet siten, etteivät ne vaaranna luonto- tai muita arvoja.[28]

Tasapainoinen luontosuhde koettiin haasteelliseksi määritellä. Sen vaalimisessa tärkeäksi nähtiin kunnianhimoisten taloudellisten tulostavoitteiden ja luontoarvojen onnistunut yhteensovittaminen. Esimerkiksi maankäytön suunnittelussa joudutaan myös usein tasapainottelemaan eri sidosryhmien ristiriitaisten toiveiden välillä.[29]

Tiimihenki syntyy luottamuksesta, tasapuolisesta kohtelusta ja toisten arvostamisesta. Sitä edistää hierarkkisten rakenteiden purkaminen, vallan ja vastuun jakaminen johdolta työntekijöille, yhteiset tavoitteet ja tekeminen.[30]

Tuloksellisuutta mitataan rahamääräisesti, mutta tärkeänä mittarina nähdään myös sellainen toiminta, jota voidaan mitata välittömän euromääräisen vaikutuksen sijaan muina vaikutuksina. Esimerkiksi kansallispuistojen palvelujen kehittäminen tai riistanhoidon eteen tehty työ voi näkyä kohteen houkuttelevuuden kasvuna ja lisätä siten käyntimääriä ja paikallistaloudellisia vaikutuksia. Tuloksellisuuteen kuuluu kumppanuus. Ilman hyvää kumppania ei tuloksia synny.[31]

Aikataulujen mukainen, tasainen puuvirta asiakkaalle, muutoksiin nopea reagointi – asiakkaiden tarpeet, laadun varmistaminen asiakkaalle sitä mitä on tilannut. (vastaaja työpajassa)[32]

Vakaa, vastuullinen työnantaja, joka sukkuloi erilaisten sidosryhmien kanssa saadakseen omalle toiminnalle hyväksynnän. Tekee siitä huolimatta hyvää tulosta taloudellisesti. (vastaaja Metsätalous Oy:stä)[33]

Yhteiskunnallinen merkitys syntyy, kun luonnonvaroja hoidetaan luotettavasti, avoimesti ja kestävästi. Työ edistää luonnon monimuotoisuutta, myönteisiä talous- ja työllisyysvaikutuksia maakunnissa, ja sillä on kansalaisten hyväksyntä.[34]

Liiketoimintojen lisäksi huolehtiminen yhteiskunnallisista velvoitteista ja julkisista hallintotehtävistä. Myös maantieteellinen ja kulttuurinen laaja-alaisuus: meret ja metsät ja maat; kulttuuriperintö; suomen-, saamen- ja ruotsinkielisyys; historia, juuret, osa yhteiskuntaa. (vastaaja Konserniyksiköstä)[35]

Ymmärretään, että maat ja vedet ovat taloudellinen ja henkinen pääomamme – ainoa mitä on. (vastaaja työpajassa)[36]

Yhteiskunnallisuus tuo metsähallituslaisille kokemuksen oman työn tärkeydestä. He kokevat sovittavansa yhteen valtion maihin ja vesiin kohdistuvia erilaisia tavoitteita. Se antaa vahvan arvostuksen tunteen: sillä, mitä itse tekee, on iso merkitys koko yhteiskunnalle, jopa ylisukupolvisesti.[37]

Omalla työllämme mahdollistetaan hyvä tulevaisuus, pyritään olemaan parhaita mahdollisia asiantuntijoita ja kehittää Met-

sähallitusta seuraavaa sukupolvea varten. (vastaaja työpajassa)[38]

Työ jolla kokee olevan merkitystä suomalaisille ja suomalaisten identiteetille. (vastaaja kyselyssä)[39]

Yhteensovittamiseen liittyy ristiriitoja niin Metsähallituksen sisällä kuin ulkopuolellakin: toiveet ovat monenlaisia ja käyttömuotoihin kohdistuvia arvoeroja syntyy. Moniarvoisuutta pidetään kuitenkin myös vahvuutena.[40]

Hienoa olla töissä talossa, jossa luonnonsuojelu, puun hakkaaja ja maan myyjä puhaltavat yhteen hiileen. (vastaaja työpajassa)[41]

Vaikka on ristiriitaiset tehtävät, hyväksytään ja kunnioitetaan toisten työtä. (vastaaja työpajassa)[42]

Metsähallituksessa on mukava työskennellä juuri siksi, että täällä on monipuolinen ja moniarvoinen toimintatapa, vaikka välillä on ristiriitojakin. (nainen, liiketoiminnan tytäryhtiöt, Pohjanmaa)[43]

Yhteensovittamista edistää tavoitteiden järkevä mitoitus valtio-omistajan puolelta, hyvä johtaminen ja riittävä toimintavapaus. Huolta kannetaan esimerkiksi siitä, miten pystytään sovittamaan kunnianhimoiset taloudelliset tulostavoitteet ja luontoarvot – toimimaan sekä tuloksen tekijänä että luonnon ja luonnonvarojen kestävän käytön edunvalvojana.[44]

Vapaus ja vastuu ovat vapautta oman työn ja tekemisen tavoissa sekä vastuuta luonnosta ja tuloksesta. Työnteolla tulee olla selkeät tavoitteet ja riittävä vapaus niihin pääsemiseksi ilman turhaa valvontaa ja raportointia. Silloin ”metsähallituslainen kyllä kantaa vastuunsa ja tekee parhaansa tavoitteeseen päästäkseen”.[45]

Haastattelin työpajoissa muutamia osallistujia ja pyysin heitä kuvailemaan omaa metsäsuhdettaan. Vastauksissa ammatillinen suhde metsään kietoutui usein osaksi elämäntarinaa, sukutaustaa ja vapaa-aikaa. Vastaukset sopivat hyvin metsäsuhteesta tehtyihin määritelmiin, joiden mukaan kaikilla suomalaisilla on jonkinlainen ammattiin, sukutaustaan, vapaa-aikaan ja elinympäristöön perustuva metsäsuhde. Suhde voi ilmetä fyysisenä tekemisenä, mielipiteinä, arvoina ja asenteina.[46]

Olen mennyt metsissä ihan pienestä asti, en pelännyt edes pimeää tai yksin liikkumista. Se on sellainen ikiaikainen tunne, että joskus vaan on pakko päästä metsään yksin, virkistäytymään tai puhdistautumaan ja ihan vaan aistimaan luontoa ja luonnon ääniä. Metsä on minulle myös tärkeä hyödyntämiskohde, tykkään metsästää, sienestää ja marjastaa. (nainen, Metsähallitus Eräpalvelut, Pohjois-Suomi)[47]

Asun metsässä, vietän siellä melkein kaiken vapaa-aikani – teen metsätöitä, liikun, kalastan, metsästän, marjastan… Minulle metsä on elämäntapa, ei harrastus. (mies, Metsähallitus Kiinteistökehitys, Kainuu)[48]

Taitaa olla sellainen perinteinen metsähallituslainen metsäsuhde; teen polttopuita, sienestän ja metsästän – puita en ole vielä halaillut... Metsässä saa voimaa ja virkistyy, vaikkei tekisi mitään. (mies, Metsähallitus Metsätalous Oy, Itä-Suomi)[49]

Metsähallituslaisten voidaan ajatella kutoutuvan näin osaksi metsäammattilaisten kulttuurista jatkumoa, jossa metsällä on sekä ammatillinen että henkilökohtainen merkitys. Leena Paaskosken metsänhoitajuutta käsittelevässä väitöskirjassa (2008) eräs haastateltava kuvasi suhdettaan metsään ”rationaaliseksi rakkaussuhteeksi”, jossa rinnakkain eli ammatillinen hyödyntävä suhde ja henkisempi ja virkistyksellisempi vapaa-ajan suhde.[50] Metsä on osa koko elämää, tärkeä myös työn ulkopuolella, jossa sen merkitys laajenee monenlaiseksi toiminnaksi oman metsän hoidosta, metsästyksestä ja keräilystä voimautumiseen ja hiljentymiseen.

Havaintoja moniarvoisuudesta ja diskurssien kirjosta

Esitän seuraavassa joitakin ajatuksia, joita aineiston tutkiminen herätti. Ne ovat enemmänkin kysymyksiä, joihin vastaaminen ei ole mahdollista aineiston puitteissa. Esimerkiksi työpajojen arvokommentit on koottu keskusteluryhmittäin, ei tulosyksiköittäin, ja siten on mahdotonta vertailla kyselyn ja työpajojen tuloksia kokonaisuutena tulosyksiköiden välillä. Lisäksi kysymyksenasettelu on aivan liian suppea. Tarkempaa analyysia varten kyselymuotoinen tutkimus ei anna riittävästi tietoa vastaajan ajatuksista. Laadullinen tutkimus haastatteluineen voisi tavoittaa enemmän merkityksiä ja antaa työkaluja ammatillisen metsäsuhteen hahmottamiseen ja analysointiin.

Kysyttäessä oman työn arvokkaimpia asioita työn yhteiskunnallinen merkitys oli mainittu 63–73 prosentissa Eräpalvelujen, Luontopalvelujen ja konserniyksiköiden vastauksia. Ero on iso verrattuna liiketoimintaa tekeviin Metsätalouden, Kiinteistökehityksen ja muiden tytäryhtiöiden vastauksiin, joissa työn yhteiskunnallinen merkitys oli mainittu 20–22 prosentissa vastauksia. Mistä ero johtuu? Ovatko kyseessä vain saman teeman erilaiset tulkinnat?

Historiallisesti esimerkiksi metsänhoitajien tehtävää on kuvattu vahvasti yhteiskunnalliseksi kansallisomaisuuden hoitajaksi.[51] Myös Metsähallituksen perustamisessa oli kansallisomaisuuden vaalimisen pohjavire, jossa ammattilaisten tuli estää rahvasta haaskaamasta metsiä.[52] Metsätyön historiaa on tarkasteltu kansallisen hyvinvoinnin rakentamisena, jossa varhainen metsätyösukupolvi uhrasi ”oman terveytensä yhteisen ja tulevien sukupolvien hyvinvoinnin rakentamisen alttarille”.[53]

Miksi siis Metsätalous Oy:n vastaajat eivät kokeneet oman työn yhteiskunnallista merkitystä yhtä arvokkaaksi kuin esimerkiksi työn yhteisöllisyyttä, vaikka tradition mukaisesti näin voisi ajatella? Metsätalouden kyselyvastauksissa tärkeimmäksi nousi työn yhteisöllisyys ja yhteistyö, joka työpajoissa kiteytyi esimerkiksi kumppanuuden ja tiimihengen arvoteemoihin. On mahdollista, että Metsätalouden vastauksissa yhteiskunnallinen merkitys käsitetään konkreettisemmin yhteisöllisyytenä, yhteistyönä ja kumppanuutena, joka on asiakkaan, sidosryhmän ja valtio-omistajan operationaalista tarpeiden tunnistamista ja niihin vastaamista: esimerkiksi toimitetaan tilaajalle haluttua puutavaraa ajallaan ja siten ylläpidetään työllisyyttä ja tuotetaan myös rahaa valtiolle.

Mielenkiintoista oli myös tarkastella omaan työhön liitettyjen arvokkaiden asioiden kirjoa. Vastausten perusteella metsähallituslaiset liittävät luontoon useita erilaisia arvoja, kuten ekologista, taloudellista ja virkistyksellistä arvoa.[54] Metsähallituslaisten arvoasenteita ei siten voitaisi typistää teoreettisesti selkeään, mutta käytännössä haasteelliseen kolmijakoon tuotanto-, ihmis- ja luontokeskeisistä asenteista.[55] Anja Nygren pyrkii rikkomaan jäykkiä vastakkainasetteluja tarkastellessaan luontosuhteiden sosiaalista monimuotoisuutta. Luontosuhteet eivät koskaan ole joko–tai-asetelmia, vaan rakentuvat lukuisista eri merkityksistä ja muotoutuvat historiallisessa vuorovaikutuksessa monien toimijoiden kanssa.[56]

Myös metsäsuhteet syntyvät pitkän ajan kuluessa. Ne ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristöönsä ja voivat heijastaa siinä tapahtuvia muutoksia.[57] Vaikka metsäsuhde on yksilön henkilökohtaista omaisuutta ja osa identiteettiä, metsäkulttuurina, siis sinä erilaisissa päätös- ja vuorovaikutustilanteissa tapahtuvana puheena ja toimintana, joita esimerkiksi metsäammattilainen tekee työssään, se tulee jaetuksi ja näkyväksi yhteisössä.[58] Arvoluokittelun sijasta olisikin hedelmällisempää tutkia, mistä arvo syntyy; mikä presentoi itsensä arvossa.[59] Yksilöiden samojen asenteiden taustalla voi olla erilaisia arvoja.[60]

Kulttuurien välisessä vertailevassa arvotutkimuksessa kehitetty arvotypologia tarkastelee arvojen keskinäisiä suhteita. Sen mukaan arvot palvelevat sekä yksilön individualistisia että kollektiivisia päämääriä.[61] Arvot ovat yk-

silöillä henkilökohtaisessa tärkeysjärjestyksessä, josta ne ohjaavat hänen valintojaan.[62] Vaikka teoria keskittyykin kulttuurien väliseen vertailevaan tutkimukseen, sen näkökulma voisi tarjota työkaluja metsäsuhteisiin sisältyvien arvojen tutkimiseen.

Eri toimijoiden tavoitteet liittyen metsiin ja niiden käyttöön ovat toisinaan ristiriitaisia ja aiheuttavat konflikteja, joita on tutkittu lukuisasti.[63] Usein konfliktin yhtenä osapuolena on ollut ja on Metsähallitus, joka kuvataan varsin yhtenäisenä, tiettyä diskurssia edustavana toimijana. Tuoreimpia tarkasteluja lienee Siiri Nuutisen pro gradu (2016), jossa hän on tutkinut kainuulaisia sidosryhmiä ja heidän näkemyksiään Metsähallituksen maineesta.[64]

Aineisto antaa kuitenkin viitteitä siitä, että Metsähallituksen sisällä on monia diskursseja, joiden tarkempi tutkiminen olisi kiinnostavaa. Eri tulosyksiköissä työskenteleville metsähallituslaisille oli kyselyn perusteella tärkeää se, että luontoa hyödynnetään kestävästi, turvataan monimuotoisuus ja luontoarvot, ja silti tehdään hyvää taloudellista tulosta. Huolenpidon ja tuloksellisuuden arvoteemoihin sisältyi myös huoli siitä, miten pystytään sovittamaan kunnianhimoiset taloudelliset tulostavoitteet ja luontoarvot – toimimaan sekä tuloksen tekijänä että luonnon ja luonnonvarojen kestävän käytön edunvalvojana.[65]

Tämä sisäinen huoli antaisi uuden näkökulman sidosryhmien diskursseihin. Jälkimmäisissä Metsähallituksen toiminta voi usein näkyä yhtenäisenä, epäluottamusta herättävänä ja paikallisia intressejä huomioimattomana. Samanaikaisesti metsähallituslaiset aineiston mukaan kuitenkin itse kokevat huolta kestävän käytön rajoista.

Voi olla, että huolta ilmennetään mieluummin vain organisaation sisällä. Tämä voisi johtua erilaisista asiantuntijuuteen liittyvistä traditioista, jotka estävät huolen jakamista. Esimerkiksi metsänhoitajien yhteiskunnallista tehtävää, kansallisomaisuudesta huolehtimista, saatettiin vielä 1960-luvulla kuvata sotilastermein, jossa ”[p]uolustuksen kohteena olivat Suomen metsät ja metsätalous” ja vihollisia ne, joille näiden etu ei ollut ensisijainen.[66] Metsäammattilaisten erimielisyys metsätalouden kestävyydestä voi johtua myös erilaisista ekologisen kestävyyden tulkinnoista, joiden määritelmät kumpuavat tulkitsijan omasta toimintaympäristöstä.[67] Kyse voi olla myös tilanhoitajamaisesta asenteesta, jossa metsähallituslainen kansallisomaisuuden ammattimaisena hoitajana on työnsä tuloksista vastuullinen yhteiskunnalle, tuleville sukupolville, myös luonnolle itselleen.[68] Huolen jakaminen muun kuin toisen asiantuntijan, kollegan, kanssa voidaan kokea epäammattimaiseksi. Koska huolta ei jaeta ja tehdä näkyväksi, Metsähallituksen yhtenäisen diskurssin kuva säilyy.

Arvoluotauksen ja työpajojen perusteella Metsähallituksen uusiksi arvoiksi päätettiin keväällä 2017 huolenpito, tuloksellisuus ja merkityksellisyys. Arvojen toteutumista tarkasteltiin vuosittaisessa henkilöstötutkimuksessa vuoden 2017 loppupuolella. Tulosten mukaan henkilöstön tuntemus organisaation arvoista ja strategiasta oli yksi eniten parantuneista tuloksista edellisvuoteen verrattuna. Yhtenä syynä tähän voi olla koko henkilöstön osallistava arvoprosessi kartoituksineen ja työpajoineen. Henkilöstö arvioi arvojen toteutuneen kohtalaisesti tai hyvin.[69]Arvojen lisäksi metsäsuhteisiin sisältyy uskomuksia, tietoa, tunteita, merkityksiä ja kokemuksia.

Metsäsuhdetta pohtiessa on tärkeä selvittää ja tehdä näkyväksi kokonaisuutta. Metsäsuhde on henkilökohtainen osa identiteettiä, mutta voi ilmetä myös kollektiivisesti. Erilaisissa ryhmissä ja yhteisöissä toiminnan keskeinen koossapitävä elementti voi olla yhteisille kokemuksille, käsityksille ja arvoille rakentuva metsäsuhde. Esimerkiksi metsäammattilaisilla, metsästäjillä ja partiolaisilla voi kullakin olla omanlainen metsäsuhde, ja ne voivat olla keskenään ristiriitaisia.[70] Aineiston perusteella ajattelisin, että myös organisaatioissa saattaa vaikuttaa useampia yhteisöjä ja ryhmiä, joiden metsäsuhteet eroavat toisistaan.

Metsäsuhde ja siihen sisältyvät arvot, ne tärkeät asiat, joita esimerkiksi omalla työllä

edistetään, syntyvät monimuotoisessa verkostossa. Sosiologi Erik Allardt puhuu yhteisyyssuhteista, joihin hän lukee ”kaikki ne yhteisöt ja tekijät, joihin ihmisten identiteetin ja omakuvan rakentaminen saattaa perustua”.[71] Metsähallituslaistenkin metsäsuhde syntyy suvun, kotipaikkakunnan, opiskelun, työn ja vapaa-ajan vuorovaikutuksessa, ja kantaa siten itsessään sekä kollektiivisia metsään ja metsien käyttöön liittyviä merkityksiä että niiden henkilökohtaisia variaatioita ja tulkintoja.

Metsäsuhteita on toki tutkittu paljon[72], mutta Metsähallituksessa toteutettu kysely työpajoineen on mielestäni nostanut esiin mielenkiintoisia teemoja, joiden pohjalta voisi olla hedelmällistä rakentaa kattavampi tutkimus erityisesti ammatillisesta metsäsuhteesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Ammatillista metsäsuhdetta ei voi irrottaa muista metsäsuhteen ulottuvuuksista, ja siksi olisikin tarkemman tutkimuksen avulla mielekästä selvittää, millaisia elementtejä metsähallituslaisten metsäsuhteet sisältävät, miten ne vaikuttavat omassa ammattiroolissa, miten ne ehkä muodostavat erilaisia alaryhmiä ja millainen merkitys niillä on vaikkapa organisaation toimintaan, maineenhallintaan, sidosryhmäyhteistyöhön tai luonnonvarojen käyttöön ja hoitoon.

Viitteet

1 Parpola & Åberg 2009, 13, 18.
2 https://vuosikertomus2017.metsa.fi/ (5.4.2018).
3 http://www.metsa.fi/metsahallituksenohjaus (15.12.2017).
4 https://vuosikertomus2017.metsa.fi/ (5.4.2018).
5 Karhunkorva et al. 2017.
6 Suomalaiset elinkeinot ja -ympäristöt, kulttuuri ja niille rakentuva maailmankuva ovat tiiviisti sidoksissa metsäluontoon – onhan Suomen maa-alasta metsää noin 75 prosenttia. Voidaan ajatella, että kaikilla suomalaisilla on jonkinlainen metsäsuhde (Karhunkorva et al. 2017, 5, 12, 18; Karhunkorva et al. 2016, 5–8; Karhunkorva & Paaskoski 2015, 23).
7 Metsähallituksen hoidossa olevat alueet käsittävät myös soita, perinnemaisemia ja vesialueita. Metsään kuitenkin liittyvät suomalaisilla vahvasti työn ja hyödyntämisen näkökulmat, jotka erottavat metsäsuhteen selkeästi muista suomalaisen luontosuhteen osa-alueista (Karhunkorva et al. 2016, 11). Koska tarkastelen nimenomaan työhön perustuvaa suhdetta, koen metsäsuhde-käsitteen siksi käyttökelpoisemmaksi.
8 https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/mh-vuosikertomus2016fin.pdf (17.5.2017).
9 Metsähallitus & Pohjoisranta Burson-Marsteller Oy 2017b.
10 Ibid. Vastausvaihtoehdot olivat 1=(kuvaa) erittäin hyvin, 2=melko hyvin, 3=kohtalaisesti, 4=melko huonosti, 5=erittäin huonosti ja 6=en osaa arvioida.
11 Metsähallitus & Pohjoisranta Burson-Marsteller Oy 2017a.
12 Metsähallitus et al. 2017c.
13 Ibid.
14 Ibid.
15 Ibid.
16 Ibid.
17 Ibid.
18 Ibid. Metsähallituksen toiminnassa arvokkaimmiksi katsotut asiat olivat avoimia vastauksia. Yksiköiden vastauksista etsittiin yleisimmin esiintyvät asiat ja ne kuvattiin sanallisesti.
19 Ibid.
20 Metsähallitus et al. 2017b.
21 Ibid.
22 Metsähallitus & Pohjoisranta Burson-Marsteller Oy 2017c, 38.
23 Metsähallitus et al. 2017b.
24 Metsähallitus & Pohjoisranta Burson-Marsteller Oy 2017c, 1.
25 Arvoteeman alkuperäinen nimi oli pysyvyys, mutta ryhmä ehdotti sen vaihtamista jatkuvuudeksi (Rovaniemen työpaja 16.2.2017).
26 Metsähallitus, ”Strategia osaksi arkea” -työpaja, Joensuu 3.2.2017.
27 Metsähallitus et al. 2017a, Joensuu 3.2., arvokanvaasi 7.
28 Metsähallitus et al. 2017b.

29 Ibid.
30 Ibid.
31 Ibid.
32 Metsähallitus et al. 2017a, Rovaniemi 16.2., arvokanvaasi 34.
33 Metsähallitus et al. 2017c, 17.
34 Metsähallitus et al. 2017b.
35 Metsähallitus et al. 2017c, 22.
36 Metsähallitus et al. 2017a, Kuusamo 15.2., arvokanvaasi 27.
37 Metsähallitus et al. 2017b.
38 Metsähallitus et al. 2017a, Kuusamo 15.2., arvokanvaasi 27.
39 Metsähallitus et al. 2017c, 5.
40 Metsähallitus et al. 2017b.
41 Metsähallitus et al. 2017a, Kuusamo 15.2., arvokanvaasi 26.
42 Metsähallitus et al. 2017a, Oulu 14.2., arvokanvaasi 18.
43 Metsähallitus, Metsä.fi-arkisto 1:2017, haastattelu, Halla, T. 14.2.2017.
44 Metsähallitus et al. 2017b.
45 Ibid.
46 Karhunkorva et al. 2017, 5, 12, 18; Karhunkorva et al. 2016, 5–8; Karhunkorva & Paaskoski 2015, 23.
47 Metsähallitus, Metsä.fi-arkisto 1:2017, haastattelu, Halla, T. 16.2.2017.
48 Metsähallitus, Metsä.fi-arkisto 1:2017, haastattelu, Halla, T. 15.2.2017.
49 Metsähallitus, Metsä.fi-arkisto 1:2017, haastattelu, Halla, T. 3.2.2017.
50 Paaskoski 2008, 225.
51 Paaskoski 2008, 149.
52 Parpola & Åberg 2009, 13–36.
53 Tervo 2012, 43.
54 Rolston 1988, 5–27.
55 Ks. Vilkka 1998, 41–42.
56 Nygren 2000, 179–180.
57 Karhunkorva et al. 2017, 18.
58 Karhunkorva et al. 2016, 5–6.
59 Mihailov 2015, 17.
60 Rokeach 1973, 3–4, 95–96.
61 Puohiniemi 2006, 10, 15–16; Schwartz 1992, 13–15.
62 Helkama & Seppälä 2006, 132–133.
63 Ks. esim. Lehtinen & Rannikko (toim.) 2003; Roiko-Jokela 2003.
64 Nuutinen 2016.
65 Metsähallitus et al. 2017a, Kuusamo 15.2., arvokanvaasit 26, 28.
66 Paaskoski 2008, 149–150.
67 Vierikko & Niemelä 2006, 225–227.
68 Metsähallitus et al. 2017a, Kuusamo 15.2., arvokanvaasit 26, 28. Tilanhoitajaetiikka tai -perinne pohjaa juutalais-kristilliseen käsitykseen ihmisestä luomakunnan hallitsijana ja kaiken Luojan luoman tilanhoitajana. Käsitykseen ihmisen ylivallasta tai herruudesta sisältyy kuitenkin ajatus vastuullisuudesta Jumalalle, jonka uskotaan huolehtivan kaikesta luomastaan, niin ihmiskunnasta, villieläimistä kuin erämaistakin. Niitä tilanhoitajalla ei ole oikeus tuhota (ks. esim. Attfield 1997, 47–72). Tilanhoitajuuden ajatus ei ole Metsähallituksessa uusi, vaan se oli keskeinen jo vuonna 1955 Metsähallituksen silloisen pääjohtajan N. A. Osaran toteuttamassa organisaatiouudistuksessa. Sen myötä piirikunnassa työskentelevä aluemetsänhoitaja rinnastettiin vertauskuvallisesti suuren maatilan isäntään: ”Isäntä kyllä kutsuu tarvittaessa erikoismiehiä avukseen, mutta itsestään selvää on, että kaikki mitä maatilalla tehdään, tapahtuu hänen vastuullaan ja hänen silmälläpitonsa alla.” (Parpola & Åberg 2009, 213).
69 Metsähallitus, Henkilöstötutkimus 2017.
70 Karhunkorva et al. 2017, 11, 18.
71 Hiedanpää 2000, 166.
72 Metsäammattilaisten metsäsuhteisiin liittyvää muistitietoa on kerätty kattavasti ja aineistoa on hyödynnetty tutkimalla esimerkiksi metsätyön muutoksia ja metsänhoitajien ammattikulttuuria (Paaskoski 2008; Tervo 2008; Snellman et al. (toim.) 2002). Metsäsuhteita on käsitelty myös metsäalan organisaatioiden näkökulmasta, esimerkiksi Metsähallituksen ja paikallisen väestön kanssakäymistä Pohjois-Suomen kruununmetsissä 1800-luvulla, Metsähallituksen yhteiskunnallista merkitystä ja roolia metsäpolitiikan määrittelijänä ja toteuttajana sekä metsäorganisaatioiden vastuullista toimijuutta (Parpola & Åberg 2009; Ruuttula-Vasari 2004; Rytteri 2006, 2002). Erilaisten metsäsuhteiden törmätessä metsien käytöstä on käyty ja käydään paljon keskustelua. Niissä yhtenä osapuolena on

usein ollut valtion metsäomaisuutta hoitava Metsähallitus. Erilaisten käyttömuotojen yhteensovittamisesta aiheutuneita ristiriitoja on tutkittu muun muassa suojelun, alkuperäiskansojen luonnonkäytön ja metsästyksen näkökulmista (ks. esim. Ilvesviita 2005; Roiko-Jokela (toim.) 1997; Ruuttula-Vasari 2004). Metsänomistajien ja metsätoimijoiden tulkintaa ja merkityksellistämisen tapoja liittyen metsän omistamiseen tai ekologiseen kestävyyteen on selvitetty esimerkiksi diskurssitutkimuksen keinoin (ks. esim. Nuutinen 2016; Takala et al. 2017a, 2017b; Vierikko & Niemelä 2006).

Lähteet ja kirjallisuus

Painamattomat lähteet

Metsähallitus, Henkilöstötutkimus 2017.

Metsähallitus, Metsä.fi-arkisto 1:2017, haastattelut, Halla, T. 3.2.2017; 14.–16.2.2017.

Metsähallitus & Pohjoisranta Burson-Marsteller Oy 2017a: Sidosryhmätutkimus 2016 -raportti.

Metsähallitus & Pohjoisranta Burson-Marsteller Oy 2017b: Strategia osaksi arkea -arvoluotauskysely.

Metsähallitus & Pohjoisranta Burson-Marsteller Oy 2017c: Strategia osaksi arkea -arvoluotauskyselyn avoimet vastaukset.

Metsähallitus & Pohjoisranta Burson-Marsteller Oy & Mäki, M. & Holopainen, J. 2017a: Strategia osaksi arkea -työpajadokumentointi.

Metsähallitus & Pohjoisranta Burson-Marsteller Oy & Mäki, M. & Holopainen, J. 2017b: Strategia osaksi arkea -työpajojen arvokeskustelun yhteenveto.

Metsähallitus & Pohjoisranta Burson-Marsteller Oy & Rastas, P. 2017c: Strategia osaksi arkea -arvoluotauskyselyn tulokset.

Metsähallitus, Strategia osaksi arkea -työpaja, Joensuu 3.2.2017.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Attfield, Robin 1997. ”Länsimaiset perinteet ja ympäristöetiikka.” Suom. Juhani Pietarinen. *Ympäristöfilosofia. Kirjoituksia ympäristönsuojelun eettisistä perusteista, 47–72.* Toim. Markku Oksanen & Marjo Rauhala-Hayes. Gaudeamus: Helsinki.

Hiedanpää, Juha 2000. ”Natura naturans. Metsäluonnon monimuotoinen arvottaminen Pohjois-Satakunnassa.” *Arvot ja luonnon arvottaminen, 154–178.* Toim. Arto Haapala & Markku Oksanen. Gaudeamus: Helsinki.

Ilvesviita, Pirjo 2005. *Paaluraudoista kotkansuojeluun. Suomalainen metsästyspolitiikka 1865–1993.* Acta Universitatis Lapponiensis 93. Lapin yliopisto: Rovaniemi.

Karhunkorva, Reetta & Kärkkäinen, Sirpa & Paaskoski, Leena 2017. *Metsäsuhteiden kenttä.* Luston julkaisuja 1. Lusto – Suomen Metsämuseo: Punkaharju. https://issuu.com/luston_julkaisuja/docs/metsasuhteiden_kentta (15.12.2017).

Karhunkorva, Reetta & Paaskoski, Leena 2015. ”Suomalainen metsäsuhde aineettomana kulttuuriperintönä.” *Aineettoman läsnäolo. Kulttuuriperinnön tulkintoja, 20–25.* Toim. Riitta Vanhatalo. Kotiseutu 2015. Suomen kotiseutuliitto: Helsinki. https://issuu.com/kotiseutuliitto/docs/kotiseutu2015 (15.12.2017).

Karhunkorva, Reetta & Paaskoski, Leena & Matila, Airi & Arnkil, Nora 2016. *Merkityksellinen metsäkulttuuri.* Tapion raportteja 10. Tapio: Helsinki. http://tapio.fi/wp-content/uploads/2016/12/merkityksellinen-metsakulttuuri.pdf (15.12.2017).

Lehtinen, Ari & Rannikko, Pertti (toim.) 2003. *Oikeudenmukaisuus ja ympäristö.* Gaudeamus: Helsinki.

Mihailov, Meri 2015. *Universalisti vai suoriutuja? Suomalaisten jakautuminen Shalom Schwartzin arvotypologiaan sosiodemografisten taustamuuttujien valossa.* Sosiologia, pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45545/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201503201496.pdf?sequence=1 (30.12.2017).

Nuutinen, Siiri 2016. *Intressiristiriidat metsänkäytössä. Metsähallituksen maineen diskursiivinen rakentuminen kainuulaisten sidosryhmien parissa.* Matkailututkimus, pro gradu -työ. Lapin yliopisto: Rovaniemi. http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62501/Nuutinen.Siiri.pdf?sequence=2&isAllowed=y (20.12.2017).

Nygren, Anja 2000. ”Luontosuhteiden sosiaalinen monimuotoisuus. Uudisasukkaat Keski-Amerikan sademetsissä.” *Arvot ja luonnon arvottaminen, 179–192.* Toim. Arto Haapala & Markku Oksanen. Gaudeamus: Helsinki.

Paaskoski, Leena 2008. *Herrana metsässä. Kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1170. SKS: Helsinki.

Parpola, Antti & Åberg, Veijo 2009. *Metsävaltio. Metsähallitus ja Suomi 1859–2009.* Edita: Helsinki.

Puohiniemi, Martti 2006. *Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden aika.* Limor Kustannus: Espoo.

Roiko-Jokela, Heikki (toim.) 1997. *Luonnon ehdoilla vai ihmisen arvoilla? Polemiikkia metsiensuojelusta 1850–1990.* Atena Kustannus: Jyväskylä.

Roiko-Jokela, Heikki 2003. *Arvot ja edut ristiriidassa. Kiistoja valtion metsistä. Hattuvaara, Kessi, Murhijärvi, Talaskangas-Sopenmäki, Porkkasalo.* Minerva: Jyväskylä.

Rokeach, Milton 1973. *The Nature of Human Values.* Free Press: New York, NY.

Rolston, Holmes, III 1988. *Environmental Ethics. Duties to and Values in the Natural World.* Temple University Press: Philadelphia, PA.

Ruuttula-Vasari, Anne 2004. *”Herroja on epäiltävä aina – metsäherroja yli kaiken.” Metsähallituksen ja pohjoissuomalaisten kanssakäyminen kruununmetsissä vuosina 1851–1900.* Acta Universitatis Ouluensis. B, Humaniora 57. Oulun yliopisto: Oulu.

Rytteri, Teijo 2006. *Metsän haltija. Metsähallituksen yhteiskunnallinen vastuu vuosina 1859–2005.* Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 167. Societas scientiarum Fennica: Helsinki.

Schwartz, Shalom H. 1992. ”Universals in the Content and Structure of Values. Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries.” *Advances in Experimental Social Psychology vol. 25, 1992, 1–65.*

Snellman, Hanna & Kaunisto, Katri & Paaskoski, Leena (toim.) 2002. *Metsäammattilaiset metsätalouden murroksessa. Metsäperinteen tallennushanke 1999–2002.* Metsähistorian Seura: Punkaharju.

Takala, Tuomo & Hujala, Teppo & Tanskanen, Minna & Tikkanen, Jukka 2017a. ”Forest owners’ discourses of forests: Ideological origins of ownership objectives.” *Journal of Rural Studies vol. 51, 2017, 1–14.*

Takala, Tuomo & Hujala, Teppo & Tanskanen, Minna & Tikkanen, Jukka 2017b. ”The order of forest owners’ discourses: Hegemonic and marginalised truths about the forest and forest ownership.” *Journal of Rural Studies vol. 55, 2017, 33–44.*

Tervo, Katja 2008. *Metsän hiljaiset. Metsätyön rakennemurrosten kolme sukupolvea.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1177. SKS: Helsinki.

Tervo, Katja 2012. ”Metsäammattilaissukupolvien elämäkerrat metsätyön muutosten kuvaajina.” *Metsien miehiä ja naisia, 35–47.* Toim. Jouni Partanen. Vuosilusto 9. Luston Tuki: Punkaharju.

Vierikko, Kati & Niemelä, Jari 2006. ”Arvojen ja arjen ekologinen kestävyys – metsätoimijoiden tulkinta ja ekologisen kestävyyden merkityssisällöt.” *Metsät ja hyvä elämä. Monitieteinen tutkimusraportti, 221–271.* Toim. Seppo Vehkamäki. Metsäkustannus: Helsinki.

Vilkka, Leena 1998. *Oikeutta luonnolle. Ympäristöfilosofia, eläin ja yhteiskunta.* Yliopistopaino: Helsinki.

Digitaaliset lähteet

Metsähallituksen ohjaus. http://www.metsa.fi/metsahallituksenohjaus (15.12.2017).

Metsähallituksen vuosi ja vastuullisuus 2016. https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/mhvuosikertomus2016fin.pdf (17.5.2017).

Metsähallituksen vuosikertomus 2017. https://vuosikertomus2017.metsa.fi/ (5.4.2018).

Abstract

Elements of the Professionals' Relationship with the Forest – Things Found to be Important in the Work of Metsähallitus Employees

One-third of the total area of Finland, amounting to over 12 million hectares of state-owned land and water areas, is under the administration of Metsähallitus. Metsähallitus employs approximately 1,200 professionals, who are involved in the management of multiple-use forests and nature reserves, the sale of timber, hiking and wilderness services, and conservation of natural and cultural heritage.

Values associated with the work performed by Metsähallitus employees were examined at the turn of 2016–2017 in a values survey and workshops using collected materials. A total of 545 Metsähallitus employees responded to the survey (response rate: 36 per cent). The results of the survey were analysed together with employees in six workshops, which were attended by some 200 Metsähallitus employees.

Metsähallitus employees felt that the most valuable aspect of their work was taking care of nature, natural resources and people, not only in terms of financial profitability, but also with regard to other areas of influence. The employees saw their own work as being important to society as a whole.

According to the respondents, the care they provide focuses on promoting the well-being of both nature and people. In their work and as Metsähallitus employees, the respondents ensure that natural resources are used sustainably. Metsähallitus takes care of not only nature, but also its employees, partners, customers and local populations. When this work is done well, regional vitality and activity are enhanced: state-owned land and water areas offer employment and business opportunities, as well as possibilities for recreation and wilderness experiences.

The respondents' views on profitability varied widely. Activities that can also be measured in terms of other, indirect influences, such as improvements in well-being or health, were also seen as being important alongside financial considerations.

Respondents felt that the social significance of their work was key. They believed that they helped to harmonise the values, desires and goals of different stakeholders concerning state-owned land and water areas. Consequently, in the eyes of the public they would be contributing to: the preservation of public property, nature values and biodiversity; regional employment and economic impact; and the acceptability of activities. This provided a strong sense of self-esteem, in that each person's contribution has a major impact on society as a whole, even across generational boundaries.

Virpi Kaukio

Metsä nenällä

Metsän hajut ja tuoksut kietovat sisäänsä. Ne tekevät hyvää haistelijalleen, menevät sisään hengityksen mukana ja vaikuttavat metsäkokemukseen sekä fyysisellä että henkisellä tasolla. Haistelijan metsäsuhde on hyvin henkilökohtainen. Toisaalta hajut ovat myös osa kulttuurista symbolijärjestelmää. Ympäristön hajujen ja tuoksujen merkitys ympäristösuhteen tarkasteluissa on kuitenkin jäänyt vähälle huomiolle – vähintään sanallistamattomaksi. Tätä aukkoa artikkelini pyrkii paikkaamaan ympäristöestetiikan näkökulmin ja metsäkokemuksen erityispiirteisiin tarkentaen.

Käy sisään

Metsään meneminen on terveellistä, vaikka sanonta viittaa epäonnistumisiin. Yleistyvistä mielen- ja kansanterveysongelmista päätellen suomalaiset eivät nykyisin ole riittävästi menneet metsään. Jos menisivät, voisivat asiat olla paremmin. ”Puista erittyvät haihtuvat öljyt vaikuttavat hajuaistin kautta aivoihin ja parantavat mielialaa”, esittää muun muassa professori ja kasvitieteilijä Sinikka Piippo *Yle Uutisten* haastattelussa puiden terveellisyydestä.[1]

Metsään tulee mennä kaikin aistein, mutta ei pelkästään terveydellisten syiden vuoksi. Länsimaisen ihmisen havainnoissa näkö on niin keskeinen, että muiden aistien käytöstä täytyy jopa muistuttaa. Metsän hajut ja tuoksut, joita tässä artikkelissani nostan esiin, kuuluvat osaksi metsän kokonaisvaltaista esteettistä kokemista. Aistit toimivat yhdessä. Hajuaistin metsä on muutakin kuin puita, muutakin kuin kasvillisuuden miellyttävää vihreää tuoksua. Metsä tuntuu maaperänä askelten alla. Tuoksuu maalle. Metsä tuntuu lämpötilana ja ilman liikkeinä iholla. Tuoksuu sateen raikkaalle ja tuuli tuo nenään hajuja matkan päästä. Metsän kuulee. Metsä ympäröi kokijansa, niin myös sen hajut ja tuoksut, vaikka niiden olemassaoloon ei useinkaan kiinnitetä huomiota. Seuraavassa esitän, että kannattaisi.

Metsään siis käydään sisään, jopa sen syliin. Metsää ei koeta auton ikkunasta katsomalla. Metsän puolesta voisi ärähtää kuten Edward Abbey rakastamastaan autiomaasta:

Metsä ympäröi kokijansa ja käy kaikkien aistien kimppuun. Kuva: Sigrist Hajo. Wikimedia Commons.

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

”Jeesus Kristus rouva, avatkaa nyt se ikkuna! Jos ette voi haistaa autiomaata, ette näekään sitä.”[2] Ympäristöfilosofi Holmes Rolston on puolestaan sanonut, että ”[m]etsää ei todella kohtaa ennen kuin on kunnolla sen sisällä”, jopa niin että ”[m]etsä käy kaikkien aistien kimppuun”.[3]

Näkö- ja kuuloaistin osalta metsään astuminen synnyttää tietynlaisen vaatimuksen metsän olemuksesta. Mikä tahansa puuryhmä tai pusikko rakennusten ja teiden välissä ei vielä riitä. Hajuaistille voi sen sijaan riittää joskus vähempikin. Ihmisten henkilökohtaiset hyvän tuoksun paikat voivat olla hyvin pistemäisiä. Omalta listaltani löytyy pyörätien mutka vähän kaupalta kotiin päin. Siinä vastaan tulee aivan erityinen tuoksu, kun aurinko on lämmittänyt viereisen mäntyrinteen hiekan, pudonneet neulaset ja kävyt. Siinä kohden haistaa metsän, vaikka se ei kaikkien aistien osalta kiedo sisäänsä. Paikalta löytyvää pienoismetsän tuoksua eivät pilaa puiden välistä pilkottavat rivitalot tai autotie toisella puolella, ei kaupan harmaa seinä ja parkkipaikka tien alapuolella. Vielä rajatumpia, jopa mukana kuljetettavia metsän tuoksuja löytyy muun muassa tuoksutuotteista. Niihin perustuu aromaterapia, jossa luotetaan tuoksujen hyvää tekeviin vaikutuksiin. Siten metsää voidaan erikoistapauksissa tuoda huoneisiinkin: eukalyptuksen tai kuusimetsän tuoksua saunan kiukaalle, katajaa, mäntyä, santelia ja seetriä raikastamaan oleskelutiloja – tiivisteinä tai sekoituksina, kotoisina tai eksoottisempina.

Metsässä – ulkona, metsän koosta riippumatta – tuoksut tulevat vastaan luonnollisina yhdistelminä. Hajuaisti voi helposti sivuuttaa silmää häiritsevät linkkimastot ja voimalinjat tai korviin käyvän lentokoneiden jylyn. Toisaalta metsä kietoutuu kokijaansa hajujen ja tuoksujen osalta näköä ja kuuloa tiiviimmin. Metsä tulee sisään ihmiseen. Hengitys ja haisteleminen kulkevat käsi kädessä.

Metsän raikas, virkistävä ilma koostuu elementeistä, joita siinä on, vaikka ne jäisivät varsinaisesti haistamatta. Metsän terveellisyydestä kirjoittaneet Marko Leppänen ja Adela Pajunen ovat huomauttaneet, että ”vaikka ihminen pystyy haistamaan arviolta jopa 10 000 erilaista molekyyliä, emme erota suurinta osaa esimerkiksi puiden erittämistä yhdisteistä. Silti ne siirtyvät verenkiertoon ja aivoihin ja vaikuttavat osaltaan mielialaamme ja hyvinvointiimme.”[4] Puulajien erittämät haihtuvat yhdisteet, esimerkiksi terpeenit, voivat alentaa verenpainetta ja vahvistaa immuunipuolustusta.

Toinen puoli raikkaudesta tulee siitä, mitä metsän ilmasta puuttuu. Esimerkiksi asutuksen, liikenteen ja teollisuuden tuottamia pienhiukkasia on metsässä vähemmän.[5] Raikkaus on tuoksun sijaan puhtautta. Tämä tuottaa hajuaistinkin kautta aistittuna enemmän vaatimuksia metsän laajuudelle ja sijainnille. Täydellisimmin niihin vastaisi erämaa tiettömän taipaleen päässä.[6] Useimmiten ihan riittävän metsän löytää kuitenkin kaupunkimetsikön ja erämaaidyllin välimuodoista.

Kävyt, neulaset, maaperä – hajuaisti voi löytää yksityiskohdista metsän pienoiskoossa. Kuva: Arto J. Wikimedia Commons.

Aika ja olosuhteet

Suomalaisissa metsissä haihtuvien yhdisteiden määrä lisääntyy kesän mittaan ja erityisen paljon niitä on elo-syyskuussa. Japanilaiset tutkijat ovat havainneet, että havupuiden erittämät haihtuvat yhdisteet ovat runsaimmillaan yöllä, syvällä metsän uumenissa ja lähellä maanpintaa. Lehti-

puiden haihtuvat yhdisteet ovat puolestaan runsaimmillaan päivällä ja erityisesti sateen jälkeen.[7]

Metsän tuoksu on tapahtuma, jopa kertomus. Sitä muovaavat aika ja olosuhteet. Hajut tulevat haistettaviksi; muutoksen haistaa. Hetkellisestä aistimuksesta voi lukea pidemmälle: mitä on tapahtunut? Uuden taimikon alla pörhistelevät heinät ja siirappinen maitohorsma, jotka vievät huomion hentojen koivunoksien vihreydeltä. Vanhan kuusikon pohjan pimeässä jalan alta nousee kuivien neulasten ja mullan tuoksu ja rungoista pihka. Joulukuusen tuoksu ei kuulu sinne; sen tuntee vain, kun kuusi on kaadettu ja viety kotiin. Metsä ympäristönä ei ole pysähtynyt tai muuttumaton. Hajuaisti todentaa ketterästi erilaisten metsien ja eriaikaisten kokemusten muutokset.

Hetki sitten satoi niin, että sadetakkini huppu ropisi ja vesi valui pitkin kasvoja. Nyt vain tihkuu niin, että alan jo haistaa muutakin märkyyttä. Kun vesi ei enää huuhdo ilmassa leijuvia tuoksuja alas, saa kosteus ne voimistumaan. Nuorten koivujen vihreä tuoksu tavoittaa nenäni ensimmäisenä, vaikka se ei tähän aikaan vuodesta ole kovin voimakas. Maassa on jo muutamia keltaisia lehtiä. Pitkät heinät taimikon pohjalla takertuvat saappaisiin ja repeytyvät irti. Niiden juurista ja ytimistä nousee toisenlainen, makeampi tuoksu. Vihreäksi tuoksuksi kutsutaan yleisesti vihreiden kasvinosien tuoksua, heksanaalin (lehtialdehydi) ja heksanolin (lehtialkoholi) tuoksua.[8] Erityisesti kasvisolukon rikkoutuminen vapauttaa yhdisteet ilmaan. Vihreä tuoksu ei kuitenkaan ole vain yhdenlainen. Leppien hieman karvas ja katajan pistävän pihkainen tuoksu istutusmetsikön laidalla eroavat selvästi koivuista, saniaisista ja heinäkasveista. Kookkaiden mäntyjen runkojen kaarna tuoksuu märkänä vihreyteen verrattuna vaisusti ja neulaset puolestaan ovat liian korkealla lähihaisteluun. Sammalet ja varvut jalan alla ja paljas kivi ja kivenkarve kallionkyljessä sen sijaan päästävät tuoksunsa ilmaan sateen jälkeen. Kahdeksan vuotta sitten istutettujen koivujen lehdet ovat kuitenkin nenäni korkeudella. Hieron lehtiä sormissani, nuuhkin tuoksua ja mietin kahta asiaa:

Miten vaikea onkaan kuvailla tätä tuoksua, sitä, miltä koivu tuoksuu? Kun sanoo ”koivuntuoksu”, lainaa aistimukselle nimen sen aineelliselta lähteeltä. Tämä on varsin yleinen tapa kuvailla hajua ja tuoksuja. Myös metaforiset tai vertauskuvalliset kuvaukset linkittyvät jollain tapaa lähteeseen: tuoksuu kuin koivu tai jopa, että tuoksuu juhannukselta lapsena, jolloin ukki pystytti nuoret koivut portaanpieleen – aistimus saa ympärilleen tilanteen, mutta koivu tuoksun alkulähteenä pysyy. Toisella tapaa rajoittunutta on, erityisesti kielellisen abstraktion tai yleispätevyyden vaatimukseen nähden, hajuaistimusten kuvailu miellyttäväksi tai epämiellyttäväksi, mutta silloin ei varsinaisesti kuvaillakaan hajua vaan esitetään arvostelma. Hajuaistin luonteeseen selviytymisvälineenä kuuluu, että tämä arvottaminen tehdään vaistomaisesti.[9] Koivun tuoksun määritteleminen hyväksi tai pahaksi tehdään nimenomaan subjektiivisin perustein. Lapsuuden juhannusmuiston olettaa helposti olleen ihana, mutta onhan juhla

Koivu lainaa nimensä tuoksulleen. Kuva: Paul Lenz. Wikimedia Commons.

voinut päättyä traumaattiseen sukuriitaan, jonka koivun haistaminen tuo uudelleen mieleen. Koivu ei tuoksu siis vain koivulle, vaikka huomioisi sen kaikki osat (lehdet, oksat, rungon, juuret, mahlan), vaiheet (siitepölystä klapiksi) tai olosuhteet. Kokemusten kautta hajun lähde tulee liitetyksi merkitykseen ja haju koetaan kontekstissaan.[10]

Omakohtaisiin kokemuksiin on pohjattava myös hajun aineellisiin lähteisiin perustuvissa kuvauksissa. Näin siitä huolimatta, vaikka jokin haju muistuttaisi toista (kuten pihlajankukat, jotka haisevat mätänevälle lihalle). Vaikka hajun omien sanojen puutetta voi paikata lainasanoilla toisten aistien alueelta tai hajun lähteiden nimillä, silti jotain haistetun kaltaista on täytynyt itse joskus nuuhkaista, jotta voi tietää, miltä koivuntuoksuiseksi kuvattu tuoksuu.

Esteettinen kokemus sisältää aina sekä aistimuksellisen että ajatuksellisen puolen, mutta niiden paino kuitenkin vaihtelee tilanteittain.[11] Hajuaistia on usein syytetty liiallisesta aistillisuudesta. Tähän perustuen haju- ja makuaistia sekä tuntoa on kutsuttu länsimaisessa filosofiassa ”alemmiksi aisteiksi” verrattuna näköön ja kuuloon. Esteettisen kokemuksen lähteenä hajuaistimusten on katsottu olevan vajavaisia ajatukselliselta puoleltaan. On peräänkuulutettu pelkän aistimuksen ylittävää merkityssisältöä ja selkeämpiä käsitteellisiä kytköksiä.[12] Omakohtaiseen kokemukseen vetoaminen ja kielellisten abstraktioiden puute toki osaltaan korostavat aistillisuutta, kuten myös nautintoon viittaava puhetapa (miellyttävä, epämiellyttävä). On jopa väitetty, että hajuaisti on geneettisistä syistä niin yksilöllinen, ettei maapallolta löydy kahta samanlaista haistajaa.[13] Tietynlainen hajusokeus tai käsitteellinen anosmia on kuitenkin erityisesti länsimaisen ajattelun ja kielen ongelma. On myös kulttuureita, joissa hajuaistimuksilla on keskeisempi sija kokemusmaailmassa ja kieliä, joissa hajuille löytyy omia sanoja, abstraktioita, joita käytetään esimerkiksi värien tapaan yleistävästi.[14] Aistit eivät ole historiattomia. Niiden tarjoamia havaintoja muovaa kokijansa kulttuurinen tausta.

Toisaalta, kuten ympäristöesteetikko Arnold Berleant on huomauttanut, ihmisen rajallinen aistialue laajenee muistojen, uskomusten, assosiaatioiden ja merkitysten kautta.[15] Niissä on käsitteellistä sisältöä riittämiin myös hajuaistin esteettisille kokemuksille – joskus ehkä liikaakin. Jos haistaa koivusta kolmekymmentä vuotta vanhan sukuriidan, aistimuksellisuus on vaarassa hukkua assosiaatioiden alle. Vaikka esteettisen kokemuksen ajatuksellisen ja aistimuksellisen puolen paino vaihtelee, molempia tarvitaan. Hajujen ja tuoksujen kokemisen liialliseen subjektiivisuuteen on haettava sopua toisaalta. Alan haistaa kömpelössä koivuntuoksussa ongelman sijasta mahdollisuuden. Mitään aistimuksia herättelevää sanataituruutta koivuun vetoaminen ei ole, mutta tuttuuden kautta se vetoaa yksilöllisestä kokemuksesta yhteiseen. Se voi jopa yllyttää menemään metsään – sisään ja lähelle – haistelemaan sitä koivua. Tarkkuuden sijaan hajuaistin sanastossa kannattaa kallistua jaettavuuden suuntaan. Paras tunnistettavuus löytyy varsin yksinkertaisin ilmaisuin.

Aineellinen yhteys ruokkii myös mielikuvitusta. Luontokirjallisuudessakaan ei välttämättä kuvailla hajuja ja tuoksuja erikseen, mutta jos kuvataan puita, kasveja, sieniä, marjoja, eläinten jälkiä ja jätöksiä, polunpohjan tuntua, vettä, tuulta, jopa ääniä, on mahdollista kuvitella läsnä olleita hajuja ja tuoksuja. Epätarkkuudesta huolimatta kuvitelma voi syventää metsän tuntua. Mielikuvitus, joka on ihmisen rajallisten aistien jatke, osaa soveltaa. En tiedä, paljonko douglaskuusen tuoksu eroaa Suomessa tutummista ja yleisemmistä kuusilajeista, mutta kun saan kuusen rungon, pihkan, tuoreiden ja kuivien neulasten tuoksun helposti mieleeni, kuvittelen kaltaisuuden. Niin moninaiset kuin metsät ovatkin, on niissä myös yhteisiä piirteitä.

Palataanpa kuvitelluista muista metsistä vielä takaisin ja siihen toiseen asiaan, jota koivun tuoksua sisääni vetäessä mietin. Metsä ei ole vain puita. Metsä on kokonaisuus. Metsän

tuoksua ei voi typistää yksittäisen elementin tuoksuksi, eikä kemiallisiin yhdisteisiin erittely auta, jos sellaisten tyyppiesimerkit puuttuvat kokemusten varastosta. Toisenlaiset tarkennukset ovat kuitenkin tarpeen. Varsinainen metsän tuoksun kohtaaminen tapahtuu tässä ja nyt: tietyssä paikassa ja ajassa.

Etelä-Savo, kapea polku kahdeksan vuotta sitten istutetun koivikon ja miesmuistiin käsittelemättömän kallioisen sekametsän rajamailla. Elokuinen aamupäivä, sadekuuroja, lämpötila 15 °C. Metsässä oleilun syy: huvikseen käyskentely ja mahdollisten sienten katselu vaikka kokija tietää, ettei tämä ole todennäköinen paikka hyville apajille.

Muuttujia metsän tuoksussa on siis monia: metsätyyppi, vuoden- ja vuorokaudenaika, sää ja lämpötila, tekeminen ja liike. Jos löytäisin kantarelleja ja poimisin niitä, leviäisi kosketuksesta ilmaan niille tyypillinen kirpeän vahamainen tuoksu (Wikipedian mukaan ”malto on paksua, lähes valkoista ja *miellyttävän tuoksuista*”[16]). Kun kävelen eteenpäin, koivikko jää taakse ja polku katoaa kokonaan. Jalan alla rusahtelevat männyistä varisseet pienet oksat, joiden tuoksua tekisi mieli sateesta huolimatta sanoa lämpimäksi – lainata sanoja vaihteeksi tuntoaistin alueelta. On tälle hetkelle ja paikalle tyypillisiä tuoksuelementtejä ja on niitä, jotka muuttuvat pienenkin siirtymän tai olosuhdemuutoksen mukana.

Haistelija liikkeessä

Metsän sisällä ei juuri nyt tuule. Tuuli ei tuo haistettavakseni tuoksuja toisaalta. Muutokset syntyvät vain omasta liikkeestäni. Joseph H. Kupfer on esittänyt hahmotelman siitä, kuinka ympäristön esteettinen havaitseminen ja kokeminen muuttuvat erilaisessa aktiivisessa ruumiillisessa vuorovaikutuksessa ja liikkeessä. Yhdeksi omanlaisekseen ympäristöön menemisen tavaksi hän nimeää *luontoon tunkeutumisen*. Siinä äänet ja hajut, näkymät ja tekstuurit tulevat vastaan uusina, kuin löytöinä tai paljastuksina.[17] Metsän hajujen kokemiseen tämä sopii hyvin; hajuaistimusten kokemisessa uutuuden on oltava toistuvaa. Nenä turtuu tai tottuu samana pysyvään hajuun, eikä sitä kohta enää tunne.

Syötäväksi tunnistettavia sieniä ei näy, mutta sienimäinen haju yltyy, kun kävelyni murtaa kunttaa ja paljastaa multaista juurakkoa. Maamaiset aromit ovat osa metsän tuoksukokonaisuutta. Kierrän jalokivenvihreän sammalikon. En vain siksi, että tiedän sen upottavaksi ja märäksi vaan sanattomasta sopimuksesta, ettei metsässä kuljettaisi kuin norsu posliinikaupassa; ei sovi jättää liikaa jälkiä itsestään. Vastoin filosofisia päätelmiä uskon, että sammalikko on kaunis olemassa, vaikka sitä ei olisi kukaan katsomassa. Maistelen muutamia mustikoita. Kirpeitä ovat tänä kesänä: ei ole ollut tarpeeksi aurinkoa niitä makeuttamassa. Auringon puutteen myös haistaa marjoista.

Vähän matkaa koivikosta seisoo männikkö, jonka päättelen myös olevan istutusmetsää. Viivasuorat rivit olisivat tässä maastossa mahdottomia, mutta keskenään samankokoiset puut ovat sillä tavoin sopivan välimatkan päässä toisistaan, ettei ihmisen osuudesta asetelmaan voi erehtyä. Täällä on melko pienellä alueella monenlaista metsän vaihetta ja käsittelyn tyyliä. Itsekin olen ollut lapsena mukana istuttamassa männyntaimia rujoksi myllätylle aukealle, josta metsä silloin tyystin puuttui ja paikassa haisi rikotun maaperän hiekkainen multa. Toisaalta olen ollut auttamassa tuulenkaatoja pois metsästä; silloin ilman täytti moottorisahan käry ja sahauspuru. Uusmaalaiseksi ryhtynyt veljeni haaveilee tekevänsä seuraavat metsähommat hevosella – saadaan sitten kauan poissa ollut tuoksu, hevosen tuoksu, metsään takaisin. Osa metsästä on muutama vuosi sitten jätetty luonnonsuojelualueeksi. Vielä sen raja hoitometsään ei ole kovin selkeä; ei nenällä, jos ei harjaantumattomalla silmälläkään. Biologi voisi muutoksen jo huomata. Tai ”alkuperäisasukkaat”, jotka tietävät minua paremmin metsän vaiheet ja saattavat nähdä näillä tienoin sellaisia rajoja, joita vieraampi ei havaitse. Sain vasta vinkiksi käydä katsomassa hyvää sienipaikkaa

”tuosta metsän reunasta”. En löytänyt metsän keskeltä mitään reunaa.

Kiipeän kallion laelle, missä puut ovat harvemmassa, mutta korkeampia. Kalliota peittää vaaleankirjava jäätikönnäköinen jäkälikkö, jota en tietenkään mene polkemaan. Hengästyttää ja metsän tuoksuun sekoittuu hupun alta huokuva lämmin ihmisen haju. Se muistuttaa omasta osallisuudestani metsässä olemiseen. Mieleeni palaavat Kupferin ”metsään menemisen tavat”.[18] Totean olevani niin sanotusti *tarkkailijan* roolissa niin, että metsä on liikkumiseni välikappale tai alusta, ja jossa ympäristöön osallistutaan aktiivisesti useilla aisteilla ja läheltä. Oman kehon tuntemukset – lihasten liike, hengityksen ja sydämen tahti – vastaavat ympäröivän ympäristön muutoksiin; näinhän hengitykseni tihentyi mäelle nousemisen myötä.

Mäenpäällisen aukeuteen pääsy – täältä näkyy järven selälle – tuntuu erikoisella tavalla vapauttavalta. Tilan tuntu saa vetämään ilmaa sisään syvemmin; kuin olisi hetkeksi päässyt pois metsän sylistä. Metsän sisässä oleminen ei ole silkkaa *harmoniaa* (joka on yksi Kupferin esittämistä moodeista, pyrkimys sovittautua yhteen luonnon kanssa, myötäillä sitä), jos se ei varsinaisesti *kamppailuakaan* ollut (neljäs Kupferin moodeista, luonnonvoimien kanssa mitteleminen omista kyvyistään nauttien). Kylmä, märkä, hyttyset ja hirvikärpäset voisivat muuttaa kokemisen moodia. Eihän minua toki mikään metsään pakottanut. Lieneekö jonkinlaisesta lajimuistista kummunnut ajatus, että metsänpeitto voi olla vaarallinenkin. Tuntuu hyvältä välillä tähytä nenäänsä pidemmälle.

Muutaman kilometrin päässä oli metsästäjiltä päässyt pakoon haavoitettu karhu, mutta luotan, että jos se on lähistölle päätynyt, on se haistanut minut ja välteltäväksi todennut ennen kuin minä sitä millään aistilla tavoitan.

Metsän yllä on tilaa hengittää isosti. Kuva: Jaakko H. Wikimedia Commons.

Eläinten hajut ja tuoksut kuuluisivat metsään myös, mutta tällä kertaa ei vastaan ole tullut edes metsälutikkaa tai hirven papanoita.

Oikeanlainen metsä

Metsän tuoksut kuuluvat suomalaiseen hajumaisemaan. Katajanmarja, männynhavu ja terva löytyvät skandinaavisesta hajuaineiden tunnistustestistä muistisairaille, koska ne tunnetaan. Turha olisi testattavaa kiusata eksoottisella intialaisella mausteella, jonka nimeä ei osaa edes sanoa. Mutta kulttuurisetkaan arvostukset eivät aina ylitä laajaa, henkilökohtaisista kokemuksista ja muistoista kumpuavaa, tunnepitoista merkitys- ja arvostuskasaumaa, jonka tietyn hajun kokeminen herättää. Samasta syystä hajut ja tuoksut ovat niin tärkeitä metsäsuhteen kannalta. Suhde on henkilökohtainen ja kokijansa paikantuneeseen identiteettiin kytkeytynyt. Suomalainen metsä on myös monikko. Minun oikea metsäni on tätä kävellen kuvailemaani eteläsavolaista pusikoitunutta sekametsää, ja toisaalta ei tarvitse mennä kauaskaan, kun metsä herättää aivan toisenlaisen tunteen, ylevän, mutta etäisen suhteen, joka saa pyöräilijän eksymään Joensuun ympäristön loputtomille metsäautoteille. Kirjailija Tommi Kinnunen puolestaan esittäytyy Ylelle kirjoittamissaan kolumneissa huomauttamalla olevansa ”vakuuttunut, että ainoastaan Koillismaalla on oikean näköistä metsää”.

Kinnunen on kirjannut oikeanlaisen metsänsä hajuaistimukseksi sokean Helenan kautta romaanissa *Lopotti*. Sokeainkoulussa Helenalle sanotaan, ettei tämä osaa vielä mitään, mutta kyllä hänet muokataan yhteiskunnalle hyödylliseksi kansalaiseksi. Helena yrittää kertoa, että osaa vaikka mitä: ”erottaa äänestä, puhaltaako tuuli kuusen vai männyn läpi, tai hajusta, onko puunrunko koivu, paju vai haapa, mutta opettaja nauraa heleästi ja sanoo saman kuin isä. ’Sellaisia taitoja tarvitsisi, jos olisi metsäläinen!’”[19]

Metsäläisyydellä kohtauksessa viitataan tuskin vain siihen, että Helenan tiedot ovat puista. Kuunteleminen ja haisteleminen ovat hyödylliselle kansalaiselle väistämättä huonompia taitoja kuin näkeminen, joka Helenalta puuttuu. Sokeainkoulussa opetellaan näyttämään tavalliselta: ei saa tehdä mitään, mikä näyttäisi oudolta, mukaan lukien liiallinen tunnustelu ja varmasti myös näkyvä haistelu.

Helenan koti-ikävässä yö kuitenkin tuoksuu männynkävyltä. Ei tarvitse olla kuin pohjoisesta kotoisin, kun on jo metsäläinen. Vielä myöhemminkin Helena löytää kodintunnun tuoksuista, veljen perheen hallinnoimalla mökillä, jossa moni muu asia on muuttunut. ”Tuuli heilauttaa mekon helmaa ja humisee isojen petäjien latvuksissa. Se tuo mukanaan lapsuuden tuoksuja, puolukanvarpua ja havua ja pihkaa. Nojaan mökin terassin kaiteeseen ja haistelen.”[20] Tutussa metsän tuoksussa on palanen Helenan identiteettiä: kuka hän on ja mistä tulee. Kyse ei ole ulkoapäin lyödystä metsäläisyyden leimasta vaan Helenan omasta elämismaailmasta, eletystä ja koetusta tarinasta.

Viime vuosina on alettu tutkia hiljaisuutta jonkinlaisena suomalaisena luontoarvona. Luonnonäänet hyväksytään osaksi hiljaisuutta. Kun luin Outi Ampujan kirjaa *Hyvä hiljaisuus*, johon sisältyy ihmisten hiljaisuuskokemuksia heidän itsensä kertomina, totesin, että tuoksut ovat monille kuin osa luonnon hiljaisuutta. Luonnontuoksu ei metelöi, päinvastoin, se korostaa luonnon hiljaisuutta, rauhaa ja voiman tunnetta.

> *Yli yhdeksänkymmentävuotias kirjoittaja kertoo askeleensa lyhentyneen mutta samalla hän on oppinut elämänsä hiljentymisen myötä nauttimaan luonnosta ja hiljaisista hetkistä. Hän kuvailee auringonnousua ja luonnon heräämistä uuteen päivään: ”Ilman täyttää kostean raikas tuoksu: multa, ruoho, lehdet, koko luonto on työntänyt ilmaan tuoksunsa. Sisään hengittäessään tuntee saavansa elämän eliksiiriä, energiaa, vitamiineja, jopa salaperäisiä voimia. Jos tässä vaiheessa suljen silmäni, näen satukirjojen keijukaisten tanssivan niittyjen*

yllä. Pari on tullut minunkin pihaani tanhuamaan.” Hän ei ole suinkaan ainoa, joka miltei kuulee keijukaisten kikattavan luonnon hiljaisuudessa.[21]

Ampuja huomauttaa, että metsän hiljaisuus saa mielikuvituksen liikkeelle. Niinhän voi tehdä myös tuoksu. Assosiaatioista, muistista ja kuvitelmista merkityksensä saava tuoksu tuo paikalle sellaista, jota ei pelkin aistein tavoita.

Sisäkkäin käyvät kokemus ja mielikuvat

Tarkennetaan metsän tuoksun tarkastelu vielä tunnelmaan. Tunnelma on eletyn ja kuvitellun paikan summa, toteutuma. Tunnelma, *atmosfääri*, syntyy sekä affektiivisesta ulottuvuudesta että ymmärtämisestä ja toiminnasta. Kokija tuottaa tunnelman kokemuksessaan joka kerta uudelleen.[22] Metsän tuoksu kohdataan menemällä aisti avoinna metsään. Ehkä jokaisella kuntolenkillä metsän poikki ei viritytä varsinaisesti haistelemiseen. Silloin on hyvä, että metsän ilma tekee hyvää huomaamattakin. Jos astuu metsään hieman tietoisemmin, tajuaa vievänsä metsän hajujen ja tuoksujen merkitykset mukanaan. Mielikuvat voivat olla yksityisiä, mutta myös kulttuurisia. Nostetaan tässä tarkastelun keskiöön vanamo. Ei haittaa, vaikka sen kukinta on tältä kesältä ohi. Nyt ei ole kyse vain minun kokemuksestani. Vanamon tuoksun voi sanoa olevan suomalaisessa kulttuurisessa ja sosiaalisessa muistissa vähintään mielikuvana.

Suomalainen metsä kesäyössä tuoksuu vanamolle. Kuva: Henripekka Kallio. Wikimedia Commons.

Pari vuotta sitten näin otsikon *Yle Uutisten* sivulla: ”Vesa-Matti Loiri Nocturnesta: ’Vanamothan tuoksuvat aika pahalle, jos rehellisiä ollaan.’”[23] Artistia haastateltiin hänen usein tulkitsemastaan Eino Leinon runosta, joka on suomalaisille rakas.

– Nocturne on niin kauniisti sanottu ja viritetty, että se on kuin rakkauslaulu. Se on mun mielestä rakkauslaulu Suomea ja meidän luontoa kohtaan – ja jopa kansaa kohtaan. Tämmönen tuntemus mulla siitä on, Vesku kuvailee ja jatkaa pienen pohdinnan jälkeen. – Se on vaan jotenkin niin suomalainen ja kuvaa sitä luontoa niin hyvin. Ajatellaan nyt vaikka säkeitä ”tuoksut vanamon ja varjot veen”, niin vanamothan tuoksuu aika pahalle, jos rehellisiä ollaan, mutta se kaikki kuuluu siihen, nauraa taiteilija.[24]

Nocturnessa tunnelma on tärkein: viiltävä, kaihoisa, tuttu ja lempeä – mutta hetkinen: vanamon tuoksuko paha? En tuolloin ensin millään saanut mieleeni, millainen se on, vaikka mökillä vanamoa ratsasti sammalten päällä useassa paikassa. Sinä vuonna vanamo kukki erityisen runsaasti, vaikkakin kylmän kesän vuoksi tavallista myöhemmin. Tuoksu ei leijaillut korkealla ja voimakkaana niin kuin esimerkiksi suopursussa tai rantayrtissä. Loirin heiton vuoksi minun oli mentävä tarkistamaan asianlaita.

Vanamon tuoksu on hento. Se ei erityisemmin voimistu sateella. Kukinta-aikaan kastekaan ei ole voimakkaimmillaan. Nyppään kukan irti ja hieron sen rikki sormissani. Tuoksu ei voimistu. Hento karvasmantelimainen tuoksu, alussammalten tuoksun maamaisuudesta poikkeava kyllä. Jotenkin tehdyn oloinen, ”hajuvesimäinen”, ja se on jotenkin vinksahtaneesti ajateltu luonnonkukasta. Mutta miksi Loiri pitää tuoksua pahana? Ar-

tistin on täytynyt tarkistaa asia lähietäisyydeltä niin kuin minun; ei ole voinut vanamon tuoksu hyppiä nenille hänelläkään. Karvasmanteli ei tosin ole kovin miellyttävä aromi. Sen sanotaan tuoksuvan syanidilta – vai pitäisikö sanoa toisinpäin: kumpi on aine ja kumpi tuoksu? Syanidin myrkyllisyys ei paranna vanamon tuoksun mielikuvaa. Tuoksuvatko vanamot myrkyllisiltä? Ovatko ne myrkyllisiä? En halua maistaa kukkaa, mutta mietin, olisiko sen tuoksu suun sisäpuolelta haistettuna (retronasaalisesti) ollut selkeämpi? Jotenkin nämä mielikuvat eivät vain istu siihen vanamoon, jonka *Nocturnesta* tunnemme.

Etsin tietoa vanamosta: ”Hentoinen kukkavarsi nousee noin viiden sentin korkeuteen, ja siinä on kaksi vaaleanpunertavaa kellomaista kukkaa, jotka tuoksuvat varsinkin yöaikaan.”[25] Leinon runon hetken tuoksu ainakin määrittelee yöksi, suomalaiseksi yöttömäksi yöksi, jolloin on sen verran valoisaa, että veden varjot eivät huku pimeyteen. Hajuaistin metsään vanamon yöllinen tuoksu tekee tärkeän huomautuksen: toisin kuin valosta riippuvaiselle näölle, hajuaistille ei yö ole rajoite. Muitakin yöllisiä tuoksujia metsistä varmasti löytyy. Yöllisen metsän tuoksu voi olla hyvin toisenlainen kuin päivällä. Tätä vuorokauden pimeää puolta ympäristökokemuksissa on tuskin tarpeeksi huomioitu.

Toisiin sfääreihin vievä tuoksu

Esteettinen kohtaaminen, toisin sanoen kokemuksellinen läsnäolo metsän kanssa, asettaa myös kokijan itsensä, hänen minäkuvansa, alttiiksi muutokselle. Filosofi Ronald W. Hepburn on havainnollistanut tätä juuri kehotuksella astua metsään: siinä metsän idea (yksilöllinen, kulttuurinen tai geneettinen) joutuu aktiiviseen suhteeseen todellisen metsän kanssa. Jos kokija on vastaanottavainen ja kuvittelukykyinen, tuloksena voi olla jotain uutta. Mielikuvitus lähentää kokijaa kohteeseensa, löytää vastaavuuksia itsestään ja tuosta toisesta. Hepburnin mukaan tämä ei merkitse luonnon inhimillistämistä, vaan pikemminkin voi tapahtua inhimillisen tarkkailijan ”luonnollistuminen”. Pyrkimyksenä on arvostava suhde metsään, tai yleisemmin luontoon.[26]

Nykyaikaiselle luonnontieteelliseen maailmankuvaan kasvaneelle ihmiselle metsä ei ole enää lumottu. Metsät eivät kuitenkaan suostu maallistumaan pelkästään täksi nykyajaksi. Siihen ne ovat liian orgaanisia ja elinvoimaisia, monimutkaisissa kuluissaan salaperäisiäkin, väittää Rolston.[27] Myös hajuaistin metsän nykyhetki venyy liki lumotulla tavalla. Toinen herkkänenäinen sokea Helen Keller onkin kutsunut hajuaistia mahtavaksi velhoksi: tuoksun voimasta voimme siirtyä hetkessä toiselle puolelle maapalloa ja ajassa, muistoissa, vuosia taaksepäin.[28]

Rolston on kirjoittanut, että ”[m]etsät kantavat ajan ja ikuisuuden leimaa”.[29] Ne vievät ihmiset ajassa taaksepäin ja tuovat menneisyyden kohdattavaksi nykyhetkessä. Tällä hän osoittaa sitä, kuinka metsien ja meidän nykyajassa elävien ihmisten ajalliset kiertokulut ja mittakaava ovat aivan erilaiset. Hajuissaan ja tuoksuissaan metsä on toisaalta tilapäinen, toisaalta hajut voivat kertoa menneestä ja antaa eväitä kuvitella tulevaa. Metsän tuoksu muodostuu hetkellisten ja pysyvien elementtien rihmastosta. Hajuaistin ja muistin yhteys sekä mielikuvitus puolestaan venyttävät kokemisen kontekstin arvaamattomiin suuntiin. Yhtäkkiä ei olekaan niin outoa miettiä douglaskuusia eteläsavolaisessa ryteikössä. Metsän tuoksukokemukset yhdistävät meidät metsiin ennen meitä ja metsiin jossain aivan toisaalla. Niin minunkin suomalainen metsäni asettuu metsien ikiaikaiseen jatkumoon. Tuoksuntäyteinen metsäsuhde kurkottaa yli yksilöllisten kokemusten.

Tuoksu merkityksineen on metsän aineetonta pääomaa ja eräs metsän tuottaman hyvinvoinnin edellytys. Metsän hajut ja tuoksut eivät ole mitään vähäpätöistä koristusta, vaan mitä syvimmin osa metsän elävää kokonaisuutta. Myös erilaiset ratkaisut metsien hyödyntämisestä ja vapaa-ajan käytöstä aina suojelullisiin päämääriin asti kirjautuvat hajuihin ja tuoksuihin ja niiden kokemuksel-

lisiin merkityksiin. Niitä on syytä opetella huomaamaan ja tulkitsemaan, joskus sanallistamaankin niin henkilökohtaisen kuin yhteisenkin metsäsuhteen paremman ymmärryksen tähden.

Viitteet

1 Tiessalo 2017.
2 Abbey 2003, 266.
3 Rolston 2003, 40.
4 Leppänen & Pajunen 2017, 187.
5 Ks. esim. Leppänen & Pajunen 2017, 185–188.
6 Tiettömien salojen katoamisista ks. Jussi Kiven kirjoitus *Autokorpi* (Kivi 2010, 101–104).
7 Leppänen & Pajunen 2017, 187.
8 Tuominen 2012, 24.
9 Drobnick 2006, 13.
10 Herz 2006, 194.
11 Hepburn 2001, 2–3.
12 Kinnunen 2000, 166–167.
13 Junttila 2015.
14 Majid & Burenhult 2014.
15 Berleant 1992, 23.
16 https://fi.wikipedia.org/wiki/Keltavahvero (23.6.2017). Kursivointi kirjoittajan.
17 Kupfer 2003, 77–89.
18 Kupfer 2003.
19 Kinnunen 2016, 139–140.
20 Kinnunen 2016, 172.
21 Ampuja 2017, 49.
22 Bonsdorff 1998, 137–139.
23 Sirviö 2015.
24 Sirviö 2015.
25 https://fi.wikipedia.org/wiki/Vanamo (25.8.2017).
26 Hepburn 1998, 270–275.
27 Rolston 2003, 45.
28 Keller 1957, 181.
29 Rolston 2003, 31.

Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Abbey, Edward 2003. *Kesä autiomaassa*. Suom. Jussi Hirvi. Alkuperäisteos 1968. Green Spot: Helsinki.

Ampuja, Outi 2017. *Hyvä hiljaisuus*. Atena Kustannus: Jyväskylä.

Berleant, Arnold 1992. *The aesthetics of environment*. Temple University Press: Philadelphia, PA.

Bonsdorff, Pauline von 1998. ”Atmosphere: In the phoric of urban metaphors.” *The city as cultural metaphor. Studies in urban aesthetics, 126–143*. Ed. Arto Haapala. International Institute of Applied Aesthetics Series 4. International Institute of Applied Aesthetics: Lahti.

Drobnick, Jim 2006. ”Part I: Odorphobia. Preface.” *The smell culture reader, 13–17*. Ed. Jim Drobnick. Berg: Oxford.

Hepburn, Ronald W. 1998. ”Nature humanised: Nature respected.” *Environmental Values vol. 7, 1998, 267–279*.

Hepburn, Ronald W. 2001. *The reach of the aesthetic: collected essays on art and nature*. Ashgate: Aldershot.

Herz, Rachel S. 2006. ”I know what I like. Understanding odor preferences.” *The smell culture reader, 190–203*. Ed. Jim Drobnick. Berg: Oxford.

Junttila, Johanna 2015. ”Ihmisen hajuaisti on yksilöllinen kuin sormenjälki.” *Helsingin Sanomat 8.7.2015*. http://www.hs.fi/tiede/art-2000002837006.html (29.8.2017).

Keller, Helen 1957. *Elämäni tarina*. Suom. Martti Montonen. Alkuperäisteos 1903. WSOY: Porvoo.

Kinnunen, Aarne 2000. *Estetiikka*. WSOY: Porvoo.

Kinnunen, Tommi 2016. *Lopotti. Romaani*. WSOY: Helsinki.

Kivi, Jussi 2010. *Kaunotaiteellinen eräretkeilyopas*. 2. painos. Taide: Helsinki.

Kupfer, Joseph H. 2003. ”Engaging nature aesthetically.” *Journal of Aesthetic Education vol. 37, 2003, 77–89*.

Leppänen, Marko & Pajunen, Adela 2017. *Terveysmetsä. Tunnista ja koe elvyttävä luonto*. Gummerus: Helsinki.

Majid, Asifa & Burenhult, Niclas 2014. ”Odors are expressible in language, as long as you speak the right language.” *Cognition. International Journal of Cognitive Science vol. 130, 2014, 266–270*.

Rolston, Holmes, III 2003. ”Esteettinen kokemus metsissä.” Suom. Tommi Nuopponen. *Metsään mieleni, 31–47*. Toim. Yrjö Sepänmaa & Liisa Heikkilä-Palo & Virpi Kaukio. Maahenki: Helsinki.

Tuominen, Jari 2012. *Tuoksujen ihmeellinen maailma*. Kureeri: Helsinki.

Digitaaliset lähteet

Sirviö, Heli 2015. ”Vesa-Matti Loiri Nocturnesta: ’Vanamothan tuoksuvat aika pahalle, jos rehellisiä ollaan.’” *Yle Uutiset* 1.7.2015. https://yle.fi/uutiset/3-8119164 (23.8.2017).

Tiessalo, Paula 2017. ”Syöpälääkkeitä ja flunssarohtoja – tunnetko Suomen terveellisimmät puut?” *Yle Uutiset* 8.1.2017. https://yle.fi/uutiset/3-9391880 (15.8.2017).

Wikipedia: vapaa tietosanakirja. Keltavahvero. https://fi.wikipedia.org/wiki/Keltavahvero (23.6.2017).

Wikipedia: vapaa tietosanakirja. Vanamo. https://fi.wikipedia.org/wiki/Vanamo (25.8.2017).

Abstract

Smellscape of the Forest

In the forest one is immersed in its smellscape. Inhalation even takes the odors inside oneself. The smells have both a physical and mental impact on one's experience of the forest. The relationship with the forest by olfaction is very intimate and personal. On the other hand, smells are also part of the cultural symbol system. However, even though these environmental odors shape our relationship with nature very deeply, they have frequently been neglected. My aim is to increase the understanding of the smellscape of the forests and its specific features from the point of view of environmental aesthetics.

The forest cannot be fully experienced without actually encountering it. That experience of the forests is fundamentally multisensory, but my focus here is on the olfactory experience. The sense of smell can define the forest differently than, for example, that of vision or hearing. The chemical compounds of vegetation of the forest fill the air. Humans cannot smell most of them but there have been several studies showing that these ethereal substances benefit human health.

Forests are not all the same. They are not merely woods. The smellscape of the forest is a living compound of vegetation and fungus, soil and rocks, and the animals that inhabit it. Different circumstances, for instance temperature, weather, and time of year and day, alter both the odors of environment and perceiver's chance of encountering them. Change is crucial to olfaction. Without it, the nose adapts and stops smelling. However, sometimes only change comes from the perceiver, his or her mood and one's action in the encounter with nature.

Part of the smellscape of the forest is mental. Odors are interpreted in their contexts. They are given their meanings from the perceiver's personal background, memories and associations. However, some meanings are cultural and collective. It has been said that forests are an essential part of the Finnish mindscape. Certainly, this also includes the smellscape of the forest. Sometimes, a simple sniff in the woods can reach out to more universal meanings in our relationship with nature.

Mervi Löfgren

A. E. Järvinen ja Pomokaira
Mies monessa roolissa

Tämän artikkelin fokuksessa on metsänhoitaja, eräkirjailija ja kuvataiteilija A. E. Järvinen ja hänen suhteensa Pomokairaan, joka ennen toista maailmansotaa oli vielä erämainen alue. Pomokairan luontoa hän ihaili, eräelämästä siellä hän nautti. Toisaalta Järvinen Lapin johtavana metsänhoitajana suunnitteli samalle kairalle laajoja avohakkuita. Mitä hänen toimintansa Pomokairassa intohimoisena eränkävijänä ja taiteilijana, metsäammattikunnan jäsenenä ja Metsähallituksen virkamiehenä kertoo hänen metsäsuhteestaan? Miten Järvisen näkemykset avaavat Lapin jälleenrakennusaikaa?

Johdanto

> *A. E. Järvinen (1891–1963). Aikansa tunnetuin suomalainen eräkirjailija, jonka kädenjälki näkyy myös maalaustaiteessa ja Lapin metsissä. Vastakohtien mies, joka oli yhtä aikaa luonnonsuojelija ja kovan linjan metsänhakkaaja.*[1]

Sitaatti on sanomalehti *Lapin Kansasta* marraskuussa 2017. A. E. Järvinen oli ehdolla yhtenä 99 henkilöstä ”Vuosisadan lappilaiseksi”. Esivalinnan kriteerinä oli, että ehdokas on syntynyt tai elänyt Lapissa itsenäisyyden aikana ja vaikuttanut merkittävästi Lapin kehitykseen. Järvinen kisaili kirjailijan ominaisuudessa muun muassa valtakunnallisesti tunnettujen Timo K. Mukan, Annikki Kariniemen ja Jari Tervon kanssa.[2] Järvisen esittelyssä nousee esiin hänen ristiriitansa luonnonrakastajana ja voimaperäisten hakkuiden suunnittelijana, mikä on ajanut minutkin, lappilaissyntyisen metsien ihailijan, häntä tutkimaan.

Tarkastelen Järvistä ja hänen toisen maailmansodan jälkeistä toimintaansa Sodankylän ja Kittilän välimaastossa sijaitsevassa Pomokairassa. Hänen kirjoittamiensa erätа-

Metsähallituksen Perä-Pohjolan piirikunnan arvioimistoimiston johtaja, ylimetsänhoitaja A. E. Järvinen Sompasen vaaranlakimetsässä Perä-Pohjolan arvioimismiesten retkeilyllä. Ylitornio, 1955. Kuva: Kalervo Setälä / Metsähallituksen kokoelma / Lusto.

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

rinoiden rinnalla kuljetan arkistomateriaalia Metsähallituksen hakkuusuunnitelmista sekä aikakautta avaavaa tutkimuskirjallisuutta. Tarkastelen aineistoa kulttuurihistorian, täsmällisemmin mikrohistorian näkökulmasta.

On tärkeää tutkia yksilöitä niin menneisyydestä kuin nykyisyydestäkin. Heidän kauttaan voi tarkastella kokonaisuuksia ja rakenteellisia kysymyksiä hallittavassa ja ymmärrettävässä mittakaavassa. ”Yksittäisten tarinoiden kautta avautuu ikkunoita menneisyyteen ja nykyisyyteen”, totean kulttuurihistorioitsija Pälvi Rantalan kanssa.[3] Mikrohistoriassa asetetaan keskiöön yksittäiset ihmiset; tässä artikkelissa johtava metsänhoitaja ja taiteilija A. E. Järvinen. Hän on ikään kuin polku Lapin jälleenrakennusaikaan.

Yleensä mikrohistoriallisen tutkimuksen kohteina ovat niin kutsutut tavalliset ihmiset, vähemmistöt tai marginaalissa olevat.[4] A. E. Järvinen oli tosin enemmän ”herran” asemassa, mutta lähtökohtani onkin tunnistaa hänet ihmisenä ajassa. Toivon mikrohistorian periaatteiden mukaisesti paljastavani jotain uutta historiallisista olosuhteista, koska tarkastelutavassa pyritään avaamaan näkökulma aikakauden mieleen, luomaan vuoropuhelua mikro- ja makrotason välille.[5] Tätä vuorovaikutusta voi pohtia esimerkiksi zoom-objektiivi-metaforan avulla, jossa objektiivi avataan laajakulmaiseksi ja yksityiskohtiin tarkennetaan zoomaamalla. Niistä palataan historiallisen prosessin kokonaisvaltaisuuteen, jolloin pienestä voi avautua suuri näkymä.[6] Tutkiessani Järvisen toimia Pomokairassa on kyse ”yksityiskohtiin pureutuvan näkökulman konkreettisuudesta”, kuten kulttuurihistorioitsija Matti Peltonen kirjoittaa.[7] Tämän tutkimuksen konkreettisuus löytyy materiaalisista artefakteista: Metsähallituksen arkistoaineistoista ja Järvisen eräkirjoista.

A. E. Järvisen erätarinoita ja luontokuvauksia tulkitsen kokemusperäisinä tai muilta kuultuina tarinoina ja otan huomioon sen, että hänen tarinoissaan ei ole kyse omaelämäkerran kirjoittamisesta. Historiantutkimuksen näkökulmasta kaunokirjalliset tekstit ovat kulttuurihistorioitsija Kalle Pihlaisen mukaan sidoksissa laajempaan kontekstiinsa, jolloin tutkimuksen painopiste siirtyy teoksen totuusarvosta muun muassa sen aatteelliseen sisältöön, sisäiseen koherenssiin. Pihlainen puhuu tutkittavan aikakauden tuottamien tekstien välisestä ”samanhenkisyydestä”.[8] Tämä näkemys on linjassa mikrohistorian näkökulman kanssa.

”Löytöretkeilijä” pohjoisessa

A. E. (Aarne Erkki) Järvinen opiskeli metsätieteitä Keisarillisessa Aleksanterin-Yliopistossa ja iltaisin Ateneumissa taiteita.[9] Porvarillinen metsänhoitajan ammatti voitti, mutta maalaamista hän ei jättänyt, kuten ei kirjoittamistakaan. Helsinkiläissyntyinen Järvinen aloitti kartoitustöissä Perä-Pohjolan piirikunnan Muonion hoitokunnassa avustavana metsätalouden tarkastajana vuonna 1916. Kokemuksistaan Lapissa hän julkaisi vuosien

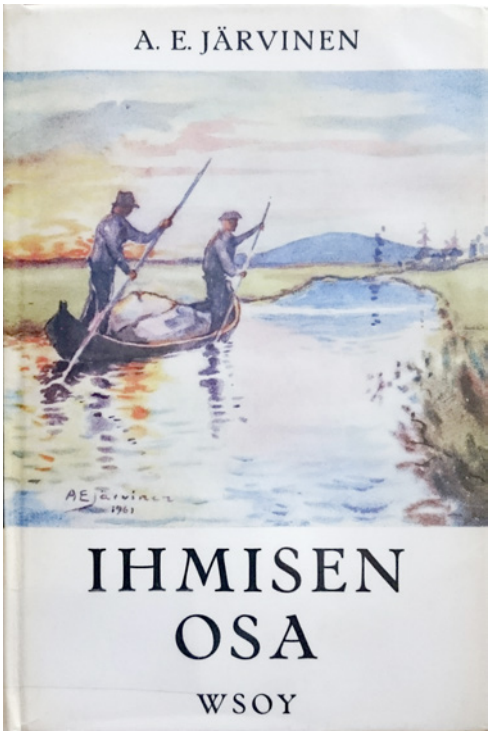

Järvisen kirjojen kannet ovat usein hänen itsensä maalaamia kuten teoksessa *Ihmisen osa* (1961).

varrella parikymmentä eräaiheista teosta.[10] Häntä pidetään Suomen tunnetuimpana eräkirjailijana ja eräkirjallisuuden klassikkona.[11]

Alussa työ laajoissa, asumattomissa erämaissa oli ollut ”yksitoikkoista ja raskasta linjanvetoa, mutta hän nautti joka hetkestä”, kuten Petteri Holma ja Risto Pyykkö avaavat Järvisen tunnelmia hänestä kirjoittamassaan elämäkerrassa *Kairanviemä* (2006).[12] Järvinen kirjoitti teoksessaan *Omilta kairoilta* (1951) samasta asiasta:

> *Päästyäni suuren luonnon läheisyyteen aloin heti aavistella uusia mahdollisuuksia. Suuret erämaat vetivät puoleensa ja herättivät uteliaisuuttani. Väsymättömällä innolla aloinkin niissä samoilla, kuin löytöretkeilijä, joka etsii aarretta.*[13]

Järvisen etsimä aarre liittyi metsäkokemuksiin ja eräelämään – hän oli innokas metsämies ja kalastaja –, mutta samanaikaisesti metsänhakkuisiin ja muuhun luonnonkäyttöön. Hän eteni 1900-luvun alussa metsäkonduktööristä metsänarvostelijaksi ja lopulta arvioimistoimiston johtajaksi 42-vuotisella työurallaan Metsähallituksen palveluksessa.[14]

Hänen työnantajaansa Metsähallitusta voi tarkastella ”yhteiskunnan peilinä”, joka kuvastaa ”kulloinkin vallinneita asenteita ja ’ajan henkeä’” sekä ”yhteiskunnallisia virtauksia” – suomalainen luonto- ja metsäsuhde ja sen muutokset mukaan lukien –, kuten historioitsijat Antti Parpola ja Veijo Åberg kirjoittavat.[15] Järvisen metsänhoitajuuden alkuvuosina Metsähallituksen toimintaan vaikuttivat Suomen itsenäistyminen ja sisällissota ja niitä seuraava uusi taloudellis-tieteelliseen ajatteluun pohjautuva metsäsuhde. Järkeen perustuvan metsänhoidon pyrkimyksenä oli luonnon tuotantokyvyn kasvattaminen: metsätulot suurenivat lisäämällä hakkuita, tehostamalla metsänhoitoa ja soiden ojitusta.[16] Tämä ei vielä ennen toista maailmansotaa koskenut kuitenkaan Pomokairaa, vaikka siellä oli harjoitettu metsätaloutta 1900-luvun alusta lähtien. Silloin metsänhakkuut olivat olleet poimintaluonteisia harsintahakkuita.[17] A. E. Järvisen kuvauksessa vuodelta 1930 erämainen Pomokaira oli hedelmällinen ja runsas:

> *Ylhäällä Sodankylän ja Kittilän pitäjien rajamailla on ylpeässä yksinäisyydessään laaja Pomokaira. Se on riistan, varsinkin suurriistan ja metson asuntopaikka. Ihmisen kulku osuu harvoin sinne. Siellä on kuusimetsää, loppumattomiin vain kuusta, lyhyttä, paksutyvistä, keilamaista tunturitarria. Ja – – upottavia rimpiä ja korkeavarpuisia kaartoja, joissa hanhet pesivät – –.*[18]

Tätä ”ylpeää ja yksinäistä” kairaa Järvinen kuvasi monissa muissakin erätarinoissaan. Vuonna 1962 julkaistussa teoksessaan *Viimeisellä vedenjakajalla* hän muisteli, kuinka ”selkosen keväisiä hankia saattoi hiihdellä viikkokaupalla tapaamatta vierasta latua”.[19]

Metsähallituksen kulttuuriperintökohteiden inventoinnissa vuodelta 2009 Pomokaira täsmentyy 92 358 hehtaaria käsittäväksi alueeksi, joka koostuu suo- ja metsäkairoista. Soiden lisäksi alueelle ovat tyypillisiä moreenimailla kasvavat laajat, lähes luonnontilaiset ja jopa yli 200-vuotiaat kuusikot.[20] Nykyään Pomokaira on osin Natura-aluetta, joka koostuu Pomokairan-Tenniöaavan ja Ilmakkiaavan alueista (yhteensä 44 525 ha). Se on Suomen suurin soidensuojelualue ja kansainvälisesti tärkeä suolinnuston pesimäalue. Pomokairassa on myös vanhojen metsien suojeluohjelmaan kuuluva alue (23 337 ha) sekä Mätäsaapa. Kairan luonnonmetsät muodostavat Suomen laajimman vanhojen luonnontilaisten kuusikoiden alueen. Visiona on sen säilyminen erämaisena luonnonsuojelun, poronhoidon, eränkäynnin ja marjastuksen alueena. Pomokaira ei ole täysin suojeltu. Siellä on puolustusvoimien harjoitus- ja ampumatoimintaa sekä sotavoimien rakennuksia. Uhkana pidetään mahdollisen kaivospiirin muodostumista.[21]

Pomokaira on ollut eränkäyntialuetta, eikä siellä ole ollut pysyvää asutusta. Kertomuksessa *Erämiehen onnea* (1949) A. E. Järvinen tunnelmoi:

Olin silloin Pomokairassa hakemassa karhuja. [– –] *Erämaa oli minut ottanut valtoihinsa, ja hankien merkeistä kehittyi jännittäviä, väkevästi tehoavia tarinoita.* [– –] *Tuntui hyvältä ja turvalliselta, erämaa kaikkine runsaine mahdollisuuksineen ikäänkuin omalta.*[22]

Kuvaus on metsästysretkestä erämaassa, joka oli hurmannut kertojan. Pomokaira näyttäytyi hänelle kotoisana ja riittoisana, kadehdittavana toiminnan kenttänä varsinkin eräelämästä kiinnostuneille lukijoille. Metsänhoitajan ammattia pidettiin kutsumusammattina, jonka ominaisuuksista yksi oli rakkaus metsään.[23] Järviseen tämä sopii loistavasti. Leena Paaskoski, joka on tehnyt kansatieteellisen tutkimuksen metsänhoitajuudesta, on antanut väitöskirjalleen nimen *Herrana metsässä* – olivathan metsänhoitajat ”ylioppilasjätkiä” ja työ ”herrasmiehen hommaa”.[24] ”Herruus” viittaa luonnollisesti valtaan, mutta myös akateemiseen koulutukseen.

Metsänhoitaja ja Metsähallituksen pääjohtaja Jaakko Piironen, joka oli Järvisen sisarenpoika, oli 16–17-vuotiaana nuorena poikana ollut kesät 1944 ja 1945 enonsa apulaisena metsien tarkastustehtävissä.[25] Eläkkeellä ollessaan Piironen vastasi epäilyyn, ”tekikö se mies matkoillaan muuta kuin metsästi ja kalasti”:

[T]eimme metsissä täysiä työpäiviä. Enoni kulki edellä karttalaukku, kompassi ja tarpeelliset muistiin merkitsemispaperit mukanaan. Minä tulin perässä reppua ja pyssyä kantaen. Kolmantena joukkoomme kuului suomen pystykorva Penu, joka lähes päivittäin sai haukkuja ja enoni meille illallisen ammutuksi.[26]

Metsien arvioinnissa taipaleet saattoivat olla pitkiä ja tiettömiä kauppamatkoista puhumattakaan. Erämaassa ruoka oli hankittava suoraan luonnosta myös työtehtävissä ollessa.[27]

Kohti keskitettyjä hakkuita

Metsätaloudellisessa aikakauskirjassa vuodelta 1933 A. E. Järvinen kirjoitti metsäkokemuksistaan artikkelissa *Metsän runous*:

Metsä elää ja hengittää. [– –] *Aamuauringon säteet siivilöityvät lehvien läpi. Tuulen hiljainen henki koskettaa varpuja ja korsia, joissa kaste välkkyy ja kimaltaa. Perhonen lentää värikkäänä varjojen yli, lepattaa valossa, kosk[e]ttaa ehkä poskeasi tai kättäsi. Hengität syvään raitista aamuilmaa, pihkaista metsän tuoksua.*[28]

Mutta toisaalta

[m]etsätyömaalla on oma elämänsä, oma runoutensa. Ihminen tuo luontoon neroutensa ja voimansa, tekniikka ja sen voittokulku tunkeutuu syvälle metsiin, ja suurten työmaiden tienoilla kaikuu sen ylistyslaulu.[29]

Metsän runous muuttuu Järvisen tekstissä välillä metsätyömaiden runoudeksi. Siihen vaikuttanee artikkelin ilmestyminen alan julkaisussa. Kärjistetysti sanottuna alkoivat ihmisen ”nerous ja voima, tekniikka ja sen voittokulku” näyttäytyä toisen maailmansodan jälkeen Lapissakin. Parpolan ja Åbergin mukaan silloin hakkuupaineet valtionmetsissä kasvoivat ja hakkuiden painopiste siirtyi etelästä pohjoisen metsiin. ”Samalla Metsähallitus alkoi – – kehittää ja tehostaa hakkuuorganisaatiotaan” ottamalla käyttöön uuden keskitettyjen hakkuiden mallin. Niissä on kyse laajoista avohakkuista kiinteiden kämppäyhdyskuntien ympärillä.[30]

Heti sodan jälkeen puuta tarvittiin, ja hakkuumäärässä oli voimakas piikki. Se selittyy sotakorvausten maksamisella ja jälleenrakentamisella.[31] Metsähallituksen kiertokirjeessä vuoden 1946 lopulla ohjeistettiin luopumaan metsänhoidollisista perusteista hakkuiden sijoittamisessa, siirtymään puhtaasti liiketaloudellisiin ja käytännöllisiin näkökohtiin ja unohtamaan ”paikallisen kes-

tävyyden" periaate. Hakkuiden ensisijaiseksi kohteeksi tulivat vanhat metsät.[32]

Keskitettyjen hakkuiden promoottoreina olivat Metsähallituksen pääjohtaja Nils Arthur Osara ja Metsähallituksen arvioimisosaston päällikkö, Helsingin yliopiston metsänarvioinnin professori Vilho Lihtonen. He muuttivat yhtiön toimintaa puunkorjuun tehostamisen suuntaan, kuten valtionmetsien käytöstä väitöskirjan tehnyt Antti Parpola kirjoittaa.[33] Hän huomauttaa, että N. A. Osaran ajattelua leimasi optimismi. Se oli tuliainen Yhdysvaltain-matkalta. Osaran visiossa Suomen elintasoa voitiin nostaa metsävarojen avulla. Hän esitti radikaaleja keinoja Amerikan malliin, mikä tarkoitti "täysin koneellistettua, erittäin raskasta ja ruhjovaa" metsänkäyttötapaa. "Toisin sanoen luonnonmetsät tuli avohakata voimakkailla hakkuilla ja korvata 'teollisilla istutusmetsillä'."[34] Näin käyttämättömät "metsärikkaudet", "yli-ikäiset" ja "kehittämiskykynsä täysin menettäneet aarniometsät" saataisiin palvelemaan talouselämää, kuten Parpola Osaraa siteeraa.[35] 1950-luvun loppupuolelta lähtien avohakkuita alettiinkin nimittää "Osaran aukeiksi".[36]

A. E. Järvinen oli vuodesta 1922 toiminut Perä-Pohjolan piirikuntakonttorin arvioimistoimiston johtajana, ja hänen työhönsä ylimetsänhoitajana kuului hakkuiden kohdistaminen ja johtaminen.[37] Järvinen oli jo vuonna 1948 laatinut Pohjois-Suomeen useita keskitettyjä hakkuuehdotuksia pääosin koskemattomiin metsiin.[38] Olivathan Lapin ja Perä-Pohjolan metsät tutkimuksen mukaan "vajaatuottoisessa" ja "epätyydyttävässä metsänhoidollisessa tilassa", kuten Metsäntutkimuslaitoksen johtaja ja metsänhoidon professori Olli Heikinheimo vuonna 1948 asian muotoili. Hän määritteli voimakkaat hakkuut metsiä hoitaviksi, ja hänen mukaansa hakkuita pohjoisessa voitaisiin lisätä kolme kertaa suuremmiksi seuraavan kymmenen vuoden aikana:[39]

> *Kuta pikemmin ja kuta laajemmassa mitassa metsähallituksen suunnitelmat ns. keskitetyt hakkuut ja niiden edellytyksenä olevat puutavaran kuljetussuhteitten parantamistoimenpiteet saadaan toteutetuiksi, sitä paremmiksi käyvät mahdollisuudet metsänhoidollisten hakkuiden toteuttamiselle Perä-Pohjolassa ja Lapissa.*[40]

N. A. Osara puhui kesällä 1955 Rovaniemellä, missä keskusteltiin "Lapin metsien mahdollisuuksista" Suomen Metsänhoitajaliiton ja Perä-Pohjolan Metsänhoitajayhdistyksen järjestämässä opintotilaisuudessa. Hänen mielestään epäilyt metsien hitaasta kasvuvauhdista tai suunnattomien etäisyyksien aiheuttamista luonnollisista nolla-alueista olivat vääriä. Ne kantoivat "menneisyyden leimaa". Osara koki, että "tähänastiset hakkuulaskelmat johtavat käytäntöön sovellettuina liian hitaaseen Lapin ylivanhojen metsävarojen uudistamiseen".[41]

Samassa tapahtumassa myös pääministeri Urho Kekkosella oli puheenvuoro. Hän nosti esiin Lapin teollistamishankkeet ja mainitsi, kuinka "huomio ensi sijassa on kiinnitettävä Lapin suuriin metsävaroihin", vaikka jälleenrakentamisen päähuomio oli Lapin vesivoimavarojen rakentamisessa.[42] Antti Parpolan mukaan kaikissa Metsähallituksen päätöksissä ja toiminnoissa olikin nähtävissä valtiojohtoisuuden leima.[43]

A. E. Järvinen iloitsi kotikauppalassaan käydyistä keskusteluista ja esitelmistä, jotka koskivat Lapin metsien "uusia ja lupaavia" mahdollisuuksia.[44] Tapansa mukaan hän ylisti maakunnan väestöä:

> *Me, jotka olemme kokeneet Lapin sodan, nähneet sen jälkeisen hävityksen ja jälleenrakentamisen, emme voi olla toivottomia. Lapin kansa on näyttänyt elinvoimansa niin vakuuttavasti, että Lapin tulevaisuus on valoisa.*[45]

Toisaalta Järvinen tunnusti Lapin metsiä tarkastaessaan ja taloussuunnitelmia tehdessään olleensa pessimistinen. Turhautuneena hän koki tehneensä hakkuusuunnitelmia "kerta toisensa jälkeen" samoihin metsiin, "työtä työn vuoksi, vailla päämäärää, vail-

la tarkoitusta" hakkuiden toteuttamisesta.[46] Nyt tilanne oli muuttunut ja Järvinen toivoi Lappiin kokonaissuunnitelmaa, työohjelmaa. Sen ytimessä voisi olla puutavaran kuljetusmahdollisuuksien parantaminen, vanhojen hakkuualueiden raivaaminen ja kasvukuntoon saattaminen, soiden ojittamisen tehostaminen, puutavarateollisuuden kehittäminen sekä tutkimus "koko maakunnan ja maan parhaaksi".[47]

Pomokairan hakkuusuunnitelmat

[L]änsi-eteläs[s]ä tiesin olevan laajoja kuusikkoja, Eksymäselkäkin, jossa kuusikkoa riitti hyvällekin hiihtäjälle hiihtää väsyksiin asti hiihdellä. [– –] *Olin lähestymässä korkeahkoa vaaraa, kun pysähdyin katselemaan. Yön valossa näkyi tuttuja lumisia lakimaita monelta taholta. Näkyivät Porkoset, Haurespäät, Nutsortoset, Pomovaarakin.*[48]

A. E. Järvinen muisteli koskemattomia 1930-luvun Pomokairan alueita. Ehkä hän sielläkin erällä ollessaan arvioi metsiä, niiden kasvua ja puumääriä, kuten aiemmin tuli esille.[49] Erämies katsoi metsää metsäammattilaisen silmin, ja vuonna 1948 Järvinen esitti hyväksyttäväksi suunnitelmansa Pomokairassa sijaitsevan Pomojoen toimintapiirin 14 793 hehtaarin hakkuista. 94 prosenttia hakkuista olisi uudistushakkuita. Hänen laatimansa hakkuusuunnitelman mukaan

[o]sassa kuusikoita metsänhoidollinen leimaus on vaikeasti suoritettavissa. Ilmeisesti paljaaksihakkuu monessa tapauksessa johtaisi varmimpaan tulokseen, jos on mahdollista heti hakkuun jälkeen toimittaa kulotus ja kylvö. [– –] *Tällainen paljaaksihakkuualueen laajentaminen johtaisi myös suurempaan hakkuutulokseen.*[50]

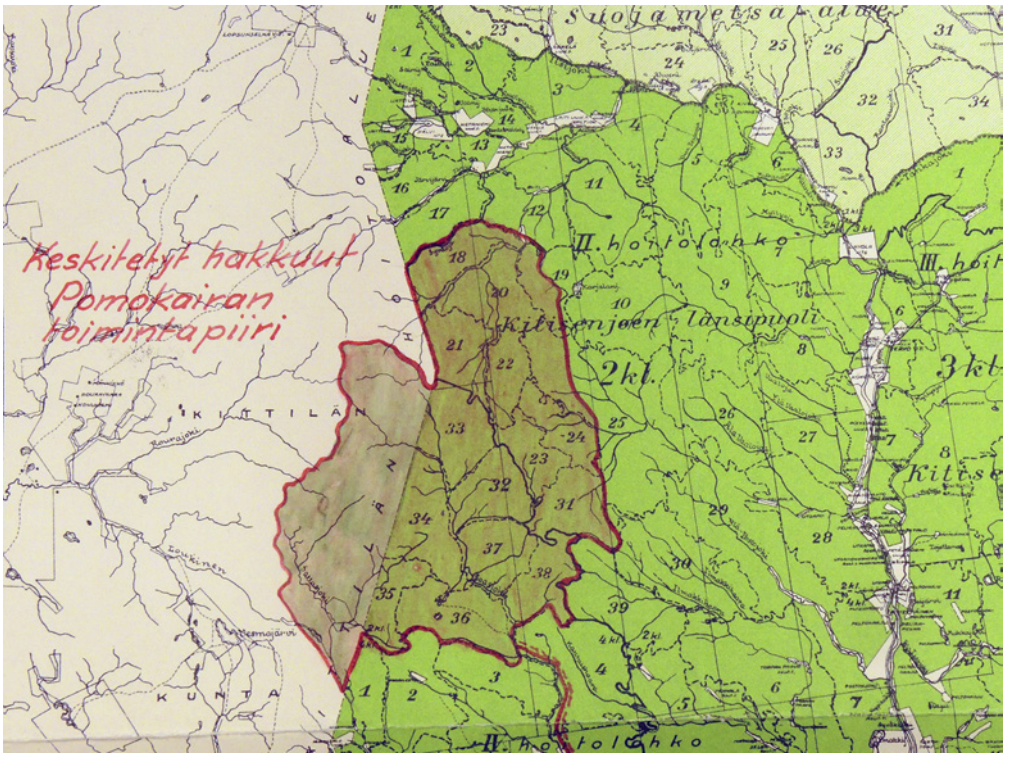

Pomokairan toimintapiiri on merkitty kartassa punaisella. Kuva: Mervi Löfgren (OMA, MhPPpa, ED:1).

Seuraavana vuonna Järvinen suunnitteli Pomokairan toimintapiirin hakkuut ja lähetti ne marraskuussa 1949 hyväksyttäviksi. Hän esitti hakattavaksi 48 383 hehtaaria, joka on noin puolet Pomokairasta. Yli 160-vuotisia metsiä siellä oli 92 prosenttia.[51]

Keskitettyjen hakkuiden suunnitelmissa vedottiin tutkimuksiin, jotka puolsivat mäntymetsiä Pohjois-Suomessa. Professori Yrjö Ilvessalo arvioi, että ”Lapin metsätalous on siis järkevästi harjoitettuna oleva pääasiallisesti mäntymetsätaloutta”. Pääosa, yli 60 prosenttia Lapin kasvullisten maiden metsistä olikin jo valmiiksi mäntymaita. Lisää mäntyä kasvattamalla voitettiin hänen mukaansa sekä puuntuotossa että ajassa.[52] Myös professori Vilho Lihtonen painotti puulajin vaihtoa ”taantuvissa kuusimetsissä”[53], ja Järvinen toisti, kuinka ”nykyisin on – – vallalla käsitys, että vanhat, paksusammalkankaiden kuusikot olisi hakattava avohakkuilla ja muutettava männiköiksi kylvöjä suorittamalla. Tällaiset hakkuut olisivat kiireellisiä, sillä metsien tila ilman hakkuita huononee huononemistaan ja laajat alat kasvullista maata ovat tuottamattomia.”[54]

Pomokairassa hehtaaria kohti suunniteltu hakkuumäärä oli 41 kiintokuutiometriä, mikä oli ”suhteellisen suuri verrattuna Perä-Pohjolan hakkuumääriin”. Järvisen arvion mukaan syynä siihen olivat avohakkuut. Hakkuisiin, jotka tulisivat kestämään 15–20 vuotta, sisältyi muun muassa kuusiarvopuita 612 000 ja keloja 38 500 kappaletta. Hänen laatimansa keskitetty hakkuusuunnitelma esitettiin hyväksyttäväksi vuonna 1950. Kitisen hoitoalueen aluemetsänhoitaja Taito Rautava oli ehdottanut samaa: ”On hyvin toivottavaa, että hoitoalueen kipeimmin hakkuun tarpeessa olevat laajat, vanhuuttaan kuolevat Pomokairan kuusikot saadaan hakatuksi ja mäntyä kasvamaan.”[55]

Järvisen mukaan hakkuita ei Pomokairan toimintapiiriin ollut aiemmin esitetty, koska ne eivät kannattaneet taloudellisesti. Alue oli kaukana puunkuljetusreiteistä, eikä kairan metsänhoidollinen käsittely ollut ”tähän asti” ollut selvä.[56] Hakkuut edellyttivät 70 kilometrin tieverkon rakentamista. Järvinen päätyi kuitenkin siihen, että Pomokairan metsät olivat yli-ikäisiä ja kiireellisen uudistamisen tarpeessa huolimatta monista metsänhoitoon liittyvistä epävarmuustekijöistä ja alueen poikkeuksellisesta syrjäisyydestä, kritisoi Parpola.[57] Häneen viitaten hakkuut suunniteltiin Vilho Lihtosen laatiman vuoden 1947 ohjekirjeen mukaan, jossa painotettiin sitä, että leimausten täytyi olla metsänhoidollisia ja että hakkuualueelta tuli poistaa enintään puolet puustosta. Ohjeessa kuitenkin todettiin, että ”jos se ei ollut taloudellisesti kannattavaa, tuli hakkuut toteuttaa aiempaa voimakkaampina ja niin, että metsät tulisivat kerralla käsitellyiksi”; toisin sanoen sekä metsänhoidollisia hakkuita että voimakkaita avohakkuita saattoi perustella samoilla ohjeilla.[58] Kaiken kaikkiaan Metsähallitus ohjasi hoitoalueita rohkeasti ylittämään hakkuusuunnitteet, päätteli Metsähallituksen tutkija Jukka Valtanen.[59]

Järvinen nosti esiin metsätalouden merkityksen myös kulttuurilehti *Kaltioon* vuonna 1950 kirjoittamassaan artikkelissa: ”Olisi jo aika saada Lapin vihreä kulta sille kuuluvaan arvoon, torjumaan työttömyyttä ja edistämään Lapin nousua, samalla koko maatakin hyödyttämään.”[60] Kyse ei hänenkään mukaansa ollut *vain* pohjoisen maakunnan noususta.

A. E. Järvinen ja hänen kollegansa tekivät vuodesta 1947 lähtien yhteensä 68 keskitettyä hakkuusuunnitelmaa, jotka käsittivät 909 000 hehtaarin alan. Tammikuussa 1958 metsätöissä oli 27 305 miestä, 8 202 hevosta, 430 autoa ja 315 traktoria. Osara kirjoitti, kuinka ”työvoimailmoitus sisältää korkeimmat luvut, mitä tiettävästi valtion metsätaloudessa koskaan on esiintynyt.”[61] Vuonna 1958 A. E. Järvinen jäi eläkkeelle.

”Vanhakantainen eränkävijä, moderni teknokraatti”

Tässä artikkelissa pyrkimykseni on ollut avata jälleenrakennuskauden ilmapiiriä suhteessa metsäsuhteeseen ja metsänhoitoon sen mukaan, millä silmällä A. E. Järvinen, henkilö

”polkuna aikaan” kulloinkin katsoi metsää, tässä tapauksessa Pomokairaa. Olihan hän Lapin johtavana metsäammattilaisena ja Metsähallituksen virkamiehenä ajan, yhteiskunnan ja sen toiminnan polttopisteessä. Siihen, miten hän tässä roolissa metsät näki, vaikuttivat korkeasti koulutettujen ja valtaapitävien johtajien silloinen tieto ja näkemykset metsien käsittelystä ja hakkuista. On hyvä muistaa, että herra se oli herrallakin, tässä tapauksessa ”mettäherra” A. E. Järvisellä.

Sota ja jälleenrakennusaika sävyttivät voimakkaasti 1940-luvun lopun ja 1950-luvun metsätaloutta. Paaskoski kirjoittaa, kuinka sodankäyneiden metsänhoitajien veljeys selitti myös miesten keskinäisten suhteiden luonnetta: ”Metsä oli helppo samaistaa isänmaahan, jota piti tulevia sukupolvia varten yhdessä hoitaa ja puolustaa.”[62] Isänmaahan viittaa myös Suomen luonnonsuojeluliiton puheenjohtaja, Metsäntutkimuslaitoksen erikoistutkija Timo Helle. Kolumnissaan *Suomen Luonto* -lehdessä vuonna 1998 hän kirjoitti A. E. Järvisen kyselleen haikeana ”’minne hävisivät nuoruuteni kairat’, vaikka hyvin tiesi, että oli vahvistanut useimmat leimikot omalla nimikirjoituksellaan. Voi vain arvailla, miten hän tästä ristiriidasta selvisi. Tuskin paljon erehdyn, kun arvaan, että ammatissaan hän katsoi uhranneensa omat mielenkiinnon kohteensa – – isänmaan edulle”, pohti Helle.[63]

A. E. Järvisen tarinat kumpuavat henkilökohtaisuudesta nousten siitä yleisemmälle tasolle, omaan aikaansa ja sen asenneilmapiiriin. Pomokairan luonto oli eräkirjailija A. E. Järvisen kuvauksissa toiminnan kenttä ja metsästäjän paratiisi. Alueen luontoa, ”erämiehen onnea”[64], Järvinen eli ja hengitti kuten seuraavassa muistelossa:

> *Kun olin nylkenyt ahman, alkoi sataa rankasti. Vettä tuli aivan kohisten. Siirsin asentoni alemmas ja asetuin tuuhean kuusen*

Pomokairaa Tunturipäältä kuvattuna, 2017. Kuva: Mervi Löfgren.

suojaan. Siellä keittelin kahvia ja söin vartaassa paistamaani metson täkkää, tyytyväisenä hymyillen, sateen kohinaa kuunnellen. Sitten hakkasin hongan, sytytin sen ja vaivuin uneen mielessäni säälin häive niitä ihmisiä kohtaan, jotka eivät tiedä erämiehen onnesta mitään.[65]

Näihin samoihin kairoihin, joissa Järvisen mieli lepäsi ja oli onnessansa, hän metsäammattilaisena suunnitteli ”kuolevien kuusikoiden” avohakkuita ja puulajin vaihtoa. Järvisen eräkirjoja tutkinut filosofi Tere Vadén näkee Järvisen toisaalta vanhakantaisena eränkävijänä, toisaalta modernina teknokraattina: ”Yhden eliniän sisään mahtuu niin metsän hakkaaminen kuin sen suojeleminen, kaikki ihmisessä, jolle suuret erämaat olivat riemukkaan elämän välttämätön ehto.”[66]

Uransa aikana A. E. Järvinen todisti ja edisti voimakasta, perinteisiä yhteiskunnallisia arvoja leikkaavaa teknologisoitumista ”uuden ajan uljaassa tahdissa”[67], mikä välittyy kirkkaasti hänen runostaan *Lapin nousu*:

Tuntureilla kiirii kaikuu
uuden ajan uljas tahti
toiveikkaana paisuu, raikuu
korven kosken vuorten mahti.[68]

Lappi alkoi sodan jälkeen modernisoitua, ja metsät olivat sen ytimessä. Savotat ja uitto olivat pohjoisessa vielä 1960-luvun alussa tärkeä työllistäjä, niin kuin olivat olleet jo 1800-luvun lopulta lähtien.[69] Sanomalehdissä ja muussa julkisessa kirjoittelussa Lappia yleensäkin kuvattiin tulevaisuuden maakunnaksi arvokkaine mahdollisuuksineen. Aikakauden Lappi-kuvaus ei ollut pelkästään ”etelän” tuote, vaan myös monet lappilaiset Järvisen tapaan kirjoittivat samaan sävyyn, toteaa sosiologi Jarno Valkonen.[70]

A. E. Järvinen, herkkä taiteilija, eli leipätyössään aikakauden uutta kumua, voimakasta ja maskuliinista luonnonkäytön huumaa, kun 1940-luvun lopulla ja 1950-luvulla Lapin luontoa alettiin ottaa tehokkaasti haltuun. Minulle hänen toimintansa avaa sodanjälkeisen aikakauden niin konkreettista kuin mentaalistakin kaksijakoisuutta, nostalgian ja modernin ristiriitaa. Vastakkainasettelusta huolimatta esimerkiksi 1950-luvulla toteutetut tuhansien hehtaarien avohakkuut eivät metsänhoitajapiireissä olleet kritiikin tai julkisen keskustelun kohteina. Reaktio oli ainoastaan passiivista vastarintaa suhteessa uuteen, metsäsuhteeseen vaikuttaneeseen tieteellis-taloudelliseen paradigmaan. Se vahvistui ”jälleenrakennusaikana, jolloin metsän antimista alettiin puhua kansantaloudellisena, uusiutuvana ja viljeltävänä luonnonvarana”, kuten Parpola ja Åberg Metsähallituksen historiikissa kirjoittavat.[71]

Mutta miten A. E. Järvinen pärjäsi jakautuneen metsäsuhteensa kanssa? Rivien välistä on luettavissa hänen ristiriitansa, joka tulee ilmi esimerkiksi kirjeenvaihdossa taiteilija H. Ahtelan kanssa. Heitä yhdisti kirjoittamisen ja kuvataiteen lisäksi se, että molemmat olivat metsänhoitajia. Ahtela tosin toimi ammatissaan nimellä Einar Reuter[72], eli hänen taiteilijanimensä oli eri kuin hänen virallinen nimensä – toisin kuin Järvisellä.[73] Vuonna 1953 Järvinen kirjoitti Ahtelalle:

Joskus tuntuu kuin olisi vieras nykyisessä maailmassa ja sen riennoissa, eikä oikeastaan osaa odottaakaan, että levoton, sodan vuosien jälkirasituksia poteva maailma tahtoisi ja ehtisi hiljentyä kuuntelemaan hiljaisia viestejä niistä kairoista, joissa eletään vielä lähellä suurta luontoa. Ihminen leventelee ja elää oman voimansa tunnossa liiaksi, huomatakseen ympäröivässä luonnossa sellaista, minkä eteen kannattaisi pysähtyä miettimään, tutkimaan ja nauttimaan. [– –] *Lähimmäs totuutta ja kauneutta pääsen ainakin minä yksinäisyydessä, suurten salojen hiljaisuudessa. Siellä voin häiriöttä kuunnella ”sydämen ääntä”. Joskus tunnen käyneeni niin lähellä kirkkainta kauneutta, että miltei pyörryttää. – Kunpa voisi ilmentää tuollaisen kokemuksen, ilmentää siten, ettei näy siveltimen vetoa, ei kynän piirtoa. Näkyisi vain yksinkertainen puhdas kauneus.*[74]

Oma pyrkimykseni on ollut katsoa A. E. Järvisen elämää kulttuurihistorioitsijana ja ottaa huomioon tulkintojen moniäänisyys. Mikrohistorian näkökulmassa pyritään välttämään asioiden esittämistä yksiselitteisinä todellisuudessa, joka on monimutkainen.[75] Myöskään yksittäisten ihmisten elämät eivät ole eheitä narratiiveja, vaikka sellaisina niitä usein pyritäänkin tulkitsemaan. Menneisyydessä – kuten nykyisyydessäkin – todellisuus oli sirpaleista, epäjatkuvaa ja eri motiivien ajamaa, mikä tulee esiin myös Järvisen kirjeessä H. Ahtelalle. Voin vain kysyä, mitkä olivat yksilön, johtavan metsäammattilaisen ja taiteilijan A. E. Järvisen vaihtoehdot – hänen, jolle Lapin erämaat olivat mielenrauhan lähde.

Viitteet

1 *Lapin Kansa* 18.11.2017.
2 *Lapin Kansa* 18.11.2017. Järvinen sijoittui äänestyksessä 33:ksi yhdessä Katja Gauriloffin ja Tarja Ylitalon kanssa (ibid. 2.12.2017).
3 Autti (nyk. Löfgren) & Rantala 2013, 12.
4 Esim. Elomaa 2001, 59.
5 https://www.ulapland.fi/Suomeksi/Ajankohtaista/Tapahtumat/Tapahtumia-2005/Virkaanastujaistilaisuus/Marja-Tuomisen-esitelma (1.3.2018).
6 Ks. Ginzburg 1996, 186. Mikrohistorian uranuurtaja Carlo Ginzburg viittaa mikroja makrohistorian, lähikuvien ja panorointien jatkuvaan edestakaiseen liikkeeseen.
7 Peltonen 1999, 38.
8 Pihlainen 2001, 311–313.
9 Holma & Pyykkö 2006, 59, 62.
10 Holma & Pyykkö 2006, 6, 323. Toisen maailmansodan jälkeen Järvinen otti aktiivisesti kantaa maakunnan asioihin myös taiteilija- ja kulttuurijärjestöissä, joissa hän oli kantavana voimana. Hän kirjoitti aktiivisesti myös eri sanomalehtiin, erälehtiin ja metsäalan julkaisuihin (ibid., 323–326).
11 Varis 2003, 138.
12 Holma & Pyykkö 2006, 72.
13 Järvinen 1951, 5.
14 *Suomen metsänhoitajat 1946–1960* 1961, 165.
15 Parpola & Åberg 2009, 9–10.
16 Parpola & Åberg 2009, 10, 115.
17 Korkalo et al. 1999, tiivistelmä.
18 Järvinen 1930, 27.
19 Järvinen 1962, 19.
20 Karjalainen 2009, 7–8.
21 http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Suojelualueet/Natura_2000_alueet/Pomokaira(6163) (24.4.2017); http://www.metsa.fi/documents/10739/1110148/vintilankaira_hks.pdf/65edb078-2dc4-459d-9546-54f11360070b (25.4.2017); Korkalo et al. 1999, 14.
22 Järvinen 1949, 88, 90–91.
23 Paaskoski 2008, 63. Paaskoski viittaa Erkki Laitakarin tekstiin (1952).
24 Paaskoski 2008, 63, 239.
25 Lusto, MhK. Piironen oli Metsähallituksen pääjohtajana 1986–1992 (Parpola & Åberg 2009, 485).
26 Lusto, MhK.
27 Lusto, MhK.
28 Järvinen 1933, 81.
29 Järvinen 1933, 81.
30 Parpola & Åberg 2009, 181.
31 Parpola 2014, 24.
32 Parpola & Åberg 2009, 191, 195.
33 Parpola 2014, 6; *Suomen metsänhoitajat 1946–1960* 1961, 253, 324.
34 Parpola 2014, 94–95.
35 Parpola 2014, 98.
36 Valtanen 1994, 14. Osara oli Keskusmetsäseura Tapion johdossa vuosina 1946–1952 ja toimi Metsähallituksen pääjohtajana vuosina 1952–1960 (*Suomen metsänhoitajat 1946–1960* 1961, 324–325).
37 *Suomen metsänhoitajat 1946–1960* 1961, 165; ks. Vadén 2000, 84.
38 Parpola 2014, 85, 88.
39 Heikinheimo 1948, 51–52.
40 Heikinheimo 1948, 52.
41 Osara 1955, 21, 23; ks. Parpola 2014, 118.
42 Kekkonen 1955, 31, 35.
43 Parpola 2014, 80.
44 Kauhanen (toim.) 1955, 73.
45 Kauhanen (toim.) 1955, 75.
46 Kauhanen (toim.) 1955, 73–74.
47 Kauhanen (toim.) 1955, 78.
48 Järvinen 1962, 20, 24.
49 Vrt. Lusto, MhK.

50 OMA, MhPPpa, ED:1. Aluemetsänhoitaja Taito Rautava, piirikuntapäällikkö Y. Pöyhönen ja piiritarkastaja Olavi Alm esittivät suunnitelman hyväksyttäväksi muutamin muutosehdotuksin.
51 OMA, MhPPpa, ED:1.
52 Ilvessalo 1955, 13. Kuusivaltaisten metsien osuus oli noin 27 %.
53 Lihtonen 1955, 61.
54 OMA, MhPPpa, ED:2.
55 OMA, MhPPpa, ED:2.
56 OMA, MhPPpa, ED:2.
57 Parpola 2014, 88–89.
58 Parpola 2014, 116.
59 Valtanen 1994, 14.
60 Järvinen 1950a.
61 Parpola 2014, 116, 121; Osara 1958.
62 Paaskoski 2008, 101.
63 Helle 1998, 23. Helle oli vuosina 1995–2000 Suomen luonnonsuojeluliiton puheenjohtaja (https://www.sll.fi/jarjesto/historia-alasivut/puheenjohtajat (26.11.2017)).
64 Järvisen kertomus *Erämiehen onnea* ilmestyi teoksessa *Erämaan lastuja* (1949).
65 Järvinen 1949, 96.
66 Takkinen & Vadén 2013, 49. Järvinen oli Lapin Luonnonystävien puheenjohtajana 1960–1963, ja hän toimi määrätietoisesti mm. Koitilaisen kairan suojelun hyväksi (Holma & Pyykkö 2006, 245–247, 289–290, 323).
67 Löfgren 2015, 33.
68 Järvinen 1950b.
69 Ks. Snellman 1996, 247–249.
70 Valkonen 2004, 230.
71 Parpola & Åberg 2009, 10, 257.
72 *Suomen metsänhoitajat 1946–1960* 1961, 378.
73 Tosin ensimmäisen kirjansa Järvinen julkaisi nimellä Erkki Jauri (esim. Holma & Pyykkö 2006, 323).
74 Ahtela 1970, 42–43.
75 Esim. Fingerroos & Kurki 2008, 13; Elomaa 2001, 70.

Lähteet ja kirjallisuus

Painamattomat lähteet

Lusto – Suomen Metsämuseo, Punkaharju
Metsähallituksen kokoelma A10009 (MhK)
Piironen, Jaakko 1996. A. E. Järvinen ihmisenä ja metsämiehenä. A. E. Järvisen muistoseminaari, Salla 5.10.1996.

Oulun maakunta-arkisto (OMA)
Metsähallituksen Perä-Pohjolan piirikuntakonttorin arkisto (MhPPpa)
ED:1 Metsähallitukselta saapuneet keskitetyt hakkuusuunnitelmat (1947–1949)
ED:2 Metsähallitukselta saapuneet keskitetyt hakkuusuunnitelmat (1950–1956)

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Ahtela, H. 1970. *Kauneutta tavoittamassa*. Karisto: Hämeenlinna.

Autti (nyk. Löfgren), Mervi & Rantala, Pälvi 2013. ”Esipuhe: Tavallisen epätavallisia vai epätavallisen tavallisia naisia?” *Tavallisen epätavallisia naisia. Historian naisten elämänvalintoja pohjoisessa, 7–15.* Toim. Mervi Autti & Pälvi Rantala. Lapin yliopistokustannus: Rovaniemi. http://lauda.ulapland.fi/handle/10024/61827 (25.4.2017).

Elomaa, Hanna 2001. ”Mikrohistoria johtolankojen jäljillä.” *Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen, 59–74, 473–475.* Toim. Kari Immonen & Maarit Leskelä-Kärki. Tietolipas 175. SKS: Helsinki.

Fingerroos, Outi & Kurki, Tuulikki 2008. ”Tihenevä ja laajeneva äänien kenttä.” *Ääniä arkistosta. Haastattelut ja tulkinta, 7–24.* Toim. Outi Fingerroos & Tuulikki Kurki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1194. SKS: Helsinki.

Ginzburg, Carlo 1996. *Johtolankoja. Kirjoituksia mikrohistoriasta ja historiallisesta metodista.* Suom. Aulikki Vuola. Gaudeamus: Helsinki.

Heikinheimo, Olli 1948. ”Perä-Pohjolan ja Lapin metsätaloudesta.” *Metsänhoitajien jatkokurssit 1947, V, 48–59.* Silva Fennica 64. Suomen Metsätieteellinen Seura: Helsinki. https://helda.helsinki.fi/handle/10138/13986 (25.4.2017).

Helle, Timo 1998. ”Rautahäkin valintatiskillä.” *Suomen Luonto 12/1998.*

Holma, Petteri & Pyykkö, Risto 2006. *Kairanviemä. Kirjailija A. E. Järvisen elämä*. Otava: Helsinki.

Ilvessalo, Y. 1955. ”Lapin metsävarat ja metsien tila.” *Lapin metsien mahdollisuudet*, *12–20*. Toim. V.-M. Kauhanen. Suomen Metsänhoitajaliitto: Helsinki.

Järvinen, A. E. 1930. ”Pomokairan liepeillä Paavon kanssa.” *Tapion taloissa. Eränkäyntejä Lapissa ja Perä-Pohjolassa, 27–48.* WSOY: Porvoo.

Järvinen, A. E. 1933. ”Metsän runous.” *Metsätaloudellinen aikakauskirja vol. 50, 1933*, *81–82.* Suomen metsänhoitoyhdistys: Helsinki.

Järvinen, A. E. 1949. ”Erämiehen onnea.” *Erämaan lastuja. Uusia tarinoita pohjoisilta palkisilta, 88–96.* WSOY: Porvoo.

Järvinen, A. E. 1950a. ”Lapin vihreä kulta.” *Kaltio 3/1950.*

Järvinen, A. E. 1950b. ”Lapin nousu.” *Kaltio 6/1950.*

Järvinen, A. E. 1951. *Omilta kairoilta. Uusia tarinoita pohjoisilta palkisilta.* WSOY: Porvoo.

Järvinen, A. E. 1962. *Viimeisellä vedenjakajalla.* WSOY: Porvoo.

Karjalainen, Taisto 2009. *Kulttuuriperintökohteiden inventointi 2009. Pomokaira, Sodankylä, Kittilä.* Metsähallitus, Lapin luontopalvelut: Rovaniemi. https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjhanke/read/asp/hae_liite.aspx?id=114702&ttyyppi=pdf&kansio_id=0 (1.3.2018).

Kauhanen, V.-M. (toim.) 1955. *Lapin metsien mahdollisuudet*. Suomen Metsänhoitajaliitto: Helsinki.

Kekkonen, Urho 1955. ”Lapin teollistamishankkeet.” *Lapin metsien mahdollisuudet*, *30–45.* Toim. V.-M. Kauhanen. Suomen Metsänhoitajaliitto: Helsinki.

Korkalo, Markku & Pouta, Tapio & Valle, Paulus & Onnela, Matti & Itkonen, Pertti & Paalamo, Päivi & Korpivuoma, Jukka & Kokkoniemi, Tuomo 1999. *Pomokairan alue-ekologinen suunnitelma*. Metsähallitus: Vantaa.

Lapin Kansa 18.11.2017.

Lapin Kansa 2.12.2017.

Lihtonen, V. 1955. ”Pohjois-Suomen metsätalouden suunnittelu.” *Lapin metsien mahdollisuudet*, *60–69.* Toim. V.-M. Kauhanen. Suomen Metsänhoitajaliitto: Helsinki.

Löfgren, Mervi 2015. ”’Uuden ajan uljas tahti’. A. E. Järvisen manifesti kulttuurilehti Kaltiossa.” *Kulttuurintutkimus 4/2015, 26–35.*

Osara, N. A. 1955. ”Lapin metsätalouden tulevaisuus.” *Lapin metsien mahdollisuudet*, *21–29.* Toim. V.-M. Kauhanen. Suomen Metsänhoitajaliitto: Helsinki.

Osara, N. A. 1958. ”Lukijalle.” *Metsähallituksen tiedonantolehti 1/1958.*

Paaskoski, Leena 2008. *Herrana metsässä. Kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1170. SKS: Helsinki.

Parpola, Antti 2014.*”Uinuvat metsävaramme käytön piiriin”. Valtionmetsien käytön suuri murros 1939–1970.* Politiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 18. Helsingin yliopisto: Helsinki.

Parpola, Antti & Åberg, Veijo 2009. *Metsävaltio. Metsähallitus ja Suomi 1959–2009.* Edita: Helsinki.

Peltonen, Matti 1999. *Mikrohistoriasta.* Hanki ja jää. Gaudeamus: Helsinki.

Pihlainen, Kalle 2001. ”Kaunokirjallisuus ja totuudellisuuskysymysten ylittäminen historiantutkimuksessa.” *Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen, 303–317, 499.* Toim. Kari Immonen & Maarit Leskelä-Kärki. Tietolipas 175. SKS: Helsinki.

Snellman, Hanna 1996. *Tukkilaisen tulo ja lähtö. Kansatieteellinen tutkimus Kemijoen metsä- ja uittotyöstä*. Pohjoinen: Oulu.

Suomen metsänhoitajat 1946–1960. 1961. Suomen Metsänhoitajaliitto: Helsinki.

Takkinen, Pasi & Vadén, Tere 2013. ”Haamusärkyä. Huomioita viime vuosisadan metsäsuhteen heikkouksista.” *Elonkehä 3/2013.*

Vadén, Tere 2000. *Ajo ja jälki. Filosofisia esseitä kielestä ja ajattelusta*. Lopunajan historiaa 5. Atena: Jyväskylä.

Valkonen, Jarno 2004. ”Luontokäsitysten politiikka Lapissa.” *Sosiologia vol. 41, 2004, 225–239***.**

Valtanen, Jukka 1994. *Pohjois-Suomen suuret avohakkuut 1946–70. Yhteiskunnallinen tausta, toteutus ja vaikutukset.* Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 533. Metsäntutkimuslaitos, Muhoksen tutkimusasema: Muhos.

Varis, Markku 2003. *Ikävä erätön ilta. Suomalainen eräkirjallisuus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 939. SKS: Helsinki.

Digitaaliset lähteet

Hoito- ja käyttösuunnitelma. Natura-alueet Vintilänkaira-Koitelainen-Pomokaira. http://www.metsa.fi/documents/10739/1110148/vintilankaira_hks.pdf/65edb078-2dc4-459d-9546-54f11360070b (25.4.2017).

Suomen luonnonsuojeluliitto. Puheenjohtajat kautta aikain. https://www.sll.fi/jarjesto/historia-alasivut/puheenjohtajat (26.11.2017).

Tuominen, Marja 2005. *"Me kutsumme menneisyyttä nykyisyytemme tueksi." Näkökulmia aikoihin ja niiden kokemiseen.* Virkaanastujaisesitelmä Lapin yliopistossa 28.2.2005. https://www.ulapland.fi/Suomeksi/Ajankohtaista/Tapahtumat/Tapahtumia-2005/Virkaanastujaistilaisuus/Marja-Tuomisen-esitelma (1.3.2018).

Ympäristö.fi. Suojelualueet, Natura 2000 -alueet: Pomokaira. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Suojelualueet/Natura_2000_alueet/Pomokaira(6163) (24.4.2017).

Abstract

A. E. Järvinen and Pomokaira
A Man of Many Roles

The focus of the article is the Finnish forester, writer and artist A. E. Järvinen, and his relationship to the wooded tract known as Pomokaira. Before World War II Pomokaira was a wilderness. I set out to address the questions: What do Järvinen's actions in Pomokaira as a passionate woodsman and artist, forester and civil servant working for Metsähallitus (the Finnish National Board of Forestry) tell us about his relationship to nature? How do his opinions open up perspectives on the post-war reconstruction of Lapland?

Nature in Pomokaira was a field of action and hunter's paradise for A. E. Järvinen the *writer*. He greatly enjoyed hunting and hiking there, and he wrote stories about the area in his wilderness books. His novels spring from personal experiences but extend to embrace more general themes, the time in which he lived and the attitudes prevailing then. However, as a leading *forester* in Lapland, the northernmost province in Finland, Järvinen planned the extensive clear cuttings that were to be carried out in Pomokaira and many other forested areas.

War and the ensuing period of reconstruction greatly determined the nature of forestry economically at the end of the 1940s and 1950s. Paaskoski (2008) has identified what she calls a *brotherhood* among the foresters who were in the war. Järvinen agreed with the opinions of the highly educated foresters in power, especially when forests and logging were at issue. Although clear cuttings of thousands of hectares were carried out in the 1950s, they were not topics of discussion or objects of criticism among foresters. For some foresters the only reaction could be passive resistance to the new scientific and economic paradigm in the relation to forests.

A. E. Järvinen, also a sensitive artist, experienced the new "thunder", a powerful and masculine euphoria from using nature, when nature in Lapland had effectively been conquered. For me his actions open up both concrete and mental ambivalence, paradoxes between nostalgia and modernity in the post-war period.

Jukka Mikkonen

Suomalaisten esteettiset metsäsuhteet

Metsien virkistyskäytössä pidetään tärkeinä metsien tarjoamia esteettisiä elämyksiä. Myös metsiensuojelussa viitataan metsien esteettisiin arvoihin. Mutta mitä on esteettinen luonnonarvostus ja mitä ovat metsien esteettiset ominaisuudet? Erittelen kirjoituksessani monipuolisen ”ympäristökritiikin” avulla suomalaisten esteettisiä metsäkäsityksiä.

Suomessa on totuttu puhumaan kahdesta kilpailevasta metsäkuvasta: toisaalta luonnontilaisesta eri-ikäisestä sekametsästä, jossa on monimuotoinen aluskasvillisuus, ja toisaalta hoidetusta, tasaikäisestä ja yksilajisesta metsästä, jossa on hyvä näkyvyys ja vähän aluskasvillisuutta. Kuvat on piirustettu 1800-luvun loppupuolen nationalistisissa hankkeissa, kansallisromantiikassa ja fennomaniassa, joissa suomalaista identiteettiä kytkettiin erinäköisiin ja eri arvoilla ladattuihin metsiin.[1] Ekologi Ilkka Hanski on harmitellut, että kumpaisenkin kuvan kohdetta nimitetään ”metsäksi”, eikä luonnonmetsää ja tehometsätalouden metsää eroteta kielessä samalla tavoin kuin ”niittyä” ja ”peltoa”.[2]

Ihmiset väittelevät jatkuvasti siitä, miltä metsän kuuluu näyttää; lehtien yleisönosastoissa puheena ovat erityisesti kaupunkimetsät ja niiden hoitamisen tavat. Suuri osa kansasta vastustaa avohakkuita kulkuväylien varrella, ja paljolti esteettisistä syistä: niitä pidetään rumina, ja siksi ne metsänhoidossa verhotaan maisemallisilla suojavyöhykkeillä.[3] Metsänhoitoa puolustettaessa taas viitataan tavallisesti taloudellisten seikkojen lisäksi ”ryteikköjen” ja ”pöpelikköjen” rumuuteen ja hoitamattoman metsän vaikeakulkuisuuteen.[4] ”Kauneus on katsojan silmässä” on silti arveluttava lause. Estetiikka ja ympäristönhoito käyvät yhteen ja ympäristönhoidolla on monenlaisia vaikutuksia. Metsäteollisuus iskostaa ihmisten tajuntaan yhtä kauneuskuvaa talouskasvua ajatellen, luonnonsuojelijat taas toista kuvaa luonnon monimuotoisuudesta huolehtien. Asenteiden – ja kauneuskäsitysten – muokkaamiseen, mielikuvamainontaan, käytetään aikaa ja rahaa.

Toisaalta ihmisillä on erilaisia luonnon käsitteitä ja käsityksiä miellyttävästä luonnonympäristöstä: sama ihminen voi haikailla villiin erämaaluontoon ja nauttia hyvin hoidetusta puistometsästä. Metsiin myös liittyy kaksijakoisia, ristiriitaisiakin mielikuvia: metsä on uhkaava ja turvaava, juhlava ja arkinen, metsätyypistä riippuen lempeä tai jylhä.[5] Mitä ylipäänsä tarkastellaan, kun tarkastellaan metsää? Ilmeisen kasvimaailman lisäksi metsä sisältää kallioita ja vesistöjä, eläinmaailman ja inhimillisen kulttuurin historiallisia kerrostumia.[6] Tarkastelun perspektiivit ovat loputtomat: ympäristön muotoutumista voidaan arvioida luonnontieteiden näkökulmista erilaisilla aikajänteillä, kun taas ihmisen kehon skaala, inhimillisen kokemuksen puitteet ja erilaiset kulttuuriset taustat ja tarinat määrittävät luontokokemusta tapahtumana. Metsää katsellaan järveltä, polulta, rinteeltä ja lentokoneesta.[7] Kaiken lisäksi metsä elää säiden ja vuodenaikojen mukaan; huomenna se on toisenlainen kuin tänään.[8]

Luonnonihailu liitetään vapaa-aikaan ja virkistykseen; arjessa ja työympäristössä ihmisten huomiota ohjaavat käytännölliset intressit, eikä propsipinoihin oteta metsätöissä helposti niin kutsuttua esteettistä etäisyyttä.[9] Toiselta puolen monet metsän virkistyskäytön

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

muodot ovat vauhdikasta tai määrätietoista toimintaa (suunnistus, marjastus) ja eroavat näin nekin ympäristön avoimesta ja kiireettömästä tutkailusta ja ihastelusta, kuten Metsätaloudellisen Valistustoimiston toiminnanjohtaja Emil Vesterinen huomauttaa esitellessään ulkomailla suosittua ”metsäretkeilyä” suomalaisille 1940-luvulla.[10] Sitä vastoin hakkuita suunniteltaessa metsää voidaan työympäristössä arvioida esteettisesti.

Tutkimusaineisto ja menetelmät

Käsittelen kirjoituksessani suomalaisten esteettisiä metsäkäsityksiä valottavaa kirjallisuutta 1800-luvun puolivälistä 2000-luvulle. Kirjava aineistoni vaihtelee normatiivisista metsänhoitomalleista kuvauksiin henkilökohtaisista salonautinnoista ja sisältää muiden muassa matkakertomuksia, luonnonsuojelukirjallisuutta sekä metsätieteellisiä maisemaestetiikkaa ja metsien virkistyskäyttöä koskevia kirjoituksia. Niiden laatijat ilmaisevat käsityksiään – tai tekstit ilmentävät käsitystä – metsän kauneusarvoista (esim. viehättävä, miellyttävä, lumoava, ihana, siisti; kolkko, ikävä, yksitoikkoinen, ruma) tai kuvaavat metsäkokemuksen aistimellisia ja henkisiä nautintoja. Esteettisen kokemuksen ymmärrän laveasti kauneuskokemuksena. Perinteinen kantilainen käsitys esteettisen kokemuksen pyyteettömyydestä ja aistihavaintoon perustuvasta välittömästä mielihyvän tunteesta hiertää esittelemiäni kauneuskäsityksiä.[11]

Tarkastelen aineistoani filosofisen estetiikan näkökulmasta. Selvitän, miten metsää kirjoituksissa lähestytään; mitä kauneuden tai rumuuden osatekijöinä pidetään; mille aisteille ja mielen kyvyille esteettinen kokemus perustuu ja millaisia syvämerkityksiä siihen kytkeytyy. Sovellan kirjoituksessani esteetikko Yrjö Sepänmaan kehittämää ”ympäristökritiikin” käsitettä. Ympäristökritiikillä Sepänmaa tarkoittaa ympäristön esteettistä kuvaamista, tulkintaa ja arvottamista eri välineissä matkakertomuksesta valo- ja elokuvaan. Ympäristökritiikki heijastaa kulttuurisia – jos kohta myös persoonallisia ja yhteisöllisiä – asenteita ja ohjaa ympäristön havaitsemisen ja kokemisen tapoja. Toisin kuin yleistä makua mittaavat tutkimukset, ympäristökritiikki ilmentää taidekritiikin tavoin perehtyneisyyttä (luonnontuntemus) ja harjaantuneisuutta (erittelykyky). Se antaa ihmisille välineitä ympäristön jäsentämiseen ja ehdottaa palkitsevaa tulkintatapaa.[12]

Olen valinnut esimerkeikseni ensisijaisesti kirjoituksia, joiden arvioin merkittävästi vaikuttaneen suomalaisten yhteisöllisten metsäkäsitysten muotoutumiseen tai vahvistumiseen.[13] Toisaalta olen halunnut tuoda esiin käsitysten historiallista taustaa, kuten verrattain heikosti tunnettuja metsäestetiikan varhaisia esityksiä suomalaisessa metsätieteessä. Lisäksi olen pyrkinyt osoittamaan esittelemieni käsitysten yleisyyttä esimerkkien moneudella. Muutamien mukaan ottamieni kaunokirjallisten kuvausten tehtävä on elävöittää ei-fiktiivisistä esityksistä abstrahoimiani näkökantoja; esitän kuvaukset raa’an referentiaalisesti luettuna, kirjallisesteettiset seikat ohittaen.

Seuraan työssäni luonnonmetsä–talousmetsä-jaottelua, mutta erotan aineistostani kaikkiaan neljä kauneuskäsitystä. Nimitän näitä luonnonmetsän (1) romanttiseksi kauneudeksi ja (2) ekologiseksi kauneudeksi sekä talousmetsän (3) hoidetuksi kauneudeksi ja (4) funktionaaliseksi kauneudeksi. Käsitykset ovat abstraktioita, ja metsät kasvavat monin paikoin kiinni toisissaan. Toisaalta käsitysten ”metsät” eivät ole yhteismitallisia: esimerkiksi funktionaalisesti kaunis ”puupelto” ei voi tarjota romanttista metsäkokemusta eikä yksilajinen istutusmetsä ole romantiikan katsannossa metsä ensinkään.[14]

Romantiikan luonnonmuseo

Nykymuotoisen luonnonestetiikan alkuperänä pidetään 1700- ja 1800-luvun erityisesti saksalaista romantiikkaa. Sen taustalla taas nähdään kaupungistumiseen liittyvä vapaa-ajan lisääntyminen ja urbaanista luonnonkaipuusta syntynyt retkeilyharrastus, luontotu-

rismi. Erämaaestetiikka on tuontitavaraa, jota Suomessa tekivät tunnetuksi etunenässä Elias Lönnrot kirjallisuudessa ja Werner Holmberg kuvataiteessa.[15] Suomalaisten alkukotia, ikimetsää, ihastelivat myöhemmin muiden muassa Juhani Aho, I. K. Inha ja Eino Leino sekä Akseli Gallen-Kallela, Eero Järnefelt ja Pekka Halonen.[16]

Erämaaestetiikka syntyi aikana, jolloin metsäteollisuus kasvoi aggressiivisesti.[17] Metsänkäytön muuttuminen ja lisääntyneet hakkuut vaikuttivat ihmisten mieliin. Luonnonmetsät alkoivat käydä vähiin, ja 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa Suomessa vahvistui ajatus perustaa maahan kansallispuistoja, ”luonnonmuseoita”. Pohjoisamerikkalaiseen *wilderness*-filosofiaan perustuvaa hanketta ajoi tunnetusti eritoten A. E. Nordenskiöld.[18] Vuonna 1880 tekemässään esityksessä Nordenskiöld toivoi säilytettäväksi ”kuvia [jotka] totuudenmukaisesti esittäisi[vät] isänmaata, sellaisena kuin se muinoin on ollut”.[19]

Luonnonmuseo-ajatus on läsnä myös varhaisessa retkeilykirjallisuudessamme: *Jalkamatkoilta*-teoksessaan (1891) esteettisen patikoinnin uranuurtaja ja melontaretkeilyn pioneeri August Ramsay muistelee ”jossain lausuttua ajatusta”, että ”olisi lunastettava jokin kruununmetsä ja säilytettävä ainiaan koskematta alkuperäisessä muodossaan, niin että vast’ edes, jolloin kehittyneempi viljelys oli valloittava metsät, siinä edes pysyisi kuva maan alkuasutuksen ajoista”.[20] Vuonna 1925 Metsähallituksen määräyksestä Pohjois-Suomen suojeltavaksi suunniteltuja luontoalueita tarkasteleva ja muiden muassa niiden maisemallisia arvoja punnitseva kasvitieteen professori Kaarlo Linkola on Rovaniemen ja Tervolan rajalla Pisaravaarassa niin ikään huolissaan asutuksen tihenemisestä ja alueen ”saloleimaisuuden” katoamisesta. Linkola toivoo, että seutu jäisi tuleville polville ”entisyyden juhlalliseksi muistomerkiksi”.[21]

Romanttiselle luontokokemukselle on tunnusmerkillistä kaipuu kuvitteelliseen menneisyyteen. Ikimetsä edustaa vapautta, puhtautta, turmeltumattomuutta, terveyttä – ja toisaalta erätalouden resursseja ja mahdollisuuksia: varhaiset samoilijat usein myös linnustivat ja kalastivat.[22] Liikkuminen on päämäärätöntä. Romantiikan metsä vie aina vain syvemmälle, erämaan yksinäisyyteen ja rauhaan (saksalaisten romantikkojen *Waldeinsamkeit*[23]). Ramsayn samoilua ohjaa erityinen ”metsäin samoamisen aisti”, joka herää ja tarkentuu salomailla; ”oppaasta riippumattomuuden sulous” korvaa ”pikku mutkien vastukset”, kuten kartasta näkymättömien soiden ja lampien kiertämisen.[24]

Nautinnollista on metsän koskemattomuus ja oman kulttuurin poissaolo. Vieras, luontaistaloudellinen kulttuuri luetaan osaksi luontoa: ”[m]etsä ei ollut haaskattua, salotorpissa hoidettiin maanviljelystä esi-isäin tavalla”, Ramsay toteaa.[25] Samoin Kaarlo Linkola pohtii, josko jokin lappalaisperhe voisi esitellä elinkeinoaan Pallas-Ounastunturin tulevan luonnonsuojelualueen kävijöille.[26] Kannot ja leimausjäljet sekä muut teollisen kulttuurin merkit sen sijaan häiritsevät. Viitasaarella vanhassa hirsimetsässä Ramsay nauttii:

> *[T]äällä ei ollut taistelua, ei kilvoittelua, metsänhenki syleili kaikkea, vuodatti vakavaa, levollista rauhaansa saliensa vieraille. Ääneti ihastellen astuimme yhä edelleen, pehmoinen, kostea sammal hukutti askelten äänet; ainoastaan silloin tällöin jonkun peljästyneen metsälinnun raskas lento keskeytti syvää hiljaisuutta; mutta pakolaisen päästyä varmaan turvaan vaipui taas kaikki entiselleen.*[27]

Valokuvateoksillaan ja kirjallisilla matkakuvauksillaan suomalaisten maisemakäsityksiä muovannut kirjailija-valokuvaaja I. K. Inha ihastelee 1900-luvun alussa Kuusamon Kivakkakoskella: ”Ei ainoatakaan ihmisasuntoa näköpiirissä, ei savua millään taholla, yksinäisyyttä ja sydänmaata vain, koko laakso täynnänsä mahtavaa luonnonrunoa, johon ihminen voi vaipua hetkettömäksi ajaksi”.[28]

Romantikon huomio kiinnittyy muiden muassa kookkaisiin puihin, kuten ikihonkiin, joita ei saata sylellä ympäri käsittää[29], luontokirjailija Urpo Häyrisen ihannemetsässä ei

Vanha honka Pitkäloukon luonnonsuojelualueella. Kuva: J. Carpelan / Museovirasto.

kaksikaan miestä yhdessä.[30] Kuvitteellisessa menneisyydessä puut olivat tosin vielä suurempia ja ”salomaiden entisen mahdin” saattaa Häyrisen mukaan vain kuvitella.[31] Inha:

> *Ne suurenmoiset, ikivanhat hongikot, joista meillä vielä on muisto lapsuutemme ajoilta, ne ovat olleet ja menneet.* [– –] *[Jäniskangas Kurussa] antaa vaan heikon käsityksen siitä juhlallisesta pilaristosta, jonka muodostavat ikivanhat aarniohongat.* Vanhat miehet vakuuttavat*, että sen vartevampaa ja vanhempaa metsää ei ole niillä seuduin ollut ennen vanhaankaan.*[32]

Romanttinen metsä on jylhä ja majesteettinen. Ylevän tunteen aiheuttavat toisaalta jättiläispuiden koko ja ikä, toisaalta luonnonvoimat, jotka näkyvät mm. myrskytuhoina. Samuli Paulaharju:

> *Niin kamalan vakavina seisovat jylhät hongat, niin huimaavan korkealle ne latvansa nostavat. Siellä täällä aina jotkut harmaantuneet jättiläishirviöt vielä yli muiden toveriensa katselevat. Tuolla joku vanhus on pitkin pituuttaan sortunut kankaalle, saanut sijansa valkeassa jäkälikössä. [– –] Tuolla on muutaman jättiläisen joku vielä valtavampi jättiläinen – mikä lie ollut, mistä tullut? – keskeltä poikki murskannut. Hirveä on ollut voittajan voima, hirveä, hammasta pureva, joka jännettä pingottava vastustuskin, sitä kertovat nuo sortuneen petäjän taivasta kohden ojentuvat sataiset säleet.*[33]

Kuolema on luonnollinen osa elämää. Pekka Halonen: ”Puita on pitkin ja poikki sekä pysty- että vaakasuorissa asennoissa. [– –] Tämä on luonnon suuri hautausmaa, jossa toinen kasvaa kaatuneen hartioista.”[34] Inha: ”[t]oisia [kelohonkia] on jo maahan kaatunut, lahonnut ja taittunut vuorenrinteen pykäliin ja koloihin. Nuo tosiaan saavat täällä kuolla luonnollisen kuoleman, lahota ja hajota omilla tiloillaan maan mullaksi. Melkeinpä vedän tyydytyksestä henkeäni...”[35]

Vaihtelu on arvokasta: kulkija ikävystyy, jos ”maisemataulut” ovat kaikki samanlaisia.[36] Romantiikan kaunosielua viehättävät vallankin poikkeamat ja erikoisuudet käärmekuusista mukuramäntyihin. Aarniometsän kauneus on oikullisuutta ja villiä arvaamattomuutta, jokainen puu kiinnostava yksilö. Luontokirjoillaan ja muun muassa *Metsäpolku*-nimisellä ”kodin ja koulun metsäkirjallaan” (1956) suomalaiseen luonnonarvostukseen vahvan jälkensä jättäneen Reino Kalliolan mukaan

> *[a]arniometsästä puuttuu hoidetulle metsälle ominainen tarkoituksenmukaisuus, jota pidetään yhtenä kauneuskäsitteen tunnusmerkeistä. Koskemattomassa salossa ei ole mitään kesyä eikä kultivoitua, koulittua, hyödylliseksi alistettua. Mutta siinä on vapautta ja voimaa, villiä, kahlitsematonta luonnon alkuvoimaa. Sen tunnelma on romanttinen, sadunomainen ja salaperäinen, harras, mieltä kummasti kiehtova.*[37]

Kauneusarvostelma on tavattu estetiikassa liittää välittömään mielihyvän tunteeseen. Toisaalta esteettisyyteen yhdistetään erityisesti taide-estetiikassa ajatus harjaantumisesta, perehtymisestä ja oppimisesta, haasteesta. Luonnonmetsästä puuttuu tarkoituksenmukaisuus, ja Urpo Häyrisen mukaan sitä on opeteltava ymmärtämään:

> *Aarniometsä on usein juhlallisen kaunista petäjien pylväikköä, johon valo siivilöityy hienoina keiloina komeiden oksistojen lomasta. Tunnelma on rauhallinen, milteipä sadunomainen. Mutta kaikkein tiheimmässä kuusiaarniometsässä voi ilmapiiri olla tunkkainen, kellarimainen, milteipä painostava;* on pystyttävä eläytymään tämän metsätyypin luonteeseen.[38]

Tärkeää ei ole yksin näkymä, vaan myös äänet tai äänettömyys, hajut ja tunnot. ”Sammal niin pehmoinen koskettaa – – pihkan tuoksu ja lehväin leyhy niin huumaava hengittää!” (Ilmari Kianto) tai ”hieno tuoksu, jossa on aineksia lahon puun, kostean metsämullan ja sienten aromista” (Reino Kalliola).[39] Aistillisesti vahvaan kokemukseen kytkeytyy monenlaisia henkisiä arvoja ja jopa mystistä ja panteistista ajattelua: Gallen-Kallela kulkee ilman kenkiä tunteakseen ”jumalaista yhteyttä luonnon kanssa”.[40] Ikimetsässä eläydytään ympäristöön, oivalletaan äärettömyys ja ikuisuus.

Runon metsä on peitteinen; se suojaa vainotun, mutta voi toisaalta kätkeä jotain uhkaavaa.[41] Peitteisyyden ja erämaisuuden vuoksi kuvittelu korostuu. Koululuokka toisensa jälkeen on tavannut Topeliuksen *Maamme kirjasta* Runebergin kuvauksen *Suomen erämaista*. Siinä Runeberg ylistää Saarijärven luonnonkauneutta ja etenkin ”äärettömän suurten, autioiden metsien synkeyttä”, joka liikuttaa samoilijaa vahvemmin kuin mikään muu. Noissa Saarijärven metsissä kulkiessa ”luulee olewansa hengellisten olentojen keskellä, joiden haamuja etsii silmin ja joiden kuiskutuksia odottaa korwin saawansa käsittää”.[42] Saman salaperäisyyden tuntee Paulaharju 1910-luvulla Kuolan Lapissa: ”Korpi haastelee omalla tavallaan, korven näkymättömät henget vaihtavat ajatuksiaan, ja olet tuntevinasi, että kymmenet, sadat, tuhannet silmät vartioitsevat sinua, ja sadat, tuhannet korvat kuuntelevat jokaista rasahdusta, mikä liikkeistäsi syntyy.”[43]

Metsää ei tarvitse elollistaa, se elollistuu.[44] Juhani Ahosta tuntuu Venäjän Karjalassa siltä ”kuin olisi joka puu ja kivi kätkenyt elävän olennon ja kuin olisivat haltijat meitä metsän sisästä pilkistelleet”.[45] Inhalla tuo ”koskematon ympäristö saatteli haavetta kaikkein harmaimpaan muinaisuuteen, maanitteli esiin vanhoja sammaleisia haamuja, muutti maatuneeksi haltijaksi jokaisen kuivuneen puun, lahonneen pökön”.[46] Gallen-Kallelalle ”[m]etsän kasvikunta tulee läheiseksi ystäväksi, puitten keskuudesta alkaa erottaa melkein luonteita, ja eriluonteisille ihminen ilmaisee eri asioita: toisia solakoille koivuille kuin lakkapää petäjille, toisia harmaille kelohongille kuin jylhän tummille kuusille”.[47] Kuvittelu heijastaa myös puulajeihin erilaisia ominaisuuksia. Aholle koivu on ”viaton”, raita ”ujo”, haapa ”hellämielinen”, nuori kuusi (”näreenpoika”) ”lapsellisen terhakka”.[48]

Peitteinen havumetsä sopii myös tuskaiselle kulkijalle; synkkä metsä ja kirkas taivas tuntevat hyvin hänen huolensa. Reino Kalliolan mielestä ”[h]iljainen, vakava, mietteliäs, hieman surumielinen kuusimetsä vastaa hyvin Suomen kansan mielenlaatua”;[49] Heikki Turunen uskoo niin ikään, että ”[y]ksi Suomen sydänkammioista on taatusti uhkaavan liikkumaton hivenen pelottava aarnikuusikko, jossa majavalampi välähtää mustana, sammaltunut liekopuu lojuu kelokannon päässä ikiuntaan”.[50]

Turusen kielikuva on osuva, siksi merkittävä paikka aarniometsällä on suomalaisten sydämissä. Koulukirjoista tutut kansallisromanttisten kirjailijoiden ja taiteilijoiden (aikoinaan kumoukselliset!) kuvaukset ovat perinpohjaisesti vaikuttaneet käsityksiin aidosta, alkuperäisestä, oikeasta suomalaisesta metsästä. Erämaaestetiikan suosio on itse asiassa suhteeton luonnonmetsien alaan ja luul-

tavasti myös niiden harrastamiseen nähden.[51] Mutta runon metsä onkin haaveiden metsä. Ikimetsä ja romanttinen halu olla vapaa ja hengittää havun tuoksua jatkavat elämäänsä taiteessa ja matkailumainoksissa, luontovalokuvauksessa, eräkirjallisuudessa, tuotteistettuna kansallispuistoissa.

Luonnonmetsän ekologinen kauneus

Jyväskylän yliopiston ekologian professori Janne Kotiaho tarkastelee järjestäjien pyynnöstä *Sata vuotta, tuhat tulkintaa* -näyttelyn teoksia: ”Katselin tarjolle asetettua kuvavalikoimaa kylmiltään, pohtimatta juuri mitään. Ekologin silmin sanottiin. Tiedostin kuitenkin, että olen romantiikan ystävä. Ei ole koskaan aiemmin tullut mieleen kysyä itseltäni miksi.”[52] Kotiaho keskittyy Gallen-Kallelan *Erämaajärveen* (1892) ja kirjoituksensa lopussa käsittää taidemakunsa: ”Olen romantiikan ystävä, koska Mestarit ovat tallentaneet suomalaisen sielunmaiseman kadonneet luonnonpii[r]teet, pankaoksaiset petäjät ja hopeaiset kelohongat.”[53]

”Ekologisessa kauneudessa” palataan luonnonmetsään, mutta nyt asenne on tieteellinen. Näöltään ekologin metsä on kuin runoilijan satumetsä ja tieteilijän tunteet ajoittain samat kuin romantiikan taiteilijoilla, mutta ekologi saattaa suhtautua penseästi sinipiikajuttuihin ja muuhun mystiikkaan. Ekologisen kauneuden metsässä aistihavaintoa syventää luonnontieteellinen ymmärrys ekosysteemistä ja ekologisista prosesseista, eliölajien välisistä monimutkaisista vuorovaikutussuhteista, elävästä metsästä.[54] Havaintoa rikastavat myös tekniset laitteet, kuten mikroskooppi.

Jos romantiikan ihannoima luonto, kuten Alpit, oli taloudellisesti epäkiinnostavaa, myös ekologinen estetiikka voi ihastella suurelle yleisölle arvottomina näyttäytyviä eliöitä ja ympäristöjä. Maallikko katsoo komeita puita, luonnontutkija sieniä, joita ilman eivät puut kasvaisi tai lahoaisi. Ekologinen kauneus

Sysikääpiä ja koivunkantosieniä vanhan koivun kyljessä Pudasjärven Itäkankaalla. Kuva: Ari-Pekka Auvinen.

ilmenee myös luonnossa, joka saattaa aluksi jopa työntää luotaan – mallitapauksena vaikeakulkuiset, vetiset, hyttysten kansoittamat suot.[55] Ekologinen estetiikka haluaa päästä pintavaikutelmia ja mielikuvia syvemmälle, ja tiedon avulla se ohittaa luonnonolioihin ja -ympäristöihin liitetyt kielteiset kulttuuriset mielikuvat. Limasieniasiantuntijat Marja Härkönen ja Elina Varis opastavat aloittelevia liikkuvan liman etsijöitä:

> *Värikkäiden limasienten etsiminen on hauska harrastus. Limakoista ja jopa itiöpesäkkeistä voi saada myös upeita valokuvia, jos käytössä on lähikuvaukseen soveltuva kamera. Pelkät valokuvat eivät kuitenkaan riitä pitkälle. Limasieniin hurahtanut haluaa myös tunnistaa havaitsemansa eliöt eli löytää niille oikeat nimet. Sitä varten on syytä ottaa näyte nimenomaan itiöpesäkkeistä. [– –] Useimmat limasienet voi määrittää suvun tarkkuudella jo suurennuslasin avulla. Tarkempaa tutkimusta varten tarvitaan mikroskooppi. Sillä tutkitaan esimerkiksi itiöpesäkkeiden ja itiöiden muotoa, kokoa, väriä ja pintarakennetta.*[56]

Ekologisen estetiikan kauniissa metsässä on paljon lahopuuta – tyypillisten arvioiden mukaan noin kolmannes metsän puumäärästä. Sitä on pystyssä ja pitkällään. Runsaan lahopuuston määrän vuoksi ekologin tai luonnonsuojelijan ihannemetsä yhdistetään ränsistymiseen ja kuolemaan.[57] Irvailijat ovat puhuneet ”kuoleman museoista” ja ”kuoleman suojelusta”, kun taas luonnonmetsän puolustajat korostavat osittain näkymättömän tai huomaamattoman elämän monimuotoisuutta.[58] Asenne ei ole ihmis- vaan luontokeskeinen, vaikkakin esteettiset arvot ovat ihmisen. Ekologinen estetiikka painottaa metsälajien määrää ja ihastelee harvinaisia lajeja: Pentti Linkolan oikeassa metsässä on ”suunnattoman rikas tuhansien lajien eloyhteisö kasveja, sieniä ja eläimiä”.[59] Metsälajit tarvitsevat sopivan elinympäristön, millä on tietysti vaikutuksensa ”metsän” määritelmään (puusto, lahopuun määrä, alueen koko jne.). Luonnontieteellisesti valveutunut metsänihastelu elää ennen kaikkea biologien keskuudessa; suuren yleisön tietoisuuteen sitä tuodaan mm. visuaalisissa tietoteoksissa ja luontodokumenteissa. Ekologista estetiikkaa harjoitetaan toki hoidetussakin ympäristössä: esimerkiksi Suomen luonnonsuojeluliiton vuonna 2013 järjestämä *Lahopuutarha*-hanke toi kuolleen puuaineksen pihoille ja puistoihin, joissa sitä ei ole juuri osattu arvostaa.[60]

Hoidetun metsän jalostettu kauneus

”Mun sydämeni tänne jää / kun aika on mun mennä pois / syystuuli vaan soi lauluaan / kuin kaiken tietää vois.” Katri Helenan sinivalkoinen ääni kuljettaa katsojaa metsän halki usvaisesta kuusikosta utuiseen männikköön, juhannuskoivikkoon, lehtoon, kansalliseen honkaiseen järvimaisemaan, suomaisen metsälammen vieritse ja lopulta istutustaimikkoon. Metsät ovat nuoria, puut tasaikäisiä. On harvaa ja avaraa, aluskasvillisuus ”siivottu” pois.[61] Edellä kuvatussa metsäyhtiö UPM:n *Metsä jää jälkeesi* -televisiomainoksessa (2012) uusinnetaan talonpoikaisen eetoksen, metsäteollisuuden ja snellmanilaisen fennomanian nivoutumassa 1800-luvulla syntynyttä käsitystä siitä, millainen on hyvinvoiva, viihtyisä, kaunis metsä. Se on ihmisen kultivoima ja kansakunnan tie pois kurjuudesta.

Kulttuurin ja edistyksen puolestapuhuja Snellman kirjoitti *Saima*-lehteen 1844 matkakertomuksen, jossa hän kuvaa näkemiään maisemia noin neljänkymmenen peninkulman matkalla maan halki:

> *[M]etsän peittämiä vuoria, metsän peittämiä laaksoja, metsän peittämiä niemiä ja saaria autioiden, synkkien järvien ympäröiminä. Samaa näit eilen ja toissapäivänä, samaa näit edellisen kyydin aikana, samoin seuraavalla, aina ja ikuisesti. [– –] Kun kaiken tämän jälkeen tulee maan länsiosaan, niin sen proosalliset laakeat mutta viljellyt tasangot ovat todellinen paratiisi. Metsiköt, niityt, pellot, siinä on kuitenkin jonkinlaista vaihtelua.*[62]

Samoin ihannoidaan viljelysmaisemaa talonpoikaisessa kristillisessä ajattelussa, jossa ihmisen velvollisuus on raivata korpea.[63] Rovastin siunauksella Jussi kaataa suolta torppansa tieltä muutamat puut: joku ”kitukasvuinen käkkyrämänty” ja ”vahvakaarnainen ja tasalatvainen pieni vanhus” saavat väistyä; Koskelaa ympäröivä metsä taas on ”sankka” ja sitä saakin siis syyllä harventaa.[64] Jalostamisen ajatus yhdistää kristillisen talonpoikaisuuden, metsäteollisuuden ja snellmanilaisen suomalaisuus- ja sivistysajattelun. ”Luonnon työ itseksensä on aina vailinainen”, toteaa yhden varhaisimman suomenkielisen metsänhoito-oppaan *Toimellisen ja taitawan metsän hoitajan* (1857) kirjoittaja ja jatkaa: ”Sentähden ihmiselle on suotu järkeä, jolla taitaa luonnon waikutukset johdattaa ja suunnitella omain tarwettensa ja aikomistensa päämaaliin. Mitä luonto ei tee itseksensä taikka tekee wailinaisesti, sen pitää ihmisenjärjen täyttämän.”[65] Yli seitsemänkymmentä vuotta myöhemmin Helsingin yliopiston metsänhoitajana toiminut Martti Hertz lausuu, että ”[i]sänmaamme luonnonkauneus on sellaisenaan hiomaton timantti, joka vasta jalostettuna saavuttaa täyden arvonsa”.[66] Ja yli seitsemänkymmentä vuotta Hertzin artikkelin jälkeen metsäteknologian professori Pertti Harstela ilmoittaa *Metsämaisemamme*-teoksensa alussa: ”[P]erimmäinen lähtökohtani on se, että ’maan Hän on antanut ihmisten pojille’ viljeltäväksi ja varjeltavaksi – tosi kauniin maan.”[67]

Hertzin jalostuspuheen innoittajana oli tosin mielenkiintoinen maallinen auktoriteetti: saksalainen metsätieteilijä Heinrich von Salisch, jonka 1880-luvulla kehittämä ”metsäestetiikka” (*Forstästhetik*), oppi kauneusarvojen huomioon ottamisesta metsänhoidossa, saapui Suomeen 1800- ja 1900-luvun vaihteessa.[68] Siitä innostui muiden muassa P. W. Hannikainen, joka artikkelissaan *Kauneudenaisti metsänhoidossa* (1893) antoi neuvoja esimerkiksi lohkohakkuiden järjestämiseen ja oksien karsimiseen. Metsäestetiikkaa esitteli – Suomen Metsätieteellisen Seuran kokouksessa ja *Valvojassa* – myös fyysikko ja senaattori Theodor Homén, joka piti tärkeänä ”kauneusharrastusten” ja ”taloudellisten etujen” yhdistymistä metsänhoidossa.[69]

Metsänhoidon professorina ja sittemmin Metsähallituksen ylijohtajana toiminut A. K. Cajander ajoi hänkin oppia: ”Jokainen hyvin hoidettu metsä on kaunis”, Cajander lausuu, ensin saksaksi ja sitten suomeksi.[70] Cajander toivoi toimia metsien kauneuden ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi; huomiota olisi kiinnitettävä ennen kaikkea kaupunkiympäristöjen ja matkailureittien varrella sijaitseviin metsiin.[71] Cajander ihaili Heinolan pohjoispuolella sijaitsevaa ”laajaa ja kaunista hakkuilta verrattain säilynyttä mäntymetsää”, josta hän arveli saatavan ”todellisen havumetsäpuiston”, kun polkuja täydennettäisiin kävely- ja ajoteiksi. Kaupungin itäpuolella sijaitseva nuorta lepikkoa ja pajukkoa kasvava yli 150 hehtaarin laajuinen kaupungin hevoshaka oli hänen mielestään ”epäilemättä rumimpia maa-alueita meillä”, mutta esimerkiksi kaskikylvöllä sekin voitaisiin muuttaa kauniiksi männiköksi.[72]

Metsäestetiikka jäi kuitenkin muutamiin esittelyihin, sekä sotien ja jälleenrakennusajan varjoon, ja esteettisistä kysymyksistä kiinnostuttiin laajemmin vasta 1960- ja 1970-luvuilla metsien monikäytön noustua puheenaiheeksi. Kauneudellisia näkökohtia toi metsämiesten tietoisuuteen etenkin Peitsa Mikola, Helsingin yliopiston metsänhoitaja, metsäbiologi, luonnonsuojelija ja metsien ”moninaiskäytön” puolestapuhuja. Mikolan mukaan ”[m]etsänhoito ja maisemanhoito ovat suuressa määrin yhdensuuntaisia. Metsänhoidollisesti hyvässä ja tuottavassa tilassa oleva metsä on yleensä myös kaunis, ja hävitetty tai pilalle hakattu metsä on ruma.” Hän jatkaa: ”Mutta on poikkeuksiakin. Puhdas viljelykuusikko parhaassa kasvuvauhdissaan voi olla yksitoikkoinen ja synkäntuntuinen, kun taas vajaatuottoiseksi tuomittu hakamaakoivikko voi olla kaunis ja viehättävä, ainakin keväällä valkovuokkojen kukinta-aikana.” Mikola pohtii myös kauneuden ajallista ulottuvuutta ja myöntää, että ”[m]etsätaloudessa esiintyy pakosta myös välttämättömiä rumia välivaiheita, jotka onneksi ovat ohimeneviä”; tällaisia ovat esimerkiksi tuoreet

hakkuualat ”kantoineen ja hakkuutähteineen”.[73] Toisaalla Mikola huomauttaa, että valtaosa metsien virkistyskäytöstä tapahtuu ja tulee tapahtumaan metsissä, joissa harjoitetaan myös metsätaloutta.[74]

Samoin kuin romantiikan metsässä, myös hoidetussa metsässä kauniina pidetään kookkaita puita. Vanhoissa puissa on Theodor Homénin mielestä ”jotain ylvästä”:[75]

> *[M]etsän kauneuteenhan kuuluu, että kukin puu kasvaa uljaaksi ja voimakkaaksi. Mitään kitukasvullisuutta ei saa olla. Jos jokin paikka on mätä tai suoperäinen, on se kuivattava ja ojitettava, jos jollakin paikalla maa on liian laihaa, on hankittava siihen ruokamultaa ja voimaa.*[76]

Talousmetsää Suonenjoella. Kuva: Pekka Kyytinen / Museovirasto.

Hoidetun metsän kookkaat puut ovat ihmisen hiomia timantteja. ”Suorat ja soreat valiopuut ja nouseva nuori metsä hyväilevät metsän hoitajan silmää”, Reino Kalliola luonnehtii käsitystä.[77] Hertz pohtii, miksi tällaiset puut eivät kiinnosta kuvataiteilijoita:

> *Kitukasvuiset, väärät ja kiveräoksaiset tasalatvamännyt näyttävät olevan taidemaalareittemme mieliaiheita. Kieltämättä tällaisten kääpiöiden omalaatuista kauneutta tekisi mieli kuitenkin kysyä, miksi ei useammin ole kuvattavaksi valittu hyvissä olosuhteissa kasvanutta mäntymetsää, jonka ainutlaatuinen luonnon luoma viivakauneus ei voine jäädä tekemättä vaikutusta edes tavalliseen maallikkoon.*[78]

Rumaa on huonosti hoidettu tai hoitamaton metsäturkki. 2000-luvulla toimittaja-kirjailija-poliitikko Lasse Lehtinen kirjoittaa karelianistien aikoinaan ja Pentti Linkolan myöhemmin ihailemasta Venäjän Karjalasta: ”Hoitamaton metsä on yhtä viehättävä kuin hoitamaton puutarha. Harvinaisuutena se saattaa hetken viehättää kuten hylätty hautausmaa, mutta pian näky tekee olon surulliseksi.”[79] Jalostuskatsannossa rakennetaan yhteys kauneuden ja metsän (ja ihmisen) hyvinvoinnin välille. Lahopuut ovat uhka; niiden myötä metsään saattaa tulla tauteja, joista koko metsä (puusto) sairastuu.[80]

Jalostetun metsän kauneus perustuu metsätieteelliseen tietoon, ja sen havaitseminen on metsän toiminnan ymmärtämistä.[81] Metsänhoitajan on oltava rationaalinen: Hertz huomauttaa, että esimerkiksi vallitsevan puulajin vaihtamiseen ”ei ilman huolellista harkintaa olisi ryhdyttävä”.[82] Taloudellisuuden, esteettisyyden, eettisyyden, terveellisyyden ja muut arvot parhaiten yhdistävä ratkaisu tuottaa Yrjö Sepänmaan mukaan ”korkeamman asteen käsitteellis-älyllisen esteettisen arvon, joka on [– –] rakenteissa ja suhteissa – harmoniana, kontrasteina, dynamiikkana – [– –] eri arvoalueiden kesken”.[83]

Inhimillisen tekijän ja tarkoituksen mukaan tuominen tarkoittaa arvioinnin kriteerien muuttumista. Hertz myöntää, että ”villin luonnon luonnetekijät ovat omalaatuisessa kauneudessaan korvaamattomia”, mutta se ei saa häntä asettamaan ”luonnonmuseoita” ”kulttuuriluonnon” edelle. Hertz perustelee kulttuurimetsän kauneutta viittaamalla tarkoituksenmukaisuuteen, ”joka Platonin ajoista on tunnustettu yhdeksi kauneuskäsitteen ulkokohtaisista tunnusmerkeistä”.[84] Metsän toiminnan rinnalla metsäestetiikassa arvioidaan metsän tilaa ja tunnelmaa ihmisen skaalan ja arkkitehtuurin näkökulmasta: puiden koko ja keskinäinen suhde, valo, peitteisyys, avaruus...[85] Sepänmaa tiivistää kulttuurimetsän kauneudelliset edut: ”hoitometsä on siistimpi, yksilajisempi, rakenteeltaan ja hahmoltaan selkeämpi, ja siinä mielessä kauniimpi!”[86]

Kulttuurimetsässä kuljetaan polkuja pitkin. Hoidettua kauneutta – työn tulosta, käden jälkeä – katsellaan mielellään ylhäältä ja etäältä, hallinnan perspektiivistä, jota muuten suosii romanttinen vaeltajakin.[87] Metsäntutkimuslaitoksen johtaja ja metsänhoidon professori Olli Heikinheimo kirjoittaa metsätaloutta ja matkailua koskevassa artikkelissaan:

> *Jalan retkeilijä samoilee toisinaan metsässä tuntikausia näkemättä muuta kuin puiden runkoja ja latvuksia. Vasta rinteelle tai laelle päästyään voi hänkin antaa katseensa suuntautua etäämmälle ja saada* todellisuutta vastaavan kuvan *häntä ympäröivästä metsäkylläisestä suomalaisesta maisemasta.*[88]

Samoilun yksitoikkoisuuden välttämiseksi hoidetussa metsässä pyritään lisäämään mieltä virkistävää vaihtelua. Metsähallituksen ylitirehtööri Hannikainen toteaa *Metsänhoito-opissaan* 1903, ettei metsästä saisi hävittää ”semmoisia puulajeja, jotka, jos kohta taloudellisessa suhteessa eivät suuresti lisääkään metsän arvoa, kuitenkin sekapuina metsää kaunistavat, kuten moninaiset lehtipuulajit, esim. pihlaja y. m.”.[89] Pihlajasta Hannikainen lisää: ”Metsänhoidossa se ei ole tärkeä, mutta se on ihana puu, jonka vihanta ja kaunis muoto antaa metsälle koristusta ja vaihtelevaisuutta.”[90]

Mikola puolestaan esittää yleisen säännön:

> *Kaikki mikä lisää metsässä vaihtelua, edistää sen maisemallista kauneutta ja tekee sen myös ulkoilijoille mielenkiintoiseksi. Metsä, jossa iältään vaihtelevat puhtaat ja sekametsiköt, järeät puustot ja uudistusaukot vuorottelevat, ovat kauniita ja mielenkiintoisia, ja sellaisissa metsissä kulkija kokee jatkuvasti uusia elämyksiä.*[91]

Metsänhoitaja ei voi pelkästään kultivoida kauneutta, vaan hänen toiminnallaan on talouden sanelemat ehdot, ja näin metsäestetiikka on kompromissien taidetta. Kauneimpia olisivat ylväät vanhat puut, mutta niiden säilyttämiseen ei metsänomistajalla katsota olevan varaa.[92]

Metsätieteellisen tiedon ja kaunoaistillisten nyrkkisääntöjen ohella esteettinen metsänhoito edellyttää kauneuden tajua. Honénin mukaan metsänhoitaja tarvitsee taideaistia, jotta tämä ”voisi ohjata metsän muodostamista siten, että sen kauneus parhaiten ilmenisi”.[93] Metsänhoitajalta vaaditaan kontekstin ymmärrystä ja paikan tajua: Mikolasta esimerkiksi avohakkuu voi olla perusteltua ”taitavasti käytettynä”, jolloin se avaa esiin kauniin näkymän. Avohakkuualan on kuitenkin oltava pieni ja sen tulee myötäillä maaston rajoja: ”Kaikkea kaavamaisuutta ja keinotekoista suoraviivaisuutta olisi metsämaisemassa vältettävä.”[94] Myöhemmät maisemanhoidon oppaat toistelevat ajatusta hakkuiden sovittamisesta maiseman epäsäännöllisiin muotoihin.

Hannikainen kirjoittaa varhaisessa metsäesteettisessä artikkelissaan, kuinka metrin välein riviin istutetut taimet kyllä kohoavat ja tekevät istuttajansa ylpeiksi viljelystoimen menestyksestä, ”[m]utta jokainen, joka tuon istutuksemme näkee, ehdottomastikin kääntää silmänsä pois tuosta luonnottomasta metsästä, jossa puut seisovat kuin sotamiehet kasarmipihalla, josta kaikki metsän luonnolli-

suus kokonaan puuttuu".[95] Tällaiset istutukset näet loukkaavat "kaikkea luonnollisuutta" ja "kaikkea kauneuden aistia". Rivi-istutus voi näyttää huolellisesti hoidetulta, mutta ei kauniilta.[96] Onneksi ihmiselle on suotu oveluutta:

> *[S]e kauneuden-aistia loukkaava vaikutus, jonka rivikylvö ja -istutus tuottaa, voidaan kokonaan saada poistetuksi jos istuttamalla tai kylvämällä rivien väliin säännöttömästi saadaan istutus- ja kylvörivit kokonaan salatuiksi. Tämän kirjoittaja on nähnyt rivi-istutuksen kautta kasvatettuja aivan luonnollisia metsikoita, joista ei ammattimieskään olisi voinut luulla muuta kuin että luonto itse on ne kasvattanut, noudattamatta mitään ihmiskäden osoittamaa järjestystä.*[97]

Metsäesteetikon on tärkeää ymmärtää erilaisia metsätyyppejä ja topografiaa. Joskus metsänhoitajan voi olla perusteltua pitäytyä toimenpiteistä ja esimerkiksi jättää harvat puuvanhukset heikkokasvuisille alueille, kuten kallioille ja rämeille.[98] Hannikainen kehottaa säästämään yksinäiset vuoripuut ja kansan historian kannalta merkittävät puut ja puuryhmät. Edelleen "olisi säilytettävä sopivissa paikoissa isoja puita ainoastaan osoitteeksi nykyiselle ja tuleville sukupolville mitenkä mahtavaksi metsän puu voi aikain kuluessa varttua". [99] Näkemys toistuu Hannikaisen allekirjoittamassa Metsähallituksen kiertokirjeessä 8. huhtikuuta 1905:

> *Muistakin [kuin metsänhoidollisista] syistä voidaan mitantäyttäviä puita erinäisissä tapauksissa jättää leimaamatta, kuten ijäkkäitä puita, jotka ovat varsinaisena kaunistuksena tai tunnuspuina paikkakunnalla tai joita pidetään erityisinä vanhoina muistomerkkeinä, samoinkuin sellaisia puita ja metsiköitä, joita on syytä säilyttää aarniopuiksi erityisiä tarpeita varten muodostumaan.*[100]

Sepänmaan analogian mukaan metsänhoitajalla on ympäristöestetiikassa samanlainen rooli kuin taiteilijalla taide-estetiikassa. Metsänhoitaja on "eräänlainen taiteilija ja metsä hänen taideteoksensa", taiteen laji maisemaarkkitehtuuri. On myös kansantaidetta: sukupolvien mittaan muotoutunutta anonyymiä metsää.[101] Taide-analogiaa laajentamalla voidaan puhua aikakausista ja tyylisuuntauksista.

Metsäesteetikon taiteellista puolta on kaunokirjallisesti kuvannut Veikko Huovinen *Puukansan tarinassaan*. Romaanissa majesteettinen vanha metsä aiheuttaa sitä leimaamaan tulleelle metsänhoitaja Adiel Sukevalle epävarmuutta ja ristiriitaisia tunteita: metsässä toimenpide ei näytä enää niin kaavamaiselta kuin miltä se oli konttorilla vaikuttanut.[102] Sukeva on "jossakin määrin taiteilijaluonne" ja asettuu vastustamaan Metsähallituksen vuoden 1919 kiertokirjeen ohjetta, joka sallii uudistushakkuun *tai* kasvatushakkuun.[103] Hän uhmaa instituutiota, hakee "välimuodon välimuotoa", väljentää rohkeasti, mutta säilyttää parhaat osat "eräänlaisena luonnon ihmeenä, aarniona". Leimaustapansa taiteilija nimeää "ikisalon säilytysasennoksi" tai "ahneuden torjumisasennoksi".[104]

Nykypäivän metsäestetiikassa ei toimita yksinomaan metsäesteetikon oivalluksen varassa, vaan suunnittelussa tukeudutaan ympäristöpsykologiaan ja sosiologiseen maisemaarvostusten tutkimukseen, jossa esimerkiksi havainnekuvien ja tietokoneavusteisten mallinnusten avulla koetetaan seikkaperäisesti selvittää, millainen metsä kulkijoiden enemmistöä miellyttää.[105] Makututkimuksissa arvostetuiksi piirteiksi nousevat tyypillisesti hyvä näkyvyys ja avaruus, helppokulkuisuus ja puuston lajillinen ja ikävaihtelu; tärkeää on ympäristön yhtenäisyys ja vaihtelu.[106] Kyselyissä kulttuurimetsää suosivat virkistysliikkujat näyttäisivät vierastavan paitsi vaikeakulkuiseksi mieltämäänsä luonnontilaista metsää myös yksitoikkoiseksi kokemaansa *puupeltoa*.

Puupellon funktionaalinen kauneus

> *[T]unnustetuimmat taidemaalarimme aina suurmestari Akseli Gallén-Kallelasta Reidar Särestöniemeen – – saakka ovat suostu-*

neet kuvaamaan vain aarnio- ja outametsiä mutta ei talousmetsiä. Miksi ”puupelto” tänäkin päivänä odottaa pätevää taiteellista kuvaustaan, vai eikö sen aika ole vielä koittanut? [– –] *Olisikohan asia ehkä niin, että aarniometsän estetiikan tajuaminen vaatii oman asiantuntemuksensa ja viisautensa, jota ei ole kaikille annettu. Sopikaamme siitä, että ”puupeltomies” retkeilee mieluummin puupellolla ja esteettisesti älykäs mies aarniometsässä – niin kauan ja silloin kuin tähän on vielä tilaisuutta.*[107]

”Puupelto” tarkoittaa talousmetsää, jota luonnehtivat kaavamaisuus, geometriset muodot sekä tasaikäinen, yksilajinen puusto.[108] Puupeltoa, rivi-istutusta, vierastetaan sen yksitoikkoisen luonteen vuoksi. Peitsa Mikola: ”Luonnonsuojelijan painajainen on kuva tulevaisuuden viljelymetsistä, puupelloista, joissa puut seisovat viivasuorissa riveissä ja tasaisin välein kuin sotilaat. Onneksi tämä on vain painajaiskuva, sellaisiksi metsämme tuskin koskaan laajassa mitassa tulevat muuttumaan.”[109] Reino Kalliola puhuu ”talousmetsästä, jossa puut ovat toinen toisensa kaltaisia, hyvämuotoisia, teknillisesti virheettömiä, samanarvoisia, itsetarkoituksettomia kokonaisuuden osia”.[110] Vaikka Hertz korostaa puiden ja metsiköiden eri-ikäisyyttä vaihtelua ja viihtyvyyttä tuottavana ja pitää sekametsien etuna muotojen ja värien kirjoa, hän mainitsee yksilajisten metsiköiden ansiona sen, että ”itse kunkin puulajin luonneominaisuudet pääsevät niissä paremmin kehittymään ja esittäytymään, ja kokonaisvaikutelma jää ehyemmäksi”: ”Siten puhtaan petäjikön kauneutta tuskin lisää sen juurella versova kuusialikasvos, joka estää näkemästä männyn pilarimaista runkomuotoa kokonaisena.”[111]

Puupelto on metsistämme paitsi esteettisesti kammoksutuin myös filosofisesti ongelmallinen, sillä siihen ei sovi käsitys kauneuden hyödyttömyydestä.[112] Puupelto perustetaan ja sitä hoidetaan taloudellisin perustein. Arkiajattelussa taloudellinen tehokkuus ja kauneus katsotaan toisilleen vihamielisiksi: yleisesti vierastetaan metsänhoidon kovuutta – ojitusta, maanmuokkausta, lannoitusta

Siemenviljelyalue. Kuva Mauri Pyykkö / Metsähallituksen Kehittämisjaoston kokoelma / Lusto.

ja myrkytystä, metsäkoneita ja avohakkuita. Filosofisessa estetiikassa on kuitenkin viime aikoina puolustettu antiikkista ajatusta ”funktionaalisesta kauneudesta”, jossa olion kauneutta on sen toimivuus tai sopivuus tarkoitettuun tehtävään.[113] Soveltaen metsä olisi kaunis suhteessa siihen tarkoitukseen, johon se on tehty, ja näin puupellon tarkastelussa pitäisi hakea vaikkapa tulevan tukkipuun komeutta. Puupelto kytketäänkin ajatuksissa laajemmin puun estetiikkaan: puusta valmistettuihin käyttöesineisiin, huonekaluihin ja rakennuksiin.[114]

On myös ehdotettu, että puupeltoa ei arvioitaisikaan metsänä, vaan nimenomaan peltoviljelyksen estetiikan näkökulmasta.[115] Puupeltoa tai sen kuvauksia voidaan tietysti arvioida taide-estetiikan, kuten minimalismin, kriteerein. Vaikka puupelto ei suuresti kutsu luonnonihailijoita, sillä on paikkansa luonnon taiteellisissa kuvauksissa; esimerkkinä talvikoivikko-aiheet. Lisäksi puupellolla on huomattavasti symboliarvoa ja se on suosittu näky kansallisesti latautuneessa taloudellisessa kuvastossa[116] sekä jälleenrakennuskauden maisemakuvateoksissa, joissa se edustaa kansakunnan tietä köyhyydestä kukoistukseen.

Lopuksi

Luonnehdinta kahdesta metsäkuvasta, kansallisromantiikan ja metsätalouden metsistä, on pääpiirteissään osuva. Luonnonmetsän kauneuteen herättiin 1800-luvun jälkipuolella kansallisromantiikassa, kun taiteilijat etsivät kansallista identiteettiä kalevalaisten korpien kätköistä ja samalla haastoivat teollisuuden metsäkuvan ikimetsällään. Romantiikka korosti osallistuvaa kokemusta, kuvittelua ja tunnetta, kokijan sulautumista kohteeseen. Kaunista oli arvaamattomuus ja vaihtelu, alkukantaisuus ja luonnollisuus. 1900-luvun loppupuolella taiteilijoiden löytämä ”villi luonto” on saanut tuekseen biologiseen tietoon perustuvan ekologisen estetiikan. Ympäristöhuolen aikakaudella arvokkaana pidetään monimuotoista ekosysteemiä. Ihailu kohdistuu mm. kääpiin, sieniin, jäkäliin; ulkoiselta olemukseltaan vähäpätöisiin tai jopa paljain silmin havaitsemattomiin asioihin.

Hoidetun metsän kauneuden taustalla on sen sijaan 1800-lukulainen talonpoikainen ja metsäteollinen ajattelutapa, jossa ihminen muokkaa luontoa tuottavaksi, puhtaammaksi ja paremmaksi, yksinkertaisemmaksi ja helppotajuisemmaksi. Metsää arvioidaan niin metsätieteellisen tiedon perusteella kuin arkkitehtonisesti. Hoitometsässä arvostetaan kookkaita puita ja metsän piirteiden vaihtelua, avaruutta ja helppokulkuisuutta. 1900-luvun jälkipuolella syntynyt talousmetsän äärimmäinen muoto puupelto taas on ilmaantunut esteettiseen metsäpuheeseen viehättävän metsän vastakohtana. Puupellon yksitoikkoisuus ja kaavamaisuus ovat kääntyneet eduiksi oikeastaan vasta taiteellisissa esityksissä.

Edellä hahmotelluilla metsillä ja niissä tapahtuvilla esteettisillä kokemuksilla on paljon yhteistäkin. Moniaistisuus ja mietiskely kuuluvat yleisesti metsäkokemuksiin, ja metsä on pyhä niin (uus)pakanalle kuin kristitylle. Romantiikan yksinäisyys niveltyy suomalaisessa metsässä luterilaiseen yksityisyyteen, ja maantieteilijä Roland Bordessan mukaan suomalainen metsäkokemus onkin pohjimmiltaan sisäänpäin suuntautunut.[117] Talonpoikaiseen metsään, resurssiin, liittyy kristillistä ihmettelyä, jossa pieni ihminen ällistelee Luojan luomistyötä ja luonnon viimekätistä käsittämättömyyttä;[118] mukana saattaa olla luonnonteologinen näkemys, jossa kaikki oliot ovat osa olemisen suurta ketjua.

Ihmisen käden jälki tai sen puute on yhä kriteeristön valintaa ohjaava seikka, ja kilpailevat metsäkuvat jakavat kansaa. Toisaalta luonnon halkaiseminen kulttuuriluontoon ja luonnonluontoon on mahdollistanut sen, että romantikko ja raivaaja voivat elää saman nahan alla.[119] Yleviä ovat Saarijärven synkät autiot metsät, kaunista Paavon työn jälki.

Kiitokset

Kiitän Vuosiluston nimettömiä arvioijia arvokkaista kommenteista ja Ari-Pekka Auvista hienosta valokuvasta ja hyvistä huomioista.

Viitteet

1 Seikkaperäisesti aiheesta ks. esim. Keto-Tokoi & Kuuluvainen 2010, erit. luku *Suomen symboli*.

2 https://areena.yle.fi/1-3403360 (25.8.2017).

3 Avohakkuut ovat muodostuneet ruman metsänkäytön synonyymiksi, mutta tuo rumuus ei ole yksin esteettistä. 1950- ja 60-luvuilla Pohjois-Suomen avohakkuita kritisoitiin luonnonvarojen liikakäytöstä; pelättiin myös riistan vähenemistä ja elinmahdollisuuksien heikkenemistä sekä matkailun tyrehtymistä (Reunala & Heikinheimo 1987, 44–48). Ihmisiä aina huolestuttavaan perinpohjaiseen ympäristömuutokseen liittyi edelleen yleistä rakennemuutoksen aiheuttamaa ahdistusta. Mutta avohakkuu sattuu monilla vieläkin syvemmälle. Esimerkiksi metsäteollisuuden varhaisen kriitikon Kalle Kajanderin avohakkuissa näkemä rumuus on lopulta moraalista: ”Se on jonkunlainen kaihon, tyhjyyden ja turvattomuuden tunne, joka painaa minua katsellessani ihmiskäden raiskaamaa luontoa, sillä siinä on minusta sellaisessa aina jotain pahaa, jotain, jonka luonto itse joskus vastaisuudessa vielä rankaisee.” (Kajander 1901, 10).

4 Myös hakkuutähteet – latvukset, oksat – ovat näyttäytyneet metsämiehille siistittävänä roskana. Metsänhoidon professori Olli Heikinheimo (1939) piti jo liikenneväylille näkyviä leimausjälkiä rumistuksena ja neuvoi huomaamattomaan leimaustapaan.

5 Ks. Julkunen & Kuusamo 1987.

6 Tässä kirjoituksessa tarkoitan metsällä ensisijaisesti puiden muodostamaa kasviyhdyskuntaa. Esimerkiksi metsäkulttuurin historia olisi raunioituneine metsätyökämppineen oma kiinnostava ympäristöesteettinen aiheensa.

7 Ks. Heikinheimo 1939, 92–93 lentokonenäkymän merkityksestä matkailulle.

8 Säästä ja luonnontapahtumien ainutkertaisuudesta ks. Kinnunen 1981, 37, 47; vuodenaikojen vaihtelun taas on perusteellisimmin kuvannut Reino Kalliola 1951.

9 Kaarina Kari kertoo *Haltin valloitus* -teoksessaan tapaamastaan sallalaisesta, harvinaisuudesta ”joka näytti ymmärtävän tämän jylhän Pohjolan kauneuden ja oli useille tuntureillekin kiivennyt. Tavallisesti vastattiin, kun kysyimme: ’Oletteko siellä ja siellä käynyt?’ ’Mitäpä siellä kävisi, näkeehän sen joka päivä muutenkin!’” (Kari 1978, 11).

10 Vesterinen 1942, 7. Vesteriselle metsäretkeily on ”katselemista, kuuntelemista, lepoa ja rauhaa, iloa ja virkistystä”. Vesterisen ”[o]ikea metsäretkeilijä liikkuu metsässä aina verkalleen ja jalkaisin”. Usein erilaiset nautinnot käytännössä tosin sulautuvat toisiinsa – vaikkapa silloin, kun endorfiinista humaltunut hiihtäjä pysähtyy ihailemaan maisemaa. Vesterinen viittaakin marjastajiin ja sienestäjiin, joita on ajanut metsiin ”sota-ajan pula ja pakko”. (ibid., 4, 7).

11 Ympäristöesteetikko Emily Brady (2003, 22) väittää, että monissa pohjoismaisissa kulttuureissa metsä on niin merkittävässä asemassa, että sitä ei osata arvostaa ”puhtaan esteettisesti”: metsä nähdään ensi sijassa rauhoittumisen ja yksinolon ympäristönä ja kulttuurisen identiteetin määrittävänä seikkana.

12 Sepänmaa 1986, 79–136; ks. myös Sepänmaa 2006, 243–244.

13 Arvioni teosten vaikutuksesta on kulttuurihistorian tutkimukseen perustuvaa tulkintaani. Aineistostani osa on suoraan vaikuttanut suomalaisten metsäisiin mieli- ja kielikuviin (mm. matkakertomusten luontokuvaukset), osa taas on limittynyt ympäristöpolitiikkaan (Kaarlo Linkolan suojelualueselonteko, P. W. Hannikaisen allekirjoittama Metsähallituksen kiertokirje). Otantani jää väistämättä pintaraapaisuksi: kattavassa tutkimuksessa tulisi tarkastella systemaattisesti ja perusteellisesti mm. metsänhoito-oppaita, luonnonsuojelualueiden suojelupäätösten perusteluja, erä- ja retkeilykirjallisuutta, kotimaan matkaoppaita ja matkailumainoksia, luontoaiheisia televi-

sio- ja radio-ohjelmia sekä maalaustaidetta, valokuvaa, elokuvaa, kauno- ja viihdekirjallisuutta ja musiikkikappaleiden sanoitusten metsäkuvia.

14 Luonnonmetsän valokuvaajat Ritva Kovalainen ja Sanni Seppo kirjoittavat teoksessaan *Metsänhoidollisia toimenpiteitä* (2009, 13–14): ”Aloimme [metsäretkillä] mitata metsää minuuteissa – sen mukaan, kuinka kauan kestää kävellä metsän läpi aukolta aukolle tai taimikolle. Kun 1960-luvulla saattoi vielä kulkea 24 tunnin metsissä, me kuljemme kolmen minuutin ja viiden minuutin metsissä.”

15 Kansallisromantiikan metsämaalausten symboliarvoista ks. esim. Lukkarinen & Waenerberg 2004. Karelianistien kuvaamista aarniometsistä ja Suomen metsien tilanteesta tuohon aikaan ks. Keto-Tokoi & Kuuluvainen 2011, 41–51.

16 Gallen-Kallela, Halonen ja Leino pitivät ihannekuvaa yllä siitä huolimatta, että heidän kokemansa Karjala osoittautuikin melko lailla pettymykseksi (ks. Sihvo 1969, IV luku).

17 Ks. esim. Keto-Tokoi & Kuuluvainen 2011, 48, 51.

18 Erämaan käsitehistoriasta ja merkityksestä luonnonsuojeluaatteessa ks. Haila 2003.

19 Nordenskiöld 1880, 10. Suomennos teoksesta Palmgren 1922, 366.

20 Ramsay 1891a, 44.

21 Linkola 1926, 14.

22 Louis Sparrella, Akseli Gallen-Kallelalla ja Emil Wikströmillä oli Karjalan-matkalla vuonna 1892 mukana ”pyssyt ja kalavehkeet” (Sparre 1930, 70; myös 57, 150). Ramsayn melontaseurueessa lepopäivien lohenpyyntimatka Leppävirran Sorsakoskelle puolestaan osoittautui uhkaavan antoisaksi: ”olipa matkueemme vallan hajotakin, kun nuorin meistä, laulelija, tahtoi kokonaan vaihtaa melansa onkivapaan” (Ramsay 1891b, 30). Vastaavasti eräkirjallisuudessa tavataan romanttista luonnonihastelua: rauhan, hiljaisuuden ja pysähtyneisyyden ylistystä. Juhani Ahon *Pyhitetyt pyydysmetsät* -lastun kertoja toteaa, ettei vanhoja metsästäjiä harmita mikään niin kuin ”toisen koiran haukunta tai vieraan pyssyn laukaus”. Ärsytys ei liity saaliinhimoon ja kateuteen, vaan ”[s]e on metsästäjän tunnelma, joka häiriytyy, se yksinäisyyden, salaperäisyyden viehätys, jota lähdemme metsässä nauttimaan” (Aho 1911a, 24). Samoin A. E. Järvisen erätarinassa *Silmät kuin lautaset* kertoja sanoo eräkämpällä tapahtuvan aina jotain, mikä johtaa hänet ”näkemään riemullisia asioita”: ”joskus ikäänkuin aukenisivat metsän salaisimmat ovet ja edessäni on näky kirkas kuin kaunein unelma” (Järvinen 1949, 77). Toisessa tarinassa kertoja taas katselee ihastuneena ”huurteisen metsän marmorinpuhdasta kauneutta” (Järvinen 1932, 128).

23 *Waldeinsamkeit*-tilasta ks. Lassila 2011, 129.

24 Ramsay 1891a, 42.

25 Ramsay 1891a, 44.

26 Linkola 1926, 18.

27 Ramsay 1891a, 27.

28 Inha 1925, 79.

29 Ks. esim. Aho 1896, 26–27; Paulaharju 1939, 43.

30 Häyrinen 1979, 46.

31 Häyrinen 1979, 6.

32 Inha 1896, ei sivunumerointia. Kursivointi artikkelin kirjoittajan.

33 Paulaharju 1908, 88–89.

34 Halonen 1921, 154.

35 Inha 1925, 484–485. Halonen ja Inha ovat vaikuttaneet esteettiseen metsäpuheeseen paitsi luonnonmetsän kuvaajina myös metsätalouden kriitikkoina. Elämään ovat jääneet mm. Halosen (1921, 153) luonnehdinta metsäyhtiöistä ”Sammon ryöstäjinä” ja Inhan (1925, 489–490) nimitys leimausjäljestä ”kuolemantuomion merkkinä”.

36 Matkan edetessä erämaa voi käydä kolkoksi ja innostus muuttua lohduttomuuden ja toivottomuuden tunteeksi. Luonnonsuojelualuearviossaan Linkola (1926, 5) näkeekin arvoa ”luonnon” ja ”kulttuurin” vuorottelussa: ”Sellaiset ihmiskäden aikaansaannokset kuin jokivarsien niittypalaset ovat mitä mieluisin lisä jylhän luonnon elävöittäjänä.”

37 Kalliola 1978, 163. Samoin metsätieteilijä Valter Keltikangas (1984, 52) toteaa, että ”[aarniometsän] jokainen puu ja kasvi on syntynyt luonnon kylvöstä ja tuhoutuu luon-

non omien tinkimättömien lakien mukaan, ilman että ihmiskäsi on sitä tökerrellyt".

38 Häyrinen 1979, 47; kursivointi artikkelin kirjoittajan. Luonnonperintösäätiön toiminnanjohtaja Anneli Jussila (2015, 82) epäilee, että nykysuomalaisilta "saattaa puuttua esteettinen taju ja ymmärryksen kieli, jolla lähestyä luonnontilaista metsää" ja jollaisen hän arvelee muinaissuomalaisilla olleen. Metsän "syvän, monisävyisen kauneuden" oivaltamisen avuksi Jussila esittelee Martin Heideggerin filosofiaa ("silleen jättäminen"), muinaissuomalaista hiisiperinnettä ja japanilaista käsitettä *wabi-sabi* (kauneuden näkeminen epätäydellisessä, epäsymmetrisessä tai hallitsemattomassa).

39 Kianto 1912, 5; Kalliola 1978, 161.

40 Okkonen 1961, 33.

41 Kätkeytymisen *locus classicuksesta* ks. Konsta Pylkkäsen piilo ontossa hongassa (Huovinen 1952, 51–53); metsäsuojasta ks. myös Petri Tammisen kuvaus kuusesta "piiloutujan puuna" (Tamminen 2002, 40).

42 Topelius 1876, 57.

43 Paulaharju 1921, 10.

44 Luonnon inhimillistämisestä esteettisessä kokemuksessa ks. Mikkonen 2017, 36.

45 Aho 1911b, 154.

46 Inha 1925, 195.

47 Gallen-Kallela 1924, 87.

48 Aho 1896, 29.

49 Kalliola 1946, 169.

50 Turunen 1997, 91.

51 Erämaaestetiikasta nykypäivänä ks. esim. Kivi 2004, 197–198.

52 Kotiaho 2017, 19.

53 Kotiaho 2017, 23.

54 Hertz (1930, 641) kosketti tällaista kauneuskäsitystä todetessaan, että "'[l]uonnollista tarkoituksenmukaisuutta' tapaa – – kaikkialla luonnossa eikä vähimmin koskemattomassa, neitseellisessä metsässä, mutta sen toteaminen kuuluu useammin tieteellisen tutkimuksen kuin välittömän kauneustajunnan piiriin".

55 Soiden puolustuksesta ks. esim. Urpo Häyrisen *Suo* (1972) ja Kirsi Hakalan toimittama *Suo on kaunis* (1999).

56 Härkönen & Varis 2016, 165.

57 Käsityksen taustalla on metsätieteilijä Gustaf Sirénin 1950-luvulla esittämä näkemys luonnonmetsän ikääntymisestä johtuvasta "rappeutumisesta" ja "raunioitumisesta" ja hänen luonnehdintansa paksusammalkuusikoiden kuntasta "luonnon itsemurhana" (Sirén 1955, 387, 404; *Kaihuanvaaran retkeily* 1955, 98).

58 Asetelman tuoreesta ilmentymästä ks. Mäkelä & Tähtinen 2014, 66, 73. Vanhojen puiden "museoinnin" puolustuksesta ks. esim. Vesterinen 1951, 95.

59 Linkola 2005, 41.

60 https://www.sll.fi/mita-sina-voit-tehda/omalla-pihalla/lahopuutarha (24.8.2017).

61 https://www.youtube.com/watch?v=7KZRGvfQv90 (14.2.2018).

62 Snellman 1844.

63 Raivaamista pehmeämmän kristillisen tilanhoitaja-ajatuksen edustajana on mainittava Topelius, joka arvosti kulttuuriympäristöä ja luonnonmetsää ja joka on huomattavasti vaikuttanut suomalaisten esteettisiin ja eettisiin luontosuhteisiin monipuolisella tuotannollaan. Runebergin, Topeliuksen, Lönnrotin ja Snellmanin luontokäsityksistä ks. esim. Suutala 1986; Runebergin ja Snellmanin luontokäsitysten vastakkaisuudesta ks. myös Lassila 2000, 41–42.

64 Linna 1974, 7, 14, 45, 75.

65 *Toimellinen ja taitawa metsän hoitaja* 1857, 5.

66 Hertz 1930, 655.

67 Harstela 2007, 9.

68 "Hoidetut metsät" ovat heterogeeninen ryhmä. Puistoja on kaupunkipuistoista puistometsiin ja kansallispuistoihin, joissa luonnon toimiin puututaan esimerkiksi sammuttamalla metsäpaloja ("Ihmisen jalostamasta luonnosta" ks. esim. Sepänmaa 2006, 243–245). Talousmetsät taas voivat havainto-ominaisuuksiltaan olla nykyään kuin yö ja päivä: tasaikäisrakenteinen, yksilajinen havumetsä, hakkuutapana alaharvennus ja avohakkuu, tai eri-ikäisrakenteinen sekapuustoinen metsä, hakkuutapana yläharvennus ja pienaukkohakkuu. "Hoidettua metsää" tarkasteltaessa joudutaan kysymään myös metsän pääasiallisesta tarkoituksesta: onko se puuntuotanto vai esimerkiksi vir-

kistyskäyttö? Enemmän tai vähemmän tarkoituksellinen *välillinen* maisemanmuokkaus unohtuu helposti: metsälaidunnuksen metsät, hakamaat, arvostetut ”perinnemaisemat” – pastoraalimaisemat, joita kansallisromantiikan ajan taiteilijat muun ohella kuvasivat, ks. esim. Werner Holmbergin *Ihanteellinen maisema* (1860), Ferdinand von Wrightin *Metsämaisema Haminalahdelta* (1880) ja Hjalmar Munsterhjelmin *Koivikko ja ruispelto* (1876). Onpa muistettava sekin, että erätaloudessakin ihmiset vaikuttivat metsäluontoon mm. metsiä polttamalla (ks. Kuuluvainen et al. 2004, 116).

69 Homén 1914, 171.
70 Cajander 1913, 3; varhaisesta suomalaisesta metsäestetiikasta ks. myös Blomqvist 1918.
71 Cajander 1913, 3, 7.
72 Cajander 1913, 3–4.
73 Mikola 1971, 61.
74 Mikola 1965, 5–6.
75 Homén 1914, 174.
76 Homén 1914, 172.
77 Kalliola 1946, 378.
78 Hertz 1930, 645.
79 Hautala et al. 2002, 14. Metsät ja puutarhat samastavalle Lasse Lehtiselle Karjalan ”[m]aisemien ankeus muistuttaa koko kansantalouden ongelmista” (ibid.). Pentti Linkola taas pitää 1990-luvun alun Karjalaa paratiisina: ”Karjalassa on nyt satojen neliökilometrien koealat, jotka osoittavat, että viidessäkymmenessä vuodessa polttopuu- ja lehdeslepikosta, ränsitystä vene- ja laidunrannasta tulee aarniolehto, joka näyttää jo saavuttaneen lopullisen tasapainon. Siinä on jo mahtavia täyskasvuisia puita ja se määrä kolopökkelöitä, kantoja, maapuita ja nojopuiden kaikkia kallistuskulmia mikä aarniometsään mahtuu – kaikki se, minkä lehdon tuhannet eläimet, kasvit ja sienet tarvitsevat.” (Linkola 2005, 10).
80 Hertz (1932, 173) ajattelee lahopuuta metsänterveysopillisesta näkökulmasta ja puoltaa lahokantoja ”metsän terveyspoliisien”, metsä- ja mustatiaisen, pesintäpaikkoina.
81 Ks. Sepänmaa 2006, 242.
82 Hertz 1930, 644.
83 Sepänmaa 2006, 243.
84 Hertz 1930, 641. Sepänmaa (2006, 243) näkee luonnonluonnon ja kulttuuriluonnon kauneuksissa käsitteellisen eron: hoidettu metsä on *kaunis*, luonnonmetsä *ylevä*.
85 Ks. Louekari 2006.
86 Sepänmaa 1987, 376.
87 Ks. Caspar David Friedrichin maalaus ”Vaeltaja sumumeren yllä” (*Der Wanderer über dem Nebelmeer*, 1818).
88 Heikinheimo 1939, 93; kursivointi artikkelin kirjoittajan.
89 Hannikainen 1903, 253. Puulajeina, joita tulisi viljellä ”sekä metsäimme kaunistukseksi että näiden tuottavaisuuden lisäämiseksi”, Hannikainen mainitsee tammen, lehmuksen, vaahteran, jalavan, saarnen, pihlajan, tuomen ja pajut (ibid., 82–88).
90 Hannikainen 1903, 87.
91 Mikola 1971, 61; ks. myös Hertz 1930, 641, 643, 649.
92 Ks. Homén 1914, 171; Hertz 1930, 649–650.
93 Homén 1914, 164–165. Noin sata vuotta myöhemmin Minna Komulainen puhuu metsämaisemasuunnittelun oppaassaan ”paikan hengestä” ja ”maiseman herkkyydestä”. Paikan henki on Komulaiselle ”abstrakti ja ei-mitattavissa oleva laatutekijä, joka on enemmänkin ymmärrettävissä tunteen tasolla. Se voi olla paikan tärkein ominaispiirre, joka on monesti herkin ja haavoittuvin muutokselle, koska sen tekijöitä voi olla vaikea tunnistaa.” Maiseman herkkyyteen taas vaikuttavat maiseman ”laatu, näkyvyys ja katselijoiden määrä”. (Komulainen 2012, 47–49).
94 Mikola 1971, 62. Ilkka ja Sesse Koivisto hämmästelevät: ”On tunnettua että metsäalan ammattikoulutuksen saaneiden joukosta on putkahtanut useita taiteilijoita, kirjailijoita ja kuvataiteen edustajia. Siksi tuntuu vielä kummallisemmalta, että metsäalan ammattimiesten kauneudentaju on voinut kadota jäljettömiin. He eivät tunnu kokevan raiskattuja metsiä samoin kuin me tavalliset ihmiset. Meille ne tuovat saman järkytyksen kuin veitsenviilloin raastettu taulu. Rembrandtin Yövartio joutui tällaisen ilkiteon uhriksi pari vuotta sitten. Teon suorittaja oli mielenvikainen.” (Koivisto & Koivisto 1978, 243).

95 Hannikainen 1893, 104.
96 Hannikainen 1893, 104.
97 Hannikainen 1893, 105.
98 Ks. Hannikainen 1893, 101; Hertz 1930, 650; Mikola 1971, 63.
99 Hannikainen 1893, 101. Samoin Hertzin mukaan taloudellisesta kannattamattomuudesta huolimatta ”täytyy ainakin suurmetsänomistajia kehoittaa säästämään metsämaillaan vaikkapa joitakuita yksityisiä aarniopuita eläviksi luonnonkauneuden muistomerkeiksi” (Hertz 1930, 649).
100 Metsähallituksen kiertokirje N:o 2119 8.4.1905.
101 Sepänmaa 1987, 376–377.
102 Huovinen 1984, 140.
103 Huovinen 1984, 142.
104 Huovinen 1984, 144, 154.
105 Makututkimuksista ks. esim. Karjalainen & Sievänen 2006. Estetiikan näkökulmasta esiin nousee kysymys kritiikkiin liittyvästä asiantuntemuksesta ja perehtyneisyydestä sekä taiteen ja viihteen erosta (ks. Sepänmaa 2006, 243–244).
106 Harri Silvennoisen tutkimuksen mukaan ihmiset pitävät ”järeästä puustosta ja suhteellisen vanhasta metsästä” sekä ”väljyydestä” ja ”avaruudesta”; sen sijaan luonnontilaisuuden ja metsänkäsittelyn jälkien arviointiin vaikuttavat mm. vastaajien asuinpaikka ja koulutustaso (Silvennoinen 2017, 58–62). Kaisa Haurun väitöskirjassaan tutkimissa kaupunkimetsissä kasvillisuuden tiheys katsottiin myönteiseksi asiaksi, eivätkä lahopuut aiheuttaneet kielteisiä tunteita. Haurun ja kumppaneiden laatimassa meta-analyysissa ympäristön esteettinen kokeminen liittyi moniaistiseen kauneuteen, ympäristönhoitoon sekä ympäristön yhdenmukaisuuteen, monimuotoisuuteen ja salaperäisyyteen (Hauru 2015, 28–35).
107 Keltikangas 1968, 139.
108 Ulkomaiset puulajit hybridihaavoista kontortamäntyihin ovat oma lukunsa puupellon estetiikassa.
109 Mikola 1965, 6.
110 Kalliola 1978, 158.
111 Hertz 1930, 648.
112 *Arvostelukyvyn kritiikissään* (2009/1790) Immanuel Kant toteaa, että makuarvostelmaan ei kuulu hyvään, hyödylliseen, mukavaan tai toteen liittyviä pyyteitä, vaan se perustuu kohteen muodon tuottamaan välittömään mielihyvään tai -pahaan.
113 Funktionaalista kauneutta ovat puolustaneet Glenn Parsons ja Allen Carlson teoksessaan *Functional beauty* (2008).
114 http://www.metla.fi/suomen-metsat/video/Metla_netti_fin.wmv (25.8.2017).
115 Ks. Sepänmaa 2006, 243; pellon estetiikasta ks. esim. Bonsdorff 2002.
116 Ks. Julkunen & Kuusamo 1987.
117 Bordessa 1991, 90. ”Nyt metsä kirkkoni olla saa”, lausuu Immi Hellénin *Paimenpoika*-runon (1930) kertoja hakametsässään.
118 Ks. Riekkinen 2009.
119 Ks. esim. Kuisma 2006, 458–459 Nordenskiöldistä.

Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Aho, Juhani 1896. *Lastuja. Kertomuksia ja kuvauksia III*. Werner Söderström: Porvoo. http://www.doria.fi/handle/10024/100775 (5.6.2017).

Aho, Juhani 1911a. *Eläimiä*. Werner Söderström: Porvoo. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fd2010-00000408 (4.12.2017).

Aho, Juhani 1911b. *Sanomalehtimiesajoiltani*. Otava: Helsinki. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fd2010-00000412 (14.12.2017).

Blomqvist, T. J. 1918. ”Skogsestetik.” *Metsätaloudellinen aikakauskirja XXXV, 127–133*. Suomen metsänhoitoyhdistys: Helsinki.

Bonsdorff, Pauline von 2002. ”Maisema elintilana: kulttuuri, luonto ja estetiikka.” *Suomalainen maisema. Maisemantutkimuksen näkökulmia, 92–96*. Toim. Inkeri Pitkäranta & Esko Rahikainen. Kansalliskirjaston galleria julkaisuja 1. Helsingin yliopiston kirjasto: Helsinki.

Bordessa, Ronald 1991. ”The iconic self.” *Sacred places and profane spaces: essays in the geographics of Judaism, Christianity, and Islam, 80–92*. Ed. Jamie Scott & Paul Simpson-Housley. Greenwood Press: New York, NY.

Brady, Emily 2003. *Aesthetics of the natural environment*. Edinburgh University Press: Edinburgh.

Cajander, A. K. 1913. ”Kauneudelliset näkökohdat metsien hoidossa.” *Metsätaloudellinen aikakauskirja XXX, 3–7*. Suomen metsänhoitoyhdistys: Helsinki.

Gallen-Kallela, Akseli 1924. *Kallela-kirja. I Iltapuhde-jutelmia*. WSOY: Porvoo.

Haila, Yrjö 2003. ”’Erämaa’ ja ympäristöajattelun moniulotteisuus.” *Luonnon politiikka, 174–204*. Toim. Yrjö Haila & Ville Lähde. Vastapaino: Tampere.

Hakala, Kirsi (toim.) 1999. *Suo on kaunis*. Maahenki: Helsinki.

Halonen, Pekka 1921. ”Muistelmia ja mielialoja nuoremmilta päiviltä.” *Kalevalaseuran vuosikirja I, 151–159*. Otava: Helsinki.

Hannikainen, P. W. 1893. ”Kauneuden-aisti metsänhoidossa.” *Suomen metsänhoitolehti 2/1893*. https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/921994 (4.12.2017).

Hannikainen, P. W. 1903. *Metsänhoito-oppi metsän ystäville*. Kolmas painos. Otava: Helsinki. http://hdl.handle.net/1975/8492 (4.12.2017).

Harstela, Pertti 2007. *Metsämaisemamme*. Gravita: Suonenjoki.

Hauru, Kaisa 2015. *Eco-experiential quality of urban forests: Combining ecological, restorative and aesthetic perspectives*. Helsingin yliopisto: Helsinki. http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1450-1 (16.12.2017).

Hautala, Hannu & Lehtinen, Lasse & Rautiainen, Lassi 2002. *Minun metsäni – täynnä elämää*. Edita: Helsinki.

Heikinheimo, Olli 1939. ”Metsätalous ja matkailu.” *Metsänhoitajien jatkokurssit 1938, IV. Silva Fennica 52, 91–104*. Suomen Metsätieteellinen Seura: Helsinki. https://silvafennica.fi/article/4556 (24.8.2017).

Hellén, Immi 1930. *Lasten runokirja: Suomen pojille ja tytöille omistettu*. Valistus: Helsinki.

Hertz, Martti 1930. ”Metsän kauneudellinen arvo ja toimenpiteet sen suojelemiseksi.” *Maa ja metsä IV. Metsätalous II, 640–655*. Toim. Lauri Ilvessalo & Erkki Laitakari. WSOY: Porvoo.

Hertz, Martti 1932. *Nuorten metsäkirja II. Metsätiedon lisiä*. WSOY: Porvoo.

Homén, Th. 1914. ”Metsänhoito ja kauneus.” *Valvoja 3/1914*.

Huovinen, Veikko 1952. *Havukka-ahon ajattelija*. WSOY: Porvoo.

Huovinen, Veikko 1984. *Puukansan tarina*. Otava: Helsinki.

Härkönen, Marja & Varis, Elina 2016. ”Liikkuvan liman arvoitus.” *Metsän salainen elämä, 152–167*. Toim. Eeva-Liisa Hallanaro & Saija Kuusela & Aino Juslen & Terhi Ryttäri. Gaudeamus: Helsinki.

Häyrinen, Urpo 1972. *Suo*. Kirjayhtymä: Helsinki.

Häyrinen, Urpo 1979. *Salomaa*. Kirjayhtymä: Helsinki.

Inha, I. K. 1896. *Suomi kuvissa*. Wentzel Hagelstam & Uno Wasastjerna: Helsinki.

Inha, I. K. 1925. *Suomen maisemia.* 2. laajennettu ja kuvitettu painos. WSOY: Porvoo.

Julkunen, Eero & Kuusamo, Altti 1987. ”Kansallis/omaisuus. Metsän mielikuvat isänmaallisissa lauluissa ja metsämainoksissa.” *Silva Fennica vol. 21, 1987, 351–361*. Suomen Metsätieteellinen Seura: Helsinki. https://www.silvafennica.fi/pdf/article5325.pdf (24.8.2017).

Jussila, Anneli 2015. ”Ääni hiiden puissa.” *Turvapaikkoja elämälle. Luonnonperintösäätiön juhlakirja, 75–83*. Toim. Anneli Jussila. Luonnonperintösäätiö: Hämeenlinna.

Järvinen, A. E. 1932. ”Talvinen erämaa kimaltelee.” *Suurissa metsissä. Eränkäyntejä Lapissa ja Perä-Pohjolassa, 120–130*. WSOY: Porvoo.

Järvinen, A. E. 1949. ”Silmät kuin lautaset.” *Erämaan lastuja. Uusia tarinoita pohjoisilta palkisilta, 76–80*. WSOY: Porvoo.

”Kaihuanvaaran retkeily.” 1955. *Lapin metsien mahdollisuudet, 87–113*. Toim. V.-M. Kauhanen. Suomen Metsänhoitajaliitto: Helsinki.

Kajander, Kalle 1901. *Metsät ja yhtiöt*. Werner Söderström: Porvoo. http://hdl.handle.net/1975/83 (9.12.2017).

Kalliola, Reino 1946. *Suomen kaunis luonto*. WSOY: Porvoo.

Kalliola, Reino 1951. *Suomen luonto vuodenaikojen vaihtelussa*. WSOY: Porvoo.

Kalliola, Reino 1978. ”Suomalainen aarniometsä.” *Luonto sydämellä. Kirjoitelmia ja puheita 1930–1977, 157–163*. WSOY: Porvoo.

Kant, Immanuel 2009. ”Arvostelukyvyn kritiikki.” *Estetiikan klassikot Platonista Tolstoihin, 333–348*. Toim. Ilona Reiners & Anita Seppä & Jyri Vuorinen. Suom. Markku Lehtinen. Alkuperäisteos 1790. Gaudeamus: Helsinki.

Kari, Kaarina 1978. *Haltin valloitus*. Kisakallio-säätiö: Lohja.

Karjalainen, Eeva & Sievänen, Tuija 2006. ”Metsä elvyttää ja virkistää – mutta millainen metsä?” *Uusi metsäkirja, 247–251*. Toim. Riitta Jalonen ym. Gaudeamus: Helsinki.

Keltikangas, Valter 1968. ”Luonnonsuojelu ja metsäekonominen tutkimus.” *Suomen Luonto 2–3/1968*.

Keltikangas, Valter 1984. *Koskilta ja erämaista*. WSOY: Porvoo.

Keto-Tokoi, Petri & Kuuluvainen, Timo 2010. *Suomalainen aarniometsä*. Maahenki: Helsinki.

Kianto, Ilmari 1912. *Metsäherran herjaaja*. Otava: Helsinki.

Kinnunen, Aarne 1981. Luonnonestetiikka. *Ympäristöestetiikka, 35–56*. Toim. Aarne Kinnunen & Yrjö Sepänmaa. Suomen estetiikan seuran vuosikirja 4. Gaudeamus: Helsinki.

Kivi, Jussi 2004. *Kaunotaiteellinen eräretkeilyopas*. Taide; Kuvataideakatemia: Helsinki.

Koivisto, Ilkka & Koivisto, Sesse 1978. *Ihmisen ääni*. WSOY: Porvoo.

Komulainen, Minna 2012. *Metsä maisemassa – suunnittelu ja hoito*. Metsäkustannus: Helsinki.

Kotiaho, Janne S. 2017. ”Romantiikan kadonneet pankaoksaiset petäjät ja hopeaiset kelohongat.” *Sata vuotta, tuhat tulkintaa, 19–23*. Toim. Seija Heinänen. Jyväskylän taidemuseo: Jyväskylä. https://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/91275_Sata_vuotta_tuhat_tulkintaa_-nayttelykirja_31.5.2017_2_Mt.pdf (26.8.2017).

Kovalainen, Ritva & Seppo, Sanni 2009. *Metsänhoidollisia toimenpiteitä*. Hiilinielu; Miellotar: Helsinki.

Kuisma, Markku 2006. *Metsäteollisuuden maa. Suomi, metsät ja kansainvälinen järjestelmä 1620–1920*. 2. korjattu painos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1055:1. SKS: Helsinki.

Kuuluvainen, Timo & Jäppinen, Jukka-Pekka & Kivimaa, Timo & Rassi, Pertti & Salpakivi-Salomaa, Päivi & Siitonen, Juha 2004. ”Ihmisen vaikutus Suomen metsiin.” *Metsän kätköissä. Suomen metsäluonnon monimuotoisuus, 113–141*. Toim. Timo Kuuluvainen ym. Edita: Helsinki.

Lassila, Pertti 2000. *Runoilija ja rumpali. Luonnon, ihmisen ja isänmaan suhteista suomalaisen kirjallisuuden romanttisessa perinteessä*. Tietolipas 166. SKS: Helsinki.

Lassila, Pertti 2011. *Metsän autuus. Luonto suomalaisessa kirjallisuudessa 1700–1950*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1344. SKS: Helsinki.

Linkola, Kaarlo 1926. *Suunnitelma luonnonsuojelualueiden erottamiseksi Pohjois-Suomen valtionmailla*. Silva Fennica 1. Suomen Metsätieteellinen Seura: Helsinki. http://hdl.handle.net/1975/8382 (17.6.2017).

Linkola, Pentti 2005. *Voisiko elämä voittaa – ja millä ehdoilla*. 3. painos. Tammi: Helsinki.

Linna, Väinö 1974. *Täällä Pohjantähden alla. I osa*. 22. painos. WSOY: Porvoo.

Louekari, Lauri 2006. *Metsän arkkitehtuuri*. Oulun yliopisto, arkkitehtuurin osasto, julkaisuja A:38. Oulun yliopisto: Oulu.

Lukkarinen, Ville & Waenerberg, Annika 2004. *Suomi-kuvasta mielenmaisemaan. Kansallismaisemat 1800- ja 1900-luvun vaihteen maalaustaiteessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 965. Taidekoti Kirpilän julkaisuja 3. SKS: Helsinki.

Metsähallituksen kiertokirje N:o 2119 8.4.1905.

Mikkonen, Jukka 2017. *Metsäpolun filosofiaa*. Niin & näin: Tampere.

Mikola, Peitsa 1965. ”Metsätalouden tehostamisohjelmat metsien moninaiskäytön näkökulmasta.” *Suomen Luonto 1/1965*.

Mikola, Peitsa 1971. ”Luonnonvarat.” *Luonto ja luonnonsuojelu, 24–80*. Toim. Antti Haapanen & Peitsa Mikola & Rauno Tenovuo. Otava: Helsinki.

Mäkelä, Matti & Tähtinen, Tero 2014. *Vanha metsuri ja metsähippi. Kirjeenvaihtoa 2013–2014*. Savukeidas: Turku.

Nordenskiöld, A. E. 1880. ”Förslag till inrättandet af Riksparker i de nordiska länderna.” *Per Brahes minne 1680–1880, 10*. Stockholm. http://digi.kirjastot.fi/files/original/acb3166ac6bf100b622fd6e04fa9c113.pdf (4.12.2017).

Okkonen, Onni 1961. *A. Gallen-Kallela. Elämä ja taide.* 2. painos. WSOY: Porvoo.

Palmgren, Rolf 1922. *Luonnonsuojelu ja kulttuuri I–II*. Suom. Hannes Salovaara. Otava: Helsinki.

Parsons, Glenn & Carlson, Allen 2008. *Functional beauty*. Oxford University Press: Oxford.

Paulaharju, Samuli 1908. *Matkakertomuksia Karjalan kankahilta*. SKS: Helsinki. http://www.doria.fi/handle/10024/59676 (30.8.2017).

Paulaharju, Samuli 1921. *Kolttain mailta. Kansatieteellisiä kuvauksia Kuollan-Lapista*. Kustannusosakeyhtiö Kirja: Helsinki. http://www.doria.fi/handle/10024/59678 (30.8.2017).

Paulaharju, Samuli 1939. *Sompio. Luiron korpien vanhaa elämää*. WSOY: Porvoo. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201004121660 (30.8.2017).

Ramsay, August 1891a. *Jalkamatkoilta*. Suom. Aatto S. Matkailu ja vireys II. Werner Söderström: Porvoo. http://urn.fi/URN:NBN:-fi-fd2010-00002069 (15.6.2017).

Ramsay, August 1891b. *Kesämatkoilla kanootissa*. Suom. Aatto S. Matkailu ja vireys I. Werner Söderström: Porvoo. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fd2010-00002070 (16.6.2017).

Reunala, Aarne & Heikinheimo, Matti 1987. *Taistelu metsistä. Voimaperäinen metsätalous Suomessa ja muissa maissa*. Kirjayhtymä: Helsinki.

Riekkinen, Wille 2009. *Metsä kirkkoni olla saa*. Kirjapaja: Helsinki.

Sepänmaa Yrjö 1986. *The beauty of environment. A general model for environmental aesthetics*. Annales Academiae scientiarum Fennicae B:234. Suomalainen Tiedeakatemia: Helsinki.

Sepänmaa Yrjö 1987. ”Metsäestetiikka ja metsän estetiikka.” *Silva Fennica vol. 21, 1987, 374–385*. Suomen Metsätieteellinen Seura: Helsinki. http://hdl.handle.net/10138/15484 (24.8.2017).

Sepänmaa, Yrjö 2006. ”Millainen metsä on kaunis?” *Uusi metsäkirja, 241–246*. Toim. Riina Jalonen ym. Gaudeamus: Helsinki.

Sihvo, Hannes 1969. *Karjalan löytäjät*. Kirjayhtymä: Helsinki.

Silvennoinen, Harri 2017. *Metsämaiseman kauneus ja metsänhoidon vaikutus koettuun maisemaan metsikkötasolla*. Dissertationes forestales 242. Suomen Metsätieteellinen Seura: Helsinki. https://doi.org/10.14214/df.242 (16.12.2017).

Sirén, Gustaf 1955. ”The development of spruce forest on raw humus sites in northern Finland and its ecology.” *Acta forestalia Fennica 62:4*. Suomen Metsätieteellinen Seura: Helsinki. https://helda.helsinki.fi/handle/10138/18133 (8.12.2017).

Snellman, J. V. 1844. ”Kirje eräältä matkalta.” *Saima 11.7.1844*. http://snellman.kootutteokset.fi/fi/dokumentit/saima-nro-28-1171844 (14.12.2017).

Sparre, Louis 1930. *Kalevalan kansaa katsomassa. Muistiinpanoja Kauko-Karjalan retkeltä v. 1892*. Suom. Joel Lehtonen. WSOY: Porvoo.

Suutala, Maria 1986. ”Luonto ja kansallinen itsekäsitys. Runeberg, Topelius, Lönnrot ja Snellman suomalaisten luontosuhteen kuvaajina.” *Hyöty, sivistys, kansakunta. Suomalaista aatehistoriaa, 237–270*. Toim. Juha Manninen & Ilkka Patoluoto. Prometheus. Pohjoinen: Oulu.

Tamminen, Petri 2002. *Piiloutujan maa*. Otava: Helsinki.

Toimellinen ja taitawa metsän hoitaja. 1857. J. W. Lillja & c:o: Turku. http://www.doria.fi/handle/10024/33279 (12.12.2017).

Topelius, Zacharias 1876. *Maamme kirja: lukukirja alimmaisille oppilaitoksille Suomessa. Toinen jakso*. Suom. Joh. Bäckvall. Edlund: Helsinki. http://s1.doria.fi/helmi/bk/1800/fem19980049/ (12.12.2017).

Turunen, Heikki 1997. ”Kuusta pitkin taivaaseen.” *Elämän puu, 74–95*. Toim. Osmo Pekonen. WSOY: Porvoo.

Vesterinen, Emil 1942. ”Metsäretkeilystä.” *Acta forestalia Fennica 50:13*. Suomen Metsätie-

teellinen Seura: Helsinki. http://hdl.handle.net/10138/17951 (29.8.2017).
Vesterinen, Emil 1951. *Metsätietoa nuorisolle*. WSOY: Porvoo.

Digitaaliset lähteet

Metsä – suomalainen sielunmaisema 2006. Tapio: Helsinki. http://www.metla.fi/suomen-metsat/video/Metla_netti_fin.wmv (25.8.2017).
Metsä jää jälkeesi 2012. Otto Tuotanto: Helsinki. https://www.youtube.com/watch?v=7KZRGvfQv90 (14.2.2018).
Minna Pyykön maailma. Professori Ilkka Hanski ja metsäluonnon monimuotoisuus. YLE 15.5.2016. https://areena.yle.fi/1-3403360 (25.8.2017).
Perusta lahopuutarha. Suomen luonnonsuojeluliitto. https://www.sll.fi/mita-sina-voit-tehda/omalla-pihalla/lahopuutarha (24.8.2017).

Abstract

Finns' Aesthetic Relationships to Forests

During the recent decades, the recreational use of forests has increased significantly in Finland. In terms of recreation, the "aesthetic qualities" of a forest are considered very important. But what are aesthetic experiences of forests like? What makes a forest beautiful? This article analyzes the aesthetic relationships Finns have to forests by looking at "environmental criticism", the aesthetic interpretation and evaluation of the environment, presented or implied in diverse sources ranging from 19th-century travel literature to contemporary forestry manuals. The four notions of sylvan beauty explored in the article are Romantic beauty, ecological beauty, cultivated beauty and functional beauty.

The Romantic conception was created by the nationalist Romantic movement in the 19th century, and it emphasizes the role of imaginative and emotional engagement with the environment. Its ideal forest, a pristine forest, is unpredictable, mysterious, and enchanting. In contrast, the notion of ecological beauty is a modern scientific version of the national Romantic *Urwald* of the poets and painters. Its fascination is chiefly intellectual: it highlights the aesthetic value of ecosystems and ecological processes.

The idea of a cultivated beauty, initially of Christian origin, combines a 19th-century peasant worldview and modern forestry. The aesthetic evaluation of a cultivated forest is characteristically a *rational* enterprise and the forester's task is to foster the valuable parts of the woods. Sheer commercial forests, "wood fields", are widely abhorred and a negative aesthetic concept. The underlying idea of their "functional beauty" is philosophically problematic as well because the traditional conception of the aesthetic experience excludes practical considerations that define the establishing and managing of a commercial forest. Such forests, however, embody national *symbolic* values and connect to other aesthetic fields, such as the aesthetics of agriculture and the aesthetics of wood.

Tuulikki Halla, Reetta Karhunkorva, Sirpa Kärkkäinen, Jaana Laine & Anna Rautio

Suomalaisten metsäsuhteiden tila

Tässä artikkelissa kerromme metsäsuhteesta käsitteenä ja pohdimme sitä, miksi metsäsuhde on viime aikoina noussut yhteiskunnallisessa keskustelussa esiin. Kerromme myös metsäsuhteeseen liittyvästä työstä Suomen Metsämuseo Lustossa, Suomen Metsäyhdistyksessä ja Metsähallituksessa sekä tuoreesta Suomalaisten metsäsuhteiden tila -selvityksestä*; mitä uutta tietoa selvitys suomalaisten metsäsuhteista antaa ja toisaalta millaisia kysymyksiä se jättää avoimeksi.*

Ajankohtainen metsäsuhde

Metsä on ja on aina ollut suomalaisille tärkeä luonnonympäristö, johon elinkeinomme, elinympäristömme ja maailmankuvamme ovat olleet monin tavoin sidoksissa. Suomen maapinta-alasta valtaosa on metsien peitossa; metsän läsnäololta on Suomessa vaikea välttyä. Metsä läpäisee historiamme, kulttuurimme ja yhteiskuntamme. Metsä on suomalaisille aineellisen ja aineettoman hyvinvoinnin lähde – tärkeä luonnonvara ja usein myös henkilökohtaisesti merkityksellinen paikka.

Sekä metsät että suomalaisten suhteet niihin herättävät yhteiskunnassa tällä hetkellä laajaa kiinnostusta. Vuonna 2017 suomalainen metsäsuhde valittiin ensimmäisten ilmiöiden joukossa Unescon elävän perinnön kansalliseen luetteloon.[1] Metsäsuhde valittiin myös yhdeksi Suomen maakuvatyön pääteemoista vuodelle 2018.[2] Julkisuudessa käydään jatkuvasti vilkasta keskustelua metsistä ja niiden lisääntyvästä käytöstä. Keskustelua herättävät mm. metsäbiotalous, metsien hiilinielut, metsäteollisuuden tulevaisuus, metsätalouden vaikutukset luontoon, vanhat metsät, kaupunkimetsät, metsien hyvinvointi- ja terveysvaikutukset sekä yleisesti vieraantuminen toisaalta luonnosta, toisaalta metsien hyödyntämisestä.

Kansallisessa metsästrategiassa 2025 puhutaan yksilön metsäsuhteen merkityksestä suomalaisten metsien arvostuksen ja metsien käytön hyväksyttävyyden yhteydessä. Strategian eräs keskeinen tavoite on edistää metsien kestävää, monipuolista käyttöä, mikä puolestaan lisää metsiin liittyvää keskustelua.[3] Metsiin ja niiden käyttöön liittyvissä keskusteluissa nousevat hyvin nopeasti esiin erilaiset, osin vastakkaisetkin metsiin liittyvät arvot ja tunteet. Kansallisessa metsästrategiassa tavoitteeksi onkin asetettu paitsi suomalaisten metsäsuhteiden vahvistaminen myös tutkimustiedon lisääminen; miten metsäsuhteet syntyvät ja rakentuvat kytköksissä eri elämänvaiheisiin.[4]

Konkreettisina toimenpiteinä Suomen Metsäyhdistys ja Lusto – Suomen Metsämuseo ovat tehneet yhteistyönä metsäsuhteeseen liittyviä, maa- ja metsätalousministeriön rahoittamia hankkeita. Näistä ensimmäinen oli *Metsäsuhteiden kenttä* -kartoitus 2016–2017[5], jota seuraa *Kestävästi metsäsuhteessa* -hanke 2017–2018. Tärkeänä kumppanina hankkeessa on Metsähallitus.

Lustolle metsäsuhteet ovat metsäkulttuurin ja metsähistorian ohella museon toiminnan keskeistä ydintä. Museona Lusto tallentaa, tutkii, esittelee ja vahvistaa suomalaisia metsäsuhteita sekä välittää tietoa

niistä yhteiskuntaan. Suomen Metsäyhdistys on metsäviestinnän asiantuntija. Metsäalan yhteistyöorganisaationa se kertoo metsien merkityksestä yhteiskunnan kehittämisessä. Viestinnässä on olennaista tunnistaa metsien merkitys erilaisille ihmisille. Metsähallituksen hallinnassa on puolestaan kolmasosa Suomen maa- ja vesialasta. Näille valtion alueille tehdään vuodessa miljoonia käyntejä mm. työn ja virkistäytymisen vuoksi. Toiminnan ja palvelujen kehittämiseksi on tärkeää ymmärtää, millaisia tunne- ja käyttösuhteita alueisiin liittyy.

Metsäsuhde on monitulkintainen käsite, eikä sitä ole tieteellisessä mielessä vielä määritelty. Lähtökohtana on kuitenkin se, että Suomessa metsät ovat se luonnonelementti, johon ihminen yleisimmin luo ympäristösuhteensa. Erityislaatuisena luonnon- ja kulttuuriympäristönä metsällä on ominaisuuksia, joiden vuoksi metsäsuhde eroaa muista luontosuhteen osa-alueista.[6]

Metsäsuhde on elävissä yksilöissä, mutta metsäkulttuuri on puolestaan yhteisössä jaettua. Metsäkulttuuria ovat yksilöiden ja yhteisöjen metsään liittyvät, sosiaalisessa yhteydessä jakamat käsitykset, arvot, käytännöt ja toimintatavat. Metsäkulttuuri on ihmisen ja metsän välistä vuorovaikutusta menneestä tulevaisuuteen. Jokainen tuo oman ainutlaatuisen metsäsuhteensa osaksi yhteistä metsäkulttuuria, ja näin kukin omalta osaltaan vaikuttaa metsäkulttuuriin omaksuen siitä itselleen samalla yhteisiä toimintatapoja, arvoja ja käsityksiä.[7]

Yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan metsäsuhde

Jokainen voi luoda ainutkertaisen ja moniulotteisenkin suhteensa metsään osana laajempaa henkilökohtaista ympäristösuhdettaan ja identiteettiään. Yksilön metsäsuhde syntyy tavallisesti lapsuudessa. Lapsuuden metsäkokemukset ja muistot lapsuuden metsästä voivat usein olla perustavanlaatuisia koko elämälle. Metsästä paikkana voi tulla ihmisen identiteetille tärkeä. Metsäsuhde elää ja kehittyy yksilön elämänvaiheissa. Siihen vaikuttavat mm. elämäntilanne, rooli, aika, paikka ja ympäristö. Metsäsuhde voi elämäntilanteesta riippuen vahvistua tai heiketä. Metsä ei ole ihmiselle koskaan pelkästään vain fyysinen ympäristö; siihen liittyy aina myös mielikuvia ja tunteita ja se on monella tapaa resurssi sekä raaka-aineiden lähde.[8]

”Metsä on minulle yhtä aikaa oma ja ystävän koti, pakoretken suunta, turvapaikka ja lohdullinen syli. Biologina se on usein myös työpaikka sekä paikka, jossa opetan ja opin. Äitinä se on paikka, jossa näen tutut asiat taas uusina lapseni kautta ja jossa sukupolvien jatkuvuus konkretisoituu.” Kuva: Annukka Partanen / Metsie-keruun kokoelma / Lusto.

Yksilön metsäsuhde rakentuu monista elementeistä: oma elämäntarina, sukutausta, työ, vapaa-aika ja elinympäristö vaikuttavat siihen. Metsät ovat olennainen osa suomalaista kulttuuria, joten opimme myös kulttuurin, kasvatuksen ja koulutuksen kautta käsityksiä metsien merkityksestä ja metsien ja suomalaisuuden yhteydestä. Näin monimuotoinen metsäkulttuuri tarjoaa yksilöille ja yhteisöille monia identiteettien rakennusaineksia.[9]

Metsäsuhde voi olla konkreettista tekemistä metsässä, mutta myös metsään liittyviä mielipiteitä, käsityksiä, asenteita ja arvoja. Vaikka jokaisen yksittäisen ihmisen metsäsuhde onkin aina ainutkertainen ja yksilöllinen, erilaiset ryhmät ja yhteisöt jakavat yhteisiä käsityksiä metsästä. Näin esimerkiksi

metsäammattilaisilla, luontoyrittäjillä, marjastajilla, metsästäjillä, kesämökkeilijöillä, retkeilijöillä ja partiolaisilla on yhteisiä kokemuksia, käsityksiä ja arvoja, joiden varaan heidän metsäsuhteensa rakentuu. Monimuotoiset metsäsuhteet syntyvät sukupolvien pitkässä ajallisessa jatkumossa, jossa ne elävät ja muuttuvat. Erilaiset metsäsuhteet elävät rinnakkain, vaikka niissä olisi keskinäisiä ristiriitojakin.[10]

Kulttuurin kautta yksilönkin metsäsuhde on historiallisesti kerrostunut. Aiemmat metsän käyttötavat vaikuttavat siihen, miten metsään tänä päivänä suhtaudutaan. Metsäsuhde ja metsiin liitetyt arvot ovat vuosituhansien ajan kietoutuneet osaksi yhteisöjen kehitystä ja ihmisten arkista elämää. Yhteisöjen ja yksilöiden metsäsuhde voidaan jakaa kolmeen historialliseen ajanjaksoon. Ensimmäistä jaksoa luonnehtii ihmisten toimiminen metsäympäristössä tavalla, jonka vaikutukset metsään olivat vähäiset. Tämän vaiheen katsotaan päättyneen ihmisten siirtyessä metsästyksestä ja keräilystä maanviljelyyn. Maatalousyhteiskunnat muodostavat siten metsäsuhteen vuosituhantisessa jatkumossa ajallisesti toisen ajanjakson.[11]

Kolmannen ajanjakson voidaan katsoa alkaneen 1700-luvulta, jolloin metsäsuhde on mukautunut teollisten vallankumousten eri muotoihin. Nykyisin, 2000-luvun alussa, elämme nk. neljännen teollisen vallankumouksen aikakautta, johon kytkeytyneet arvot ja toimintatavat ovat jälleen kerran muuttaneet ihmisten metsäsuhdetta.[12] Metsäsuhde muuttuu ajassa ja paikassa; siihen sulautuu uusia piirteitä ja vanhoja arvoja häviää.

Viimeisen sadan vuoden aikana metsäsuhteeseen Suomessa on vaikuttanut yhtenä keskeisenä tekijänä ihmisten fyysinen etääntyminen metsäluonnosta mm. teknologian kehittymisen ja kaupungistumisen seurauksena. Suomalaisten metsäsuhde on siten muuttunut yhteiskunnallisen muutoksen myötä ja ”modernisoitunut” metsäsuhde vaikuttaa metsiin kohdistuneisiin arvoihin ja tavoitteisiin. Metsäalan eri toimijat ovatkin viime vuosikymmeninä lisääntyvässä määrin kiinnittäneet huomiota jatkuvasti muuntuvaan metsäsuhteeseen ja sen merkitykseen metsäalan toimintatapojen hyväksyttävyyden kannalta.

Metsien monipuolinen hyödyntäminen on edistänyt yhteiskunnan taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kehittymistä, minkä havaitseminen ja ymmärtäminen vaikuttaa metsäsuhteeseen.[13] Suomessa metsäsuhdetta on rakentanut metsissä liikkumisen vapaus. Muualla Euroopassa metsissä liikkumisen mahdollisuus on vaihdellut englantilaisen yläluokan yksityisten ja suljettujen metsäalueiden ja pohjoismaisen jokamiehenoikeuden avaamien metsien välillä.

Yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan metsäsuhdetta määrittävät elinympäristölle tyypilliset metsät, mitkä puolestaan ovat kehittyneet sekä luonnonolojen että ihmisten toiminnan yhteistuloksena. Metsät muodostavat niin arkiseen elinympäristöön kuin kansalliseen mielenmaisemaankin kytkeytyvän ekologisen kokonaisuuden, jonka kokeminen ilmenee erilaisissa metsäsuhteissa.[14]

Emootiot metsäsuhteen tutkimuksessa

Selvitys suomalaisten metsäsuhteista sekä emootioiden että käyttäytymisen näkökulmasta oli osa maa- ja metsätalousministeriön rahoittamaa ja Suomen Metsäyhdistyksen ja Suomen Metsämuseo Luston toteuttamaa *Kestävästi metsäsuhteessa* -hanketta.

Selvityksen kvalitatiivisessa osiossa toteutettiin 18 kahden tunnin mittaista syvähaastattelua kolmella paikkakunnalla (Helsinki, Tampere ja Kannonkoski) ja eri kohderyhmissä. Näiden pohjalta rakennettiin kvantitatiivinen kysely, johon vastasi 1 236 yli 18-vuotiasta suomalaista. Selvityksen tulokset julkistettiin maaliskuussa 2018.[15]

Selvitys lähti liikkeelle tarpeesta ymmärtää suomalaisten erilaisia metsäsuhteita emootion kautta. Toisin kuin usein oletetaan, käyttäytyminen ja valinnat eivät lähde liikkeelle rationaalisesta ajattelusta. Psykologi ja

taloustieteen nobelisti Daniel Kahneman on osoittanut, että suurin osa päivittäisistä päätöksistä tehdään aivojen nk. nopean ajattelun tasolla. Se tulkitsee asioita jopa tiedostamatta, nopeasti, intuition ja emootion avulla.[16]

Tästä näkökulmasta katsottuna yksilön metsäsuhde rakentuu monisäikeiseksi kokonaisuudeksi eritasoisten tarpeiden kautta. Näitä tarpeita löytyy toiminnalliselta tasolta, kuten metsän tarjoamat mahdollisuudet ja hyödyt sekä tyypillisimmät aktiviteetit metsään liittyen. Lisäksi on sosiaaliseen identiteettiin liittyviä (esim. mielikuvat metsästä ja sen kautta rakentuvista viiteryhmistä) sekä emootiotason tarpeita (metsän aikaansaama sisäinen tunnetila ja ulospäin viestitty tunnetila).

Metsäsuhde voidaan siten nähdä kokonaisuutena, joka muodostuu kaikista näistä eri tasoista, ja jota jokainen toteuttaa omalla yksilöllisellä tavallaan eri tilanteissa. Niinpä esimerkiksi sillä, onko yksilö metsäalan ammattilainen, metsänomistaja tai tavallinen kansalainen, ei ole merkittävää vaikutusta asiaan. Nämä tekijät eivät määritä emootioista lähtevää metsäsuhdetta.

Suorilla kysymyksillä ei aina tavoiteta perimmäisiä käyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä, joten tarvitaan projektiivista tutkimustapaa. Siksi selvitys toteutettiin Kantar TNS:n kansainvälisesti validoidulla tunnetilojen tasolle ulottuvalla NeedScope-tutkimusmenetelmällä. Menetelmä perustuu sveitsiläisen psykologi Carl Jungin teoreettiseen ajatteluun, ja siitä johdettu viitekehys tarjoaa perustan tunnetason ymmärtämiselle ja hyödyntämiselle.[17] Vastaavalla tavalla suomalaisten metsäsuhteita ei ole aiemmin tutkittu. Selvitys on herättänyt kiinnostusta kansainvälisestikin.

Kiinnostus metsiin yhdistää suomalaisia

Noin 75 prosenttia suomalaisista on erittäin tai melko paljon kiinnostunut metsästä. Noin neljä prosenttia suomalaisista ei tunne metsää kohtaan minkäänlaista mielenkiintoa.[18] Kaikkiaan 83 prosenttia kokee metsän olevan henkilökohtaisesti melko tai erittäin tärkeä. Kun ikää kertyy, yhä useampi alkaa ajatella tällä tavoin. Naisille metsä on vielä hieman tärkeämpi kuin miehille ja metsänomistajille hieman suuremmalle osalle tärkeä kuin metsää omistamattomille. Erot eivät kummassakaan tapauksessa kuitenkaan ole kovin suuret.

Suomalaiset arvostavat metsää paljon. Vain harvassa se herättää kielteisiä tunteita. Selvityksen mukaan metsien luonnonmukaisuutta arvostetaan, mutta samalla moni kuitenkin pitää tärkeänä niiden taloudellista hyödyntämistä.

Metsäsuhteissa ilmenee yleisiä elementtejä, jotka toistuvat kaikissa metsäsuhteissa. Jotkut niistä ovat suomalaisille hyvin tärkeitä metsään liittyviä asioita, mutta ne eivät kuitenkaan erottele suomalaisten metsäsuhteita toisistaan. Esimerkiksi kestävän kehityksen edistäminen ja metsän hyvinvoinnista huo-

Suomalaisille metsä on yleisesti paikka, jossa voi rentoutua ja olla oma itsensä. ”Metsäsuhteeni: voimaa antava, hiljentyminen, tyhjä ajatus...”. Kuva: Marko Hippi / Metsie-keruun kokoelma / Lusto.

lehtiminen ovat kaikille hyvin tärkeitä riippumatta siitä, minkälaiset emootiot pohjimmiltaan ohjaavat suhtautumista metsään. Myös metsän tarjoamat mahdollisuudet poistaa stressiä ja olla oma itsensä ovat esimerkkejä samankaltaisista yleisistä elementeistä.

Suomalaisten metsään kohdistuvat tunnetyypit

Selvityksessä määritettiin NeedScope-menetelmällä kuusi emootioista ja eritasoisista tarpeista muodostuvaa metsään liittyvää tunnetyyppiä. Tunnetyypit eivät kuvaa yksilöitä, vaan luokittelevat yksilöiden emootioihin ja tarpeisiin pohjautuvia suhteita metsään. Tunnetilojen kirjo kuvaa ihmisten tapoja suhtautua metsään ja avaa näkemyksiä siihen, mitä kaikkea metsä voi yksilölle merkitä ja tarjota eri tilanteissa.

Ensimmäinen tunnetyyppi on *energinen seikkailija*. Tunnetyypissä metsä on innovatiivinen ympäristö ja virkistäytymisen lähde. Metsään liitetään energisyyden tunne, jota viestitään muille kokeilunhaluisuutena ja rohkeutena. Metsä on itsensä haastamisen paikka ja siellä voi kokea seikkailua ja vauhtia. Tunnetyypissä arvostetaan metsää monipuolisena luonnonvarana. Tätä tunnetyyppiä ilmenee noin kahdeksassa prosentissa kaikista suomalaisista metsäsuhteista.

Toinen tunnetyyppi on *määrätietoinen sijoittaja*. Metsä tuo ennen kaikkea taloudellista turvaa sekä itselle että yhteiskunnalle. Henkilökohtaisesti suhde metsään on hieman etäisempi kuin muissa tunnetyypeissä. Metsään liittyy itsevarma, selkeä ja jopa hallitseva tunne, joka ilmenee ulospäin omanarvontuntona ja määrätietoisuutena. Tätä tunnetyyppiä ilmenee noin 11 prosentissa kaikista suomalaisista metsäsuhteista.

Kolmas tunnetyyppi on *harkitseva hyödyntäjä*. Metsät tarjoavat työtä ja toimeentuloa ja ne ovat myös virkistäytymisen lähde. Metsään liittyy hallittu, keskittynyt sekä osaava tunne, jota viestitään muille ulospäin harkitsevuutena, tarkkuutena ja suunnitelmallisuutena. Tunnetyypissä taloudelliset, suojelulliset ja virkistykselliset arvot ovat tärkeitä. Tätä tunnetyyppiä ilmenee noin 18 prosentissa kaikista suomalaisista metsäsuhteista.

Neljäs tunnetyyppi on *seesteinen ylläpitäjä*. Metsä on pyhä paikka ja keskeinen osa suomalaisuutta. Tässä tunnetyypissä metsää arvostetaan enemmän metsän itsensä vuoksi ja siksi metsä ja sen suojeleminen sekä virkistyskäyttö ovat erittäin tärkeitä. Metsiin liittyvä tunne on tässä seesteinen ja luonnollinen, jota viestitään muille välittävyytenä, rauhallisuutena ja lämpönä. Metsä tarjoaa mielenrauhaa, joka tulee parhaiten esiin monimuotoisen, luonnontilaisen metsän äärellä. Tätä tunnetyyppiä ilmenee noin 25 prosentissa kaikista suomalaisista metsäsuhteista.

Viides tunnetyyppi on *yhteisöllinen huolehtija*. Tässä tunnetyypissä metsä on kaikkien yhteinen ja se hoitaa sielua ja ruumista. Lähimetsäkin on nautinto. Metsä tarjoaa virkistäytymishetken arjessa mieluiten läheisten ja perheen kanssa. On mukava nauttia metsän antimista, seurailla tapahtumia ja samoilla metsässä. Taloudellinen hyödyntäminen on hyväksyttyä, kunhan metsien suojeleminen niiden elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi otetaan vakavasti. Metsiin liittyvä tunne on tyytyväisyys ja yhteenkuuluvuus, jota viestitään muille hyväntahtoisuutena, avoimuutena ja helposti lähestyttävyytenä. Tätä tunnetyyppiä ilmenee noin 23 prosentissa kaikista suomalaisista metsäsuhteista.

Kuudes tunnetyyppi on *huoleton haahuilija*. Metsä on hauska, iloinen ja rento vapaa-ajanviettopaikka, jossa on mukava käydä yhdessä kavereiden kanssa. Koska metsää saatetaan tässä ihailla satunnaisesti hieman kauempaakin, on vaikeaa valita taloudellisten ja luonnonsuojelullisten seikkojen välillä. Metsä synnyttää spontaanin ja innostuneen tunteen, joka ilmenee hauskanpitona, iloisuutena ja huolettomuutena. Rento, päämäärätön ”haahuilu” metsässä tarjoaa energiaa ja hyvää fiilistä, joka virkistää arjessa. Tätä tunnetyyppiä ilmenee noin 15 prosentissa kaikista suomalaisista metsäsuhteista.

Erään *Suomalaisten metsäsuhteiden tila -selvityksessä* haastatellun mieluisin metsähetki. ”On mahtavaa lähteä isolla kaveriporukalla ajamaan metsään.” Kuva: Kantar TNS Oy:n kokoelma / Lusto.

Ymmärrys erilaisista metsäsuhteista tuo ja luo uutta

Ymmärrys ihmisten erilaisista tavoista suhtautua metsään ja siitä, mitä tarpeita metsä itse kullakin tyydyttää, antaa työkaluja päätöksentekoon ja esimerkiksi tuotteiden, palveluiden, opetuksen sekä viestinnän kehittämiseen. Metsiin ja metsäsuhteisiin vaikuttavat megatrendit, kuten kaupungistuminen, terveyden ja hyvinvoinnin korostuminen ja esimerkiksi robotisaation ja digitalisaation aiheuttama työn murros. Työn sijaan ihmiset etsivät merkitystä elämäänsä yhä enemmän taiteesta, tunteista ja elämyksistä. Tämä synnyttää työpaikkoja luoville aloille. Ihmiset hakevat merkityksellisyyttä entistä enemmän myös liiketoiminnassa ja johtamisessa, ja haluavat sitoutua muihinkin arvoihin kuin parhaaseen mahdolliseen taloudelliseen tulokseen. Kyky löytää toimivia ratkaisuja globaaleihin ongelmiin, kuten ilmastonmuutokseen, on elintärkeää kaikille yhteiskunnille. Toisaalta paikallisuus vahvistuu ja asettaa haasteita toimivalle lähidemokratialle.[19]

Mitä metsäsuhteilla on kaiken tämän kanssa tekemistä? Metsät ovat tulevaisuudessa yhä tärkeämmässä roolissa: ne tarjoavat kiertotalouteen perustuvia ratkaisuja, ovat tärkeitä hyvinvoinnin ja terveyden lähteitä ja ekosysteemeinä myös tuottavat ihmisille elintärkeitä palveluja. Metsien käyttöön liittyy aina myös ristiriitoja ja konflikteja.

Erilaisissa tunnetyypeissä metsiin liitetään erilaisia merkityksiä. Näiden merkitysten tunnistaminen ja ymmärtäminen on oleellista esimerkiksi päätöksenteossa ja tuotteiden tai palvelujen muotoilussa. Metsäsuhteissa vaikuttavat jokaisella erilaiset tarpeet, joita metsä tyydyttää. Samat tuotteet, palvelut

ja ratkaisut eivät toimi. Energistä seikkailijaa eivät puhuttele metsän tuoma rauha ja pyhyys, eikä huoletonta haahuilijaa hehtaarikohtainen rahallinen tuki välttämättä innosta taimikonhoitoon.

Metsäsuhde voi olla yksilölle voimaannuttava, identiteetin rakentumista tukeva suhde, joka on hyvä huomioida kasvatuksessa ja kaikessa sosiaalisessa toiminnassa. Metsäsuhde voi myös olla yhteisön rakentumisen peruselementti ja vahvistaa yhteenkuuluvuutta esimerkiksi erilaisessa harrastustoiminnassa. Erilaisten tunnetyyppien tarpeiden huomiointi varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa on oleellista, jotta lapsen metsäsuhteen muodostumista voidaan tukea parhaiten. Energistä seikkailijalasta eivät välttämättä innosta harkitsevalle tutkijalapselle suunnatut menetelmät.

Valtioneuvoston selvityksen mukaan liikkumattomuus aiheuttaa yhteiskunnalle jopa kolmen miljardin vuotuiset kustannukset.[20] Luonnolla on tutkitusti paljon hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia.[21] Tunnetyyppien kirjon huomiointi esimerkiksi erilaisten metsä- ja luontoliikuntapalvelujen ja niihin liittyvän infrastruktuurin kehittämisessä on tärkeää, kun halutaan kannustaa ja tukea ihmisten liikkumista. Yhteisölliselle huolehtijalle lähimetsä ja siellä tapahtuva arkiliikunta yhdessä läheisten kanssa on luonteva tapa liikkua. Omanarvontuntoiselle sijoittajalle erilaiset metsästysmatkailupalvelut voivat olla houkutteleva vaihtoehto.

Tietoa yltäkylläisesti jakavassa maailmassa asioihin on haasteellista löytää yksiselitteisiä vastauksia. Metsien käyttöön liittyvässä päätöksenteossa tutkittu tieto on tärkeää. Usein pelkät järkiperusteet eivät kuitenkaan riitä, kun etsitään ratkaisua yhteisiin ongelmiin. Ihminen valikoi tahtomattaan tietoa, joka tukee omia alkuperäisiä käsityksiä. Uusia ratkaisuja voi löytyä, kun aidosti ja vastavuoroisesti kuunnellaan, millaisia huolia ja tarpeita osallisilla on.[22]

Suomalaisten metsäsuhteiden tila -selvitys innostaa laajentamaan ja syventämään metsäsuhteiden tutkimusta esimerkiksi erilaisten väestöryhmien osalta, kuten vaikkapa maahanmuuttajat sekä metsään kielteisesti tai välinpitämättömästi suhtautuvat. Niin ikään pitkittäistutkimus yksilön metsäsuhteen muotoutumisesta elämänvaiheissa lapsuudesta lähtien olisi kiinnostavaa.

Suomalaisten metsäsuhteiden tila -selvityksessä haastatellun arkinen metsähetki, joka kuvaa uuden asuinalueen syntymistä kaupungin lähistölle. Kuva: Kantar TNS Oy:n kokoelma / Lusto.

Viitteet

1 http://www.aineetonkulttuuriperinto.fi (11.5.2018).
2 https://toolbox.finland.fi/wp-content/uploads/sites/16/2017/07/2018-03-09-um-finland-promotion-board-calendar-2018-final.pdf (16.5.2018).
3 *Kansallinen metsästrategia 2025* 2015, 15.
4 *Kansallinen metsästrategia 2025* 2015, 35.
5 Karhunkorva et al. 2017.
6 Karhunkorva et al. 2017, 5.
7 Karhunkorva et al. 2017, 6.
8 Karhunkorva et al. 2017, 6–7. Ks. esim. Kronholm ja Staal Wästerlund (2017), jotka ovat selvittäneet ruotsalaisten nuorten metsäsuhteen kehittymistä elinkaaren aikana. Tutkimuksen mukaan lapsuuden metsäsuhdetta määrittivät metsään liitetyt mielikuvat tai liikkuminen metsässä vanhempien tai muiden sukulaisten kanssa. Nuorten nykyistä metsäsuhdetta leimasivat metsätalouden eri toimet (puunhankinta ja metsänhoitotyöt sekä taloudelliset arvot) ja tulevaisuuden metsäsuhteessa yhdistyivät lapsuuden ja nykyisyyden metsäsuhteet.
9 Karhunkorva et al. 2017, 7.
10 Karhunkorva et al. 2017, 5–7.
11 Kennedy & Koch 2004.
12 Neljättä teollista vallankumousta kuvaavia ilmiöitä ovat mm. digitaaliset järjestelmät, tekoäly ja globalisaatio (Kennedy & Koch 2004).
13 Ritter & Dauksta 2013; Ritter & Dauksta (eds.) 2011.
14 Jones 2011, 160; Griffin 2011, 139.
15 *Suomalaisten metsäsuhteiden tila -selvitys* 2018.
16 Kahneman 2011.
17 Jung 1991; Hopcke 1989.
18 *Suomalaisten metsäsuhteiden tila -selvitys* 2018.
19 https://www.sitra.fi/tapahtumat/megatrendit-milta-nayttaa-tulevaisuus/ (10.4.2018); https://www.sitra.fi/aiheet/megatrendit/ (10.4.2018).
20 Vasankari & Kolu (toim.) 2018.
21 Ks. esim. Talent Vectia 2013; Tourula & Rautio 2014; Vähäsarja 2014.
22 Helle 2018.

Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Griffin, Carl J. 2011. ”Space and Place – Popular Perceptions of Forests.” *New Perspectives on People and Forests, 139–158*. Eds. Eva Ritter & Dainis Dauksta. World Forests 9. Springer: Dordrecht.

Helle, Minna 2018. *Järki ja tunteet. Oivalluksia riidoista, neuvotteluista ja sopimisesta*. Otava: Helsinki.

Hopcke, Robert H. 1989. *A Guided Tour of the Collected Works of C. G. Jung*. Shambhala: Boulder, CO.

Jones, Owain 2011. ”Materiality and Identity – Forests, Trees and Senses of Belonging.” *New Perspectives on People and Forests, 159–177*. Eds. Eva Ritter & Dainis Dauksta. World Forests 9. Springer: Dordrecht.

Jung, C. G. 1991. *The Archetypes and the Collective Unconscious*. 2nd edition. The Collected Works of C. G. Jung vol. 9, part 1. Routledge: London.

Kahneman, Daniel 2011. *Thinking, Fast and Slow*. Farrar, Straus and Giroux: New York, NY.

Kansallinen metsästrategia 2025. Valtioneuvoston periaatepäätös 12.2.2015. 2015. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 6/2015. Maa- ja metsätalousministeriö: Helsinki.

Karhunkorva, Reetta & Kärkkäinen, Sirpa & Paaskoski, Leena 2017. *Metsäsuhteiden kenttä.* Luston julkaisuja 1. Lusto – Suomen Metsämuseo: Punkaharju. https://issuu.com/luston_julkaisuja/docs/metsasuhteiden_kentta (21.5.2018).

Kennedy, James J. & Koch, Niels Elers 2004. ”Viewing and managing natural resources as human-ecosystem relationships.” *Forest Policy and Economics vol. 6, 2004, 497–504*.

Kronholm, Thomas & Staal Wästerlund, Dianne 2017. ”Elucidation of young adults’ relationships to forests in northern Sweden using forest story cards.” *Scandinavian Journal of Forest Research, vol. 32, 2017, 607–619*.

Ritter, Eva & Dauksta, Dainis (eds.) 2011. *New Perspectives on People and Forests*. World Forests 9. Springer: Dordrecht.

Ritter, Eva & Dauksta, Dainis 2013. ”Human-forest relationships: ancient values in modern perspectives.” *Environment, Development and Sustainability, vol. 15, 2013, 645–662*.

Suomalaisten metsäsuhteiden tila -selvitys. Kestävästi metsäsuhteessa -hanke. 2018. Kantar TNS: Espoo. http://metsasuhteita.fi/wp-content/uploads/Suomalaisten_metsssuhteiden_tila_14.3.2018.pdf (21.5.2018).

Talent Vectia 2013. *Luonnon hyvinvointivaikutusten taloudellinen merkitys*. Sitra: Helsinki. https://www.sitra.fi/julkaisut/luonnon-hyvinvointivaikutusten-taloudellinen-merkitys/ (10.4.2018).

Tourula, Marjo & Rautio, Arja 2014. *Terveyttä luonnosta*. Thule-instituutti, Oulun yliopisto: Oulu. http://www.oulu.fi/sites/default/files/content/Terveytt%C3%A4_luonnosta.pdf (10.4.2018).

Vasankari, Tommi & Kolu, Päivi (toim.) 2018. *Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2018. Valtioneuvoston kanslia: Helsinki.

Vähäsarja, Väinö 2014. *Luontoympäristön terveys- ja hyvinvointivaikutusten taloudellinen arvottaminen*. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, sarja A 210. Metsähallitus: Vantaa. https://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/show/1748 (10.4.2018).

Digitaaliset lähteet

Aineeton kulttuuriperintö. http://www.aineetonkulttuuriperinto.fi (11.5.2018).

Finland Promotion Board Calendar 2018. Pääteemat. https://toolbox.finland.fi/wp-content/uploads/sites/16/2017/07/2018-03-09-um-finland-promotion-board-calendar-2018-final.pdf (16.5.2018).

Sitra. Megatrendit. https://www.sitra.fi/aiheet/megatrendit/ (10.4.2018).

Sitra. Megatrendit – miltä näyttää tulevaisuus? https://www.sitra.fi/tapahtumat/megatrendit-milta-nayttaa-tulevaisuus/ (10.4.2018).

Abstract

On Finns' Emotional Responses to the Forest

A survey on how Finns feel about the forest, in terms of their emotional and behavioural responses, was part of the *Kestävästi metsäsuhteessa* ("Sustainable relationship with the forest") project, which was funded by the Ministry of Agriculture and Forestry and organised by the Finnish Forest Association and Lusto – The Finnish Forest Museum and partnered by Metsähallitus. The survey was carried out by Kantar TNS Oy, and its results were published in March 2018.

According to the survey, 83% of Finns think that the forest is either quite or very important for them personally, while for 2% of Finnish people the forest induces more negative than positive emotions. All types of emotional relationships with the forest have common elements, such as spirituality and a desire to conserve the environment. In general, Finns find the forest safe rather than frightening. The forest is perceived to belong to everyone, and wandering about in the woods reduces stress. In the opinion of Finnish people, using forests for financial gains is acceptable as long as it is done sustainably.

The survey identified six types of emotional responses associated with forests. The spectrum of emotions depicts people's attitudes to the forest and highlights the various aspects the forest can represent and offer to an individual. The first type of emotional response is an experience of adventure and high energy levels, and the second response is a sense of control and financial security. In the third type, the forest creates a sense of orderliness, competence and expertise, while the fourth can be described as an experience of peace of mind and holiness. In the fifth type, the key features are naturalness and proximity. Finally, the sixth type covers feelings of joy, enthusiasm and togetherness.

Based on the survey, it can be said that everyone has a varied relationship with the forest: the associated emotions, attitudes and manifestations of the relationship vary according to people's needs, roles, stages of life, time and place. Background factors such as age, place of residence, gender and whether or not the person owns any forest land had no effect on the emotional responses that the forest created.

This survey on Finns' emotional responses to the forest ("*Suomalaisten metsäsuhteiden tila*") encourages more research on the topic.

Kirjoittajat

Berghäll, Sami, MMT, dos.
Yliopistonlehtori, Metsätieteiden osasto, Helsingin yliopisto

Halila, Michael, TK, VTM
Jatko-opiskelija, poliittinen historia, Helsingin yliopisto

Halla, Tuulikki, YTM
Viestintäpäällikkö, Metsähallitus

Karhunkorva, Reetta, FM
Näyttelypäällikkö, Lusto – Suomen Metsämuseo

Kaukio, Virpi, FT
Vapaa ympäristöestetiikan tutkija

Kärkkäinen, Sirpa, MMM
Johtava asiantuntija, Nuorisoviestintä, Suomen Metsäyhdistys

Laine, Jaana, VTT, MMM, dos.
Yliopistonlehtori, Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Lähtinen, Katja, MMT, dos.
Professori, Markkinoinnin ja viestinnän akateeminen yksikkö, Vaasan yliopisto

Löfgren, Mervi (Autti), TaT
Tutkija, Lapin yliopisto

Mikkonen, Jukka, FT
Tutkijatohtori, Tampereen yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto

Nippala, Jaakko, MMM, MH
Metsäkoordinaattori, Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry

Paaskoski, Leena, FT, dos.
Kokoelmapäällikkö, apulaisjohtaja, Lusto – Suomen Metsämuseo

Pynnönen, Sari, MMM, MH
Väitöskirjatutkija, Metsätieteiden osasto, Helsingin yliopisto

Rautio, Anna, BBA
Senior Insight Consultant, Kantar TNS Oy

Rikala, Marko, MTI, fil. yo.
Amanuenssi, Lusto – Suomen Metsämuseo

Roiko-Jokela, Heikki, FT, dos.
Yliopistotutkija, Jyväskylän yliopisto

Roschier, Timo
Partiojohtaja, Malmin Tuulenkävijät, Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry

Toppinen, Anne, MMT, dos.
Professori, Metsätieteiden osasto, Helsingin yliopisto

Tuuva-Hongisto, Sari, FT
Projektitutkija, Itä-Suomen yliopisto/ TKI-asiantuntija, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

METSÄSUHTEITA

Metsähistorian Seura ry

LUSTO
Suomen Metsämuseo